

265

Aut - 87

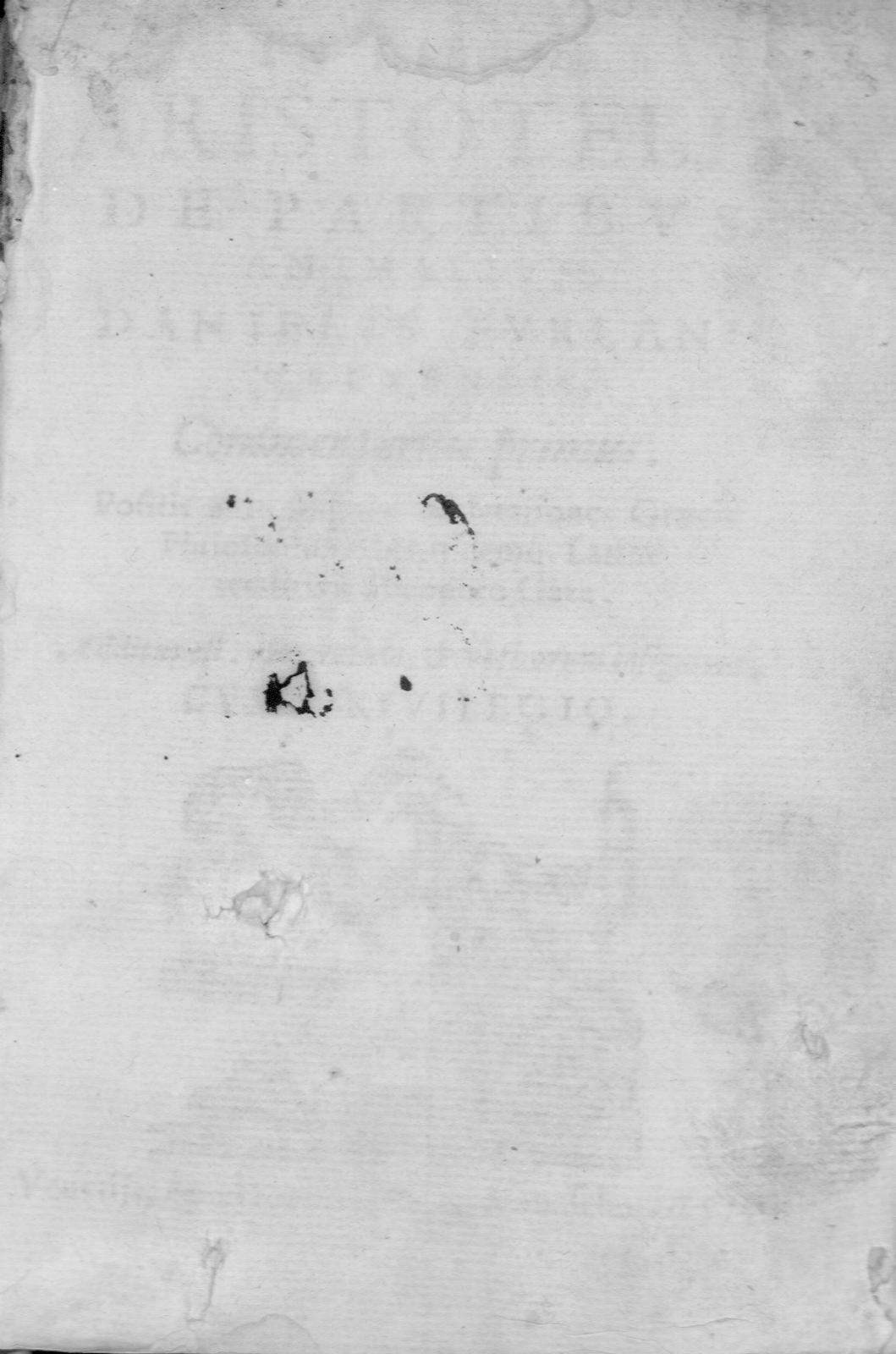
n^o - 263

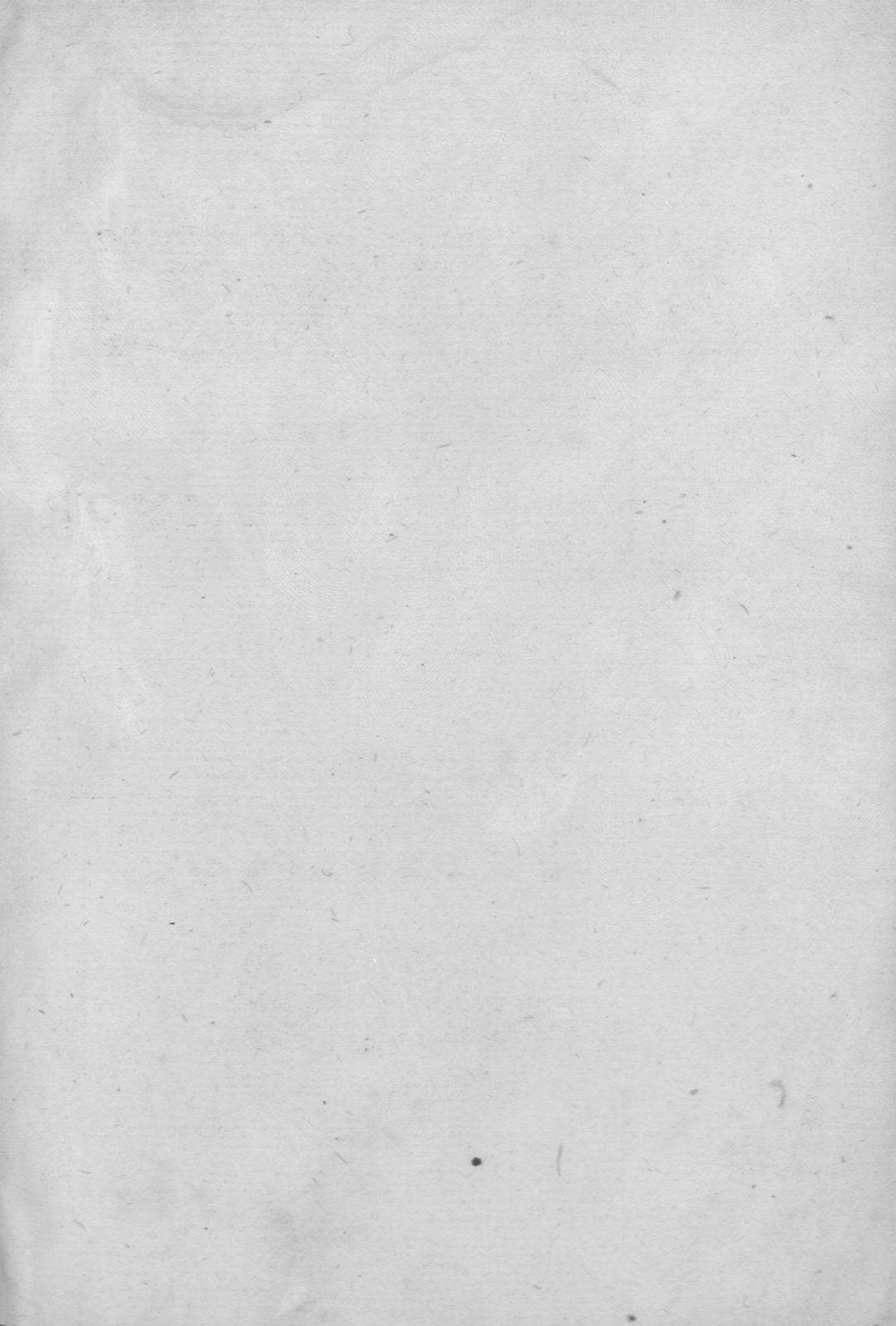
R. 31

6/12

C. 26
C. 8

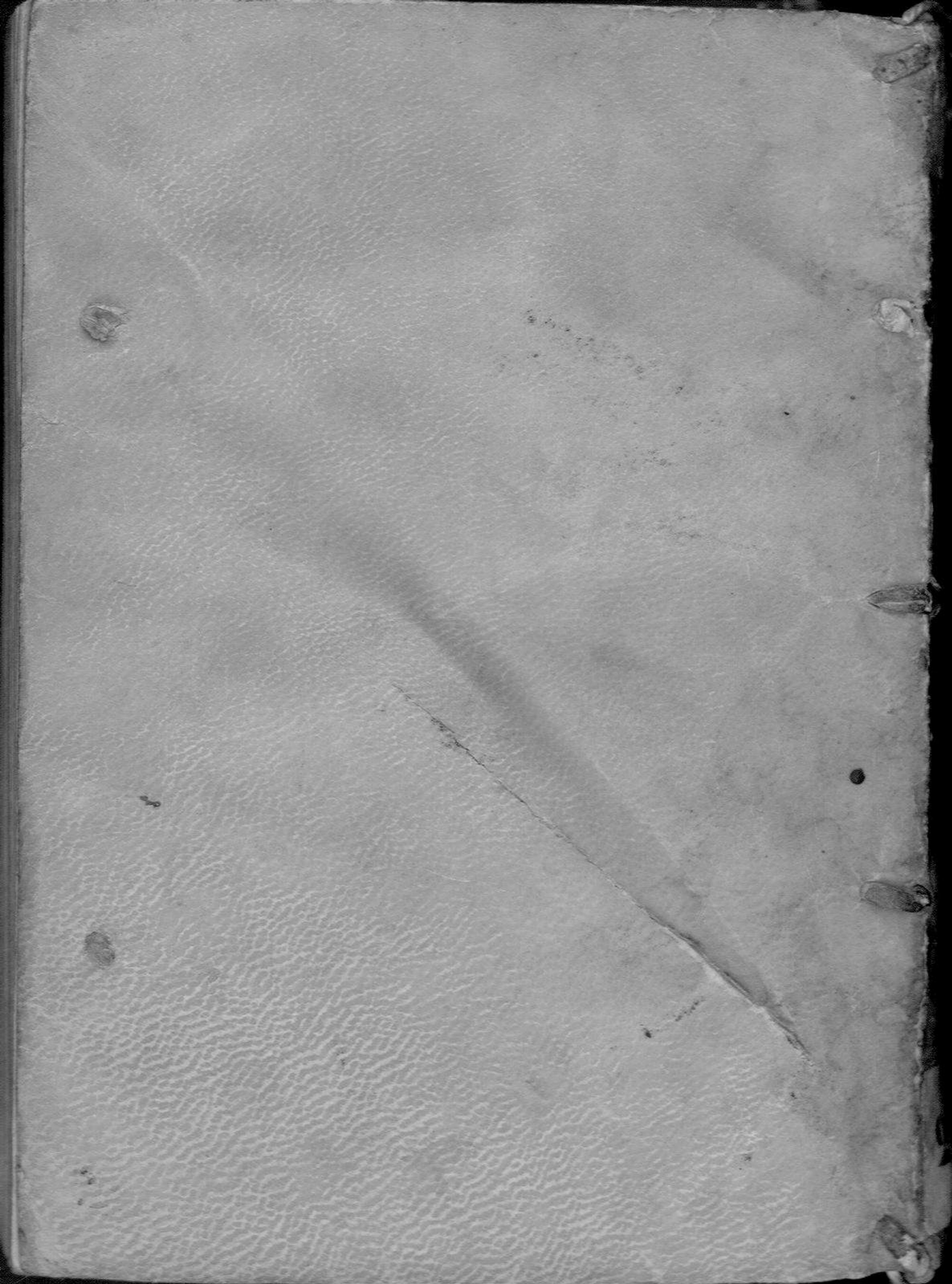

19373545

REGLA
ALUMIN
19
18
17
16
15
14

LIBROS
TOTELIS
ARTIBVS
IMALIVM,
LIS FVRLANI
RETENSIS,
entarius primus.

ngulas declarationes Græcis
i verbis, iisdemq. Latinè
s à Theodoro Gaza.

rerum, & verborum insignium.
PRIVILEGIO.

an. Baptistam Somaschum, 1574.

IN LIBROS
ARISTOTELIS
DE PARTIBVS
ANIMALIVM,
DANIELIS FURLANI
CRETENSIS,
Commentarius primus.

Positis ante singulas declarationes Græcis
Philosophi verbis, iisdemq. Latinè
redditis à Theodoro Gaza.

Additus est Index rerum, & verborum insignium.

CVM PRIVILEGIO.

Venetijs, Apud Ioan. Baptistam Somaschum, 1574.

IN LIBRIS

ARISTOTELIS

DE PARTIBUS

ANIMALIUM

DAMIELIS PARLANI

CRISTIANI

Commentarius primus.

Postis ante singulas declarationes Graecae
Philosophi verisignificandae. Latine
rebus à Theodoro Gaza.

Adhuc est inter verba, et verba significanda.

CVM PRAEFATIO.

Amstelredami, apud Joannem Blaeuw, 1667.

ILLVSTRISS.

AC REVERENDISS.

VINCENTIO IVSTINIANO

S. R. E. Cardin. Amplifs.

Daniel Furlanus Cretensis.

S. P. D.

Nimaduerti Cardi. Amplifs.

*si quando nostri temporis
hominum industriã in Ari-
stotelis philosophia tractan-
da considerabam, illud ijs
contingere, quod omnibus
serè, qui in alijs artibus, & disciplinis ver-
santur, videmus accidere: ut cum maio-
ra tenere velint, & excollere, quæ minora
sunt, negligere videantur. scilicet dum in
illis gloriam, & immortalitatem querunt:
in his neque laudem sperant, si consequan-*

tur,

tur, neque si deserant reprehensionem me-
tuunt. quorum ego sanè sententiam laudo,
dum quæ difficilia sunt, & à communi popu-
li sensu remota, omni studio nituntur pro se
quisque posteris illustrare. sed minora negli-
gere, in quibus quamquam non adeò abstru-
sa est, & recondita veritas: iucundissima
tamen sunt, & vite mortalium utilissima:
haud scio an, non dicam, laudem, sed non
damnem potius. neque vero si damnem eo
nomine damnare videar, quòd hanc humi-
liorem philosophiæ partem doctissimos homi-
nes negem attingere: hoc enim & eruditissi-
mis viris, & omnilaude dignissimis esset ve-
luti iniuriã facere: sed quòd ita nõ ample-
ctuntur, ut lucubrationibus suis, & nostræ
ætatis homines, & posteritatem ipsam stu-
deant adiuuare. Nam si quæ sunt in philoso-
phia, quæ possent nouorum ingenia facile
preterire, ea fortasse sunt, quæ à grecis ijs
philosophis doctissimis commentarijs fuerũt
explicata. qui quamquam (ut credibile est)
hec etiam humiliora non indigna iudica-
runt, quibus declarandis incumbere: ta-
men quoniam temporum iniuria doctorum
hominum

hominum vigilias amisimus: illos, qui & ingenio præstant, & multarum, variarumq; rerum lectione: succedere huic labori oportebat, & quæ multorum inscitia corrupta sunt, emendare: quæ obscura, & difficilia, aperire, & explanare. atque ut omittam cetera, in quibus si iacturam facimus, tolerare fortasse possumus: Aristotelis libri de Animalibus quales, quantiç; sint, puto qui ignoret esse neminem. Nam siue rerum varietatem spectes, in quibus non iniucunda lectori paritur delectatio: siue rerum contemplationem, in qua Diuinum illud ingenium reconditas nature causas peruestigauit: siue utilitatem, quæ ab his, alijs disciplinis communicatur: profectò nulli sunt, qui his anteferri videantur. & tamen quàm pauci sint qui hos emendarint, illustrarint, auxerint, neminem latere arbitror. Nam ut eos libros omittam, in quibus Historicum agit Diuinus vir, & rerum, de quibus agit, causas non inquirit, quos quanquam non ita facile, potest tamen quis vel aliorum scriptorum, qui in eodem argumento versati sunt, lectione, intelligere: libri ij, qui de partibus,

tibus, & qui de Ortu animalium inscribun-
tur, illi sunt, quos non sine doctorum homi-
nū auxilio possunt vel eruditi homines intel-
ligere. & tamen in hos præter Auerhoys Ara-
bis paraphrases, & Michaelis Ephesij scho-
lia, nullus extat eruditus interpres. an au-
tem opus eo sit, indicet per se quisque quod
vult. ego certè desidero sæpenumero, qui
reconditiora sensa declaret, qui locos con-
ferat, qui dubitationes dissoluat. Nam Aue-
rhoys, qui in obscuriora huius auctoris ope-
ra plures edidit commentarios, hanc par-
tem defessus videtur aggredi, quocirca fe-
stinat impendio, & præterit omnia, modo
tangat aliquid. Michael autem neque doctri-
na valebat adeò; & si valebat, leuia tamē
quædam persequitur, & quæ grammatico-
rum sunt potius, quàm philosophorum. ita
factum est, ut Aristoteles penè in his libris
careat interprete. qua propter cūm plura
ab eo benè, & doctè scripta sint, quæ vulgus
Anatomicorum, & medicorum perperam
accipit: vellicatur continuè, & lacesitur
non sine eruditorum stomacho. atque ego sæ-
penumero præceptores meos probos, & do-
ctos

Etos viros audiui de hac hominum insolentia
conquerentes. quorum mehercle sermoni-
bus ita accensus sum, ut omni meo conatu,
ac studio, libros hos volutare, ac legere ca-
perim, ut si quid possem, in ijs illustrandis
collocarem. Capi igitur commentarios in li-
bros de partibus delineare, rem sanè meis
uiribus imparem: sed utcunque mihi nō inu-
tilem; quia quæ apud græcos auctores legi,
& quæ à præceptoribus audiui, & memoria
recolebam, & ab omni perturbatione va-
cuus iudicabam. interea dum hac meditor,
visum est in primum horum librorum, qui
omnium, & pulcherrimus, & difficillimus
est de meo instituto periculum facere. spera-
bam enim fore, ut si meus in illum placeret
commentarius, reliquis etiam summam ma-
num imponerem: si displiceret, à labore, &
vigilijs abstinerem. sed illud in primis in hac
me sententia confirmabat, quòd tibi Cardi-
nalis Amplissime dicare iam pridem cogita-
bam: cuius nomen ita mihi in hac editione
profuturum arbitrabar, ut & libello geniùs
pareret, & me ab eo hominum genere tue-
retur, qui non rem, sed personam intuētur,

quique dummodo reprehendant omnia & di-
cunt, & faciunt. emitto igitur commenta-
riolum hunc meum, & Amplitudo tua sa-
cro, ac dedico. hic enim & voto me soluet,
& summa mea erga te observantia tenue qui-
dem erit, sed quale potuit à me proficisci te-
stimonium. etenim iam pridem animum
meum Ampl. T. deuovi, & quem nunquam
de facie, sed solis aliorum sermonibus noue-
ram, ita capi colere, & venerari, ut nihil
mihi felicius, aut optabilius contingere posse
certo scirem, nisi quando ea mihi data foret
occasio, in qua quantite faciam, primum
tibi, deinde, si possem, omnibus testatum fa-
cerem. equidem fateor, aliquid est nouisse
de facie, quem observes; sed ego in me exper-
tus sum bonorum omnium sermones ita ple-
runque hominum animos ad amandum ex-
citare, ut viderint ne, an audierint, parum
intersit. audiui ego in Creta patria mea puer
adhuc quæ tua sit probitas: quæ sanctitas:
quanta in deliberando prudentia: in agen-
do sedulitas: in castigando seueritas: quanta
morum elegantia: quanta lenitas. & cum diui-
nas has virtutes mente, animoque cogitassem,
nihil

nihil unquam Deo Opt. Max. maiori cure
esse existimaui, quàm ut in eo fores dignita-
tis fastigio, quod & maximum habetur, &
est. Cũ ecce Pius quintus Pontifex verè Ma-
ximus, & optimus honorũ omnium estima-
tor in isto dignitatis amplissima gradu te col-
locavit, in quo talem te profectò præstas qua-
lem omnes futurũ iam pridem sperabamus.
Habes Cardin. Ampliss. meæ erga te observã-
tiæ & originem, & causas: cui si vlla un-
quam fieri potuit accessio, illa fuerit necesse
est; quòd parentum meorum cum pluribus
Gentis Iustinianæ fuit olim maxima necessi-
tudo: quòd ego nepotes tuos Angelum, Bene-
dictum, Vincentium, M. Antonium Iustinia-
nos nõ modo cognoverim, sed summa etiam
observantia prosecutus sim. Nam cum om-
nium virtutem adamaui, tum vero doctri-
na Vincentij ob studiorum communitatem
perfrui licuit: Cuius ego singulari eruditio-
ne, acerrimoq; iudicio ita me in hoc opere ad-
iutum esse fateor ut vel hoc nomine, quale
quale sit tibi Cardin. Ampliss. deberi videa-
tur. solui igitur & hac in re, quod debebam,
nõ appellatus fortasse debitor, & ante diem:
sed

*sed in posterum maturior fiet solutio. interim
accipies quod Amplit. T. dedico; & quam
praeceps praeuenit editio, tui nominis inscri-
ptione comparabis auctoritatem. Vale.
Patauij VI Kal. Octob. M. D. LXXVIII.*

ALOYSII LOLINI
PATRITII VENETI,

AD DANIELEM FURLANVM

EPIGRAMMA.

D*Vm tu hominē egressus, parteis, causasq.
animantum*

Adscriptaq. refers conditione vices:

Ambiguum quem te memoret Furlane relinquis

Naturæ, comitem'ne, an sibi rite ducem.

Eiusdem.

Ε'λὰς ἐς Αὐσονίην ἐρατεινὴν ἦκε δαήμων

Σῶν διὰ θελξινόων φηρολάνιε βιβλων:

Γαυσαμένητε πόνων σονοέντων, καὶ δροπο-
δισμοῦ,

Ἦρα δεῶ τινεῖ δροπιέλυθ' εἰσὶν.

Eiusdem.

Orpheus Caucasas excullo carmine lynces

Fertur, & immites perdomuisse feras.

Grataq. iam merita sumpsisse hinc præmia vocis

Germina rubra maris, fertaq. odora soli.

Haud aliter pecudesq. vagas, pictasq. volucres,

Et quoscunque fouet Thetios unda greges:

Arte

*Arte regens Furlane, tuis subsistere habenis
Egisti, magna cœlicolum inuidia.
Leucethoë amissos querit nam littere pisces:
Phæbus, equos; ceruas, Delia; Luna, boues:
Depictas Iuno volucres; Cybeleq. Leones
Et Gryphes, Nemesis; Iuppiter ipse aquilã.
Alitem odoratis nequicquam poscit in oris
Aeternam, vasto sole perustus Arabs.
Illa volans nam scripta polo, sæclisq. futuris
Consecrat studijs enigilata tuis.*

καὶ γὰρ δ' οἰκῶτά τῃ μαχόμενος καί περ ἀνάγκῃ
ἑλλάδος ὄρφανίης, τοῖον ἄμ' εἰσορόων
ὄλβιζ' ὡς, ἰδὲ λίσσομαι ἢ ἀθεοῦ γενετῆρος
ἐκ μονάδος τοῖης προσθέμεναι δεκάδα
ὄφρα ποθ' ἡμετέρῳ πόνου σονόεντος ἰδόντες
τέρματ' ἑὸν προτέρης ὤμεν ἔτ' ὀτυχίης.
ναί λιτομ' ἀθανάτοιο θεοῦ γόνε παμμεδέοντος
ἴλαθι, χ' ἡμετέρας νύσσον ἐφ' ἱκεσίαις.
νύματι γὰρ τεῶ πάνθ' ὑπὸ αἰκεν, σῆς τ' ἀπὸ χα-
ἀρρήτῳ σοφίῃ πάντα διοικέεται. (ρος

AD DANIELEM FURLANVM
Emmanuelis Piganij Cretensis
Epigramma.

Neſte comas mea Creta, gr̄aveis oblita labores
Militiæ, & circum tempora laurus eat
Nam ſandi Furlanus opes, turbataq̄. bello
Iam ſtudia, inſigni dirigit artis ope.
Aſpice queis Latio verbis, quantoq̄. nitore
Pandat quæ magnus ſcripſit Ariſtoteles.
Barbaries en victa iacet; tibi mille triumphos
Græcia & ipſa parat, & parat Auſonia.

Hæc qui legis, esto monitus, me,
qua ab Aristotele de Animorum
Natura & conditione, de Cælo, &
Cæli motu, de Deo, & diuinis men-
tibus tradita sunt: si quãdo in hoc
meo commentario meminisse oport-
uit: ita declarasse, ut quid ipse sen-
serit, non quid ego credam, aperue-
rim. Nam neque ille est Arist. cui
omnia credenda sint: neque ille sol-
noster est, qui à philosophorũ tene-
bris possit vel minimũ obscurari,
omnia piè, catholice, christianè di-
xisse volui: si quid fortè per impru-
dentiam secus dictum est: abroga-
tum, cassum, abolitum, & indictũ
esto. Viderunt ij, quibus demanda-
tum est à Senatu Veneto, & permi-
serunt, ut excuderetur. Vale.

DANIELIS

FVRLANI

PRÆFATIO.

*In qua declaratur propositum Aristotelis
in Libris de partibus Animalium
Librorum inscriptio, & locus,
in quo ponendi sint.*

PROPOSITUM Aristotelis in
his libris est de partibus Ani-
malium earumque causis age-
re. hoc enim & operis inscri-
ptio præ se fert, & ipse non
semel significat. Sed quæ sit

propositi ratio non omnibus inter ipsos conue-
nit. Nam qui libros Historiarum amouent à se-
rie librorum, in quibus ratione, ac uia reddun-
tur causæ earum rerum, de quibus agitur, partes
Animalium ita in his libris declarari opinantur,
vt quæ in quarto Meteorologicorum inchoata
sunt eadem ferè uia perficiantur. Nam cum
in extremo illo libro post primarum actiones

qualitatum similia corpora, quæ ὁμοιομερῆ græcè dicimus declarasset Aristoteles, ut ex primarum profiliunt qualitatum permittione, pollicitus est, se particulatim & sanguinem, & semen, & carnem explanaturum. Tunc enim optimè perspecta fore, quando eorum materia, & forma cognita sit. Contrà verò alij ita putant Aristotelem Animalium partes explicare, ut materiae locum tenent, & quantitate præditæ sunt. Nam cum perfecta rerum cognitio à duobus principijs cognitis proficiscatur, materia scilicet, & forma, quoniam Animalium partes ut caro, nervus, os, materia sunt, anima verò forma, necesse esse in pertractanda animalium natura materiã docere primum, deinde formam, & rationem. Nam & illam ortu priorem esse, formam enim materiam sequi. quamobrem in his libris materiam Animalium tractari, in libris autem de Anima formam, & rationem. Cæterum cum superiorem sententiam non probem, quòd Historias animalium à naturalium librorum dispositione secludit, de qua re loquemur paulo post, tamen laudo, quòd Aristotelis hæc censeo fuisse sententiam, ut partes Animalium doceat, non quia materia animæ sunt sed, quia animam habent, & illius interuentu actiones obeunt, quibus naturæ dicatæ sunt. Nam quãquam altera sententia ita vigeat, ut à doctissimis quibusq. recepta sit, contrà verò illa omni ferè destituta defensione iaceat.

ceat, tamen rem non esse tam arduam existimo, & hanc rationibus, & locis Aristotelis confutare, & illam confirmare, atque veram esse ostendere. Primum enim absurdum est partes Animalium ut materiam considerari. Propterea quod perinde esset, atque si lignæ essent, aut Marmoreæ. Nam si illæ ita agnoscuntur, ut Anima careant, atque ut quantitate præditæ, non video, cur & hæ, cum anima careant sub eadem conditione non sint. Nam quanquam illæ re vera animatæ sint, tamen quoniam anima in tractatione amouetur, ut nihil aliud, quam materia spectetur, & figura, fit, ut nihil intersit ligneamne, an veram manum doceas. Quod enim altera vera manus est, altera homonymè dicta, Animæ refertur acceptum. deinde si ita partes animalium declarantur, ut materiæ locum habent sine formæ cognitione, non ne mutila, & Aristotele erit hæc indigna tractatio? partes enim siue illæ similes, siue etiam dissimiles sint, ita cognoscantur necesse est, ut actiones habent & munia, propter quæ natura eas fabricata est. hæc autem cum ab anima proficiscamur, quam omninò secludimus à partium declaratione, sequitur, nullam esse partium cognitionem. Nam si dum manum, aut pedem explicamus nihil afferimus actionum, quid quæso nobis erit, quod dicamus, aut in quo ab Empedocle, Democrito, Cæterisque physicis discrepemus? Mox si ita cen-

sent partes Animalium pertractari, vt & defini-
 tione explicentur, & demonstratione aliquo-
 modo ostendantur affectæ? vnde sumetur defini-
 tio, si forma deest, aut vbi demonstratio fuerit,
 si nihil erit, quod primo modo dicatur per se-
 se? Ceterum & Aristoteli repugnant pluribus
 locis, & illi docendi rationi, quam in his libris,
 seruata agnoscimus. In quarto Meteorologi-
 corum libro ad extremum negat partes tam si-
 miles, quàm dissimiles verè esse, nisi illud habe-
 ant, propter quod sunt. Nam oculum ad aspe-
 ctum ineptum, nisi homonymè, oculum non ef-
 se: cum omne membrum sua actione, & mu-
 nere definiatur. Nam neque ferram ligneam, ser-
 ram esse, nisi imaginem dicamus potius, neque
 carnè, si eius defuerit actio. Deinde paulò post
 explicata similiarium corporum materia reliquum
 esse ait quid vnum quodque sit definire, ac sta-
 tuere. tunc enim cognitam fore carnem, & os,
 cur, & quid sit. quando & materia, & forma eius
 perspecta sit, & illud à quo motus proficiscitur
 initium. negat igitur Aristoteles primum par-
 tes, vt partes animalium sunt, sine forma, & actio-
 ne declarari, deinde etiam pollicetur has ita se-
 se tractaturum, vt & formam earum, & efficien-
 di causam afferat. quod si nulli eius libri sunt.
 in quibus de partibus agat, nisi hi libri, qui in
 manibus nobis sunt, sequitur ita de ijs agi, vt ma-
 teriam habent, & formam, nō autem vt materia
 sunt.

sunt. Verùm in primo horum librorum clarius loquitur. in quo cum *κατὰ παιδίαν* rationem, ac viam ostendat, qua institutæ animalium commentationes tradendæ sunt, refutat Empedoclis, atque Democriti in rebus docendis institutum, qui materiam tantum agnoscebant, formã verò, aut negligebant, aut penitus ignorabant. mox ait ita animalium membra tradenda esse, vt quoniam homo tali forma, ac natura est, ideò has, aut illas habere partes: neque enim sine his posse consistere. postremò pluribus interiectis addit hæc. *Δῆλον τοίνυν ὅτι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι, καὶ ὅτι λεκτέον ὡς τοιοῦτον τὸ ζῶον, καὶ περὶ ἐκείνου, καὶ τί, καὶ ποῖόν τι, καὶ τῶν μορίων ἕκαστον ὡς περὶ καὶ περὶ τοῦ εἶδους τῆς κλίνης, ἤδη τοῦτό ἐστι ψυχὴ, εἰ ψυχῆς μέρος, εἰ μὴ ἄνθρωπος ψυχῆς. ἀπελθούσης γοῦν οὐκέτι ζῶόν ἐστι. οὐδέ τῶν μορίων οὐδὲν τὸ αὐτὸ λείπεται, πλὴν τῶ σχήματι μόνω, καθάπερ τὰ μυθώμενα λιθοῦσθαι.*

Profectò nihil potuit proferri clarius. sed & translationem si spectarimus, ea sanè fuerit, vt singularum partium, & materiam explicatam, & formam, aut etiã finem allatum inueniamus. quod cum ita manifestũ sit, vt declaratione non egeat, & innumeri loci sint, quibus hæc tradendi ratio deprebendatur non est quòd referam in presentia. Sed & initio librorum de Ortũ Animalium, qui his libris adnexi sunt, planè fatetur in partibus Animalium cognoscendis quatuor esse causas.

fas, materiam, formam, finem, & efficientem, formam autem, & finem in idem recidere, de quibus, ac de materia loquutum se in libris de partibus, de efficiente verò reliquum esse vt dicatur in ijs libris. quæ cum ita sint perspicuum esse arbitror ita de partibus Animalium agi ab Aristotele, vt animatæ sunt, hoc est vt ex materia, & forma constant, non autē ut materia sunt. quod & Alexander sensit, qui aut nunquam, aut perquam rarò præceptoris mentem non assequitur, in cōmentarijs libri de sensu, & reliqui græci interpretes, prout ijs obiter horum librorum meminisse contigit. Cæterum cum obijci possit, quòd si hæc ita essent libri de Anima superuacanei iudicarentur, propterea quòd si ita partes explicantur, vt animatæ sunt, animam separatim cognoscere nō oporteret, adnotare opus est, non minimum interesse, si rem compositā, vt ipsius natura patitur explices, & si eius alterā partem, hoc est formam accuratè cognoscas. Nam si oculum aspectui dicatum esse dicamus, aurem auditui, quanquam aspectus, & auditus sensus sint, sensus autem animæ facultas est, nō tamen ideò consequitur, vt si quid oculus sit cognoscam, statim & partem animæ, quæ sensus dicitur, perspectā habeam. vt enim quid aut hæc, aut illa pars sit intelligamus satis est vel mediocris animæ cognitio. Sed si eius Natura cognoscenda est, penetrandum intimius est, & omitten-

da membra, quorum anima forma est illa igitur ratione animam cognoscimus ex his libris, atque ijs de Ortu Animalium, sed ita, ut penè nihil de ea accuratum habeamus. ut hac de causa libris seorsum editis opus sit, quibus eius explanetur essentia. neque dicendum est, quòd si ita membra animalium cognoscimus, ut perfectè animam non cognoscamus, neque etiam membra omnia ex parte callebimus. Nam quod membrorum natura postulat, ut etiam vel absolutissimè quàm membra sint intelligantur, minimum satis est animæ cognitionis. id quod exemplo oculi alato manifestum fit. Verùm quis locum Aristotelis obijciat ex primo horum librorum, in quo physici officium esse ait de Anima dicere, ac si non de omni de ea tamen, quàm animal est, & quid anima sit, & quid eius pars, & de ijs, quæ secundum eius substantiam accidunt. Nam si superius statuit Animal, & eius membra ita debere pertractari ut eorum explanetur forma, quæ talia sunt: Anima autè forma est, quam ait physico opus esse cognoscere, & quid sit, & quæ eius partes, hoc autem in his libris nullo modo videtur facere, sed in libris de Anima, sequitur in libris de Anima, Animalium, ac eorum partium spectari formam, non aut in his libris. sed obiectio facilè refellitur. quis enim neget in libris de Anima de forma animalium agi? sed non ideò aiebam sequi, ut in his libris partes inanimæ

pertractentur . non autem animata . quod autē initio horum librorum ait, ita intelligendū est, vt cum regulam tractationis animalium, quæ in his libris, & libris de generatione animalium instituitur, præscripsisset, doceat etiam, quomodo agendum sit in alijs libris, in quibus & anima, & qui ab ea corpori communicantur affectus, explicantur . est enim primus huius operis liber totus in eruditione positus, in quo ostenditur docende ratio, quæ in omnibus quæ ad animantes pertinent commentarijs necessaria iudicatur . atque hæc de philosophi proposito, quod & σκοπὸν dicimus, satis esse arbitror . Nunc inscriptio videnda est . ea est græcè *περὶ ζώων μορίων Ἀριστοτέλους βιβλία τέσσαρα*, id est de partibus Animalium Aristotelis libri quatuor . Sed non desunt, qui inscribunt de partibus animalium, & earum causis, fortè quia & in historijs exponuntur partes, sed causæ non afferuntur . & Julius Scaliger vir admirabili ingenio de causis partium hos libros nominat . Nam & Aristoteles libro de Animantium Ortu Quinto *εἰρηται* inquit *πρότερον ἐν ταῖς αἰτίαις ταῖς περὶ τὰ μέρη* . dictum superius est in causis partium . vt hac de causa dubitandum fortasse sit, qui sit horum librorum germanus titulus . Nam quòd Aristotelis non sit inscriptio posset aliquis suspicari, quod & Diogenes refert illū de Animalibus scripsisse nulla partium mentione habita, & Pli-

nus Quinquaginta libros de Animalibus scripsisse memoriae prodidit, nulla historiae, partium, generationis, animae, distinctione. Sed praestat veterem inscriptionem retinere, quam sine dubio graeci omnes auctores agnouerunt. Nam si propterea quod causas partium exponit de partibus, & earum causis, aut etiam de causis partium hi libri sunt inscribendi, in omnibus eius commentationibus hoc faciamus necesse est. Nam & de caelo ita agit, ut eius afferat causas. & generationem, ac interitum rerum exponit non sine causarum apposita redditione. & de Meteoris ita differit, ut causas eorum explicet. postremo vna tantum excepta animalium historia nihil librorum est Aristotelis, ubi ἀτιολογικῶς hoc est, causas afferendo rerum naturam non declarat. nec me mouet quod ille περὶ τῶν περὶ τὰ μέγιστα ἀτιολογικῶν appellet. haec enim eius est consuetudo nunquam ferè germanos suorum operum adducere titulos. nam & libros de generatione & interitu aliquando de elementis nominat, aliquando de pati, atque efficere. libros verò de naturali Auscultatione modo de motu, modo de Natura, modo etiam de principijs appellat. ut ex hoc perspicuum fit ex hac Aristotelis appellatione inueteratos librorum titulos non esse temerè commutandos. quod autem oriri possit suspicionem affirmabam ex auctoritate Diogenis, ac Plinij, nihil est, nam si quid est, in quo Diogenis fides,

fides, & diligentia desideretur, illud est. Catalogus operum Aristotelis. ex ijs enim quæ melioris notæ sunt nulla recensuit, aut si recensuit præcisè admodum hoc fecit. Plinius autem generalis inscriptionis tantum meminit omnium voluminū, quæ ad Animalia pertinent, ex quibus alia alias inscriptiones ab auctore sortita sunt. ex cuius verbis nulla debet sumi particulares titulos immutandi audacia.

Et quoniam de Inscriptione dictum est, deinceps qui sit locus, in quo hos libros collocare oporteat videndum est. quod cum difficilè fieri possit, nisi aliquorum librorum, qui ad Animalia pertinent, ponatur dispositio, pro virili tentabo rerum naturam sequutus aliter, atque omnes adhuc, commentarios illos disponere. Scripsit olim Adrastus Peripateticus cum de omnium librorum, tum horum de Animalibus ordine. Cuius si extarent commentarij, frustra sanè laborem hunc susciperem. scripsit etiam patrum memoria Franciscus Caballus vir tum in alijs disciplinis, tum in Aristotelis philosophia haud infeliciter versatus. sed is, dum sua quædam in disponendo sequitur initia plerunque ab Aristotelis (nisi fallor) mente alienus est. & profectò. lubricum est negocium, & in quo vix posset non labi quisquam. difficultas autè ab Aristotele ipso obiecta est, qui sine discrimine priorum, aut posteriorum librorum ita meminit, vt qui antecedant,

dant, qui sequantur difficillimum sit colligere: proferam aliquot locos, ut rei difficultas appareat. libri Historiarum sine vlla dubitatione omnes libros de Animalibus antecedunt. quod in præsentia positum sit. nam contra aliquorum sententiam probabo paulò post. Hos sequuntur cæteri, qui ad Animantes pertinent. de his itaq; omnibus, & de ijs, qui de stirpibus scripti sunt dubiù est, vtri posteriores, prioresve sint. & sanè libros de stirpibus priores esse, ex Quinto de Historia colligitur. ait enim ὡςπερ εἴρηται ἐν τῇ δευτέρῃ τῆς περὶ τῶν φυτῶν. quemadmodum in contemplatione de stirpibus dictum est. & tamen in libris de Generatione Animalium primo, & quinto, & libro de Diuturna, ac breui vita conscripturù se illos pollicetur. libri de Anima, & qui eos sequuntur incertum est, an libris de generatione Animalium priores sint. ex Aristotele & priores esse, & posteriores sumi potest. Nā secūdo de generatione Animalium. ὅτι μὲν ἰν- quit πρῶτον θρεπτικὴν ἔχουσι ψυχῶν, φανερόν, διό, τε πρῶτόν ἐστιν ἀναγκαῖον, ταύτῃ λαβεῖν ἐκ τῶν περὶ ψυχῆς διορισμένων ἐν ἄλλοις, φανερόν. hoc est. quod autem nutrientem animam habeant manifestum est, cur autem necesse sit hanc primum sumere, liquet ex ijs, quæ alibi de Anima definita sunt. & tamen in eodem libro καὶ τῆς τροφῆς ἔστι μὲν θρεπτικόν, ἔστι δὲ ἀυζητικόν. θρεπτικόν μὲν, ὅ τὸ εἶναι παρέχεται τῷ τε ὄλῳ καὶ τοῖς μορίοις.

,, μορίοις . αὐτῆτικὸν δὲ , τὸ εἰς μέγεθος ποιοῦν πλὴν
 ,, ἐπίδοσιν , περὶ ὧν ὕστερον ἐπισκεπτέον hoc est .
 ,, Nutritionis altera quidem pars nutriens , altera
 ,, augens . Nutriens quidem , quæ vt & vniuersum ,
 ,, sit , & partes , confert . augens autem quod in ma-
 ,, gnitudinem tendit . de quibus posterius viden-
 ,, dū est . quibus verbis non alios sanè libros , quàm
 ,, libros de Anima pollicetur , quos cum sequantur
 ,, lex ille coniugationes affectuum , quos libro de
 ,, sensu proposuit , de his etiam dubium est , prio-
 ,, rem ne , an posteriorem habeant locum , quàm li-
 ,, bri de Ortu Animalium . Librum de sensu prio-
 ,, rem esse ex quinto illorum librorum colligitur .
 ,, ait enim ὡς περ ἐλέκθη πρότερον ἐν τοῖς περὶ
 ,, τὰς αἰσθήσεις . quemadmodum superius dictum
 ,, est in ijs , quæ de sensibus conscripsimus . & simi-
 ,, liter librum de somno & vigilia . εἰρήκαμεν δὲ
 ,, τὴν αἰτίαν τοῦ καθύδιν ἰοιαύτως ἔσαν ἐν ἐτέ-
 ,, ροις . diximus autem somni causam , quæ huius-
 ,, modi est alibi . & tamen librum περὶ μακροβιό-
 ,, τητος pollicetur in extremo quarto libro , αἴτιον
 ,, δὲ τὸ μὴ εἶναι μακρόβιον , ὅτι σιῶν ὧν τὸ κεκρά-
 ,, σθαι παραπλισίως πρὸς τὸν περιέχοντα αἶρα , καὶ
 ,, διάλλα συμπλήματα φυσικά , περὶ ὧν ὕστερον ἐ-
 ,, ροῦμεν . Libros etiam de partibus omnes ante li-
 ,, brum de Incessu collocant , & illum , qui de spi-
 ,, ratione inscribitur , & tamen in quarto illorum
 ,, librorum hos libros adducit . vt profectò dubiū
 ,, sit , an in dispositione horum librorum Aristote-

les ipse sequendus sit. Cum igitur tam difficile sit propriam cuiusque operis inuenire sedem, si quis quam alii probabilius dixerit, is mea sententia non minimum faciet operæ precium. equidē quid Arabes, aut latini senserint, quid veteres, quid noui interpretes initio disputationis nō apponam, neque etiam eorum sententias longiori oratione confutabo. Nam satis est certa quædā posuisse principia, quibus, quæ ab iis afferuntur sine negotio refelli possint. Quoniam igitur libros Meteorologicos aut libri de plantis, aut libri de Animalibus sequantur necesse est. quamquam aliter alii sentiunt, mihi tamen videtur maximè consentaneum libros de Animalibus statim libros Meteorologicos sequi, post quos libri de stirpibus sint, primum quòd in extremo quarto Meteorolog. transitio est à meteoris ad animalia. deinde quòd tribus locis, quos superius adduximus commentationē de plantis scripturum se pollicetur mox, quòd plantarum cognitio haud aliter haberi potest, nisi Animalium partes, ac natura cognita sit. Nam cum plantæ infimam habeant animæ vim, qua aluntur, & au-gescunt, obscuras habent affectiones, & partes, & ferè sine nomine, nisi quis ad animalia ppor-tionem seruet. Cuius rei Theophrastus, alter scilicet Aristoteles primo libro de stirpium Histo-ria auctor est. eius verba sunt hæc. ἄλλα δὲ εἶδη ἑτεροτῶν ἐντὸς, ἃ καὶ ἑαυτὰ μὲν εἰσὶν ἀνώ-
 νυμα.

ἄνυμα . διαὶ δὲ πῶ ὁμοιότητα ἀποικάζεται τοῖς τῶν
 ζώων μορίοις . ἔχουσι γὰρ ὡς περ ἴνας, ὅ, ἐσι συ-
 νεχές, καὶ σχισόν, καὶ ἐπίμηκες, ἀπεράβλητον
 δὲ καὶ ἀβλαστον ἔχον φλέβας . αὐταὶ δὲ τὰ μὲν
 ἄλλα εἰσὶν ὁμοια, τῆ ἰνὶ, μείζους δὲ καὶ παχύτε-
 ραι, καὶ παραβλασὰς ἔχουσαι, καὶ ὑγρότητας .
 ἔτι ξύλον καὶ σὰρξ . τὰ μὲν γὰρ ἔχει σάρκα, τὰ
 δὲ ξύλον . ἐσι δὲ τὸ μὲν ξύλον, σχισόν, ἡ δὲ σὰρξ
 πάντῃ διαρῆται, ὡς περ γῆ, καὶ ὅσα γῆς . μετα-
 ξὺ δὲ γίνεται, ἰνὸς, καὶ φλεβὸς, φανεραὶ δὲ ἡ φύσις
 αὐτῶν, ἐν ἄλλοις τε, καὶ ἐν τοῖς τῶν περικῆρπίων
 δέρμασιν . id est . adfunt verò & alia ab iis quæ
 intus sunt diuersa , quæ per sese quidem carent
 nomine , sed propter similitudinem animalium
 partibus comparantur . habent enim quodam
 modo neruum, quod continuum, & fissile, præ-
 longumq̄ . est, sine adnatis autem, & sine germi-
 ne, venas habens . hæ autem in aliis quidem ner-
 uo sunt similes, maiores tamē crassioresq̄ . sunt,
 & adnata, humoresq̄ . habentes ! adhæc lignum
 & caro . alia enim carnem habent . lignum alia
 est autem lignum fissile . caro autem vsque qua-
 que diuidi potest, vt terra, & quæcunque terræ
 sunt . media autem inter venam, & neruum est.
 eius porrò natura patet tum in cortice fructuū
 tū ī aliis . Hęc Theophrastus . sed & Aristotelis (si
 illius duo illi libri de stirpibus sunt) clarior est
 locus . ait enim in priori volumine . καὶ καθὼς
 εἰσὶ καὶ ἐν τοῖς ζώοις μέρη ὁμοιωμερῆ, οὕτω καὶ ἐν
 τοῖς

,, τῶν φυτῶν. καὶ ἕκαστα τῶν μορίων τῶν φυτῶν σιῶθε
 ,, τὰ εἰσιν ὅμοια μέλεσι ζώου. ὁ δὲ φλοιὸς τοῦ φυτοῦ
 ,, ὅμοιος ἐστὶ φυσικῶς δέρματι ζώου. οἰδὲ δεσμοὶ πλά-
 ,, λιν ὅμοιοι ζώου. ὁμοίως καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐν αὐτῷ.
 ,, id est, & quemadmodum & in animalibus cogna-
 ,, tæ partes sunt ita etiam in plantis. & singulæ
 ,, partes plantæ compositæ Animalis membris si-
 ,, miles sunt. cortex quidē plantę naturaliter Ani-
 ,, malis cuti similis est. ligamenta deinde Anima-
 ,, lis nervis similia. & in eodem libro cum de iis
 ,, stirpium partibus loquutus esset quæ augentur
 ,, & πρόσθεσιν vt ait ipse capiunt. vt sunt radix,
 ,, vitices, rami, addit, καὶ τὰυτα παρομοιῶνται μέλε-
 ,, σιν ἀνθρώπων τοῖς περὶ ἔχουσι πάντα τὰ ἄλ-
 ,, λα μέρη. hoc est atque hæc conferuntur homi-
 num membris quæ alias continent partes. Nec
 quidquam obstat, quòd in quinto de historia li-
 bros de stirpibus pollicetur. solet enim aliquan-
 do diuinus vir tempus scriptionis spectare, non
 dispositionis rationem. cuius rei argumentum
 fit, quod in secūdo libro de Cælo librum de In-
 cessu animalium adducit, non quòd dispositio-
 nis ratio ita postulat, vt ille liber prior sit, quàm
 libri de Cælo, sed quòd ante libros de Cælo cō-
 mentariolum illum fortè conscripserat. quæ cū
 ita sint libri de stirpibus posteriores erunt, quàm
 libri de Animalibus. sed ex his, qui præcedant,
 & qui sequātur maximè dubiū est. libros de histo-
 ria sunt, qui amouent à librorum de Animalibus
 disposi-

dispositione, eo quòd in iis non afferuntur cau-
 sæ . sunt etiam , qui in postremo loco statuunt .
 vtrique male meo iudicio . Nam quanquam in
 Historiis causæ non afferuntur, tamen cum ne-
 xum habeant cum iis , in quibus redduntur cau-
 sæ, absurdum non est illos in dispositione collo-
 care . quod & ex Aristotele manifestum est, qui
 sepe numero εἰρηται inquit ἐν ταῖς ἰστορίαις καὶ
 ἐν ταῖς ἀνατομαῖς. collocare autem extremo lo-
 co mihi penitus absurdum videtur . nam quid o-
 pus esset post causas partium, & affectuum expli-
 catas historiam texere vniuersorum? an vt esse
 quis non ignoraret? at cùm demonstrationibus
 causæ afferuntur, nemo certum non habet, quòd
 sint . an etiam, vt quæ afferendis causis demon-
 strantur cognoscantur melius? atqui hoc modo
 non postremum, sed primum debent tenere or-
 dinis locum . nam quæ ad aliorum cognitionem
 enarrantur, prius explicanda necessariò sunt, si
 lucis aliquid sunt allatura . quid non ne millies
 in partium, ac membrorum declaratione histo-
 rias videndas esse suadet? non ne Theophrastus
 accuratæ stirpium cognitioni historiam, & parti-
 tionem earum anteposuit? mittam ceteros ma-
 gni nominis auctores, Galenum præsertim, qui
 nunquam pulsuum, morborum, symptomatum
 docet causas, nisi historicè differentias omnium,
 & certa genera demonstrat . Certum itaque sit
 non esse postremum locum historiis tribuendū.
 sed in

fed in quo loco reponendæ sint quærendum videtur. Nam & Auicennæ fententia non ea eft, quam afpernari debeamus, quippe quam & Alexander in commentarijs libri de fenfu videtur habuiffe. & ea, quæ contra Auicennam à recentioribus fcripta funt nō fine negotio refelli pof funt. græci interpretes quid fenferint incertum eft; fed quātum ex eorum fcriptis poteft aliquis conijcere Historiarum libros primos omniū librorum de Animalibus vidētur ftatuiffe, vt Simplicius in primum de Naturali Aufcultatione, & Ioannes Philoponus in eundem eiusdem operis librum, & in libros de Ortu, & interitu. Nā Alexander, quem Auicennam fequutum efle dicebam varius mihi videtur omninò, quod contra morem grauiſſimi illius fcriptoris eft. Nam in commentarijs Primi Meteorologicorum præterquam quòd Historiam animalium primo loco reponendam efle videtur innuere, omnium librorum de Animalibus ea ponit initia, & rationes, quas in commentarijs libri de fenfu neuti- quam videtur amplexari. fed has rationes perpēdemus paulò poſt. Nunc an verum fit quod ait in librum de fenfu, libros de Anima primos efle omnium tractationum, quæ ad animantes pertinent, quærendum eft. Mihi sanè non modo primi non efle videntur ij libri, fed neque tertij, aut quarti. nam ſi etiam libri de Anima inter eos cō-

mentarios reponuntur, qui de Animalibus scripti sunt, non video cur cæteris sint anteponēdi. nam & magis naturale est meo iudicio historicè primum, deinde etiam causis redditis explicare animatum corpus, deinde animam, quàm contrà. Deinde Aristoteles in primo horum librorum nihil aliud ferè dicit, quàm qua ratione, & via, omnia, quæ ad animantes pertinent sint explicanda. Nam & quomodo partes, tractandæ sint docet, & quomodo physico de Anima agendum sit. ad extremum autem libri affectus & actiones exponendas proponit, vt, Ortum, incrementum, somnum & vigiliam, & huiusce generis. vt manifestum sit libros hos de partibus Animalium primos esse omnium librorum, in quibus redditis causis animalium scientia contineatur. & quoniam, quæ ad partes, actiones, & affectus pertinent, melius cognoscuntur si historicè prius sint enarrata, idcirco Historias ab Aristotele conditas necessariò credendum est, vt primo loco in Animalium commentatione apponantur. Si itaque libri de partibus primi sunt omnium commentariorum de Animalibus, in quibus afferuntur causæ: atque hi vel ipso Alexandro auctore sequuntur historias, sequitur libros historiarum primos esse omnium librorum de Animalibus. postremò si dispositio ex Aristotele quærenda est, extremi quique libri videndi sunt,

in ijs enim dubium nō est, quin dispositionis or-
do proponatur. Videndum igitur est, an vnquā
in extremo aliquo opere de Animalibus histo-
riam pollicitus sit, quemadmodū libros de Ani-
ma, in extremo *περὶ προγέας*. nullibi enim fa-
ctum hoc esse reperitur. quamobrem sequitur li-
bros illos in primo omnium loco necessariō po-
nendos esse. neque valet eorum ratio, qui dicūt
animam, vt formam, & principium prius, quā
que anima constant, cognoscendam esse. præstat
enim (ne dicam necesse est) cōpositas prius par-
tes explicare, & organicas, deinde accuratē ani-
mam intueri, si rectē illa definita est Organici
corporis *ἐντελέχεια*. Cæterum posset aliquis
objicere Aristotelis verba initio libri de sensu,
vbi cum de anima disputatū esse dicat, deinceps
agere proponit De Animalibus, & ijs quæ vitā
habent, quæ quales ve communes, ac propriæ
eorum actiones sint. ex his enim videtur manife-
stō colligi, libros reliquos de Animalibus, & cō-
mentarios de plantis (hæ enim sunt, quæ non
ζῶα animalia sed *ζῶων ἔχοντα* vitam habētia ap-
pellantur) post libros de Anima disponendos ef-
se. sed obiectio facilē refellitur. non enim de
Animalibus, & plantis simpliciter disputaturum
se proponit, sed de actionibus & affectibus ipso-
rum, de quibus differit in libro de sensu, de Me-
moria, & recordatione, & in alijs, qui sequuntur

libros de Anima . hæc cum ita sint, quoniam libros de Historia animalium primos esse conuicimus, sequi aut libros hos de partibus, ratio etiam ostendenda est, qua & horum, & aliorum librorum dispositio habeatur . nam quam tradidit Alexander infirma est, & ipsimet repugnat manifestò . quam verò confirmare nixus est Franciscus Caballus, & M. Antonius Ianua, ea etiam falsis nittur principijs (nisi fallor) in primo commentariorum in Meteora prouit Alexander rationem hanc, animalium actiones alias communes esse, alias quorundam animalium proprias . illas explicari in libris de historia, de partibus, de generatione, de incessu, & de Motu Animalium . has in libris de memoria, de somno, de diuinatione in somnijs . horum enim plurima, quæ dicuntur homini soli conuenire . si itaque hæc Alexandri ratio sequenda est, communia prius quàm propria sunt explicanda . sed quæ communia sint non eodem modo in librum de sensu tradidit, atque in primum Meteororum . nam ibi communia censet ea, quæ quatuor coniugationibus comprehendit Aristoteles, hic autem communia vocat, quæ in libris de historia, de partibus, de ortu, de incessu, ac de motu declarantur . sed placet eius verba subscribere .

καὶ διελὼν τὸν περὶ τούτων λόγον, εἰς τὰς κοινὰς ἐνεργείας αὐτῆς, καὶ εἰς τὰς ἰδίας : περὶ τῆς κοινῶν πρῶτον ἐνεργείων,

„ων, ἢ πάντων τῶν ἐμφύχων, ἢ τῶν γε πλείστων
 „ποιήσεται, καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τῶν ἰδίων ἐνεργ-
 „γείων ἑκάστου εἴδους ἐρεῖ ζώου. πρῶτον περὶ ζώ-
 „ων ἰσορήσας. χρήσιμος γὰρ ἡ περὶ ζώων ἰσορήα
 „καὶ διαίρεσις, πρὸς τὰς ἰδίας ἐνεργείας ἑκάστου
 „τε εἴδους ζώων, καὶ τῶν μορίων αὐτῶν, αἵ γὰρ κοι-
 „ναὶ τῶν ἐμφύχων ἐνέργειαι σιμῶν σίπως τῶ
 „κοινῶν τῶν ἐμφύχων λόγῳ. hoc est . & cum disputa-
 „tionem de his diuisisset in communes horū actio-
 „nes, & in proprias, de communibus primum
 „actionibus, aut omnium Animatorum, aut quā-
 „plurimorum sermonem habebit. deinde de pro-
 „prijs cuiusque speciei animalium disputabit, pri-
 „mum Historicè enarrās ea, quæ animalium sunt.
 „Confert enim Animalium historia & partitio ad
 „proprietas, cuiusque speciei Animalium actiones,
 „& eorum partes. Communes enim animatorū
 „actiones aliquomodo communem de Anima di-
 „sputationem attingunt, & cum ea connectūtur.
 „quæ nam autem hæc sint dicet postmodum. ex his
 „manifestū est eius sententiam esse libros de com-
 „munibus his actionibus libris de Historia, ac cæ-
 „teris, priores esse oportere. & esto fanè. sed cur
 „cōtrarium docet in librum primum Meteoron?
 „quasi verò etiam in libris de Ortu, & de partibus,
 „ac de incessu & motu communes non doceat
 „actiones, aut quasi omnes, quæ quatuor compo-
 „nuntur coniugationibus communes sint, nō au-

tem ex his aliquæ homini soli propriæ . nam vt sentire proprium omnium animalium sit, tamē in somnis diuinare hominis tantum esse nemo negarit . ad hæc si communia præponenda sunt, in libris ijs, quos paruos Naturales appellant nõ ea seruabitur dispositio, quam summus auctor videtur voluisse . nam vt librum de sensu liber de memoria sequatur non tamen sequetur omninõ . nam quæ de recordatione dicuntur homini tantum conuenire videntur . Diuinatio autem in somnis propria actio est, non communis . ita igitur fiet, vt cõfusa omnia sine ordine, sine via, ac ratione relinquuntur . quamobrem præstat aliam dispositionis rationem sequi, atque illam, quam grauissimus hic auctor posuit . nam quæ suæ dispositionis ponit initia Franciscus Caballus mihi nullo modo probari possunt . nã quod putat Animalium materiam, & formã diuersis libris explicari, initiõ huius disputationis abundè refellimus, quando de proposito auctoris agebamus . deinde cur generationem, vitam, & mortẽ ab affectibus amouet? cum tamen Aristoteles inter affectiones præcipuè numeret in extremo primo horum librorum . postremõ cum separat libros de Generatione à libris de partibus ita videtur ambitiosè libros illos discindere, vt non leui crimine in philosophia accusandus esse videatur . sumenda itaque alia ratio est, qua libri de

Animalibus commodè disponantur . porrò quæ de Animalibus explicâtur , aut ad animal totum spectant, aut ad Animã? quæ ad Animal totum, aut magis ad corpus , aut magis ad animam spectant. quæ ad animal totum pertinent, sunt, quæ in omnibus libris præter libros de Anima exponuntur . nihil enim agit anima, quod & corpori animato non communicetur . sed quæ ad corpus magis accedunt, sunt partes, generatio, incessus . quæ ad Animam, sensus, somnus, & vigilia, memoria, diuination, motus & alia. nam vt ineptè dicis animam incedere, ita non malè animã meminisse, recordari, diuinare, mouere . nã & libro de Memoria ait Aristoteles, ὡς τε καὶ ὅταν ἐνεργῇ γῆ ἢ κίνησις αὐτοῦ, ἂν μὲν ἢ καὶ αὐτό ἐστι, ταύτη ἀισθάνεται ἢ ψυχὴ αὐτῆ, οἷον νόημα τι ἢ φάντασμα φαίνεται ἐπελθεῖν . his ita positis facile erit ordinem inuenire . Nam qui libri de Animato agunt corpore, & de ijs, quæ ad illud magis pertinent, priores statuendi sunt . illi sunt post libros de Historia, hi libri, libri de Generatione, & commentarius de incessu animalium . sed horum librorum apparet etiam aliter nexus necessarius . nam cū in his libris in vniuersum partes omnes animalium exponantur, in libris de generatione illæ tantum partes, quanquam non eæ solùm, quæ ad procreationem pertinent, explicantur . in libro autem de incessu illæ quæ

incessui inferuiunt. proferam vnum Aristote-
 lis locū, ex quo res manifestò cognoscitur, quòd
 ad nexum horum librorum, & eorum de genera-
 tione. in secundo horum librorum cum de par-
 tibus, quas similes vocant egerit, in extremo
 » capite nono ait ἔτι δὲ περὶ γονῆς καὶ γάλακτος
 » ἀπελίπομεν ἐν τῇ περὶ τῶν ὑγρῶν, καὶ ὁμοιομε-
 » λῶν θεωρίᾳ. τοῖς γὰρ περὶ γενέσεως λόγοις ἀρ-
 » μόπτουσαν ἔχει πρὸς σκέψιν, ἃ μὲν αὐτῶς ἀρχή, ἃ
 » δὲ προφῆ τῶν γινομένων ἐσὶ. id est. item de se-
 » mine, ac de lacte dicere prætermisimus in humi-
 » dorum, & similarium contēplatione. hæc enim
 » disputationibus de generatione coniunctiorem
 » habent tractationem. horum enim alterū prin-
 » cipium est, alterum eorum, quæ genita sunt ali-
 » mentum. primo autem de generatione Ani-
 » malium sic ait, τῶν δὲ ὁμοιομερῶν ἀπελείφθη
 » περὶ γονῆς καὶ γάλακτος, περὶ ὧν κριτός ἐστιν
 » εἶπᾰν, περὶ μὲν γονῆς ἤδη, περὶ δὲ γάλακτος, ἐν
 » τοῖς ἐχομένοις. sanè ex similaribus de femine,
 » ac de lacte dicere prætermisimus, de quibus di-
 » cere tempus est, de femine quidem in præsentia,
 » de lacte in ijs, quæ sequuntur. hic nihil potest vi-
 » deri clarius. est tamen & alia ratio. quæ ad Ani-
 » mâtes pertinent tribus potissimum causis decla-
 » rantur, fine, materia, efficiente causa. ex his fi-
 » nem, & materiam frequentissimè affert in his li-
 » bris, in libris autem de Ortu efficientem, & ma-
 » teriam

teriam præcipuè. quod ipse initio illorum libro-
rum manifestò docuit. vt mirum sit, cur errare
potuerint eruditi viri. liber aut de incessu quàm
rectè cum his coniungatur ex eius initio planè
liquet. nec quisquam obijciat, quòd & in quarto
horum librorum explicat Aristoteles membra,
quæ ambulationi inserviunt. nam quanquam ve-
rum hoc sit, non tamen simpliciter, vt ambulatio-
ni accommodantur, sed vt partes sunt, explican-
tur. quod si earum actio ambulatio est, nò ideo
de ambulatione, ac eius instrumentis dedita ope-
ra actum esse putandum est. adde quòd in libris
de partibus partes explanantur, solum per se, in
libris autem de Ortu, & incessu explicantur ali-
quæ partes nò per se, sed ob eam, de qua agitur,
actionem. his ita positis ad alios libros venien-
dum est. post libros illos, in quibus de Anima-
libus totis agitur ac de ijs, quæ magis ad corpus
pertinent, sequitur anima, de qua extremo libro
de incessu agendum esse proponit. ad hanc per-
tinent, sensus, somnus, & vigilia, memoria, & cæ-
teræ huiusce generis affectiones. de his igitur
sigillatim agit, ut initio libri de sensu p̄posuit.
quorum librorum ordo cum non adeò in cōtro-
uersiam reuocetur, & à re nostra alienior sit, nò
erit nobis in præsentia declarandus. diluenda ta-
men dubitatio est, quæ oriri posset de illo com-
mentario, qui de Motu Animalium inscribitur.

Nam

Nam si incessus ad anima præditum corpus pertinet, cur non & motus? an & motus si eo modo tractaretur, quo, incessus sine dubio ad corpus magis pertineret? Sed cum de illo ita disputatio sit, ut à quo principio proficiscatur, notū fiat, quemadmodum in extremo tertio de Anima: principium autem motus anima sit, dubiū non est, quin hac ratione ad animā magis, quàm ad corpus pertinere videatur. Hæc de proposito Aristotelis, de Operis inscriptione, & de loco, in quo hi libri statuēdi sint habui dicere. quòd si in explicanda horum librorum sede longior extiti, precabor veniam, quod opus mihi esse visum est dispositionem si non omnium, multorū tamē librorum de Animalibus pro viribus meis exponere. Nūc Aristotelis verba declarabimus.

Α

Περὶ πᾶσαν θεωρίαν ἢ μέθοδον, ὁμοίως τα
 πεινοτέραν τε ἢ τιμιωτέραν, δύο φαίνον
 ται τρόποι τῆς ἐξέως εἶναι. ὧν πρῶτον μὲν, ἁπλοῦς ἢ μίαν
 τοῦ πράγματος, καλῶς ἔχει προσαγορεύειν. πρῶτον
 δ' οἷον παιδείαν τινά.

I.

In omni contemplandi genere, omniq; tum no-
 biliori tum ignobiliori docendi via, & ratione,
 duos esse habitus constat, quorū alterum scientiā rei
 appellasse, alterū quasi peritiā quandam bene est.

Hoc exordium simile est illi, quod est *Comm.*
 in libris de Naturali Auscultatio-
 ne. nam quemadmodum in eo ne-
 cessariam causarum, & principiorū
 cognitionem demonstrat esse in scientia natu-
 rali, quòd in omni scientia, quæ causis nititur, &
 principijs, causas, principiaq; cognoscere neces-
 se sit: ita in huius operis initio, quoniam in o-
 mni arte, atque scientia duplicem cernimus do-
 cendi modum, & quæ de Animalibus tractatio
 instituitur aut ars, aut scientia est (ad physiolo-
 giam enim pertinet) duplicem hanc docendi ra-
 tionem in ea tenere oportere confirmat. est igitur
 inter horum librorum prohæmium, & libro-
 rum de Naturali Auscultatione hæc non incon-
 grua similitudo, quòd in vtroque ratiocinatione
 faciendum

faciendum concluditur, quod in utroque opere instituitur. inter utrunque autem interest, quod aliud in illo, aliud in hoc faciendum concluditur. Sed quæ ad nostrum pertinent hæc sunt. probat in hac de Animalibus tractatione duplicem institutionis esse rationem, alteram, quæ *πραδεία* dicitur, alteram, quæ vocatur *ἐπιστήμη*, hanc scientiam dicimus, illam alij peritiam, non defunt, qui etiam experimentum, nos eruditionem appellabimus. probatio autem hac rationatione conficitur. In omni scientia, atque arte duæ sunt habitus rationes, quarum altera rei propositæ scientia est, altera eruditio quædam. Physice, scientia, aut ars est. in physica igitur has habitus rationes esse oportet, quarum altera scientia altera eruditio est. & quanquam ea philosophiæ pars, quæ in naturæ obscuritate versatur, scientiæ nomine est appellanda, ad hanc tamen, quam instituit probationem nihili interest ars ne an scientia appelletur. Ceterum quæ in propositionibus sunt, videntur ut per sese nota statui. nam quod physice, scientia, aut ars sit nemo non novit. quod autem in omni arte, atque scientia duo docendi modi sint, quibus res proposita explicatur, quanquam non adeò notum sit, rem tamen rectè inspicientibus facile patet. Cum enim in omni arte, atque scientia quæ via, & ratione progreditur, materiam esse oporteat, de
qua,

qua, quæ ei propria sunt certis quibusdam proprijsq. principijs ostendantur, ratio adsit necesse est, quæ demonstratio appellatur. ea enim, quæ ad subiectam materiam pertinent proprijs ac statutis probat initijs, à quibus tota rei scientia proficiscitur. & quoniam artes, atque scientiæ, aliæ subiecta materia, & tractationis ratione differunt, aliæ materia quidem conueniunt, tractatione discrepant: esse methodum oportet & habitum, quo quæ susceptæ scientiæ propria sunt declarentur, quomodo, quâve ratione, quousque etiam pertractanda sint. & cum aliæ, atque aliæ in scientijs reddantur causæ (nā phisicus omnia causarum inspicit genera, & ab ijs reddit τὸ διότι. Mathematicus autem formam tantum relictis alijs) maximè hoc habitus genere opus est, vt quæ singularū scientiarum in causarum redditione partes sint eos non lateat, qui in disciplinis versantur. id quod non modo in diuersis sciētijs cognoscere opus est, verùm etiā in earum particulis. multa enim scientiæ comprehendunt, quæ multis etiam tractationibus ab auctoribus explicantur. nam cum phisici contemplatio tūm in corporibus, quæ natura constant, quæq. sensu præcipiuntur præcipuè sit, tūm in corporum affectibus, atque principijs, vt hæc omnia varijs tractationibus explicantur, ita in omnibus tenenda est via, & ratio, qua singula
per-

pertractare oporteat. hæc παιδεία dicitur. hoc est eruditio. quam cum in omni scientia, atque arte necessariam esse dicat Aristoteles, videndum est, an illam in suis tractationibus, quas posteritati reliquit, aliquando seruauerit. hoc autem facile cognoscemus, si librorum quos ἀκροαματικούς veteres appellarunt peripatetici sumatur partitio. eorum enim alij primam philosophiã continent. alij scientiam naturalem explicant. alij eam philosophiæ partem complectuntur, quæ in vita, & moribus posita est. De prima philosophia terdecim extant elegantissimè conscripta volumina, quorum in minori alpha, quæ ad παιδείαν pertinet accuratè proponit. nam de illa non modo in maiori, aut minori alpha videtur agere, verum in sex prioribus eius operis libris, donec ad substantiæ tractationem in septimo libro aggrediatur. verba, quibus proponit

» hæc sunt. διὸ δὲ πεπαιδῶσαι πῶς ἕκαστα ἀποδε-
 » κτέον, ὡς ἀτοπον ἅμα ζητῆν ἐπιστήμῳ καὶ πρό-
 » πον ἐπιστήμῃς. ἔστι δὲ οὐδέτερον ῥάδιον λαβεῖν.
 » πῶ δ' ἀκριβολογίαν πῶ μαθηματικῶ οὐκ ἐν ἁ-
 » πασιν ἀπαιτητέον. ἀλλ' ἐν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὕ-
 » λω. his igitur apertū est in prima philosophia ea fuisse ab Aristotele obseruata, quæ eruditionis sunt. Nunc videamus an in libris de natura idem fecerit. horum alij nobiliores, atque exactiores sunt. alij ignobiliore, atque (vt ita dicam)

cam) incertiores . Nobiliores voco , qui prima rerum tractant initia, primas affectiones, & prima corpora . ignobiliores, & incertiores, in quibus animalium partes, ortus, affectus , naturaq. declarantur , vt hac de causa & physice bipartita sit, altera, quę nobilior, atque accuratior sit, altera , quę sit ignobilior, & incertior . ad illam libri de Naturali Auscultatione pertinēt . libri de cœlo, libri de ortu, & interitu, & libri Meteorologicorum . ad hanc libri de Animalium historia, libri de partibus animalium, & quicunque animalium aut affectiones, aut Naturam continent (libros de Anima excipio, de quibus aliàs disputabimus) his & libros de stirpibus quales quales illi sint adnectemus . ita fit, vt in bipartita hac naturalium rerum tractatione bipartitū etiam eruditionis munus appareat necesse sit . Nam initio librorum de Naturali Auscultatione, & Causas , & principia pernoscenda esse physico demonstrat Aristoteles, quāq. via, & ratione in explicanda rerum natura progredi oporteat, sumpto initio ab his, quę confusiora & nobis cognitiora sunt . id quod omninò ad eruditionē pertinet . hac autem docendi ratione non modo in declarandis rerum principijs vsus est, verum etiā in omnibus rebus, quæ in quatuor, quę naturalē auscultationem sequuntur commentarijs explicantur. sequuntur Animalium tractationes, quę
ad

ad ignobiliorem physicam pertinent, quæ suam & ipsæ requirunt institutionis formulam. quæ cum in libris de Historia nõ ponatur, propterea quòd ij libri *ἰσθρικῶς* tantum naturam, ortus, partes, actiones, & mores animalium continent sine vlla causarum redditione, sequebatur vt in his libris poneretur, qui de animalium partibus inscribuntur, quiq. post libros de Historia primi omnium sunt, qui ad notionem animalium spectant. qua de causa nouo, eoq. copioso pro- hæmio exorsus est Aristoteles, vt pote nouam tractationem instituens. atque ita sit in libris de natura obseruata eruditionis ratio. neque tamẽ putandum est propterea quòd dixi initio nobilioris, atque ignobilioris physices propositum esse eruditionis officium, in alijs libris nõquam de illo loquutum esse. Nã neminem ferẽ igno- rare arbitror exactissimẽ initio librorũ de Ani- ma, multa, quæ ad eam pertinent, considerari. præterquàm quòd in libris de cælo, & in Meteo- rologicis sunt aliqua, quæ & ipsa ad eruditionẽ pertinent. sequitur altera philosophiæ pars, quæ cernitur in actione, quam in libris de Moribus ad Nicomachũ, & libris de Republica, & libris de re familiari complexus est. in his si requiri- tur eruditionis munus, in libris de Moribus sta- tuendum erat. quod cum pluribus verbis decla- retur, non est, quòd ego probare instituam. eius

verba

” verba sunt hæc. ἀγαπητὸν οὐὲν περὶ τοιούτων
” καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας παχυλῶς, καὶ τύ-
” πω τ’ ἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι, καὶ περὶ τῶν ὡς ἑστὶ
” ὁ πολὺ, καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας τοιαύτα συμ-
” περαίνεσαι τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ἀποδάσχε-
”σαι χρέων ἕκαστον τῶν λεγομένων. πεπαι-
” δευμένου γὰρ ἔστω ἑστὶ τοσοῦτον ἐπιζητῆιν κα-
” θ’ ἕκαστον γένος ἔφ’ ὅσον ἢ τοῦ πράγματος φύ-
” σις ἐπιδάσχεται & cetera, quæ ad hanc eadem
” eruditionem pertinent. & fanè nihil potuit ab
Aristotele declarari planius. & tamen miror
peripateticos posteriores aut neglexisse, aut
nō animadvertisse huiusce genus artificij vno
excepto Auerhoy, qui in secundo libro de pri-
ma philosophia innuit quidem hoc, sed barba-
ri interpretis vitio obscure admodum, & incō-
cinnè. hucusque digredi, atque euagari oportuit,
” vt naturam eruditionis, atque eius in om-
” ni scientia necessitatem explicaremus. Nunc
” ad Aristotelem veniamus. qui in omni inquit
” contemplatione, & methodo, tūm nobiliori
” tūm ignobiliori duo sunt habitus modi. contē-
” plationem accipiens pro omni scientia, quæ
est in contemplatione posita, neque quidquā
extrà se aut agit, aut efficit. cuiusmodi in sexto
metaphysicorum probavit esse physicem, pri-
mam philosophiam, & mathematicas discipli-
” nas. μέθοδον, autem non pro arte tantūm, vt

putat Ephesius, & Leonicus, videtur accipere verum pro omni, quodcunque illud sit, disciplinæ genere, siue ad artem, siue etiam ad scientiam pertineat. est enim ἡ μέθοδος vniuersalior vox, quàm aut ars, aut scientia sit. quamobrem cum scientiam proposuisset, addit etiã methodum, tum vt artem comprehenderet simul, atque scientiam, tum etiam vt non omnem artem, aut scientiam se cõplecti ostenderet, sed eam, quæ recta via, & ratione instituitur. & sanè hæc est Aristotelis consuetudo, vt post artem, aut scientiam methodum afferat. nam vt hic περὶ πᾶσαν θεωρίαν καὶ μέθοδον, sic in primo ad Nicomachum. πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος ὁμοίως δὲ καὶ προαίρεσις. artium autẽ, & scientiarum aliæ nobiliores, aliæ ignobiliores sunt. sumitur nobilitas aut à re, quam tractant, & docent, aut à certitudine, quæ in ijs sit. certitudinem vocò τὴν ἀκρίβειαν, quæ quot in rebus spectanda sit in primo posteriorum analyticorum ipse docuit. sic physice mathematicis materia nobilior est, cum illa in substantijs, hæ versentur in accidētibus, (præterquàm quòd astrologia in corporibus cognoscendis aliqua ex parte est occupata, quamobrem, & φυσικότερα dicitur alicubi ab Aristotele) contrà certitudine ignobilior, cum in rebus materiatis versetur, Mathematicæ autem in ijs, quæ

ἢ ἀφαιρέσεως sunt. sed hæc notiora, quàm ut à medici oporteat & primo de Anima libro, & primo de prima philosophia : neque tamẽ hæc dixisse superuacaneum esse puto, tum ut verba Aristotelis intelligantur, tum etiam ut duæ hæc dictiones ταπεινότεραν, καὶ τιμιωτέραν tum arti tum scientiæ accommodentur. dicere etiam possumus. In omni scientia iuxta nobiliori, atque ignobiliori δύο φαίνονται τρόποι τῆς ἕξεως εἶναι. quæ vertit Theodorus duos esse habitus constat. quam ego versionem idcò non probo, quia duplex mihi videtur ex græcis verbis sententia, colligi, quæ si legantur, ut vertit Theodorus, vna tantum est. verbum igitur è verbo dicemus. duo videntur esse habitus modi. quibus in verbis duplex ut dixi apparet sententia, altera, quam sequuti sunt Theodorus, Ephesius, Leonicus, in omni scilicet arte, atque scientia duos esse habitus modos. altera, quam ego veriore censeo. in omni scientia & methodo duos esse habitus modos hoc est duos scientiæ, atque artis esse docendi modos. ut dictio τῆς ἕξεως sit superioris dicti quasi repetitio τῆς δεωγίας inquam καὶ τῆς μεθόδου. iam enim & artem & scientiã habitus esse ex sexto de moribus ad Nicomachum perspectum est. duplex itaque cum possit horum verborum esse declaratio mihi sanẽ

neutra displicet, sed secunda magis arridet. nã aliud habitus est, aliud habitus modus & ratio, vt in extremo secundo metaphysicorum dicit Aristoteles . & quanquam absurdum esse videtur scientiam appellare habitus modum, cùm & illa habitus sit, tamen rem optimè inspicienti nihil impedimento est, quin quam vis habitus sciētia sit, fortasse etiam eruditio, sciētiæ tamen, aut arti inseruiant, & modi docendi appellentur . nec ignoro temerè dici videri scientiam esse scientiæ modum. sed scientiam dupliciter accipe, alteram, quæ in certa materia est, & propria, quibus probat, habet principia, qualis naturalis scientia est. alterã, quæ est ex demonstratione conflata conclusio. sed res apertius declaretur . scientiam definit Aristoteles tùm in primo posteriorum Analyticorũ tùm in sexto libro de moribus ad Nicomachũ esse habitum ἀποδεικτικόν hoc est demonstratiuum. verùm quanquam scientia naturalis habitus sit ex demōstrationibus comparatus, non tamen illi conclusioni similis est, quæ in certa re probanda à principijs demonstrationis educitur, quãquam hæc etiam scientia est. verùm hæc scientia superioris est constituēdæ modus, & ratio . sic igitur bono periculo dicimus . Omnem scientiam, atque artem, duas habere docendi rationes. vnã, quæ demonstra-

tione

tionem fit, imo demonstrationem ipsam, alteram, quæ eruditio dicitur.

B

” **Π**επαιδευμένου γὰρ ὅστις κατὰ τρόπον, ὃ δύ-
 ” νασαι κρίνειν ὀσόχως, τί καλῶς, ἢ μὴ κα-
 ” λῶς ἀφ’ ἑδίδωσιν ὀλέγων. τοιοῦτον γὰρ δή τινά
 ” καὶ τὸν ὀλως πεπαιδευμένον οἰόμεθ’ εἶναι καὶ
 ” πεπαιδεῦσθαι, ὃ δυνάσθαι ποιεῖν ὃ εἰρημένον.
 ” πλὴν τοῦτον μὲν, περὶ πάντων ὡς εἴπαν τινὰ
 ” κριτικὸν νομίζομεν εἶναι τὸν ἀριθμὸν ὄντα. τὸν
 ” δὲ περὶ τίνος φύσεως ἀφωρισμένης. εἴη γὰρ
 ” ἄν τις ἕτερος, τὸν αὐτὸν τρόπον διακείμενος * μέλλει.
 ” τῷ εἰρημένῳ, περὶ εἰν * μόριον.

II.

” **H**ominis enim probè periti officium est iudi-
 ” care perspicienter posse quidnam rectè, aut
 ” non rectè ab eo, qui docet exponitur: quippe cum
 ” & hominem omninò peritum talem esse existime-
 ” mus, & peritiam ipsam non nisi facultatem huius
 ” officij esse, statuamus. sed hunc omnibus ferè in
 ” rebus valere iudicio arbitramur numero unum:
 ” illum verò certæ naturæ alicui delegamus. fieri
 ” enim potest, ut rem unam ita, quispiam, ut alius o-
 ” mnes possit iudicare.

Explicat quid eruditio sit eruditi ho- Comms.
 minis naturam declarans. propriū
 enim eruditi esse optimè iudicare
 de re, qua de aliquem audiat disse-

rentem, quid benè quid nō benè dicat . quoniā autem duo sunt eruditorum genera, alteri, qui de certa quadam scientia iudicare possunt, alteri, qui de omni simpliciter : idcirco vtrisque illud ait optimè conuenire, vt de re, quam audiūt iudicium optimè ferant . Cū illud tamen discrimen sit, quod alter eruditus dicitur *ἀπλῶς* idest simpliciter, alter certæ alicuius scientiæ, vt Astronomiæ . qui autem simpliciter eruditus est, vnum illum numero iudicare de omni re inquit optimè posse, dicimus . Cū ille, qui non simpliciter eruditus est, non de omni re, sed de certa quadam natura iudicet . nec absurdum est hunc, qui in definita materia eruditum se præstat, eruditum appellare . nam eodē modo, & hic in sua materia versatur, quo is, qui de omni re probè potest iudicium ferre . nam qui de omni doctrinarum genere nouit optimè iudicare, vt nihil sit in Mathematicis, nihil in physicis, nihil in altiori philosophia, quod eius iudicium lateat, calleat omnia, quæ poetarū, rhetorumq. sunt : is profectò omni ex parte, absoluteq. eruditus est . at qui cum orator non sit, nouit tamen locos omnes, à quibus persuasio fit, causarum genera, perturbationum naturā, Enthymematum syluam, & elocutionis artificium, is quādo iudicat de illo, qui causam agit, eruditus quidem est sed non *ἀπλῶς* . est enim

hæc

hæc eius eruditio certis oratoriæ artis causa finibus, vt in ea eruditum tantum possit agere, non in alijs. habemus igitur hoc ab Aristotele eruditionem esse facultatem iudicandi in sciētijs, de rebus, quæ in ijs sunt benè ne, an malè tractentur, & eruditum, qui hac fuerit facultate præditus: ex quo illud etiam videtur elici, hanc iudicationis vim, modum esse, & rationē, qua scientiæ pertractantur, quod ipse in extremo secundo *Metaphysicorum* testatum reliquit. διὸ δεῖ πεπραδεῦσθαι πῶς ἕκαστα ἀποδεχτέον, ὡς ἀτόπιον ἅμα ζητεῖν ἐπισήμων καὶ σοφῶν ἐπισήμων quibus in verbis duo sunt adnotanda, alterum eruditionem esse scientiæ pertractandæ rationem, alterum Aristotelem eadem dictione vti in declaranda eruditione, qua & in primo libro *Ethicorū*, & hoc in loco paulo post. hæc autem est ἡ ἀποδέχεται de qua paulo infrà dicemus aliqua. Nunc duo sunt cōsideranda, alterū, an rectè dicat Leonicus eruditionem esse vniuersalem, cōfusamq̃. rei cognitionē, & ex remotiorib. materialibusq̃. emanātem causis. alterū, an quæ simplex eruditio est, eadem, atque sapientia sit. ac primum sanè Leonico viro erudito non assentior, tūm quòd aliā ipse eruditionis rationem afferat, atque summus Auctor, tūm quòd si eruditio est confusa quedā cognitio, & ex materialibus, remotisq̃.

-desumpta causis, qui ea pręditus est, nullũ po-
 -terit ferre iudicium de re, quę tractanda insti-
 -tuitur. nam qui à remotis nouit causis, si quem
 -audiat formales, proximas, immediatasq̃. affe-
 -rentem, cùm ille neutiquam eas nouerit iudi-
 -care nequit, benè ne dicat nec ne. nam vt ait
 „ Aristoteles primo libro de Moribus. Vnus-
 „ quisque benè iudicat ea, quę nouit, & eorũ bo-
 „ nus est iudex. iudicare igitur de ijs, quę nõ no-
 „ uerit non video qui possit quisquam. quamob-
 rem necesse est eruditum ea nosse oportere, de
 quibus iudicat. quòd si quis obijciat, nihil hoc
 modo inter hunc, & scientem interesse, huic re-
 sponsum velimus scientem esse, eum, qui nouit
 ex proprijs, ac primis, medioque carentibus
 principijs omnia, quę in aliqua scientia sunt.
 eruditum, qui certa quędam capita, & modum
 habet, & rationem docendi, quod nouit: & ta-
 men non quia nouit, sed quia iudicat, ac præci-
 pit eruditum esse. nouit autem non omnia, sed
 principia, & Theoremata quędam, quę cum ha-
 beat facilè iudicat de ijs, quę in scientia sunt.
 Cùm enim vniuersalia teneat optimo adhibito
 iudicio, quę ab ijs proficiscuntur & sapit, & iu-
 dicat. hinc illud etiam manifestum est erudi-
 tionem sine scientia esse posse, scientiam sine
 eruditione minimè posse. potest enim aliquis
 geometrica callere principia, materiam scien-
 tia,

tiæ, & vniuersa quedam Theoremata, neque tamen Geometer esse, eò quòd demonstrationibus non attigerit omnia, quæ Geometrarum sunt: constat autem demonstrationibus scientia. at esse Geometer non potest, nisi sua nouerit principia, materiam, affectiones, de quibus etiam optimè iudicet, si quem audiat differenter: & nisi in ijs explicandis rationem habeat, qua scientiæ conuenienter omnia pertractet, & doceat. Nunc an quæ absolutè eruditio dicitur sapientia dici possit, videndum est. & sanè sapientiã, quid sit, explicauit Aristoteles copiosè tum primo libro Metaphysicorum tum etiã sexto de Moribus. hanc & scientiarum apicem vocat, & scientiam, & mentem. & sex affert cõditiones, quas omnes homines sapienti solent tribuere. quæ omnia eruditioni meo iudicio non conueniunt, quæ neque mens est, neque scientia, neque scientiarum Coryphæa, sed modus & ratio, qua scientiæ explicantur. sed illud hoc loco animaduertere necesse est, eam, quæ inter sapientiam, & particulares scientias differentia est, esse, inter eruditionem, quæ in tractãda sapientia cernitur, & eam, quam aliæ particulares habent scientiæ. sapientia vniuersaliũ est, difficilium, & à communi hominum sensu abditarũ rerum, exquisita, certa, causas docens, se ipsa contenta, neque aliud extra se expetēs,
alijs,

alijs præcipiens, & moderans. habet igitur & eruditionem, quæ præstantiæ suæ conuenit, à qua ita particularis quæque recedit eruditio, quemadmodū ea, in qua est scientia, à prima, & præstantissima scientiarum sapiētia. est alia etiam proportio sapientiæ, & eruditionis. nā quemadmodum omnis ars, atque scientia potest aliqua ex parte sapientia appellari, ita quæ in ea eruditio est aliqua ex parte est eruditio. contrā vt prima philosophia sapientia dicitur absolutè, ita eruditio, quæ in ea est, absolutè eruditio nuncupatur. hæctenus & eruditionis naturam explicauimus, & an simplex eruditio eadem, atque sapientia sit declarauimus. qua in re doctissimus Leonicus maximè videtur hallucinatus, qui cum eruditionem à remotis, & materialibus causis constare dicat, audet tamen dicere, simplicem, & absolutam eruditionē eandem, atque sapientiam esse. Cū hæc non remotas, sed primas, easq. proximās inspiciat causas: non materiales tantū, sed formales, & quæ exquisitissimè rem explicant.

Γ

” **Ω**στε δήλον, ὅτι καὶ τῆς περὶ φύσεως ἰσο-
 ” ρίας, δεῖ τινὰς ὑπάρχειν ὄρους τοιούτους
 * οὐς αἰ - ” πρὸς * ὃν ἀναφέρων, ἀποδέξεται τὸ τρόπον τῶν
 φερῶν. ” δεικνυμένων, χωρὶς τοῦ, πῶς ἔχει τ’ ἀληθές. ἢ-
 ” τε οὕτως, εἴτε ἄλλως.

Quam-

III.

” **Q**uamobrem Naturalis quoque historia,
 ” sine cōtemplationis limites huiusmodi ali
 ” qui poni debent, ad quos iudex modū ex-
 ” plicandi referre possit, & approbare semoto veri-
 ” tatis exanime. quo modo res, ita ne, an aliter se
 ” habeant.

Conclusio est superiorum. quod & dictio ὡστε facile ostendit. Cum enim in omni arte, atque scientia duas explicandi rationes esse posuisset, concludit in naturali quoque scientia has inesse oportere: silentio prætermissa assumptione, quam nos initio declarationum posuimus. illa autem est. scientia de Natura est cōtemplatio, aut ars. ex qua, quæ est in contextu conclusio facile sequitur. ait enim manifestū esse, in naturali quoque scientia limites huiusmodi aliquos statui debere, quasi ex positis sine cōtrouersia hoc etiā in physica planè sequatur. historiam autem naturalem appellat scientiam, quæ de Natura est, quemadmodum & in tertio libro de cælo eodem nomine appellauit. & scientiam de Anima in primo libro de Anima historiam dixit. dicitur autem ἰσογία non impropriè si spectemus etymon ἀποτοῦ εἰδέναι quod scire est, quemadmodum ἐπιστήμη

Comm.

μη δὲ τὸ τοῦ ἐπίστασαι, hoc est à scire scientia. neque tamen hoc in loco historia ea significatione sumitur, qua in libris ijs, quos de Animalium historia inscriptos legimus. in ijs enim explicatio animalium est, quòd sunt, sine vlla causarum redditione, quasi narratio quædam rudis. in hac itaque historia de Natura limites quosdam statui debere ait, ad quos iudex referat modum explicandi semoto veritatis examine. Cum enim quæ naturæ dicitur historia cõtemplatio sit, in ea etiã eruditionis munus esse oportet. illud autem est habere principia, quæ *ὁ θεός* vocat Aristoteles, hoc est terminos quosdam, ac limites, ad quos qui est eruditione præditus modum, quo res explicantur referat, quòd possit facilè iudicare, & approbare, aut etiã refellere quod dicitur. nam cum in philosophia naturali à rebus, quæ sub sensum cadunt, & manifestiores sunt sumatur initium, si contrà fiat, eruditus cum hoc ad sua referat principia, ac limites erratum esse deprehendit. contrà verò approbat, si ille sit explicandi modus, quem à Divino viro videmus accuratè servatum. hoc est igitur eruditi munus, nã si vera ne sint, quæ dicuntur, iudicare velit, in alienam intrat segetem. hoc enim non eruditi, sed scientis proprium est. quippe cum veritatis iudicatio admodum explicandi neutiquam pertineat. habemus

bemus hactenus cōclusionem ratiocinationis superioribus in verbis positæ, quæ cum ex duobus locis maximè illustretur, altero, qui est in primo libro Ethicorum . altero, qui in minori alpha metaphysicorum, vterque videndus est, & summo studio conferendus . mihi enim in præsentia nihil aliud est adnotandū quàm verbum ἀποδέχεται, quod in omnibus his locis ab Aristotele videmus positum . significat autem approbare, admittere, assentiri. Cum enim eruditi sit ex ijs, quæ tenet principijs modum, quo res aliqua explicatur, inspicere, si bonus ē, suisq. principijs consentaneus, ἀποδέχεται dicitur hoc est admittere, & approbare, quemadmodum & ab Aristotele paulò inferius factum est. Cùm enim varios referat modos, quibus quæ instituitur tractatio tradi possit : refellit aliquos, qui principijs eruditionis aduersantur . ἀποδέχεται autem alios, qui ei cōuenientes sunt . sed oritur hoc loco dubitatio . nam si eruditio est, quæ modum docendi ad suos terminos relatum iudicat, cur scientiæ tradendæ modus dicitur ? an hoc etiam iudicare de modo, quo doctrina traditur, modus declarationis est ? nam aliqua spernere, probare etiam nonnulla nihil aliud est quàm modus tractandis disciplinis accommodatus.

Δ

„ **Λ** Εγώ δ' οἶον πότερον δᾶ, λαμβάνοντας μᾶ
 „ αν ἐκάστω οὐσίαν, περὶ ταύτης διορίζειν
 „ κατ' αὐτῷ. οἶον περὶ ἀνθρώπου φύσεως, ἢ λέ-
 „ οντος, ἢ βοῦς, ἢ καί τινος ἄλλου τοιούτου, κατ' ἐ-
 „ καστον προχειρομένους. ἢ τὰ κοινῇ συμβεβη-
 „ κότα πᾶσι κατὰ τι κοινὸν ἔπι δεμένους. πολ-
 „ λὰ γὰρ ὑπάρχει ταυτὰ γένεσιν. ἑτέροις οὐσιν
 „ ἀλλήλων. οἶον ὕπνος, ἀναπνοή, αὐξήσις, φθί-
 „ σις θάνατος. καὶ πρὸς τούτοις, ὅσα τοιαῦτα ἔ-
 „ λειπομένων παθῶν τε καὶ διαθέσεων. ἀδηλον
 „ γὰρ καὶ ἀδιόριστόν ὄζει λέγειν νῦν περὶ τούτων.

IIII.

„ **V** Erbi gratia utrum substantias singulatim
 „ discutiendas cepisse præstet, hoc est natu-
 „ ram hominis, aut leonis, aut bouis, aut alius cuius-
 „ quam generatim exponere aptius sit: an rebus
 „ subiectis, quæ communiter omnibus accidunt, com-
 „ muni usu quodam potius agendum. sunt enim com-
 „ plura, quæ eadem in multis generibus diuersis in-
 „ ter se sint, ut somnus, spiratio, auctio, diminutio
 „ mors. adhæc, reliqui id genus affectus, & disposi-
 „ tiones. nihil enim adhuc certi, explanatiq. habe-
 „ tur, quod de his dicere possimus.

Comm.

Vm in Naturali sciētia eruditio ne-
 cessaria sit, quemadmodum paulò
 ante cōclusum est, quæ limites præ-
 scribat, & initia, quibus iudicet
 eruditus

eruditus quæ in ea explananda afferuntur, ut acceptet, quæ consentanea sunt, quæ autem parùm conueniunt explodat & eijciat: & hæc, quæ ad Animalia pertinet institutio altera sit physices pars: quoniam in altera, quam alijs libris tradidit Aristoteles, eruditionis præceptiones optimè seruauit: in hac etiam seruare statuit. quamobrem antequàm partes, partium uel causas, declaret Animalium, antequàm somnum, & uigiliam, incessum, & huiusmodi alia pertractet, querit (hoc autem eruditionis est) qua ratione sumenda sit hæc tractatio. duplex enim sese offert ratio, altera, qua singula animantium genera declarentur, & quæ ijs propriè accidunt. altera, qua in uniuersum cõmune multorum Animalium genus sumitur, de quo demonstrantur, quæ omnibus, quæ sub eo genere sunt aequè conueniunt. est itaque in uerbis Aristotelis dubitãs quædam partitio, cuius una pars est. an singulas substantias præstet discutere, & quæ ijs accidunt demonstrare. ut quoniã innumeræ sunt animalium species, quæ in sex genera reducuntur, uiuipara, quæ græcè dicimus ζωτόκα, Ovipara, quæ nos ωοτόκα, Insecta, mollia, quæ nos μαλάκια, crustata, & testacea, quorum illa ὀσσεράδεσμα, hæc μαλακόσσερα appellamus: an ex singulis generibus singulas quasque species præstet discutere, ut exempli causa,

causa, si ex viuiparis primùm naturam hominis declaremus, deinde bouis, mox leonis, deinde ouis. & de homine spirationem, accretionem, somnum, & vigiliam, vitam, & mortem demonstremus. deinde etiam de leone, mox de ceteris singulatim, vt quæ in hominis natura explicanda diximus, eadem fere & in leone inculcemus, & in boue. altera autem pars est, in qua queritur, an potius cõueniat commune genus statuere, vt exempli causa Animal, aut potius viuiparum Animal, de quo cum plura dicantur, ea de illo demonstrare, & ostendere. multa enim esse ait, quæ eadem multis, ijsq. differenti-
 bus animantium generibus insunt. aut genera appellans species, quemadmodum plerunque consuevit, aut etiam propriè sumens genera. quæ cum sex esse diximus, multa sunt accidentia, quæ communiter omnibus, aut aliquibus generibus conuenire videntur eadem. vt somnus est, qui omnibus, quæ sensum habent animantibus conuenit. spiratio, quæ viuiparis, & ouiparis terrestribus eodem ferè modo tribuitur. Auctio, & diminutio, quæ eadẽ omnibus est. mors & interitus, quem omnia eadẽ ratione subeunt. & alia inquit huiusmodi, vt incessus, motus, memoria, recordatio, inuentus, senectus, vita, & alia, quæ in libellis, quos parua vocant naturalia explicauit. hæc autem

vocat affectus, & dispositiones, quippe ita re-
vera sunt. nam Anima de qua tribus libris egit
elegantissimè forma est, & essentia Anima-
lium. neque mirum ait, si quærit, quo pacto
de his dicendum est. nihil enim adhuc esse cer-
ti, & explanati. nam cum à nemine veterū phi-
losophorum de his aliquid dictum sit, duplex
sit difficultas necesse est, altera in eorum natu-
ra declaranda. altera, in ratione, & via, qua sin-
gula tractanda sunt. sed de ea tantum difficul-
tate, quæ est in ratione tractandi loquitur in
contextu. hæc est quæstionis partitio, in qua
queritur, quæ sit in hic libris sumenda via, & ra-
tio, cuius declarauimus sententiam. sed quæ
in verbis sunt, quando ait. hoc est naturam ho-
minis, aut leonis, aut bouis, aut alius cuiusquã
generatim exponere aptius sit. ita sunt acci-
pienda, vt non modo intelligamus exponere
naturam hominis, & ceterorum Animantium,
hoc est essentiam explicare, quid hoc, quid ve-
illud sit, verum etiam affectus, & quæ ijs pro-
priè tribuuntur ostendere. quod cum in græ-
cis verbis sine ambiguitate possit intelligi ea
verbum è verbo sic vertito. Dico autem, vt
vtrum oporteat sumentes vnã aliquam sub-
stantiam de illa secundum ipsam determina-
re, vt de hominis natura, aut leonis, aut bouis,
aut alicuius alius similis singula quæque sumē

tes : ex his quod dixi manifestum est, cum alioquin in Theodori versione sit perobscurū. quæ verò sequuntur ita latinè legenda sunt, ne nos fallat circumscripta translatio . aut quæ cōmuniter omnibus accidunt secundum aliquid cōmune supponentes . quorum verborum sensus est hic . an conueniat ita progredi vt cōmunia quedam omnium accidentia de communi genere demonstramus . sed potest oriri dubitatio, cum in accidentium de re subiecta ostensione vsus sit Aristoteles verbo *ἵστησθαι*: cū alioquin hoc significet ponere sine probatione, quasi ex differentium consensu . an ita vsus est hoc verbo, quòd illud dupliciter sumitur à philosophis? nam & illā, quam dixi significationem habet, & aliam, quæ est, ostendere & declarare .

E

Ἐ
 Φανερὸν δὲ ὅτι καὶ κατὰ μέρος μὲν λέγοντες, περὶ πολλῶν ἐροῦμεν πολλάκις τὰ πάντα . καὶ γὰρ, ἵπποις, καὶ κύνεσσι, καὶ ἀνθρώποις ὑπάρχει τῷ εἰρημένων ἕκαστον . ὥστε εἴαν καὶ δέκαστον τῷ συμβεβηκότων λέγη τις, πολλάκις ἀναγκασθήσεται περὶ τῷ αὐτῷ λέγειν . ὅσα ταυτὰ μὲν ὑπάρχει τοῖς εἶδει διαφέρουσι τῶν ζώων . αὐτὰ δὲ, μηδεμίαν ἔχει διαφορὰν . ἕτερά ἢ ἴσως ὄξιν, οἷς συμβαίνει πῶ μὲν κατηγορίαν ἔχειν πῶ αὐτῷ, διαφέρειν δὲ τῆ κατ' εἶδος διαφοροῦσθαι

ῥα. οἶον ἢ τῶ ζώων πορεία, οὐ γὰρ φαίνεται μία
 τῶ εἶδη. διαφέρει γὰρ πῆσις, καὶ νύσις, καὶ βάδι-
 σις, καὶ ἔρψις. διὸ δεῖ μὴ λεληθέναι πῶς ἐπι-
 σκεπτεόν. λέγω δὲ πότερον κοινῆ κατὰ γένος
 πρῶτον. ἔτα ὑστερον, περὶ τῶ ἰδίων θεωρη-
 τέον, ἢ καθέκαστον βούσ. νυνὶ γὰρ οὐ διώρισται
 περὶ αὐτοῦ.

V.

Sed cū singulatim, agimus eadē saepe de multis
 referre necesse est. nā & in equis & in cani-
 bus, & in hominibus, ea, quæ modo dixi omnia in-
 sunt. quapropter qui singulatim agere per accidē-
 tia uelit, sæpenumero uerba iisdem de rebus face-
 re cogitur, quæ scilicet eadem Animātibz adiun-
 ctæ sunt specie diuersis. sunt enim fortasse, quæ cū
 eandem sortiantur appellationem discrimine di-
 stent speciei, ut Animalium incessus, quippe qui
 specie unus esse minus uideatur. discrepant enim
 inter se uolatio, Natatio, ingressus, reptio. quam-
 obrem quo nam modo tractandum sit latere non
 conuenit. utrum inquam communiter primum per
 generis complexionem, post uerò res proprias con-
 siderare oportet, an protinus quæque persequi sin-
 gulatim rectius est: non enim de hac re adhuc præ-
 finitum est.

Alteram diuisionis partē refellit. id quod Comms.
 more suo diuinus scriptor facere uide-

tur . cum enim plura oriantur incommoda , si quis priorem explicandi rationem sequi velit : ostendit quæ nam illa sint . manifestum enim esse, si singulatim Animalium natura declaranda suscipitur, eò rem deuenire, vt sæpissimè eadem de multis referre necesse sit . nam cū pluribus eadem insint accidentia diuersis specie, in ijs explicandis easdem, quæ multis conueniunt affectiones inculcare cogimur, quod optimæ viæ, & rationi maximè videtur aduersari. rem autem exemplo clariorem reddit. nam quæ superius dicta sunt, eadem & hominibus, & equis, & canibus existere . Nā spiratio. (hæc enim in præsentia satis sit) eadem prorsus specie, equis, canibus, hominibusq̃. conuenit, quæ animalia specie discrepant . Nam siue instrumenta, quibus fit, siue modum intueamur, nihil est, in quo differat equi spiratio ab ea, quæ hominis est. ita igitur fit vt quando hominis naturam pertractamus, & quæ eius naturæ conueniunt, spirationem etiam declarem, atque eã de illo demonstremus. id quod & in equo facimus, & in boue. vt eadem prorsus quãdo ad spirationem ventum est sepe numero non sine incommodo afferamus. vt ex his manifestum sit, cum, qui singulatim agere per accidentia velit, frequenter verba ijsdem de rebus facere: quando quidem specie differentibus Animalibus

bus insint. esse tamen ait multa accidentia, que cum & ipsa specie differunt, pluribus animalium speciebus conueniunt. Cum autem eodem nomine vocentur, eadem etiam fortasse videri specie cum alioquin æquiuoca sint. sunt enim æquiuoca, quorum nomen idem cum sit, diuersa definitio est. huiusmodi esse Animalium incessum, qui quanquam idem appellatione sit vnū tamen non esse specie. nam omnes, quæ progrediendi vim habent animantes dicuntur incedere, sed ita incedunt, vt vnus generis incessus ab altero forma, & natura sit diuersus. etenim volatus, natatus gressus, & reptio multis inter se nominibus differunt. cum volatus alis fiat: natatus pennis: ingressus pedibus: reptio corporis attractu: volatus auium proprius sit: natatus piscium; ingressus Animalium, quæ *περὰ* dicimus: reptio vermium, atque reptilium. volatus fiat in aere: in aquis natatio: reptio autem, & gressus in terra. quæ cum ita sint de his tamen omnibus *ἡ προρεία* dicitur hoc est incessus, ita tamen, vt æquiuocè prædicetur. sed æquiuoca nō vnus generis sunt. nam & à fortuna sunt, & à consilio. & quæ à consilio, à proportionem, ab vno & ad vnum. quæ cum ita sint *ἡ προρεία*, neque à fortuna est æquiuoca dictio, neque à similitudine, neque ab vno aut ad vnū. erit igitur à proportionem tantum. nam cum ea,

que pedibus fit ingressio verè incessus fit, fit, ut
 quoniam alarum pennarum & reptilium du-
 ctuum, quas ἄπας dicimus, motiones, ingres-
 sui pedum proportionem respondent, genera il-
 la motus incessus nomine appellentur. quòd
 autè ijs quæ pedibus ingrediuntur propriè tri-
 buatur incessus, vel ex vno Aristotelis loco faci-
 lè patet. est autem in libro, qui de Animalium
 incessu inscribitur. philosophi verba sunt hæc.
 „ ἀλλὰ κάμψως τε μὴ οὐσης οὐτ' ἂν προεῖα οὐδὲ
 „ ὑβῆσις οὐτε πῆσις ἰὼ hoc est. sed si Curuatio
 nō sit neque incessus, neque volatus, neque na-
 tatus sit. hic p̄ incessum gressus qui pedibus fit,
 significatur. nam si de reptatione nihil meminit,
 parui interest. satis enim erat, ad rem p̄bandā
 tres tantum progressionis species enumerare.
 his ita positis, dicemus categoriam eandem ha-
 bere omnes has progressionis species, quia o-
 mnes sub incessu conueniunt communi gene-
 re, sed non vniuoco. & tamen categoriam hanc
 propriè ac primum τῆ βαδῆσαι hoc est ambula-
 tionem conuenire, alijs autem proportionem. sed
 ad contextum reuertamur. in quo, cum ea, quæ
 dicta sunt posuisset, ad illud, quod, & supra dice-
 bat, redit, videlicet, latere nō oportere, quomo-
 do de Animalibus agendum sit. nam, aut com-
 muni genere proposito, quæ ei cōueniunt de-
 scribere opus esse, aut singula generatim persequi.

qui. quod tamen non sine incommodo fieri, ostendit. subdit autem hoc nondum manifestum esse. neque tamen ideo, credendum est indefinitam hanc reliquisse quæstionem: quæ scilicet via, & ratione tractatio hæc sit absol- uenda: cùm manifestò ostendisset longè com- modiores esse vias, si communem naturam explicandam sumimus. nam alioquin eadem nos sæpe cogi repetere, & inculcare. neque il- lud moueat, quod ait. hoc enim nondum ma- nifestum est. hoc enim dixit vt ostendat se qui- dem rationem ostendisse, quæ alioquin obscu- ra est, & à nemine animaduersa. adnotandum autem est ex his Aristotelis verbis sumi pronun- ciatum, ab vniuersalibus in scientijs progredi oportere, quod ille clarius dedita opera initio librorum de Naturali Auscultatione posuit. cu- ius pronuntiati rationem reddēs Auerhoys in commentarijs, quos in eos libros edidit tria vi- detur adnotare. nam ideò ab vniuersalibus ini- tium sumi, quòd illa natura notiora sint. dein- de ne eadem cogamur iterare. postremò, vbi quæ propositiones afferuntur, primò ac pro- pter se enuncientur. nam si quæ de triangulo dicimus, ea de scaleno, aut æquilatero pronun- citemus, non erit propositio, quæ primò dica- tur. hæc ille. q̄ non ex eius ingenio dicta sunt, vt quidam Auerhoysi existimarunt, sed ex diuisi-

no præceptore desumpta. illud autem hoc loco quærendum est, quomodo fieri possit, ut ne eadem sæpe dicantur, vniuersalia sint explicanda: cum particularia nobis notiora sint. vniuersalia autem difficillima cognitu, quemadmodum ait ipse tùm in Analyticis posterioribus, tùm in primo Metaphysicorum libro. accedit quod in secundo posteriorum Analyticorù docens, quomodo generis definitionem habeamus, illã ex speciebus haberi posse demonstrat. manifestò indicans species quæ sub aliquo genere sint, & quæ ijs conueniunt, generibus esse magis notas. neque sanè Aristotelis sententiæ de vniuersalium notione deest, quod ex eodẽ obijciamus. nã quanquam duobus his locis difficillima nobis affirmet vniuersalia hoc tamen loco, & primo de Naturali Auscultatione facilliora nobis ostendit. ut cum dubitationis solutione, & pugnancia ab eius verbis sit auertenda. est quidẽ (fateor) vexata, diuq̃. agitata questio tùm apud veteres, tùm apud novos peripateticos de Aristotelis vera sententiã, à qua possem ego bona venia abstinuisse: tùm quòd & à græcis, & à latinis innumera penè dicta sunt in hoc philosophiæ loco tractando: tùm quòd locus hic, quem præ manibus habeo non adeò videtur hunc exposcere questionis excursus. sed profectò iuuat, quæ à præceptionibus accepimus,

mus, & quæ mente nostro excogitauimus ad huius loci illustrationem afferre. ac primùm mirum non est, si in Analyticis, & in primo Metaphysicorum vniuersalia esse maximè difficilia cognitu dicit Aristoteles. tum quòd vniuersale, quod exquisitè vniuersale est maxima sanè contemplatione eget, & non pauco animi studio. tum quòd in primo Metaphysicorū de eo vniuersali non loquitur, quod de ijs, quæ sibi subiecta sunt enunciatur: sed de eo, quod aliorum rerum omnium causa est. quodq̄. non animi notione est vniuersale: cū in materia re vera sit, sed forma à materiæ sordibus abiuncta, rerum vt sint, & intelligantur causa. sed quod vniuersale diximus exquisitum, quodq̄. summa animi contēplatione indiget, declaremus apertius. vniuersale fieri ait ipse, tum in primo diuinæ philosophiæ libro, tum in extremo secundo posteriorum Analyticorum, quando ex pluribus experiētiæ notionibus, in vniuersa fiat similitum comprehensio. ex sensu enim memoria fit, ex memoria frequenter excita eadem de re, experiētia cōparatur, ex qua, quod ex multis vniuersale colligitur apprehēdit animus, & inspicit. quod & Alexander grauis peripateticus duobus, aut amplius locis in altero libro de Animo adnotauit. hoc igitur vniuersale sensu memoria, experimento à singulorum similitu-

ne elicere, & altiori mente contemplari nō par-
 ui negocij est. etenim natura quidem notum
 est, sed si nobiscū cōferatur, qui sensuū ope no-
 uimus omnia, obscurū admodū, & incognitū.
 sed & vniuersale dicimus naturam cōmunem
 in singularibus existentem, sed confusim, &
 adumbratē nobis cognitam, non illis, quibus
 superius cognoscitur conditionibus, sed figu-
 ra quadam. sic Animal magis quàm hominem
 cognoscimus. sic infans omnes homines pa-
 trem & matrem clamitat. huiusce generis vni-
 uersale nobis quidem notum est ob communia
 quædam prædicata, quæ ei tribuimus confusio-
 ri, vt dixi, modo, & sine discrimine. ab hoc in
 omni ferè Aristotelis tractatione sumitur ini-
 tium. quemadmodum in primo de Naturali
 Auscultatione testatus est, vbi cū dixisset con-
 fusiora, & communiora esse nobis, quàm prin-
 cipia, magis nota; διὸ inquit ἐκ τῶν καθόλου
 ὅτι τὰ καθέκαστα δὲ προϊέναι vocans confusio-
 ra illa, atque cōmunia καθόλου hoc est vniuer-
 salia. hæc autem sunt prima, quæ ante princi-
 piorum explicationem, velut axiomata sum-
 psit. Necessè esse, aut vnum esse principium,
 aut plura, quemadmodum Alexāder sensit. sed
 ad rem nostram. ab vniuersalibus, hoc est à cō-
 munibus, & confusioribus hos etiam libros de
 Animalibus disponit Aristoteles, & quæ in ijs
 conti-

continentur edocet, quod qua ratione faciat docet ipse. Verum autem esse, ex his libris de partibus facile quivis potest animadvertere. nam exempli causa de sensuum instrumentis loquitur, de visceribus, de dentibus, de cornibus, de œsophago, & huiusmodi ceteris, quæ uniuersali ordine pertractat, eò quòd & nobis ita cognita sunt. deinde ad aliud uniuersale scandit, quod exquisitius cùm sit intelligentia nostra non ita facile apprehenditur. an hæc Animal ut Animal est conueniant. nam sic omnibus, quæ sub eo sunt, seu sanguinea, seu sanguine vacua, conuenirent. an potius sanguineis, & ex his, an ijs potius, quæ animal edunt, & ex his an ijs potius, quæ scissis pedibus ingrediuntur. hæc illa est vera uniuersalis cognitio ardua quidem, & perdifficilis. sed quæ communis est, & confusa nobis longè familiarior, à qua necessariò est exordiendum ut facit Aristoteles, ut nò iniuria φιλοκαθόλου vocetur ab Olympiodoro græco philosopho. sed illud restat scrupuli, quod obijcitur ex secundo libro posteriorum Analyticorum. philosophi verba sunt hæc, ut
„ ego interpretor. Oportet autem cùm in uniuersa re versatur quispiam partiri genus in prima specie indiuidua, ut numerũ in binarium, & ternarium. deinde hoc modo eorum definitiones sumere cõniti, ut rectæ lineæ, circuli, trian-

„ trianguli erecti. deinde quid genus sit assumē-
 „ tem, vt an ex quātis, an ex qualibus sit, proprias
 „ affectiones inspicere ex primis communibus .
 „ nam quæ ijs accidunt, quæ ex indiuiduis com-
 „ ponūtur ex definitionibus manifesta fiunt, eò
 „ quòd omnium principium definitio est, & sim-
 „ plex, & quòd simplicibus insunt solis acciden-
 „ tia per sese, alijs autem propter hæc. & paulo
 „ post interiectis pluribus. facilius autem est sin-
 „ gulare definire quàm vniuersale, quamobrem à
 „ singularibus ad vniuersalia ascendendum est.
 „ nam homonymiæ magis latent in vniuersali-
 „ bus, quàm in indifferentibus. ex his verbis il-
 „ lud elicitur, vniuersale eò quòd ignotum nobis
 „ est, si definitione explicandum sit, debere nos
 „ cōmunia, quæ in speciebus sunt deligere, quæ
 „ vniuersali naturæ applicemus. deinde facilius
 „ esse singulare definire quàm vniuersale. nam
 „ in hoc latere magis homonymias. ex quibus fa-
 „ nè tantum abest, vt ea, quam attuli declaratio
 „ infirmetur, vt maximè comprobari videatur.
 „ nam germana illa, & vera vniuersalis cognitio
 „ à specierum cognitione comparatur. Cæterū
 „ si quando illud definire volumus communia su-
 „ mimus ex speciebus, sequitur communia esse
 „ notiora, hæc autē altera significatione vniuersa-
 „ lia dicebamus. vniuersalia igitur nobis notiora
 „ sunt quàm singularia. hæc autem ijs vniuersa-
 „ libus

libus longe apertiora, quæ exquisita animi notitia vniuersalia dicebamus. de his enim loquens Aristoteles facilius iudicat esse singulare quàm vniuersale definire. haftenus & rationem ostēdimus, qua notiora vniuersalia sunt nobis, & pugnantiam ab Aristotelis verbis auertimus, & ex eo loco, qui meæ sententiæ aduersari videbatur, confirmaui melius. Nunc ad verba, quæ sequuntur adgrediamur.

” **Ο**ὕτως ἔχει τὸν ἀποδείκνυσθαι. οἷον πότε-
 ” ρον καθάπερ οἱ μαθηματικοὶ τὰ περὶ
 ” πῶς ἀστρολογίαν δεικνύουσιν, οὕτω δὲ καὶ τὸν
 ” φυσικόν, τὰ φαινόμενα πρῶτον περὶ τὰ ζῶα
 ” θεωρήσαντα, καὶ τὰ μέρη τὰ περὶ ἕκαστον. ἔ-
 ” παθ' οὕτω λέγειν τὸ διατί, καὶ τὰς αἰτίας, ἢ ἄλ-
 ” λως πως. VI.

” **N**ec illud confessum est, utrum ut Mathematici
 ” ci rem suam cælestem demonstrare consue-
 ” uerunt, sic homo rerum naturalium studiosus pri-
 ” mum quæ patent in animantium genere, partesq̃.
 ” singulas explorare, deinde causam, quamobrem
 ” ita sint reddere debeat: an secus agendum sit.

Ostquam quæsiuit Aristoteles ratio *Comms.*
 nem, & viam, qua quæ de Animalibus dicenda sunt possint artificiosè declarari, & ex duabus vijs propositis

positis refellit alteram, alteram approbavit. ea autem est. in vniuersum de ijs, quæ Animalibus insunt agendum esse, postea distinctius de ijs, quæ cuique generi propria sunt: quæstionē aliam proponit hoc loco, bipartitamq̄. sententiam innuit, quarum altera reiecta, sumit alteram. quod autem in quæstionem reuocat, hoc est. an physicus ita debeat eorum, quæ tractat causas reddere, quemadmodum Astrologi facere consueuerunt, qui quæ in cœlesti globo apparent (græcè dicimus τὰ φαινόμενα) explorata prius habet vt sunt, deinde causas nituntur reddere, cur ita sint. an alia potius ratione facere oporteat. & sanè proportionē physicorū tractatio Astrologorum contēplationi respōderet, si quemadmodum ij, in cœli, ac syderum corporibus faciunt, ita, hi in Animalium partibus, vt has scilicet videāt, vt sint, quo pacto positæ, ac formatæ, quot, quales'ue, deinde singularum rationem exquirant. vt si quoniam scimus cor esse, quod in medio Animali positum est, sanguineum, & neruorum, queramus cur in medio? cur neruosum? cur sanguineū? Iure igitur quærit Aristoteles, an hoc modo q̄ ad Animalium cognitionē pertinent tractanda sint, an alio potius modo, & rōne. (modū tamen aliū non ponit, tamen per se quisque poterit opinatione statuere.) atque ita quæstionē hanc hoc

in loco ponit, vt definire non videatur. definit tamen tacitè, & approbat partem, quam exprimit probaturus & paulò post aliarum quæstionù occasione. quare statutum sit philosophù, qui partes aut accidentia Animalium quærat, prius quòd sint exploratum habere oportere, postea ad causas redigere, quæcùque illæ sint, seu ad materiam, seu ad efficiendi vim, seu ad formam, aut finem. id quod non modo in Animalium libris obseruatum est à diuino viro, sed etiam in alijs, in quibus aut de Natura, aut de Diuinis rebus disputat. & iure sanè. nã quem admodum ait ipse in Analyticis, quæstio quòd res sit prior est quæstione cur sit. Quamobrè non alia ratione in secúdo de Naturali Auscultatione causarum tractationē aggrediens propositi sui causam hanc reddidit, vt inquit, cùm ipsarum norimus principia enitamur quæcunque quærimus ad eas referre. & in extremo ferè illo libro docens quomodo referamus effectum ad causam, facilè ostendit hanc explicandi rationem in physicis esse peculiarem. Verùm quod transfert in cõtextu Theodorus rem suã cœlestem ostendunt græcè est τὰ περὶ τῶν ἀστρολογίαν δεικνύουσιν, hoc est, quæ ad Astrologiam pertinēt demonstrant. Mathematicos autem ait ea, quæ Astrologiæ sunt demonstrare, eò quòd astrologia vna ex ijs disciplinis est, quas

quas Mathematicas veteres nominarunt . illud
 autem adnotandum est, Astrologiam appella-
 re, quam posteriores græci Astronomiam vo-
 cauerunt . duplex enim ea disciplina est, quæ
 in syderum, ac cœlestium corporum agnitio-
 ne versatur . nam quæ corpora, & motiones, &
 figuras inspicit, Astronomia est . quæ verò re-
 rum euentus prædicit, & quæ nos ἀποτελούμε
 να dicimus, Astrologia dicta est. astrologiæ au-
 tem idcirco meminit, quòd hæc ex primis Ma-
 theseos disciplinis sola ad naturalem scientiã
 magis videtur accedere. id quod & in secundo
 de Naturali Auscultatione dixit, & in duodeci-
 mo Metaphysicorum . fit enim nescio quomo-
 do, vt eadem ferè Astrologus, atque physicus
 contemplantur . nam & physicus globosa de-
 monstrat sydera, vt in secundo libro de cœlo fa-
 cit hic, globosam terrã, atque in medio sitam,
 quod problema nõ est ab Astrologo alienum.
 sed ille rationes affert ab eorum substantia, fa-
 cultate, quòd ita melius, quàm aliter. hic ab ijs,
 quæ figuris, magnitudiniqu. accidunt: à motio-
 nis quantitate, & tempore . adhæc est & aliud,
 in quo conueniunt . nam quemadmodũ Astro-
 nomus perspecta primum eclipfi causam in-
 quirat, qua facta sit: ita physicus Lunæ corpore
 perspecto naturam eius explorat, & causas. sic
 enim Astrologia, sic physice, sic ceteræ philo-
 sophiæ

sophiæ partes habuerunt initium. eclypseos admiratione motus Thales inuenit causam, quam alijs persuasit. eadem admiratione moti alij philosophiam inuexerunt. sed satis hæc. qui vero plura desiderat de Astronomorú physicorumq. contemplationibus, quibus conueniant, quibus discrepant: Geminum philosophum legat auidè, cuius verba apud Simplicium sunt in secundo de Naturali Auscultatione. sunt enim quæ dicit aurea, & cera, minioq. notanda (vt ait ille .

Z

” Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπεὶ πλείους ὁρῶμεν αἰ-
 ” τίας, περὶ τῶν γένεσιν τῶν φυσικῶν. οἷον
 ” τῶν τε, οὐ ἔνεκα, καὶ τῶν ὁθεν ἢ ἀρχὴ τῆς κινή-
 ” σεως, διοριζέον καὶ περὶ τούτων, * ποία πρώτη * πόττερα.
 ” καὶ δευτέρη πέφυκε.

VII.

” **A**dhæc cum plures causas generationis natu-
 ” ralis esse videamus scilicet eam, cuius gra-
 ” tia res gignantur, atque eam unde mouendi prin-
 ” cipium sit: definiendum de ijs etiam est, quæ nam
 ” prima, quæ secunda haberi debeat.

Questiones, quas Aristoteles propo- Comm.
 nit, ita sunt inter se connexæ, vt al-
 tera sequatur alterâ. primùm que-
 rere oportebat qua via in Anima-
 E lium

lium tractatione vtendum sit. an singulatim
 Animalium natura, & affectus sint explicandi,
 an in vniuersum genere proposito declaranda
 sint, quæ ei communiter tribuuntur. hanc quæ-
 stionem definitam definienda sequitur altera.
 an quando ita agendum est de Animalibus, vt
 generatim communes explanentur affectiones:
 effecta re cognita causam quærere oporteat, an
 contrà prius causam asserre conueniat; quan-
 quam effectus cognitus non sit. hac soluta quæ-
 stione, suboritur altera, quæ in contextu est. an
 quando causas reddere oporteat, & causæ plu-
 res numero in generatione naturali sint: sta-
 tuendum sit, quæ prior: quæ posterior sit: quæ
 præstantior: quæ dignitate inferior. hic ordo
 quæstionum est. & hæc contextuum conne-
 xio. quod hoc itaque in loco quærit, hoc est.
 Quoniam in omni rei naturalis effectione nõ
 vna cernitur causa, sed plures, vt id, cuius gratia
 motus est, & id, à quo motus proficiscitur (ex
 his autem illud finis est, hoc efficiens causa. his
 enim nominibus duo hæc causarum genera si-
 gnificare consuevit) quærendum est, quæ pri-
 ma, quæ secunda sit. nam si hæc naturalium re-
 rum causæ sunt, & hæc, quæ instituitur tracta-
 tio naturalium rerum causas, & quærit, & do-
 cet: qui in ea versatur non modo quot, & quæ
 sint nosse debet, sed & quæ prior, quæ posterior,
 hæc

hæc tota est proposita quæstio . quæ vt non ho-
scitanter intelligatur, adnotanda nōnulla sunt.
primūm quot causæ sint de huius sentētia. de-
inde an ex his aliquæ inter se conueniant . po-
stremò cur sit, quòd aliquando nō omnes enu-
merat, sed alias, atque alias varijs in locis . cau-
sas quatuor esse pluribus in locis testatus est,
sed in secundo de Naturali Auscultatione co-
piosè demonstravit . materiam, formam, effi-
cientem, finem . materiam, ex qua existente gi-
gnitur aliquid, quemadmodum æs statuę mate-
ria est : ex aere enim existente statua fit . for-
mam, quæ id, quod est, & ratio rei est . efficien-
tem à qua motus proficiscitur . finē, cuius gra-
tia generatio est . ex his aliquas inter se conue-
nire, vt eædem numero sint, vt forma, ac finis;
aliquas vt specie conueniant, vt efficiens & ef-
fecta res . homo enim hominem gignit & stir-
pem stirps, quæ inter se quidem numero dissi-
dent, sed eadem specie constant . sed illud ad-
notandum est, formam & finem ita inter se cō-
uenire, vt subiecto eadem sint, ratione tamen
discrepent. forma enim dicitur, quæ rem cōsti-
tuit, quæq. eius ratio est, à qua quòd res sit præ-
cipuè proficiscitur . finis autem cuius causa o-
mnia, quæ ante illum sunt, fieri videntur. quem
expetit natura, quem ars. quæ cum ita sint nihil
impedit, quin in causarum enumeratione, ple-

runque tres, plerunque quatuor enumeret Aristoteles: plerunque aliam omittat: plerunque aliam. in duodecimo Metaphysicorum causarum habita est mentio, à quibus rerum naturalium possumus rationem reddere, finis tamen eo loco nulla habita mentio est. non alia sane de causa nisi quod cum forma sepius conuenit, imo in naturalibus rebus idem semper est. in hoc autem primo horum librorum cum aliarum causarum meminerit, de forma etiam aliqua ponit. sed in alijs libris, & in ijs, qui de ortu Animalium sunt, cum ab alijs causis & membrorum, & ortus sit reddita ratio, à forma raro allata est. quid autem in causa sit, ut modo formam omittat, modo finem, præter positam rationem hæc etiam mihi videtur non aliena. in duodecimo Metaphysicorum, quanquam causas naturales enumerat, tamen altiori pæne modo, quam physico conueniat, videtur hoc facere. & quoniam philosophi munus est rerum essentiam contemplari qua sunt, sunt autem forma, suo etiam inseruire muneri eo in loco non alienum existimauit, si formæ meminisset, non finis. neque mihi quisquam obijciat, quod magis finem, quam formam contempletur philosophus, cum primam, eamque præstantissimam contemplantur substantiam, que rerum omnium optimus, & maxime expetendus finis est, nam

non

non ideò sequitur, vt etiam rerum naturalium particularem inspiciat finem qui motus, & mutationis terminus est. hoc enim phyci interest, qui cum causam redditurus sit, cur cœlum multis, ijsq̃. ferè contrarijs moueatur conuersionibus finalem reddit, quæ inferiorum rerum est generatio. in his autem libris formæ non adeò meminit, neque ab ea rationem reddit. tùm quid finis idē, atque forma est, tùm quòd longè commodius à fine redditur ratio, quàm à forma in Animalibus, & plantis. nam si queratur cur venę in Animãte sint, non quid venę sint respondemus, sed vt animal per eas augeatur, alatur, seruetur. qui finis est, cuius causa venę sunt. Ceterum quæ in paraphrasi dicit Auerhoys quanquam ea quidem per se vera sunt, tamen & ipse in extrema huius capituli explanatione manifestò fatetur quæ animali insunt, & ad ipsum referuntur tria esse. nã vel finem esse, vel melioris causam, vel materiam. omisit ille sanè efficiendi vim eò quòd de his libris tantùm loquitur, in quibus efficientis non fit per se mentio. nam in libris de Ortu Animalium propter se de illa agitur, & ab ea ortus, & eorum quæ ortui accidunt, causa redditur.

” **Φ** Αίνετα δὲ πρώτη, ἧ ἰὼ λέγομεν, ἕνεκά τι-
 ” νος. λόγος γὰρ οὗτος. ἀρχὴ δὲ ὁ λόγος.

VIII.

” **P** Rincipatum sanè illa obtinere videtur, quam
 ” sub hoc uerbo cuius gratia significamus.

Comm.

Questionem propositam soluit. statuit enim primam causarum esse, quam hoc nomine ἐνεκά τινος significamus. primam autem hanc naturam. & tanquam prærogatiuam militarem, quam fini tribuit non ab ortu sumi, neque à tempore censendum est, sed à natura, & perfectione. quam sententiam cum ubique tenet Aristoteles, tum secundo de Naturali Auscultatione, ubi finem aliorum optimum appellat, seu ita re vera sit, seu etiam ita videatur. cur autem, prima sit causa rationem reddit eò quòd λόγος hoc est ratio sit. quæ explicatio non fini solet ab Aristotele tribui, sed formæ. nam in secundo physicorum formam explicans ait illam esse rationem, & παράδειγμα hoc est exemplar. sed nihil obstat finem etiam rationis nomen habere, tum quòd cum forma conuenit, quæ re vera ratio est, & definitio, tum quòd diuersis de causis diuersis rebus idem dare nomen usu uenit sæpenumero. nam forma λόγος seu ratio est, quia rem constituit, & rei est tota essentia, imò ipsa res. finis autem eò quòd necessitate quadam efficientem vim ad sese cogit, siue illa

natura

natura ducatur, siue concilio, & ratione. est enim rebus omnibus finis, vt optimæ rei ingenta, quædam appetitio. an etiam finis λόγος est. quia & in naturæ rebus & in ijs, quæ arte fiunt à fine reddita ratio à nemine non acceptatur, vt præterea nihil quærere necesse habeat? vt èt paulò interius docet ipse. accedit quòd in secundo de Naturali Auscultatione in declaratione formæ non ita meo iudicio respexit formæ naturam, quia materiæ concausa est, quem admodum quia est Ortus, & motionis terminus. quare & optimo consilio appellauit etiam παράδειγμα. nam si ad efficientem non referatur exēplar non est. est enim exēplar forma, quia si ab efficiente producitur qui cōsultatione, & delectu efficiat, intellectione comprehenditur, atque vt comprehenditur exemplar quodam est eius, quæ in materia futura est. sin autem à naturali efficiente: non quidem quia cōprehenditur, cū natura sine consilio, & delecto agat, sed quia materiæ, quæ sua potestate formam continet, innata uis est formam expetendi, & acceptà efficientià mouentis secundū ordinem mutationem subit, vt in ea primum hoc, deinde suboriatur illud, mox aliud, donec ad extremum, quod motionem terminat, deueniatur. quæ cum ita sint, mirum non est si Aristoteles finem explicarit dictione λόγος.

λόγον autē appellauit. vt eius inter causas præ-
 stantiam demonstraret. subdit enim ὁ λόγος δὲ
 ἀρχὴ ratio autem principium est. sic igitur fa-
 cta ratiocinatio fit. ratio principium est. finis
 ratio. finis igitur principium est. qua ratioci-
 natione conclusum habemus finem esse princi-
 pium, & causam cæterarū causarum. quæ quo-
 niam præter formam duæ sunt, (forma enim
 cum eo conuenit) videndum quomodo mate-
 riæ principium est, quomodo efficiētis causæ.
 materiæ sanè principiū est, tūm quòd eius in-
 determinationem (vt ita dicam) & defectum
 complet, ac perficit: est enim dimidiata res ma-
 teria: tūm quòd ab ea expetitur innata quadam
 appetitionis vi, vt bonum & diuinum quid. ef-
 ficientis autem principiū esse finis dicitur eò,
 quòd finem sibi propositum habet, vt neces-
 sitate quadam propter illum efficere videatur.
 cum enim finis ille sit, qui veluti vim imponit
 effectrici causæ, dubitandum non est, quin illi
 præsit. & eius veluti principium sit. principiū
 autem & causa finis est, tūm in rebus, quæ natu-
 ra, tūm in rebus, quæ artificio, & delectu con-
 stant. nam in ijs, quæ artificio fiunt, & consul-
 tatione, ab efficientis animo comprehenditur.
 Comprehensus autem mouet, ac incitat ad effe-
 ctionem. sic enim vt in animo est sub boni e-
 tiam specie comprehensus bonum quid, atque
 optimum,

optimum, & expetendum est. bonum enim sua natura expetendum est. vt in tertio libro Topicorum dicit Aristoteles. quamobrem non male in duodecimum Metaphysicorum dicit Auerhoys formam balnei in animo rationem agentis habere cum agat, ac moueat desiderium. extra animum autem finem motus, non autem agentem. cum tamen in forinis ab omni materie separatis idem & efficiētis, & finis rationem teneat. hoc & ab Alexandro summo peripatetico adnotatum est in secundum librum de Naturali Auscultatione, à quo vt cætera omnia hoc etiã desumpsit Auerhoys. neque quisquam obijciat, quòd quia finis est, principium & causa non est: cum efficiat potius vt agens. nam licet moueat, atque excitet actionem, hoc tamen facit quia finis est. & vt sub boni specie, atque expetēdi ab efficiente, animo, & cogitatione percipitur. nam si puellæ species animo comprehensa sit, appetitum quidem illa mouet, sed nō simpliciter, sed quia finis est, ad sui scilicet indeptionē. nec occurrat aliquis, quòd quæ species in animo sit non eadem est, atque ea, quam efficiens deinde consequitur. nam licet eadem numero nō sit, eadem tamen est specie, & perinde ab agente concipitur, atque si eadem numero esset, quam ille est effectione, aut actione consequiturus. quod autem solet

obijci

obijci finem nondum esse, cum omnis ortus, & mutationis sit terminus, non posse igitur effectio- nis habere vim: facile diluitur. nam cum animum incorporea motione cieat, satis est ab eo sub boni ac finis concipi specie. motus enim, qui à fine, ut in animo est, proficiscitur, motus metaphora quadam est. quod innuit meo iudicio Aristoteles primo libro de ortu, & interitu. adhuc finis principium, aut causa non est, nisi effectio coeperit. nam quamquam animo cogitet architectus theatra, basilicas, & alia huius- ce generis edificia, formæ tamen ædificiorum nunquam poterunt agentes appellari, nisi coeperit architectus ædificationem. at coepta ædificatione ædificia potestate sunt, aut (ut melius dicam) sunt, & non sunt. est enim ut secundo *Métaphysicorû* ait Aristoteles rerum ortus medius, ut & esse, & non esse videatur. quamobrem possumus etiam non ineptè dicere. finem mouere quidem illum, ut est in animo auctoris, non tamen simpliciter, sed ut in potestate est extra animam: imo ut dimidiatus est. rursus dicat aliquis. rem concipi quidem intellectu, sed ut extrà intellectum re vera, & actu est. nam notiones, quas nos *νοήματα* dicimus, ut notiones sunt in intelligentia sitas esse, & in ea actum suum habere: sed ut res sunt in materia sint necesse esse, in qua verè & reapte sint. finem autem

cum

cum nondum actu sit non posse intelligentiā
comprehendi: quando enim actu non est finis,
non potest sub sensus cadere, vt ab ijs ab intel-
ligentiam transeat. sed hoc facile diluitur. nā
quāquam actu non sit finis, quem efficiens ani-
mo concipit, est tamen actu, & re vera, quod fi-
ni simile est, aut omnino, aut aliqua ex parte.
nam etsi formam ædium intelligentia tenet ar-
chitectus, quæ nondum sunt: nunquam tamen
illam tenuisset, nisi re vera essent ædes ijs simi-
les, quas animo cogitat. quòd si etiam accidat,
vt præter ea, quæ in alijs ædibus viderit, noua
quædam alia confingat animo: satis tamen est
fundamentum suæ cogitationis aliqua ea par-
te consistere. quod in ijs, quæ primum inue-
niuntur dici potest. nam qui aerea primus in-
uenit tormenta, quæ nitro, & sulphure consti-
pata igne adhibito generi humano perniciosif-
sima sunt, ea concepit animo facienda nō sine
suæ comprehensionis fundamento in re, quæ
aliqua ex parte non esset absimilis. hæc cū ita
declarata sint, nō desunt tamen adhuc, qui scru-
pulum iaciunt. nam quod finem optimum esse
dicebamus in controuersiam ideo reuocant,
quòd optimus ille quidem est, si sit, sed cum nō
sit, hoc nomine donandus non sit. Responderi
potest optimum esse quidem finem quādo sit,
tunc enim terminata motio est. optimū etiam,

vt in animo est . nam nisi vt optimus est concipi-
 peretur, neque à quoquam expeteretur, neque
 vllius actionis esset causa. sed hactenus de fine,
 qui in artificiosis rebus est, & in humanis actio-
 nibus . in naturalibus rebus non eadem ratio
 est . quanquam non defuerunt viri doctissimi,
 qui quemadmodū ab eo , qui ratione aut agit,
 aut efficit finem animo proponi dicimus , ita
 etiam ab nunquam errante intelligentia , hoc
 est à Deo optimo maximo finem, quem natu-
 ra consequitur ante productionem cōcipi exi-
 stimarunt . quorum opinio mihi non videtur
 peripateticorum inniti dogmatis . nam si in
 omni generatione finis a Deo opt. max. com-
 prehēditur , & generatio particularium rerum
 est, quemadmodum primo de Ortu , & interi-
 tu, quarto de Ortu Animalium, & primo Me-
 taphysicorum testatur Aristoteles : sequetur
 Deum particularia , ac singularia cognoscere,
 quod an Aristoteli aduersentur iudicent vel ij,
 qui quæ Aristotelis sunt mediocriter legerunt.
 hæc alioquin religioni nostræ sunt consenta-
 nea, q̄ vt verissima, & sanctissima est, ita Aristo-
 teli minimè cognita . nec illud mihi obijcia-
 tur, quod ratum habent peripatetici à Deo cœ-
 lum, & naturam pendere . nam quanquam ve-
 rum hoc est, non tamen ita , vt idcirco dicatur
 singularium rerum & auctor , & cognitor . his
 igitur

igitur missis primū illud statuendum est, quod longa oratione conclusit Aristoteles in secundo de Naturali Auscultatione. innatam esse naturæ finis appetitionem, atque vt ei innatum est agere finis gratia. nam cum in femine sit animal potestate, semen, nisi quid impediat ad animal procreandum moueatur necesse est, quo producto omnis motus, & agitatio desinit. hæc cum ita sint finis dicitur causa in naturalibus rebus non quòd cognitione natura efficit, sed quòd innata est in naturalibus rebus eius appetitio, quem nisi consequantur, motus, & appetitio nunquam desinit. hoc optimè vidit Alexāder in secundum physicorum apud Simplicium, & summo iudicio adnotauit.

⊖

» Φαίνεται δὲ πρώτη, ὡς λέγομεν, ἐνεκά τι
» νος. λόγος γὰρ οὗτος. ἀρχὴ δὲ ὁ λόγος.
» ὁμοίως ἔντε τοῖς κατὰ τέχνην καὶ τοῖς φύσει
» νεσηκόσιν. ἢ γὰρ τῆ διανοίᾳ ἢ τῆ αἰσθήσει ὀρισά
» μενος, ὁ μὲν ἰατρὸς πρὸς τὴν ὑγίαν, ὁ δ' οἰκοδόμος πρὸς
» οἰκίαν, ἀπὸ διδύμασι τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας
» οὐ ποιοῦσιν ἑκάστου. καὶ διό τι ποιητέον οὕτως.

IX.

» Principium sanè illa obtinere videtur, quam
» sub hoc verbo, cuius gratia significamus. hæc
» enim ratio est, ratio autem principium est pari-
» ter in rebus tam natura, quam arte consti-
» dis.

- 99 dis. vbi enim vel per intellectum, vel per sensum
 99 medicus sanitatem opifex ædes definierit, ratio-
 99 nes, & causas rei, quam facit reddere solet, &
 99 cur ita faciat subiungit. quãquam illa cuius gra-
 99 tia causa, & ratio boni, & pulchri naturæ operi-
 99 bus potius quàm artis coniuncta est.

Comm.

Voniã finem appellauit λόγον, hoc
 est rationem, sumit, rationem in
 naturalibus artificiosisq; rebus eo
 dem modo principium esse. quam
 obrem finem principium esse, primamq;. & no-
 bilissimam causarum causam. hinc autem con-
 firmari maximè potest, quod superius adnota-
 bam, λόγον hoc in loco appellari finem, quòd
 præcipuè ab eo in natura, & arte redditur ratio.
 ponit autem exemplum, quod rem illustrat. nã
 medicus, & architectus aut sensu aut mēte defi-
 nientes, ille sanitatem hic domum, eius, quod
 faciunt rationem reddunt. quòd autē ait Ari-
 stoteles ὀρισάμενος hoc est cū definierit, mihi
 aliter videtur accipiendum, quàm aut amicus
 meus sumpsit, aut aliquis primo verborū aspe-
 ctu sumeret. nam (vt opinor) hæc tota ver-
 borum sententia est. Medicum, & architectū,
 si suorum operum rationem sint reddituri, il-
 la, aut sensu, aut etiam mēte ὀρίζεσθαι, hoc est
 terminare, statuere, comprehendere definire.
 (sumitur

(sumitur enim verbum hoc hac significatione apud græcos auctores. neque malè vertit Theodorus, cum definire eadem apud latinos significatione sumatur interdum.) comprehendunt autem, & definiunt ædes opifex, medicus sanitatem, aut sensu, aut intellectu. Siquidem si nondum factæ ædes sunt, architectus mente, & cognitione statuit tales futuras, vnde facile totius ædificationis reddit rationem. nam si exempli causa eas animo statuerit fornicibus fulciendas, quando fornicem erigit, interrogatus respondere commodè poterit, cur erigat, ut ædes fulciantur scilicet. Sic enim animo definiuit. hoc & de medico dicere possumus. nam quando sanitatem ægroto corpori reparare statuerit, eamque animo qualis futura sit cogitarit, sectionis venæ, pharmaci, frictionum, balnearum. omnisque curationis facile potest rationem afferre. videlicet se hoc facere, ut sanitatem ægroto reparet. sensu autem vterque opus suum definit, aut si alterum simile viderit, atque ei, quod à se faciendum est simile fore proponit, ut putat Ephesius. aut etiã, ut putat Leonicus, si postquam opus factum est, illud sensu definiunt, & omnis actionis suæ causam afferunt. sed altera hæc interpretatio mihi non admodum satisfacit. tum quod non videtur rectè posse dici artifex, opus suum, quando confecerit definire sensu.

fenſu. tùm quòd ait in contextu philoſophus
 οὐ ποιοῦσιν ἑκάστου, hoc eſt, vniuſcuiuſque ope
 tis, quod faciunt. nam ſi ſecundo modo intel
 ligeret dixiſſet οὐ πεποιήκασι ἑκάστου vniuſcu
 iuſque operis, quod fecerunt. iam enim confe
 ctum eſt opus. haſtenus exemplo probauit fi
 nem eſſe principium eò quòd ratio ſit, tùm in
 naturalibus, tùm in artiſicioſis rebus. ſed quo
 niã quæ natura cõſtant ijs, quæ artiſicio fiunt,
 nobiliora eſſe neceſſe eſt, idcirco docet cauſam
 cuius gratia mágis cerni in naturalibus operi
 bus, q̄ in artefactis, ea ſcilicet ratione, q̄ natu
 ralia principiũ motus intimũ habent, quod fi
 nẽ ſemper, & id, cuius gratia expetit: artifiſia
 lia aũt principium motus in ſe non cõtinent,
 cùm in artiſice ſit collocatũ. adhæc in naturali
 bus magis elucet finis appetitio eò quòd diui
 na prouidentia ſit, vt ſuũ quidque finem expe
 tat, ac demum ſummum omnium rerum finẽ,
 & expetant, & in eo conquieſcant. ſic elemen
 ta loca propria petunt ob vniuerſitatis ordinẽ.
 ſic animalia procreationis appetitum habent,
 vt ſecundo de Ortu Animalium dictũ eſt. quæ
 omnia ad ſupremum rerum omniũ finem ali
 quo modo, ſuis viribus, atque naturæ conue
 nienter referuntur.

I.

„ **Μ**ἄλλον δ' ὅτι οὐ ἔνεκα καὶ ἔκαλον,
 „ ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις, ἢ ἐν τοῖς τῆς
 „ τέχνης. ἃ δ' ὕβαν ἀγκυς, οὐ πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς
 „ κατὰ φύσιν ὁμοίως, εἰς ὃ παρῶνται πάντες σχε
 „ δόν τοὺς λόγους ἀνάγειν, ἃ διεχόμενοι ποσαχῶς
 „ λέγεται ἃ ἀναγκαῖον. ὑπάρχει δὲ ἔμὲν ἀ-
 „ πλῶς τοῖς αἰδίοις, ἃ δ' ὕβ ἀπὸ θέσεως, καὶ τοῖς ἐν
 „ γενέσει πᾶσιν, ὡς περ τοῖς τεχνασθῶς, οἷον οἰ-
 „ κία, καὶ τῶν ἄλλων ὄτωσιῶ τῶν τοιούτων. ἀ-
 „ νάγκη δὲ, τοιάνδε πῶ ὑλλῶ ὑπάρξει εἰ ἔσαι οἰ-
 „ κία, ἢ ἄλλό τι τέλος. καὶ γενέσθαι τε καὶ κί-
 „ νηθῆναι δὲ τὸδε πρῶτον, εἶτα, τὸδε, καὶ τοιοῦ-
 „ τον δὴ τὸν τρόπον ἐφεξῆς μέχρι τοῦ τέλους, καὶ
 „ οὐ ἔνεκα γίνεται ἕκαστον καὶ ὅτιν. ὡσαύτως
 „ δὲ καὶ τοῖς φύσει γινομένοις.

X.

„ **N**ecessitas verò non æquè in rebus naturæ
 „ omnibus inest, ea videlicet, ad quã oēs fe-
 „ rè auctores rationes referre tentãt prius, quàm
 „ doceant, quot modis accipi necessarium debeat.
 „ inest id ipsum rebus quidem æternis simplici, ab-
 „ solutaq. ratione: sed caducis etiam, gignendisq.
 „ omnibus ex suppositione tribuitur: quomodo in
 „ artificiosis, ut adibus, & quibusvis alijs generis
 „ eiusdem. materiam enim talem adesse necesse est,
 „ si domus, aut quivis alius finis futurus sit: atque
 „ etiam fieri, moveriq. illud primum oportet, dein

- 7) de hoc . ac deinceps ad hunc modum itur ad fi-
 8) nem, cuius gratia res quæq. & efficitur , & est .
 9) eodemq. modo in rebus quoque natura gignen-
 10) dis agitur .

Comm.

Vm de efficiente causa , ac de fine loquutus sit, atque vtra præstatio causa sit explicauerit tum in naturalibus , tum in artificialibus rebus : quoniam de materia nihil dixerat, hoc in loco de illa etiam agere statuit : sic enim quæ ad causarum & numerum, & naturam pertinent fuerint declarata . materiam autē appellat necessitatem eò quòd si forma naturalis est, materiam esse necesse est . quæ necessitatis ratio, quoniam suppositionem sequitur ex suppositione appellatur . est enim haud dubiè ὑπόθεσις, si forma est materiam esse oportet . nam non absolutè formam aut esse , aut fore concedimus, nisi materia, veluti stratum, adfuerit . quod necessitatis genus declarauit ipse ī quinto Metaphysicorum libro : vbi cum plures necessarij significationes doceat , primùm illam explicauit quæ materiæ est . sed illud adnotandum, quod Gaza vertit necessitas, Aristotelem dicere ὅτι ἀνάγκη longè felicius quàm latine possimus exprimere . sed rem intelligi satis sit . necessitatem itaque non æquè in rebus natu-

naturalibus esse ostendit. esse enim aliter in
ijs, quæ nullum ortum, nullumq. interitum pa-
tiuntur, aliter in ijs, quæ & oriuntur, & occi-
dunt, & ijs, quæ ab arte fiunt. quare non rectè
fecisse veteres philosophos, qui cùm ex neces-
sitate tantum rationem reddere consueuissent,
nulla distinctione vsi sunt in ea. debet enim
vox ambigua, ne contingat error, accuratè di-
stingui. quoniam si plura significet, nos autem
sine distinctione, perinde atque ambigua non
fit, vti velimus, non paruus error in docendo
committitur. ignorant enim, qui nos audiunt,
de qua vocis ambiguae significatione loqui-
mur. quamobrem cùm in omnibus, tum in pri-
mo libro de cælo cauisse videtur hoc Aristote-
les, vbi contra Platonem disputans, ortus ne-
sit aliquando mundus, an nullum ortus sui ha-
buerit initium: τοῦ γενιτοῦ καὶ ἀγενίτου, hoc
est, geniti, & non geniti varias significationes
explanat. hoc autem & hoc loco facit. nam
cum necessitatis meminert, illã duplicem ait
esse, alteram absolutam, alteram, quæ ex suppo-
sitione dicitur. inesse autẽ necessitatẽ æternis,
atq; immortalibus rebus absolutã sine vlla sup-
positione. cõuenit enim sine dubio cœlestibus
corporibus, quæ circulari motione agitantur.
nam si quod necessariò est, semper est (nã ne-
cessariò cùm dicas æternitatem etiam signifi-

cas) necessariò erunt , quæ cum fiunt necessa-
 riò fiunt, & semper . si autem fieri dicimus & il-
 la, quæ pluribus, ijsq. iteratis vicibus fiunt, hæc
 autem ea sunt, quæ in orbem mouentur, hoc est
 cœlestia corpora , sequitur ex necessitate fieri
 & semper. dico autem ex absoluta necessitate.
 nam quæ supposititia est , nullū habet in ijs lo-
 cum ; cum caducorum, & mortalium corporū
 propria sit. in cœlestibus igitur corporibus ab-
 solutam necessitatem esse oportet , in quibus,
 quod futurum est, sine conditione fore pronū-
 ciamus . nam cum in caducis, mortalibusq. di-
 camus, si forma erit materia primū subster-
 nitur : in cœlestibus dicere satis est , Autum-
 nus est , erit igitur & hyems . nihil enim est,
 quod in immortalibus corporibus possit impe-
 dire quin hyems adsit . quando prius autum-
 nus sit cum contrā naturalia mille sint : diffi-
 cultatibus obnoxia, quæ finem impediunt . re-
 bus autem , quæ ortum , & interitum subeunt,
 necessitatem illā esse ait, quæ supposititia est .
 nūquam enim absolutè necessariò aliquid aut
 esse, aut fore pronunciamus . nam in ijs , quæ
 arte fiunt, nunquā dicimus sunt lateres , tigna
 calx, erit itaque domus . imò contrā à postero-
 ri, quod præcedit ferimus . nā si domus est, di-
 cimus, aut si futura est, materiā ex qua fit fuisse
 oportet : fundamenta iacta : parietes positi,
 donec

donec ad extremum deueniatur . nam cum ad finem deuentum sit , domum exædificatam dicere possumus . Sic etiam in naturalibus , non absimilem rationem ait esse . nam si homo aut erit , aut est , semen præcesserit oportet , quod cōceptus factus sit , in quo primum cor ac venæ , mox cerebrum , deinde epar , & superiores partes , postremò cætera , ac inferiores partes factæ sint . sic enim cum semen extiterit , ac successionem quadam hæc omnia facta sint , tandem homo erit . in generabilibus igitur , artificialibusq. rebus nulla necessitas est , quæ à priori ad posterius inferatur . sed contrà a posteriori ad prius . quæ tota ex suppositione dicitur . Sed differunt naturæ res , quæ generantur , & pereunt , ab ijs , quæ artificio constant . quòd quanquam in vtrisque illud necessitatis genus est , quod supposititium appellamus , tamen in naturalibus est aliqua ratio , qua absolutam in ijs esse necessitatem fatendū est : cum in artificialibus nulla sit . nam cum cœlestis motio , quemadmodum & diuina illa corpora immortalis sit , & æterna (tribuamus hoc peripateticorum dogmatis , quanquam vt falsissimum est ita & fidei nostræ non parum repugnare videtur) sit , vt quæ ab ea pendere videtur sine medio , immortalia , & ipsa sint . quo etiam modo concludendū est , quòd vt diuina illa corpora , atque earū

motiones absolutam, ac simplicem habent ne-
 cessitatis vim ita & quæ ab ijs statim depēdēt.
 nam generabiles species, vt in orbem succe-
 dunt, ac cœlestem motum imitantur eternæ
 sunt. in his enim materia etiam ex qua cōstāt
 cœlesti illa vi afficitur. neque eo sanè modo,
 quemadmodum in indiuiduis, singularibusq̄.
 se habet. in his enim pluribus indiget, nempe
 agente proximo, ac similibus, quæ absolutè ne-
 cessaria non sunt. quocirca infinitio (vt ita di-
 cam) quædam in his est, cum pluribus ijs opus
 sit, quò sint. qua de re cùm eleganter disputet.
 Aristoteles in extremo quarto libro de Ortu

- 99 Animalium eius verba audienda sunt. βούλε-
 99 ται μὲν οὐκ ἢ φύσις τοῖς τούτων ἀριθμοῖς ἀριθ-
 99 μῶν τὰς γενέσεις καὶ τὰς τελευτάς, οὐκ ἀκρι-
 99 βῆ δὲ διὰ τὴν τῆς ὑλῆς ἀοριστίαν, καὶ διὰ τὸ γίνε-
 99 σθαι πολλάς ἀρχάς, αὐτὰς γενέσεις τὰς κα-
 99 τὰ φύσιν, καὶ τὰς φθοράς ἐμποδίζουσαι, πολ-
 99 λάκις αἰτίαι τῶν παρὰ φύσιν συμπιπτόντων
 99 εἰσὶ. περὶ μὲν οὐκ τῆς ἔσωθεν τροφῆς τῶν ζώ-
 99 ων, καὶ τῆς δύραζε γενέσεως εἴρηται, καὶ χω-
 99 ρὶς περὶ ἑκάστου, καὶ κοινῇ περὶ πάντων. hæc
 99 ille. & profectò, vt in vniuersum sint species,
 cùm hæc vis vni diuino corpori feratur acce-
 pta, nihil potest vllò modo impedire. nam si
 à nulla alia re dependeāt, nisi statim ab immor-
 tali, fit, vt immortales & ipsæ sint, & illud ha-
 beant

beāt necessitatis genus, quod in cœlo quoque reperitur, absolutum scilicet, ac liberum. in singularibus autem, cum singulares etiam effectores sint; neque immortalitas est, neque necessitudo libera, nisi q̄ à posito posteriori ad prius consequitur. hæc omnis mortalium rerum est conditio tam earū, quæ animam habēt, quàm earū, quæ anima carent. atqui artificialia, cùm omnis cœlestis corporis vis ab ijs sit aliena, nullam possunt habere rationem, qua aut aliqua ex parte immortalia sint, aut necessaria liberè sine cōditione posita. præstant igitur naturalia, quæ ortum, & interitum habent artificialibus, vt in vniuersa natura immortalia, & necessaria sunt.

ια΄.

” **Α**λλ’ οὗτος τρόπος τῆς ἀποδείξεως καὶ τῆς ἀ-
 ” ἀνάγκης, ἕτερος ἐπὶ τε τῆς φυσικῆς καὶ
 ” τῶν δευτικῶν ἐπιστημῶν. εἴρηται δ’ ἐν ἑτέ-
 ” ροις περὶ τούτων. ἢ γὰρ ἀρχὴ, τοῖς μὲν, ὃ ὄν,
 ” τοῖς δὲ, ὃ ἐσόμενον. ἐπεὶ γὰρ τοιόνδε ὅτιν ἢ ὑ-
 ” γίαια, ἢ ὁ ἄνθρωπος, ἀνάγκη τόδε εἶναι ἢ γενέ-
 ” σθαι. ἀλλ’ οὐκ ἐπεὶ τόδε ὅτιν ἢ γέγονεν, ἐκεί-
 ” νο ὁ ἀνάγκης ὅτιν, ἢ εἶσαι. οὐδ’ ὅτιν εἰς αἰδίον
 ” σωμαστῆσαι τῆς τοιαύτης ἀποδείξεως πῶ ἀνά-
 ” κη, ὥστε εἶπεν, ἐπεὶ δὴ τόδε ὅτιν ὅτι τόδε ὅτι.
 ” διώρισται δὲ καὶ περὶ τούτων, ἐν ἑτέροις. καὶ
 ” ποίοις ὑπάρχει, καὶ * ποίαν ἀντιγράφει. καὶ * ποῖα.

διὰ τὴν αἰτίαν.

XI.

Quāquam demonstrandi modus, necessita-
 tisq. ratio in naturali doctrina diuersa,
 atque in scientijs speculatiuis est. dixi de
 his alio loco. principium enim alteris, quod est,
 alteris quod erit accommodatur. quòd enim ta-
 lis sanitas, aut homo, hoc vel esse, vel factum iri
 necesse est. non quia hoc vel est, vel fuit, illud ne-
 cessariò vel est vel erit. neque huiusmodi demon-
 strationis necessitatem ita perpetuitati annecte-
 re possumus, vt dicere liceat, hoc esse, quoniam
 illud est. sed de his alio loco disputatum à nobis
 est, & quibus in rebus id liceat, & quæ possint
 reciprocari, & quam ob causam.

Comm.

Vas vocat Aristoteles θεωρητικὰς
 εἰς ἑμὰς non adeò mihi certum
 est. nam præterquam quòd physi-
 ce etiã θεωρητικὴ est, vt ipse pro-
 bavit in sexto diuinæ philosophiæ: quod ait de
 modo demonstrationis, qui longè alius est in
 ijs, quàm is, qui physicis peculiaris est, primæ
 philosophiæ nullo modo conuenit. Mathema-
 ticis autem doctrinis cōuenit quidem, sed quā
 vocat εἰς αἰδίων συνάγεισιν ab ijs aliena est.
 adde quòd à priori infertur in ijs posterius, à
 posteriori autem non infertur quidem prius
 sed

sed demitur. existimat Michael Ephesius Aristotelem non afferre, quid inter physicam, & contemplatiuas inter sit scientias in ratione demonstrandi, sed qua in re physice, & contemplatiuæ scientiæ ab artibus discrepent. Cuius opinio tam absurda est, vt etiam refellere sit superuacaneum. nam neque vlla differentia est inter naturales res, quæ ortum, & interitum patiuntur, & artificiosas in demonstrandi modo: & exempla, quæ affert Aristoteles tantum abest, vt differentiam ostendant naturalium, & artificiosarum rerum, vt potius eandem conditionem in ijs inueniri planè ostendant. Leonicus *Δεωρητικὰς ἐπισήμας* putat dici primam philosophiam, & Matheseos disciplinas. sed fortasse fallitur. primum quòd demonstrandi modus, quem contemplatiuis ait conuenire scientijs in prima philosophia non reperitur, deinde quòd consequutionem illam sempiternam demonstrationum in Mathematicis esse falsò asserit. postremò quòd naturalem scientiam, quæ in cœlesti corpore versatur ita confundit cum prima philosophia, vt eandem esse statuere videatur. ego itaque aliter sentio. nã aut Mathematicas tantum intelligit, aut etiam eam scientiæ naturalis partem, quæ in diuino corpore cognoscendo est occupata. neque mirum, si illam *Δεωρητικὴν* appellat, non autem hanc,

hanc, quæ in ijs quæ generatur corporibus cer-
 nitur. nam quamquam tota naturalis scientia
 in cōtemplatione est posita, tamen, quæ in cœ-
 lesti corpore versatur, quoniam quæ à sensu re-
 motiora sunt inspicit, magis hoc nomen mere-
 ri videtur. quin & Aristoteles secundo de Na-
 turali Auscultatione libro, aliã statuit esse sciẽ-
 tiam, quæ in mobili, sed æterno corpore versa-
 tur, aliam eam, quæ mobile sed ortum, & interi-
 tum subiens contemplatur corpus. vt mirum
 non sit, si grauis auctor Simplicius, mediã tra-
 ctationem inter generabiles res, & diuinas mē-
 tes eam esse putarit, quæ cœleste corpus agno-
 scit. his ita positis Aristotelis sententiam ex-
 quiramus, nam cum de necessitate loquutus
 esset, atque aliam esse dixisset in sempiternis,
 aliam in mortalibus rebus: nam in ijs absolu-
 tam esse, ac liberam, in his autem supposititiã,
 & cū conditione: de modo loquitur demōstra-
 tionis, & necessitatis, qui in rebus mortalibus
 alius est, atque in Mathematicis, & diuino cor-
 pore. nam cum tota mortalium rerum neces-
 sitas à posteriori posito ad prius, quod conse-
 quitur appareant: in Mathematicis aliter fit.
 nam in ijs à priori infertur posterius: à poste-
 riori non itidem infertur prius. in cœlestibus
 autē, & æternis rebus & à priori infertur, quod
 sequitur, & ab hoc ad illud fit conuersio cum
 neces-

necessitate absoluta. de Mathematicorum demonstrationis necessitate loquutus est libro secundo de Naturali Auscultatione. de æternorum corporum necessaria in ostendendo conversione in extremo secundo de Ortu, & interitu. quos locos innuit cum ait. ἔρηται δὲ ἐν ἑτέροις περὶ τούτων. dixi de his alio loco. & quoniam satis non habuit dixisse, quòd differunt mortalium, & æternarum, & Mathematicarum rerum demonstrationis modi: rationem etiam addit, quæ concisa, & obscura est. nam quid appellet ἀρχὴν, quid δὲν quid ἐσόμενον, non adeò facile est iudicare. quid intelligant de dictione ἀρχὴν neque Michael Ephesius explicat, neque Leonicus. ὃ δὲν autem καὶ ὃ ἐσόμενον aliter ille, aliter hic interpretatur. ait enim Michael ὃ δὲν quod est, esse naturalium demonstrationum principium, quia quando à posteriori prius inferimus: posterius illud actu iam esse intelligitur: & si nondum sit. nam si homo est, tali opus habet materia, in physicis dici. in medicina eandem rationem esse, & in Geometria. nam in illa sanitatem poni esse, si etiam nondum sit, in hac triangulum. contra autem in artificiosis rebus, non quòd sit posterius statui, sed quòd futurum est. non enim dici. si est ferra, ferrum fuerit, necesse esse: sed si erit ferra, & si erit domus, in illa ferrum, in hac lateres

lateres esse oportet. hæc ille, quæ ab eo homine profecta esse pudet me, atque etiam piget. nam si quæ physicorum, & mathematicorum sunt, ab artificiosis differunt, cur in exemplis afferendis sanitatis meminit, quæ artificiosum opus est? nam quod in ceteris artiũ operibus verum est, cur etiam in medicinæ opere nõ valebit. deinde si in mathematicis à posteriori infertur prius, malè pfectè fecit Aristoteles, qui in secundo de Naturali Auscultatione cõtrariam protulit sententiam. deinde quid quæso interest dicere. si erit homo, sit semen oportet, & si est homo, fuit prius semen, vt ab hac temporis varietate differentia artificiosarum rerum, & naturalium ostendatur? aut quid erroris comittitur, si dicimus: est ferra fuit igitur ferrum? quasi verò superius ab Aristotele dictum non sit eandem esse naturalium rerum, quæ æternæ non sunt, & artificiosarum conditionem: vt si dicimus, si erit domus, sint etiam lateres opus est, possimus itidem etiam dicere, si erit homo esse semen prius oportet. aut in secundo de Naturali Auscultatione, cum de eadem hac re loquatur sine discrimine, & artis, & naturæ operum non vtatur exemplis. postremò quando negat Aristoteles in artificialibus posse nos εἰς αἰδισιν συναρτήσασαι, cur non vidit, hoc nõ modo in artificialibus esse, sed in omnibus

nibus etiam naturalibus (eternas tantum exci-
pio.) Nugæ sunt hæ profectò, & sine dubio
Ephesij scholijs additæ ab aliquo philosophiæ
ignaro. nã illo homine indigna omninò hæc
sunt. Leonicus Ephesio melius. sed etiam ille
dum accipit τὸ δὲν quod est, angustè admodum
pro eo, quod Platoni in Tymæo est τὸ ὄντως δὲν
superstitiosè videtur facere. nam vt etiam tri-
buamus Aristotelem hoc in loco de vero illo,
atque immutabili ente loqui, quid opus erat
intelligere, & res mathematicas, & cœlestia cor-
pora sub hoc entis nomine comprehensa? nã
quanquam mathematicas res substantias existi-
marent Pythagorei, fortasse etiam Plato, si cre-
dimus Aristoteli non tamen ὄντως ὄντα dixe-
runt vnquam. cœlestia autem corpora tatum
abest, vt ὄντως ὄντα putarit Plato, vt genita et
dixerit, sed quid de corporibus loquor? nō ne
secundos illos Deos, primus omnium rerum
opifex genitos appellat, dum eos apud Plato-
nem alloquitur? sed mittamus hæc. fanè puto
ἀρχὴν appellare Aristotelem, quod prius in il-
latione sumitur. nam si dicimus est Ver, erit
igitur æstas: huiusce cosequutionis principiū
est Ver. δὲν autem, quod in actu est, & quod na-
tura, aut tempore prius est. ἐσόμενον, quod aut
actu nondum est, aut si actu est, posterius ta-
men est, & finis. nam in mortalibus rebus hoc
est

est principium . nam si homo est , dicimus semen fuit . aut si homo erit, semen etiã sit opus est. homo igitur ἐσόμενον hoc est futurum est, eò quod effectum est, à quo posito quod præcedit inferimus . his ita positis facilè verborum sententiam assequemur. negat Aristoteles eandem esse in cõtemplatiuis scientijs , & in physicis demonstrandi rationem. nam in ijs sumi, quod est , in hac , quod futurum est . & sanè in physica nunquam dicimus . est semen erit igitur & homo . non enim huiusce generis necessitas in mortalibus rebus inuenitur . hoc autè si ita diceremus, demonstrationis esset principium quod est, non quod erit, hoc est, quod præcedit, non quod sequitur . in mathematicis autem, & in eternis rectè dicimus, in ijs, si est rectũ, erit triãgulus æquales habens angulos duobus rectis. in his, est ver, erit igitur æstas. Cuius necessitatis principiũ est, quod est, id est, quod præcedit, contrà atque in physicis se habet. hæc cum dixerit, ostendit aliam differentiam , quæ est inter mortales res, atque eas, quæ sempiternæ sunt . qua in re animaduertendum collationem tantum fieri inter naturales res, illas æternas, has mortales . nam non erat quòd de mathematicis loqueretur , in quibus à posteriori ad prius nullam affirmanter fieri consequutionem dictum est . ait igitur . cum demonstratio

nis necessitas possit fieri in æternis, quippe cū
æterna, ac immortalia sint cœlestia corpora,
æternoq̄. motu cieantur, fit, vt in æternum pos
sint necessitatis ostēfiones fieri. semper enim
verum est dicere, futurum solstitium, futuram
hyemem. in mortalibus rebus rem aliter sese
habere. quippe cum mortales sint, nullam in
ijs absolutam necessitatem, aut perpetuā inue
niri. de his autem omnibus ait se alibi loquu
tum, innuens fortasse extremum secundum de
generatione librū. qui locus conferendus est.
illustrat enim hūc nostrum mirum in modum.
conferenda & Alexandri luculentissima dispu
tatio libro quæstionum Naturalium tertio.
Hæc dum ita commentarer anxius, admonuit
vir tūm in omni disciplinarū genere, tum præ
fertim in ijs, quæ philosophorum sunt eruditif
simus germanam esse Aristotelis sententiam.
vt cūm dixerit Naturalium demonstrationum
rationem aliam esse, atque eam, quæ in cōtem
plantibus scientijs est. (Nam in ijs si hoc est, il
lud erit, dici, in his, si hoc est, illud fuit. non e
nim dici posse, si hoc est, aut factum est, illud
erit necessariò.) Cum hoc inquam dixerit ver
ba, quæ sequuntur addat. οὐδ' ὄζειν εἰς αἰδίων συ
ναρτήσαι &c. quasi diceret hoc genus necessi
tatis, qua à priori infertur quod sequitur æter
num non esse in rebus naturalibus. multoties
enim

enim cum quæ præcedunt existant, quæ sequuntur pereunt, & non oriuntur. Nā vt semel accidat post flores fructus produci, non tamen semper & æterno tempore solet necessariò contingere, vt cum floreat arbor fructus ferat, aut quod proposito nostro est accommodatius, cum semen sit gignatur planta, aut animal. hæc itaque Aristotelis phrasis καὶ οὐκ ἔστι εἰς αἰδίου σωαργτησαί vt sentit vir hic clarissimus significat æternum non est, semper nō est, & similia, quod volui adnotare, vt auctori suo acceptū feram. hæc Aristotelis sententia est de modo inferendæ necessitatis in rebus, quæ ortū, & interitum patiuntur, & in ijs, quæ neque oriuntur, neque occidunt, & in ijs, quæ mathematicorū sunt. in qua explicanda δεωρητικὰς Γῶνς ἡμᾶς ab eo vocari mathematicas, & eā physices partim, quæ in cœlesti substantia cognoscenda posita est arbitrari me dixi. nam diuinam philosophiā, de qua aliquis fortasse dubitarit, excludo, eò quòd illationes in diuinis substantijs fieri absurdum mihi videtur. quippe diuinæ substantiæ nihil habent, quod ijs attribuatur, quod aut earum essentiam fugiat, aut ijs prius, posterius' ve fit. omnia in ijs essentialia: coniuncta omnia: omnia eadem: si disiungantur, aut componantur, hoc fit humani animi infirmitate.

ιβ'.

„ **Δ** Εἰ δὲ μὴ λεληθέναι, καὶ πρότερον προσή-
 „ και λέγειν, ὡς περ οἱ πρότερον ἐποίησάν-
 „ το πρὸ θεωρίαν, πῶς ἕκαστον πέφυκε γίνε-
 „ σθαι, μᾶλλον, ἢ πῶς ὄζει. τοῦτο γὰρ οὐ μικρόν τι
 „ διαφέρει ἐκείνου. ἔοικε δ' ἐν τούτῳ ἀρκτέον εἶ-
 „ ναι. καθάπερ καὶ πρότερον εἶπομεν. ὅτι πρῶ-
 „ τον τὰ φαινόμενα ληπτέον περὶ ἕκαστον γένος,
 „ * ἔτα τὰς αἰτίας τούτων λεκτέον, καὶ περὶ γε * ἢ θ' ὄζιτος
 „ νέσεως, μᾶλλον γὰρ τούδε συμβαίνει. καὶ περὶ τὰς.
 „ πρὸ οἰκοδόμησιν. ἐπεὶ τοιόνδε ὄζει δ' εἶδος τῆς οἰ-
 „ κίας, ἢ τοιόδε ὄζειν ἢ οἰκία, ὅτι γίνεται οὕτως.
 „ ἢ γὰρ γένεσις ἐνεκα τῆς οὐσίας ὄζειν, ἀλλ' οὐχ
 „ ἢ οὐσία ἐνεκα τῆς γενέσεως.

XII.

„ **L** Atere autem ne illud quidem oportet, an
 „ ita agendum, quemadmodum priores aucto-
 „ res, qui quomodo res, quaeque fierēt, quān quo-
 „ modo essent tractare maluerunt. nō enim inter
 „ haec parum interest. sed enim exordiēdum, quod
 „ iam dictum est, ut primum res persequamur, quae
 „ quoque in genere conspectiores promptioresq̄.
 „ habeantur, deinde causas reddamus, & genera-
 „ tionem. hoc enim in aedificijs etiā potius euenit.
 „ quòd enim forma aedium talis est, aut quòd tales
 „ sunt aedes, idcirco fieri aedes hunc potius in modū
 „ censemus. generatio enim substantiae gratia est
 „ non substantia generationis gratia.

G

Cum

Comm.

Vin & naturam & numerum causarum docuisset Aristoteles; quartam quæstionem proponit, quæ ex ijs, quæ declarata sunt non difficile definitur. ea autem est. an ita oporteat naturam, & affectus animantium explicare, ut prius quo pacto gigni quidque natura comparatum habeat, quoque modo fiat doceatur, an potius contrario modo. ut scilicet primo, quomodo quidque sit quærat, deinde cur ita sit reddatur causa. alteram institutionis rationem sequuti sunt veteres philosophi, qui cum nullam ferè aliam in rerum productione cognouissent causam præter materiam: res omnes prout materiam conuenit, contemplantur. putabant enim, omnem necessitatis vim in generatione esse positam, ut est etiam in secundo de Naturali Auscultatione. Cum enim nullam formam nullumque finem cognouissent, quorum gratia tota generatio est: generationi totam necessitatem tribuebant: ut hominem talem idcirco fieri, quoniam in humano semine tali sic fieri necesse est. & sanè quemadmodum errare videbantur, quando alias præter materiam ignorabant causas; ita suas positiones rectè sequebantur in reddenda rerum naturalium ratione. reddebant enim à materia, quam solam, causam esse putabant. Cæterum Aristoteles cum om-

nem

nem generationem finis causa esse probasset, finemq. esse, & principium, & rationem, & omnium causarum optimum: suas & ipse positiones sequitur, qui non putat à generatione res contemplari oportere, sed ab ipso generationis termino: terminus autem generationis res ipsa producta iam est. quare à re producta auspiciandum esse necessario, vt quomodo illa sit videatur primum, deinde cur ita sit, reddatur causa. Cum itaque dixisset latere hoc non oportere, an ita sit agendum, vt priores auctores egerint, qui quomodo res fierent, quam quomodo essent tractare maluerunt: hac enim non parum inter hos institutionis modos interesse: statuit, initium sumendum esse à rebus ipsis, vt scilicet quomodo res ipsæ sint primum videamus: deinde cur ita sic rationem afferamus. hoc enim illud est, quod & superius demonstrabat: quæ in quoque genere sint, & appareant sumenda esse, deinde generationis quæredam causam contra, ac veteres facere consueuerunt. & sanè ita faciendum est necessario. cum enim materia propter formam sit: quod ratum est Aristotelicorum dogma, & efficiens causa propter formam efficere videatur, non mediocriter aberrant, qui ante formam cognitam, quæ materiæ, & efficientis sunt quærunt. non aliter, atque Astrologi, qui quærerent, cur vrsæ quæ

in septentrione sunt nunquam occidunt, cum nunquam aut vrsas viderint, aut in rerum natura esse exploratum habeant. hoc autem, quod dixit exemplo artificum declarare nititur. nam quemadmodum multis locis scriptum reliquit, ars magna ex parte naturam imitatur. Architectum enim in ædificijs ita facere. (vertit autem Gaza ædificia πῶς οἰκοδέμῃσιν, cum tamen Aristoteles loquatur de generatione, cui non respondet completum, & absolutum ædificium sed ædificatio ipsa) nam formam ædium prius exploratam habere, deinde cur ædes tales, aut tales sint causam afferre. nam stulti, & inepti esset artificis ædificationem quærere, cum ædes ne animo quidem cogitarit. hoc autem, quod exemplo aperuit, ratione declarat postea. nam substantiam esse generationis terminum, & propter illam generationem esse, cum illa sit, quæ à materia tanquam bonum expetatur: non autem contrà substantiam generationis gratia. nam absurdum esset, finem eorum esse causa, quæ ante finem sunt. non enim finis esset. finis enim est τὸ οὐ ἐνεκα cuius gratia. in his autem Aristotelis verbis dubitari fortasse possit. an terminus generationis sit res ipsa composita, an altera compositæ rei pars, hoc est forma. deinde an quod gignitur forma sit: an potius quod ex materia, & forma constat. nam paulò

ante

ante indistinctè & nos de hac re loquebamur. dicendum autè, motus, & generationis terminum esse formã, quæ nõ alia ratione παράδειγμα exemplar in secundo physicorũ dicitur, nisi quòd naturæ exemplar quodam est, quod cum consequitur ab omni motione desinit. qua ratione dixit & in primo de Ortu, & interitu. habitibus in materia præsentibus motum desinere. & in secundo de Naturali Auscultatione, quorũ inquit motionis continuæ, aliquis motionis ipsius est finis, illud vltimũ est, & id, cuius gratia. sed ex Aristotelis verbis posset fortasse, aliquid obijci. ait enim ἡ γὰρ γένεσις ἐνεκα τῆς οὐσίας. vbi substantiam compositam videtur innuere finem esse generationis. illa enim est, quæ re vera οὐσία dicitur. respondere tamen possumus, hoc in loco substantiæ voce non intelligere substantiam compositam, sed formam. nam & secundo libro de Anima cū animam Animati corporis formã probet esse ὅτι μὲν inquit ὡς οὐσία. & innumeris alijs locis formam substantiam nominat. sed si etiam tribuamus substantiam hoc in loco pro cõposita accipi oportere, non difficilis esset responsio. formam enim esse re vera generationis terminum. sed quoniam cum hæc educta sit à materiæ potestate, compositum fit, hoc etiam finem esse, nõ quidem per sese, ac primum, sed

consequenter (vt ita dicam) & secundariò. q̄
 si obijcitur illud esse ortus, & mutationis termi-
 num, quod ab efficiente proponitur, proponi
 autem compositum: respondere oportet pri-
 mùm, ac per sese formam proponi, quæ ideò
 & cum fine conuenit, & exemplar appellatur.
 nō enim probo Simonis Portij viri doctissimi
 sententiam: secundariò autem compositum,
 eò quòd quādo forma sit, rem etiam esse oportet.
 neque placet finis distinctio, quo, & quod:
 vt quo forma sit finis, vt quod compositum. nā
 vnus mutationis vnus etiam esse debet finis,
 qui distinctionem admittat nullam. quod aut
 de generatione quæritur, formæ ne an cōposi-
 to cōueniat, ab Aristotele facilè declaratur. qui
 septimo & duodecimo libris Metaphysicorum
 negat, aut materiam, aut formam generari,
 sed quod compositum est. illa enim esse τὰ
 ἔσχατα hoc est extrema, quæ dici non possunt
 vlllo pacto gigni. adnotat enim formam ideò
 non dici gigni eò, quod omne transmutabile
 ab aliquo, & ex aliquo, & ad aliquid transmuta-
 tur. illud autem à quo mutatur esse motorem:
 illud ex quo mutatur materiam: id quod muta-
 tur formam. quòd si forma generaretur neces-
 sariò esse compositam, eò, quòd ex aliquo & ad
 aliquid mutaretur. Sic autem sequi formā ha-
 bere formam. quòd cum de alijs quoque for-
 mis

mis dici possit, infinitam fore quæstionem. in primo etiam libro de Naturali Auscultatione dicit Aristotelis ὅτι τὸ γινόμενον ἅπαν ἀεὶ συνθετόν, id est, quòd omne, quod gignitur compositum est. quæ cum ita sint verendum non est, quin hæc sit Aristotelis sententia, & rei naturæ maximè consona. nec tamen in re alioquin perspicua defunt sophistarum obiectiones. sunt, qui formam gigni putant, non compositum, eò, quòd terminus per sese generationis est. quod quanquam negandum non est, non tamen forma ideò gignitur. atque vt fateor quod sentio videntur mihi homines formam ignorare, quid est. est enim forma perfectio, atque absolutio materiæ, quæ imperfectū quid est, & vt appellat grauis auctor Themistius ὁρμήα. quonam igitur modo perfectio perfici dicitur? gigni enim est perfici. perficitur itaque res ipsa, nō ipsa perfectio. res enim est, quæ perfectionem suscipit. quare summo iudicio dicit Simplicius in secundum de Anima πᾶν γὰρ ἡδος τέλειον μᾶλλον δὲ τελείοσις. hoc est omnis enim forma perfecta est, magis, autē perfectio. nec tamen nego proprium esse materiæ quatenus imperfecta est perfectionē sumere. sed si perfici dicitur ideò dicitur, quia perfectæ rei pars est. sed vt exemplo res declaratur. si figulus testam aliquam fracti vasis su

mat, imperfectum vas, imo non vas sumpsisse sine vlla dubitatione dicitur. si super hoc vas fingat, polliat, perficiat: quidnam pollitum, quid effectū, quid perfectum dicimus: quod additum est testæ, testam ipsam, an totum vas? sanè totum vas: quod alioquin ex testa constat, & parte ea, quæ testæ addita est. nec nego posse dici rectè, testam perfici, sed ita dici, vt vasis totius est pars: non quòd illa perfectionem re vera sumpfit. aiunt etiam illud gigni, quod omnibus suis partibus absoluitur, formam autè omnibus suis partibus absolui. Sed sciendum quòd quanquam compositum, quod ad materiam pertinet, præesse videatur, tamen vt forma, & materia vnum maximè fiunt, omnibus partibus gigni dicitur. nulla enim est in composito pars, quæ non verè gignatur. qua ratione & materia gigni dicitur ab Aristotele, quatenus nouam ex se educit formam, & cum ea vnum quid effecta est. nec illud contra me est, quod dixi superius, formam esse motionis terminum, nunc autem compositum gigni affirmem. nam aliud est mox, & mutationis esse terminū, aliud productus & esse post motum. sed hæc longius quàm meum erat institutum.

”
”

Ἰότερ ἐμπεδοκλῆς οὐκ ὀρθῶς εἶρηκε λέγων, ὑπάρχεν πολλά τοῖς ζώοις, διὰ τὸ συμβῆναι

„ συμβλῖναι οὕτως ἐν τῇ γενέσει. οἷον καὶ ῥάχιν
 „ τοιαύτῳ ἔχον. ὅτι σφαφέντος* καταχθῖναι* κατα-
 „ σιπέβη. ἀγνοῶν πρῶτον μὲν ὅτι δεῖ δὲ σπέρ-
 „ μα δὲ συζᾶν, ἔχον δυνάμιν τοιαύτῳ ὑπάρχειν.
 „ ἔτα ὅτι δὲ ποιῆσαν πρότερον ὑπῆρχεν οὐ μόνον
 „ τῷ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ χρόνῳ. γεννᾷ γὰρ ὁ ἄν-
 „ θρωπος ἄνθρωπον, ὥστε διὰ δὲ ἐκείνου τοιόνδ'
 „ εἶναι, ἢ γένεσις συμβαίνει τοιάδε τῷ εἶδει. ὁμοίως
 „ δὲ καὶ τῶν αὐτομάτως δοκούντων γίνεσθαι
 „ καὶ δ' ἀπερ καὶ τῶν τεχνασῶν. ἔνια γὰρ καὶ
 „ ἀπὸ ταυτομάτου γίνεται ταυτὰ τοῖς ἀσπ' τέ-
 „ χνης, οἷον ὑγίεια. τῶν μὲν οὖν προὑπάρχει δὲ
 „ ποιητικόν, ὁμοίως, οἷον ἀνδριαντοποιητικὴ, οὐ
 „ γὰρ γίνεται αὐτόματον. ἢ δὲ τέχνη, λόγος τῆ
 „ ἔργου ἄνδρ' τῆς ὑλῆς ὄψι. καὶ τοῖς ἀπὸ τύχης
 „ ὁμοίως. ὡς γὰρ ἢ τέχνη ἔχει, οὕτω γίνεται. διὸ
 „ μάλιστα μὲν λεκτέον ὡς ἐπαδὴ τοῦτο ἴσ' τὸ ἄν
 „ θρώπῳ εἶναι, διατοῦτο ταῦτα ἔχει. οὐ γὰρ ἐν-
 „ δέχεται εἶναι ἄνδρ' τῶν μορίων τούτων. εἰ δὲ
 „ μὴ, ὅτι ἐγγύτατα τούτοις καὶ ἢ ὅλως ὅτι ἀδιώα
 „ τον ἄλλως ἢ καλῶς γε οὕτω. ταῦτα δὲ εἶπε-
 „ ται. ἐπεὶ δὲ ὄψι τοιοῦτον πῶ γένεσιν ὡδὶ, καὶ
 „ τοιαύτῳ συμβαίνει ἀναγκαῖον. διὸ γίνεται
 „ πρῶτον τῶν μορίων τόδε, ἔτα τόδε, καὶ τοιοῦ
 „ τον δὴ τὸν πρόπον* τῶν πάντων τῶν φύσει συ* ὁμοίως.
 „ νισαμένων.

XIII.

„ **Q** Vamobrem Empedocles pleraque in ani-
 „ malibus propterea ita cōtineri, quia ita,
 „ eum

„ cum orirentur acciderit, malè ait. vt & spinam
 „ haberi talem, quòd per contortionem disiungi,
 „ frangiq̄. accidit: nescius, & quam semen genita
 „ le, quod constiterat, vim talem habere oportet, et
 „ quā res, quæ effecerat, prior esset non modo ratio
 „ ne, verū etiā tempore. gignit etenim homo homi
 „ nem. itaque ortus talis euenit specie, quoniam
 „ talis, qui gignit est. quin etiam de ijs, quæ spon
 „ te fieri videntur, pariter atque de artificiosis ani
 „ maduertere licet. nonnulla enim vel sponte, ea
 „ dem, quæ arte fieri possunt, vt sanitas. his igitur
 „ causa efficiēs similis antecedit necesse est. vt ars
 „ condendarum statuarum prior statuis est: quan
 „ do sponte fieri nequeunt. artem autē operis esse
 „ rationem omni adiunctam materia certum est.
 „ fortuitis quoque ratio similis est. vt enim ars se
 „ habet, ita existunt. Quamobrem censendum ita
 „ potissimum, vt ob eam rem membris his homo cō
 „ stet, quia hoc homini necesse est. non enim fieri po
 „ test, vt sine his membris homo sit. sin minus, pro
 „ ximum tamen aliud quidquam opinādum, & vel
 „ omninò fieri aliter nō posse, vel benè ita fieri tan
 „ tum statuendum. Cum itaque talis res sit, gene
 „ rationem in hunc modum, talemq̄. euenire neces
 „ se est. quapropter membra non sine ordine oriun
 „ tur: sed primum hoc, deinde illud, atque in hunc
 „ modum omnia, quæ natura consistunt disponun
 „ tur.

Tatutum est rem non esse propter *Comm.*
 generationem, sed generationem
 propter rem. nam quia talem rem
 esse necesse est, generationem etiã

esse talem oportet. non est igitur, vt veteres
 philosophi existimarunt, ac præsertim Empe-
 docles, quem hoc in loco non iniuria repre-
 hendit. qui cum materiæ, ac generationi tri-
 bueret omnia, Animantium etiam membra cõ-
 formata esse dicebat, nõ finis, cui destinata sunt
 causa, sed quia ita in generatione accidit. spi-
 nam enim, quæ ossium omnium origo est, quẽ
 admodum venarum cor, vertebrosam esse affir-
 mabat, non quod ea flecti animal necesse est:
 sed quòd dum animalia gignuntur, torqueri
 eam, ac frangi accidit, rectam alioquin, & sine
 vertebris. hoc enim forte fortuna contigisse.
 eius enim hoc carmen est non semel ab Aristo-
 tele recitatum.

Ως οὕτω σιπέκησε δέων τότε πολλάκις δ'
 ἄλλως. temerè sanè prolata sententia. nam
 quæ casu veniunt rarò accidunt, & præter na-
 turam, quare sæpius cum spina recta nasci ani-
 malia contingeret. quod si fieret nulla in ijs ef-
 set motio, nullus incessus. est enim vt docet in
 secundo horum librorum spina ossium origo,
 à qua omnia ossa continuata in corpus anima-
 lis dispescuntur: & à qua omnis flexio, ac con-
 tortio

tertio principaliter fit. sed mirum non est, in-
 quit, errasse Empedoclem. erat enim nescius,
 in femine cōcreto talem facultatem esse oportere,
 & rem, quæ effecerat priorem esse nō modo
 ratione, sed tempore. duo enim hæc in se-
 mine necessaria sunt. nam cum animal gene-
 ret animal, & in ijs, quæ fœminam, & marem
 habent animalibus, semen esse necesse sit, quod
 velut maris instrumentum formet, ac foueat
 muliebre menstruum: necesse est, vt cōceptus
 (conceptum enim significat ἡ συζῆτις ἀνσπρέγμα)
 vim habeat, quam primum quidem acceptam
 à mare seruat intra se, qua fit, vt mēbra in dies
 fiant, & augeantur: postremoq̄. prodeat ani-
 mal, quod ei simile sit, à quo vis illa formatrix
 primum profecta est. optimè igitur hoc in lo-
 co ait Aristoteles ignorasse Empedoclem vim
 hanc in femine necessariò contineri, quam pri-
 mum à mare accepit, qui & ratione præcedat,
 & tempore. quòd enim præcedat tempore pla-
 num est. præterquam quòd efficientium natu-
 ram, hanc esse explicauit in duodecimo Meta-
 physicorum, vt effecta præcedant tempore. sed
 & ratione præcedere necesse est. nam quod fit
 ab eo, quod præcessit formam, ac esse sumpsit.
 quamobrem & ratione, & tempore illo poste-
 rius est. sed hæc omnia sunt ab Aristotele ex-
 plicata secūdo ferè toto libro de Ortu Anima-
 lium,

lium, à quo quæ ad hunc locum pertinent sumenda sunt. quod autem ait: itaque Ortus talis specie, quoniã talis, qui gignit est: hoc sensu est accipiendum. Nam quando ita natura cõparatum est, vt Animal Animal edat, & plantam planta, necesse est, vt ortus tali. specie necessario sit, quali præditum est edendum Animal. sumit igitur necessitatem ortus à speciei natura, quæ vt in parente, ita in prole elucere debet. neque enim contrario modo accidit, vt in ortu necessitas sit, cuius ratione tale, aut tale fiat Animal. hoc autem, quod de Animalibus dixit verum etiam esse ait in ijs, quæ sponte fieri vidẽtur, pariter, atque in artificiosis. nã vt in ijs, quod gignit simile est forma ei quod fit, ita etiam in arte, ac sponte nascentibus. quæ enim multa sponte fiant, quemadmodum ea sunt, quæ arte fiunt sanitatis probat exemplo. quæ vt medici ope comparatur sic etiam sponte sua. plerunque enim vel minimo adiuta extrinsecus auxilio natura ipsa noxia expellit, & sanitatem corpori restituit. Cur autem sit quæ ab arte fiunt eadem etiã aliquando sponte oriantur, rationem reddit septimo Metaphysicorum libro. nam materiam, quæ in generatione substernitur, aut talem esse, vt possit etiã per se moueri, aut minimè compotem. nam sanitatem vel minima aliquando accepta motione

tione restitui corpori, quoniã illud aptum sit, etiam si artificiosè motum sit per sese hũc motum obire. cõtrà vero lateres, aut intritum domum nunquam fieri, nisi à principio ad finem ab artifice ædificetur. & tamen & quæ sponte videntur fieri, & quæ artificio à simili, atque cognomine efficiente produci. nam in ijs, quæ sponte fiunt satis est, si non omni ex parte, ex aliqua tamen vim efficiatricem præcessisse similem ei formæ, quæ fit: vt in sanitate est calor. Nam calore affectum corpus sanum fieri, sanitatem autem calorem esse. Hæc ille & verè, & ingeniosè vt omnia, quæ cum his conferenda sunt. Nam quæ hic concisè, & perobscurè, ibi latius, & apertius explanantur. sed adnotandũ quæ nos *αὐτόματα* dicimus latinè spontanea, aut sponte orientia appellari: plerunque etiã fortuitò, casu' ve accidentia, quæ quãquam plerunque omnia idem significant: latius tamen patet spõte quàm casu fieri. vt hinc fiat, vt quæ Gaza transfert sponte fieri, Bessarion & Argypulus casu fieri dicant. sed hæc omnia idem significant in hoc, quem exponimus loco, & in Metaphysicis. quæ autem habet: artem operis esse rationem sine materia, videntur ijs aduersari, quæ secundo de Ortu Animalium habet. Nam & ibi de arte loquens principium, ac formam vocat rei, quæ fit. forma autem intimum

est rei principium, neque vnquam sine materia. & Alexander in primo libro de Anima artem vocat, quidquid ex arte in materia fit. an nulla hic pugnantia est? sed ars dupliciter sumitur, aut vt in animo est, aut vt opus ab eo, quod in animo est profectum? nam vt in Animo est forma est sine materia mente artificis comprehensa. vt autem opus, in materia est. & altero sensu loquitur hoc in loco, altero in secundo de Ortu Animalium. ars itaque priori significatione accepta operi, quod ex arte fit similis specie est. id quod in ijs etiam, quæ fortuito fiunt, esse affirmat. (quæ autem sponte fieri dicebat superius, ea modo fortuita dicit, eò, quòd loco αὐτομάτου quod casus est, quod etiam sponte significare diximus, sumpsit τύχην hoc est fortunam) quæ cum dixerit, satisq. refutata Empedoclis opinio videatur: quæ vera sit tractandi ratio, explicat. quanquam illà & paulò ante posuerit. à forma enim rei incipiendum esse. vt quoniam tale quid homo est, necesse esse talem generationē fieri, taliaq. mēbra, quæ, fini, ac formæ hominis sint optimè accommodata, vt quoniam rectus incedit, crura valida, & clunes habeat. nam & sic commodè rectus incedit, & quando delassabitur est sedendi cōpos. neque enim inquit, sine his, aut his similibus esse posset. dicit autem hoc: quia
ad fi-

ad finem, cui destinata sunt animalia, si nō eadem, quæ vni generi sunt, mēbra, & alteri sint, similia tamen esse necesse est: quando eadem sit vitæ actio. cuius rei exemplum accommodatum non est in exterioribus membris: sed in visceribus, ac intimis partibus, quibus proportionē saltem plura inter se animalia conuenire oportet. demum inquit, aut necessariò talia membra esse, aut melioris notæ gratia. nam sunt ex membris Animalium, quæ necessaria sunt ad obeundam, cui destinata sunt, actionē. sunt alia, quæ quanquam necessaria non sunt, optimum tamen est esse qualia sunt. quare & in primo de Ortu Animalium quærens antea in animali necessarij sint, distinctionem hanc ponit, melioris scilicet causam, & necessitatem. subdit autem quod sententiam optimè claudit, & quod veterum sententiam maximè infirmat. nam quoniam res talis sit, generationem talem fuisse necessariò, vti primum hoc appareat membrum, deinde illud, mox aliud, non sine ordine, ac ratione. nā quoniam cor illud est, à quo cetera mēbra & fiunt, & augentur, primum esse generatione debet, quod sequatur alia viscera ordine quodam, ac serie. post quæ superiores partes absoluantur, quæ sequantur inferiores. sed hæc ad libros de Ortu Animalium pertinent.

18.

,, Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι καὶ πρῶτοι φιλοσοφί-
 ,, σάντες περὶ φύσεως. περὶ τῆς ὑλικῆς
 ,, ἀρχῆς καὶ τῆς τοιαύτης αἰτίας ἐσκόπου, τίς
 ,, καὶ ποία, τίς καὶ πῶς ἐκταύτης γίνεται ὅλον.
 ,, καὶ τίνος κινουῦτος. οἷον νεκρῆς ἢ φιλίας. ἢ νοῦ,
 ,, ἢ τῆς αὐτομάτου. τῆς δὲ ὑποκειμένης ὑλης, τοι-
 ,, ἀνδέτινα φύσιν ἐχούσης ὕψαν ἀγκυς. οἷον τοῦ
 ,, μὲν πυρὸς, θερμῶ. τῆς δὲ γῆς ψυχρῶν. τῆς μὲν
 ,, κούφῶ, τῆς δὲ βαρῆαν. οὕτω γὰρ καὶ τὸν κό-
 ,, σμον γεννῶσιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ πῶ τῶν ζώ-
 ,, ων καὶ τῶν φυτῶν γένεσιν λέγουσιν. οἷον ἐν τῷ
 ,, σώματι ῥέοντος μὲν τῆς ὕδατος, κοιλίαν γενέ-
 ,, σθαι, καὶ πᾶσαν ὑποδοχῶ τῆς τε τροφῆς καὶ
 ,, τῆς περιττώματος. τῆς δὲ πνεύματος διαπορευ-
 ,, θέντος, τοὺς μνηστῆρας ἀναρῶ ἀγλῶαι. ὁ ὅτι αἱ
 ,, καὶ ὅτι ὕδωρ ὑλητῶν σωμάτων ἔξιν. ἐκτῶν
 ,, τοιούτων γὰρ σωμάτων, σιωπᾶσι πῶ φύσιν
 ,, πάντες.

XIIII.

,, V Eteres igitur illi, & primi nature interpre-
 ,, tes materiale principium, ac eiusmodi cau-
 ,, sam, quanam, qualisq. esset indagarunt: & quo
 ,, nam pacto hinc tota oriretur, & quo mouente,
 ,, vt discordia, & concordia, aut mente, aut casu,
 ,, temeritateq. spontina docuerunt: cum subiecta
 ,, materia talem quandam præ se ferre naturam
 ,, videretur, vt feruidam ignis gelidam terra, &

H alter

22 alter leuem, altera grauem: sic enim mundum
 22 etiam generant. hæc eadem de ortu plantarum,
 22 & Animalium quoque referunt. Ventrem enim,
 22 aluum, omneq. cibi, & excrementi conceptacu-
 22 lum ita constitisse: Cum in corpore humor la-
 22 beretur, & rueret. nares ex rupto patuisse, cum
 22 spiritus, siue flatus transmearet, atque dispelle-
 22 ret. at vero aer, & aqua non nisi corporum ma-
 22 teria est. naturam enim omnes ex ijs corporibus
 22 componunt, atque constituunt.

Comm. **D**ocet quæ veterum physicorum fue-
 rit philosophandi ratio eorum oc-
 casione, quæ superius declarauit.
 eandem autem sententiam inueni-
 re licet duobus locis in secundo de Naturali
 Auscultatione, quorum in altero dicit omnem
 nature vim veteres in materia posuisse, & in ea
 omnis motus, mutationisq. collocasse princi-
 pium: formas autem esse affectus quosdam, ac
 habitus, qui facile dilaberentur: cum materia
 perpetuò maneat, quippe quæ natura sola est.
 in altero autem, qui nostro huic similior est v-
 nam materiam fuisse contemplatos, atque ei
 omnem necessitatem tribuisse. vt quoniam ca-
 lidum tale quid est, frigidum etiam tali natura
 præditum, res tales necessario fieri. Cum nul-
 la alia sit causa præter efficientem, quam alij
 litem,

litem, & amorem, alij mentem dixerunt. sed in quinto libro de generatione Animalium ijsdē ferē verbis sententiam hanc, & superiorem de-
,, claravit. verba eius hæc sunt. ὡς περ γὰρ ἐλέ-
,, χθηκατ' ἀρχαῖς ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις, οὐ διὰ τὸ
,, γίνεσθαι ἕκαστον ποιόντι, διὰ τοῦτο ποιόντι ἔ-
,, ραι, ὅσα τεταγμένα, καὶ ὄρισμένα ἔργα τῆς φύ-
,, σεώς ὄξιν, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ εἶναι τοιαδὶ γίγ-
,, νεται τοιαῦτα. τῆ γὰρ οὐσία ἡ γένεσις ἀκολου-
,, θεῖ, καὶ τῆς οὐσίας ἐνεκά ὄξιν, ἀλλ' οὐχ' αὐτὴ τῆ
,, γενέσει. οἱ δὲ ἀρχαῖοι φυσιολόγοι τοιῶντιον ὡς
,, θησαν, τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι οὐχ' ἑώρων πλείους
,, οὔσας τὰς αἰτίας, ἀλλὰ μόνον τὴν τῆς ὕλης, καὶ
,, τὴν τῆς κινήσεως, καὶ ταύτας ἀδιορίτως. τῆς
,, δὲ τῆ λόγου καὶ τῆς τῆ τέλους ἀνεπισκέτῃως εἶ-
,, χον. ἔσι μὲν οἷα ἕκαστον ἐνεκα τῆδε. sed vt ad
nostrum hunc redeamus, ait veteres illos, pri-
mosq. nature interpretes materiale tantū prin-
cipium, & causam, quænam, qualisq. essent in-
dagasse. primos autem naturæ interpretes eos
appellat, qui phisici appellati sunt, quorum è
numero Empedocles, Anaxagoras, Democri-
tus, Leucippus, Parmenides, Antiphon, Thales
extiterunt. materiale autem causam, & prin-
cipiū pro eodem sumit, vt sui moris est, quod
vnum ait contemplatos veteres, & quid sit, &
quo pacto cuncta ex eo oriantur tradidisse. Nā
Empedocles quatuor statuebat elementa, quæ

omnium rerum commune essent principium. quæq. mundum, aut intelligibilem, aut sensibilem constituerent. intelligibilem, quem $\sigma\phi\alpha\acute{\iota}$ $\epsilon\omega\upsilon$ appellabat, quando amor liti præstaret. sensitivum autem, quâdo lis amorem vinceret, ex his autem Animantes stirpes, atque omnia cōstare. quod ille carminibus expressit elegantissimis, quæ cum à M. Antonio Flaminio feliciter meo iudicio, quàm græcè sint, translata habeantur, non grauabor apponere.

Non ne vides hanc molem, atque hæc variantia membra,

Nunc illa inter sese arcto coeuntia nexu

Exercent placidam felici fœdere pacem:

Sensiferi vnde vigent mortali in corpore motus.

Irarum ingenti nunc tempestate coorta

Incipiunt rimis agitata fatiscere, donec

Dissiliant duro vitæ in littore fracta.

Talibus inter se vicibus voluuntur in orbem

Et pecudes, & montiuagum genus omne ferarū.

Et volucres pictis trannantes æra pennis.

Quæq. latent liquido Nerei sub gurgite mōstra,

Velivolæq. rates, & amantes aspera dumi.

Anaxagoras autem communem rerum omnium confusionem ponebat, quam $\pi\alpha\nu\sigma\pi\epsilon\gamma\mu\iota\alpha\nu$ appellabat, ex quorum coniunctione, ac secretionem cuncta fieri & aboleri. Democritus individua corpuscula rerum omnium ponebat materiam,

riam, hæc vocabat Atomos, ex quibus & inani res omnes, quæ sub aspectum cadunt, ortum habuisse, & in eas recidere. sed veterum opiniones infinitum esset recensere. illud nosse satis sit eos materiale tantum principium aliud alios fuisse contemplatos, & quid scilicet esset, & quomodo ex eo cuncta fierent, videlicet appositione, coniunctione, mutuo concursu, rarefactione, densatione. quoniã autem ex materia aliquid effici minimè potest, nisi sit, quod extrinsecus moueat, idcirco efficiendi vim constituit litem, & amorem Empedocles, Anaxagoras mentem, casum Democritus, & alij. nã casu quodam in infinito volitare corpuscula illa, ac concursu suo varias rerum species producere. res autem sic affectas produci dicebãt, quia talis esset natura materiæ, ex qua constarent. nam quoniam ignis, & leuis, & calidus, ideò quæ leuia, & calida sunt ex eo necessario fieri: postremò mundum ipsum ex his hac necessitate materierum constitui. nam leue suprema petere, ima graue, ex his autem mundum constitutum. non alio etiã modo in animalibus & plantis rein esse. Ventrem enim, & omne excrementorum conceptaculum ex humido elemento fieri, & has partes humiditate scateri. Nares autem, quibus spiramus, quæq. spiritus plenæ sunt, aërium principium habuisse.

aëris enim vi meatus narium affectas. quare &
 aëreas, & afflatu spiritus esse plenas, hæc om-
 nia ad Empedoclem pertinent. is enim ut est,
 in secundo libro de Anima radices stirpium in
 terra defixas deorsum augescere dicebat, quòd
 terrestris esset in radicibus materia. sursum au-
 tem efferri, quia hæc esset ignis, ex quo consta-
 rent natura. aqua autem, inquit, & aer materia
 sunt. nam duo hæc, & terram, & ignem statue-
 bat Empedocles, alij autem, aut ex his vnū, aut
 alia quædam corpora, quibus eam tribuebant
 vim, quam primis corporibus ij, qui ea prima
 rerum initia affirmabant. hoc enim est quod
 ait. *ἐκτῶν τοιούτων γὰρ σωμάτων σίωσασι
 πρὸ φύσιν πάντες.* sed illud dubitari posset quòd
 est, quod in quarto libro de cælo negat Aristo-
 teles Empedoclem de leuium, aut grauium cor-
 porum natura loquutum esse: cum hoc in loco
 manifestò dicat, sic illum genitum esse mundū
 affirmasse, quòd terra grauis deorsum ferretur
 ignis sursum. an locus ille quarti libri de cæ-
 lo ita intelligendus est? non quòd nullam fe-
 cerit Empedocles grauium, ac leuium corpo-
 rum mentionem, sed quòd eorum naturam ac-
 curatè nō explicarit, & quare aliud leue, aliud
 graue sic causam non attulerit: quemadmodū
 Plato, & Democritus, quorum ille in Tymeo
 leue esse corpus affirmat, quod ex paucioribus
 constat:

constat: graue, quod ex pluribus. hic autē le-
ue, quod plus inanis haberet, ac minus atomo-
rum, graue, quod minus inanis, plus autem ato-
morum contineret.

Ι Ε΄.

ΕΙδ' ἔστιν ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ ζῶα φύσει, καὶ
τὰ μέρη αὐτῶν λεκτέον ἂν περὶ σαρκὸς
εἴη, καὶ ὀστέον, καὶ αἵματος, καὶ τῶν ὁμοιομερῶν
ἀπάντων. ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς τῶν ἀνομοιομερῶν.
οἷον προσώπου, χειρὸς, ποδός, ἢ τοιούτον ἕκαστον
ἕστιν αὐτῶν, καὶ κατὰ ποίαν δυνάμιν. οὐ γὰρ
ἰκανόν, ὅ ἐκτίνων ἕστιν. οἷον πυρὸς, ἢ γῆς. ὡς-
περ καὶ ἐπερὶ κλίνης ἐλέγομεν, ἢ τινος ἄλλου
τῶν τοιούτων, ἐπειρώμεθα μάλλον ἂν διωρί-
ξαι ὅ ἐδος αὐτῆς, ἢ πῶ ὑλῆ. οἷον τὸν χαλκόν,
ἢ ὅ ξύλον. εἰ δὲ μὴ, πῶ γε τῷ σωόλου. κλίνη
γὰρ τόδε ἐν τῷδε. ἢ τόδε, τοιούτουδε. ὡς τε καὶ
περὶ τῷ σχήματος εἴη λεκτέον, καὶ ποῖον, πῶ
ιδεάν. ἢ γὰρ κατὰ πῶ μορφῆν φύσις κυριωτέ-
ρα τῆς ὑλικῆς φύσεως.

XV.

Quòd si homo, cæteraq. animalia, mēbraq.
eorum natura constant, dicendum profe-
ctò de carne, de osse, de sanguine, denique
de omnibus tam simili, quàm dissimili strue com-
pactis: vt de facie, de manu, de pede, qua quod-
que eorum tale sit, & qua item constant facultate,
sive virtute. non enim satis est eatenus tan-

- „ tum nosce, quibus ex rebus compositum sit, vt
 „ igne, terra' ve: sed perinde agendum, vt si de le-
 „ cto, aut de quolibet alio generis eiusdem agere-
 „ tur. formam enim potius, quàm materiam eius
 „ declarare tentaremus. vt es, aut lignu: vel si id
 „ minus totius quidem ipsius speciem non omitte-
 „ remus. lectus enim hoc in hoc est, aut hoc tale est.

Comm.

Abemus haectenus ab Aristotele tra-
 ditam viam, & rationem, qua par-
 tes animalium sunt declarandæ.
 primùm enim earum constitutio-
 nem, ac formam sumendam esse, deinde quæ-
 renda ea, quæ materiæ sunt, animaduertit. quã-
 obrem duobus nominibus physicos reprehen-
 dit, & quòd materiæ, & efficientiæ totam neces-
 sitatis vim tribuerent, & quòd præcipuam cau-
 sarum omitterent duabus tantum memoratis
 causis materia, & effectrice. rem enim expli-
 care oportet quid sit: hoc enim eius essentia, &
 ratio est: non autem ex quibus constet, aut à
 quo sit effectra solùm dicere. quæ cum ita sint
 in his verbis sub Hypothesim quid agendum,
 & quomodo sit agendum proponit. agendum
 quidem de partibus animalium definitione ex-
 plicandis quid sunt. ponit autem Hypothesim
 quando ait si homo cæteraq. animalia, & eorū
 partes natura constant: neque sumit hominē,
 cæteraq.

cæteraq̄. animalia, & eorum partes natura constare, tum quòd planum est per sese, tum quòd millies ab eo probatum fuit. præsertim in secundo physicorum. vbi ijsdem ferè verbis φύσις μὲν inquit τὰ ζῶα καὶ τὰ μέρη αὐτῶν, & alibi φύσις μὲν ἔστι φύσις δὲ οἷον ὁ ἄνθρωπος. satis igitur est posuisse. si homo, cæteraq̄. animalia, & eorum membra natura constant, dicendum profectò de eorum partibus. hominem autem posito nomine ex cunctis animalibus vnum statuit quòd ille diuinitatis maximè participat, quodq̄. rectus incedit, quod summæ nobilitatis est argumentum. quare & in secundo horum librorum ab hominis membris primum explicandis exorditur. quoniam autem partes, aliæ sunt similes, aliæ dissimiles, de vtrisque agendum esse sequitur. primum autè de similaribus. ex his enim, quæ dissimiles appellantur connexæ, ac compositæ sunt. similes sunt caro, neruus, os, venæ, arteriæ, membranæ, sanguis, & ceteræ, ex quibus carnem neruum, & os satis fuit enumerasse hoc in loco. dissimiles, quas & organicas hoc est instrumentales nominant, quæ ex ijs componuntur; vt hæ, quas in contextu ponit, & aliæ, quæ in progressu operis declarabuntur. agendum autem de similaribus, dissimilaribusq̄. partibus ita è, vt qua tales sunt explicemus. sunt autem for-

ma,

ma, formam igitur aperire oportebit, neque solum formam sed etiam facultatem, nam quem admodum ipse dicit, cum plures actiones sint, quibus partes animalium sunt destinatae, atque in alijs vsui sit flexio, in alijs tensio: nonnullis durities conferat: fit, vt diuersae sint primum in similaribus facultates, deinde in dissimilari- bus: vnico quidem modo in illis, sunt enim aliae durae, molles aliae, nonnullae solidae, visci- dae etiam plures. in his autem, quoniam ex il- lis componuntur, & solidae sunt partes, & visci- dae, & molles, & durae, put vni, aut alteri actio- ni magis expedit. quoniam igitur a substantia proficiscitur facultas, a qua pendet actio, non modo substantiam explicare oportet sed etiam facultatem: in hac autem explananda, explana- tur & actio. non enim (inquit) satis est eate- nus membra animalium cognoscere aut ex qui- bus sint compositae, respondere queas, quemad- modum Empedocles, & alij phisici faciebant. ex elementis enim, aut ex atomis constare a- nimalia dicebant, quid autem singula sint, quid eorum partes usque deque videntur habuisse. nam & in artificiosis rebus, vt in lecto, aut in statua explicandis non afferimus materiam vt aes, aut lignum, sed formam potius. non enim lectum, vt Lignum est declaramus, sed vt lectus est: est autem artificio, quod forma est. quod si non for-

nam solùm afferimus certè totum compositum . hoc enim est , quod ait τὴν γὰρ τῆ συνόλου hoc ē naturā totius, aut vt Gaza, speciē totius . nam si formā lecti explicamus figuram, ac cōpactionem esse dicimus in ligno . si totum lectum lignum compactum & figuratum ita, vel ita . sic enim declaramus τὸ συναμφοτέρον id est, quod ex vtrisque constat . ita autem & in naturalibus faciendum est, in quibus declaranda quidem singula sunt declarādis formis , sed non sine materia . est enim physica definitio veluti simi . subdit autem, meritò de forma præsertim agēdum esse eò quòd natura formæ potior est, quàm materiæ, quod cum explicat & secundo physicorum, & sexcentis locis, alio transeundum est .

15.

„ Εἰ μὲν οὖν τῷ σχήματι καὶ τῷ χρώματι
 „ ἕκαστόν ἐστι τῶν τε ζώων καὶ τῶν μορίων,
 „ ὁρῶνς ἂν δημόκριτος λέγοι . φαίνεται γὰρ οὕ-
 „ τως ἔπιλαβεῖν . φησὶ γὰρ παντὶ δῆλον εἶναι, οἷον
 „ ὅτι τὴν μορφὴν ἐστὶν ἄνθρωπος . ὡς ὅτι οὗτος αὐτῶ
 „ τῷ τε σχήματι καὶ τῷ χρώματι * καίτοι καὶ ὁ * γνωρί-
 „ τεθνεὺς ἔχει τὴν αὐτὴν τῆς σχήματος μορφὴν . μου .
 „ ἀλλ' ὁμοίως ἔκ ἐστιν ἄνθρωπος . ἔτι δὲ ἀδιώατον
 „ εἶναι χεῖρα ὁ πωσοῦ διακειμένην . οἷον χαλκῶν,
 „ ἢ ξυλίνων , πλὴν ὁμωνύμως ὡς περὶ τὸν γεγραμ-
 „ μένον ἰατρόν . ἢ γὰρ διωθήσεται ποιεῖν τὸ ἐαυτῆς
 „ ἔργον .

- ἔργον. ὡς περ ἔδ' αὐλοὶ λίθινοι, τὸ ἑαυτῶν ἔργον.
 οὐδ' ὁ γεγραμμένος ἰατρός. ὁμοίως δὲ τούτοις. ἔ-
 δε τῶν τῆ τεθνεῶτος μορίων ἔδεν ἔτι τῶς τοιοῦ-
 των ὄζειν. λέγω δ' οἶον ὀφθαλμός. χεῖρ. λίαν
 οὐκ ἀπλῶς εἴρηται. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς-
 περ ἂν εἰ τέκτων λέγοι περὶ χειρὸς ξυλίνης. οὐ-
 τω γὰρ καὶ οἱ φυσιολόγοι τὰς γειέσας, καὶ τὰς
 αἰτίας τῆ σχήματος λέγουσιν, ἕως τίνων γὰρ
 ἐδημιουργήθησαν δυνάμεων. ἀλλ' ἴσως ὁ μὲν τέ-
 κτων εἴρηται πέλεκυ ἢ * πρύπανον. ὁ δὲ αἴρα καὶ
 γλῶ. πλῶ βέλτιον ὁ τέκτων. οὐ γὰρ ἰκανὸν
 εἶσαι αὐτῷ. τὸ, τοσοῦτον εἶπεν. ὅτι ἐμπεσόντος
 τῆ ὀργάνου, τὸ μὲν κοῖλον ἐγένετο, τὸ δὲ ἐπίπε-
 δον. ἀλλὰ διότι πῶ πληγῶ ἐποιήσατο τοιαύ-
 τῳ, καὶ τίνος ἕνεκα εἴρηται πῶ αἰτίαν, ὅπως
 τοιόνδε ἢ τοιονδῆ, ποτὲ πῶ μορφῶ γένηται.

XVI.

- Igitur si Animalium, membrorumq. unum-
 quodq. figura, coloreq. est, rectè Democritus
 differit, qui ex ijs ipsis putasse animalia constare
 videtur. quippe qui perspicuum esse dicat, qua-
 lis forma sit homo, quasi sua ipse homo figura, co-
 loreq. pateat. atqui mortuus homo, quanquam
 figuræ formam habet eandem, tamen homo non
 est. adhæc fieri non potest, ut manus sit quocun-
 que modo constans, ut ænea, aut lignea, nisi equi-
 vocè nominis communionem sicut quæ picta est, ut
 pote quæ suo fungi officio nequeat. quomodo nec
 lapideæ

„ lapideæ tibiæ suum assequi munus possunt, neque
 „ medicus pictus artem medicinalem exercere po-
 „ test. pari ratione membrorum quoque hominis
 „ vita functi nullum id esse insuper potest, quod e-
 „ rat, cum viueret: vt oculus, manus, pes, reliqua.
 „ ergo simplici admodum, & pingui miærua dictū
 „ hoc est, & perinde, quasi faber de lignea manu lo-
 „ queretur. sic enim naturæ illi exploratores or-
 „ tus, & causas referunt figurarū. à quibus enim
 „ facultatibus condita fuerint exponunt. itaque
 „ faber securim fortasse, aut terebrum dicet: illi
 „ terrā, & aerem. sed melius faber, vt qui parū
 „ sufficere arbitretur, si vsque eò dicat, quòd instru-
 „ mento incidente partim caua, partim plana ex-
 „ titerunt: sed adijciet, quoniam talem adegerit
 „ ictum, & causam, cur ita exponat, videlicet, vt
 „ talem, aut talem formam opus acciperet.

Quoniam qui Democritum sequebā **Comme.**
 tur obijcere possent Aristoteli for-
 mæ contemplationem nulla in re
 esse necessariam, cum per sese ma-
 nifesta sit. nam neminem esse, qui figuram, &
 colorem rerum, quæ sensus feriunt non cogno-
 scat: idcirco hoc in loco errorem Democriti
 refellit, & quàm longè fallatur ostendit quan-
 do colorem, & figuram formam esse rerum exi-
 stimabat. sunt enim figuræ extimæ quædam
 affectiones

effectiones, quæ sunt à rei essentia penitus alic-
 næ cum sine ijs res haud dubiè manere possit.
 & forma illa est, quæ rei natura est, & essentia,
 quæq. ab ea nunquam separari, nunquam tolli
 queat, quam ita hoscitanter viderunt veteres
 phisici, vt cum figuris, & extimis accidentibus
 eandem esse existimarent. Nam Democritus,
 quem hoc in loco reprehendit colore, ac figu-
 ris res esse putabat, quod inquit si verum est, be-
 nè sanè videtur sensisse Democritus, quippe
 qui dicit perspicuum omnibus esse, qua forma
 sit homo, qua quodque animal. Nã si anima-
 lia, & eorum membra quod sunt figuræ, & co-
 lori acceptum ferunt, figura autem, & colores
 nulli non notæ sunt, planum est rectè sensisse
 Democritum: quod si ita est à materia, & esse
 ctione res contemplari oportere. nam formã
 afferre stulti esset alioquin, cum planè pateat.
 Hanc Democriti sententiam, quæ ijs, quæ à se
 statuta sunt videtur è diametro aduersari, ita
 proponit, vt veram esse fateatur, si figura, & co-
 lore res sunt, quod cum esse nullo pacto pos-
 sit, non iniuria explodit, & eijcit. quòd enim
 & impossibile, & falsum sit colore, & figuris
 res esse, primùm ex eo probat, quòd si hoc verum
 esset, homo mortuus esset re vera homo. ijs e-
 nim lineamentis, ijsq. propè cutis coloribus
 est præditus, quibus viuus. quod cum falsum
 mani-

manifestò sit, planum est, neque vllum hominem, neque vllum animal quòd sunt à coloribus, aut a figuris habere. nã nemo est adeò mētis inops, qui eadem forma constare dicat hominē, qui viuit, & eum, qui iam vita exutus est. Cum enim forma hominis qua est, vita sit, qui ea priuatus est, non video quomodo homo sit, quod docet in secundo de Anima appositissimo rei artificialis exemplo. Nam securis esse si constaret anima, quando ea priuata sit, securis amplius nisi homonymè dici nequit. & secundo de Ortu Animalium faciem negat esse, aut carnem quæ anima careat, quòd si dicatur, dici homonymè. hæc vna est ratio, quam & aliorum locorum collatione, & ratione ipsa facilè persuademur. sequitur altera, quæ talis est. fieri enim nullo pacto posse, vt manus sit, quæcūque modo sit affecta. nam eadem figura & manum ligneam, & aeream, & pictam esse præditas, atque ea est, quam habet animata, viuaq. manus: tamen illas nō esse manus nisi homonymè: quandoquidem nomine cū vera manu conueniunt, ratione, & definitione maximè discrepant. Nã si forma, ac definitione constarent eadem, dubium non esse, quin à lignea, atque aerea manu proficisci possent actiones, quæ veræ manus propriæ sunt. nam quando actiones eadem prodirent, negari non posset, quin eadem constarent

starent essentia. ab essentia enim manant actiones, atqui nō prodire easdem actiones ait: quare manus appellari homonymè quemadmodū & tibias, & medicū, illas lapideas, hūc depictū. nā neque illas sonū emittere, quod tiliarū est propriū, neque hunc ex arte mederi, quod medici officium est. qua ratione neque partes animalis mortui, vt oculum, aut manum verè tales esse, quales viuæ sunt. nam cum ijs actionibus, quas viuæ peragunt sint destitutæ forma etiā viuæ manus, aut oculi destitutas esse oportere. vita enim & oculus, & manus sunt. quæ cū ita sint simplici ac pingui minerua docuisse Democritum, ac veteres physicos confirmat. & quemadmodum si de lignea manu loquatur faber lignarius omiſſa forma, & artificio, à ligni compactione, & fabrica productas esse figuras dicat: sic veteres illos physicos fecisse, qui ortus, & causas figurarum explanabant, & à quibus facultatibus conditæ fuerint. nam cū materiæ, & effectrici causæ quæcunque illa sit omnia tribuerent, ab ijs necessariò varias fieri rerum figuras ostendebant. Quemadmodum Lucretius Democritum, & veteres illos imitatus colorum, & figurarum varietatem ad prima illa indiuidua refert corpuscula, cuius versus elegantissimi ex secundo libro sunt hi.

” Nūc age iam deinceps cunctarū exordia rerum
Qualia

- » *Qualia sint, & quàm longè distantia formis.*
- » *Percipe: multigenis quàm sint variata figuris.*
- » *Non quod multa parū simili sint prædita forma,*
- » *Sed quia nō vulgo paria omnibus omnia cōstant.*
- » *Nec mirum. Nam cum sit eorum copia tanta,*
- » *Vt neque finis vti docui, neque summa sit vlla*
- » *Debent nimirum non omnibus omnia prorsum*
- » *Esse pari filo, similiq. affecta figura.*

hoc erat igitur veterum in rebus docendis institutum, quod cum ineptum esse ostenderit vel exemplo fabri allato, qui manum ligneam, vt lignum est, hoc vel illo instrumento sectum consideret: addit, melius fortasse facere fabrum, qui quanquam instrumenta dicat, quibus lignea manus fabri facta est, hoc est aut securim, aut vertebram, tamen satis hoc non esse opinatur: vt quoniam ictus securis ita tulit cauam manum effictam dicat, aut planam, sed addit etiam causam, qua malleus, aut securis ad talem ictum ducitur. hæc autem forma est, quæ, vt finis ab artifice cogitatione comprehensa in causa est, vt ita securi percutiat, quo demū aut cauum, aut planum opus efficiat. sed de hac veterum cōtemplandi, atque docendi ratione satis fore iudico, quæ hæctenus explicandis Aristotelis verbis attuli. quod verò in contextu Gaza, trans-

I fert

» fert igitur si Animalium . melius verti posse cen-
 » seo, ac si, aut quod si Animalium . vale t enim
 » in latina oratione, ac si, quod in græca εἰ μὲν ἔν
 » quemadmodum εἰ μὲν δὴ atqui . præterea cum
 » nihil hoc in loco concludat Aristoteles, sed a-
 » liud quid recēs afferat, malè profectò dicemus
 » latinè, si initio orationis ponamus igitur . qđ
 » autem conuertit itaque faber , Aristoteles ha-
 » bet ἀλλ' ἴσως sed fortè, quod magis conuenit .
 » est enim quasi superioris exempli correctio.

» Η̄λον τὸίνυν ὅτι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι. καὶ
 » ὅτι λεκτέον ὡς τοιοῦτον ἔζῶν. καὶ περὶ
 » ἐκείνου . καὶ τί καὶ ποῖόν τι . καὶ τῶς μορίων ἐ-
 » καστον . ὡς περὶ καὶ περὶ τῆς εἰδους τῆς κλίνας.

XVII.

» **C**onstat igitur non rectè illos differuisse, at-
 » que Animal tale esse dicere oportere, &
 » quid, qualeq. tum id ipsum tum etiam membrum
 » unumquodque explicare oportere . quomodo de
 » forma lecti docendum est.

Comm.

» Concludit quod & superius statutū
 » est errasse veteres in naturæ con-
 » templatione, cūm materiam solā
 » agnouissent, cūm forma ea sit, que
 » materia est lōgè præstātior, à qua habet hæc, vt
 » & natura sit, & vocetur . & ponit quod etiam
 » paulò

paulò ante . nam physico explanañdū esse ani-
mal quomodo se habeat , quid, quale' ve sit, ac
eius formam summo studio declarandam, cui
tribuēda sunt omnia, quippe quam & efficiēs,
& materia expetāt : & eius causa patiatur hæc,
agat illud . duo autem cōstare ait, & quòd phy-
sici falsi sunt , & quòd dicendum vero physico
ὡς τοιοῦτον ὃ ζῶον quod tale animal sit. hoc au-
tem mea sententia non tam ad formam perti-
net, quàm ad compositum, quod in sensus ca-
dit, quodq̃ . superius *φανόμενον* appellauit. Vi-
dere enim sensibus prius necesse est composi-
tionem, conformationem, magnitudinem, nu-
merum partium, atque alia accidentia anima-
lis, vt ortus, pariendiq̃ . tempora, ac huiusmodi
alia: deinde causas explorare . oritur enim no-
stra quæstio ab ijs , quæ prius sensu p̃cepimus,
quod à diuino viro in his de Animalium & or-
tu & partibus libris videmus accurate seruatū .
Videndum etiam quid, qualeq̃ . tum ipsum ani-
mal sit , tum etiam membrum vnumquodque
que verba ad formā referuntur , & ad differen-
tias, quæ specificæ dicuntur . in contempladis
enim animalibus singulorum formæ spectan-
dæ animo, queq̃ . conueniant inter se, quæ di-
screpent, iudicandum . sic enim optimè cuius-
que comprehenditur essentia , quam physicus
præsertim debet inspicere, non secus, atque fa-

ber lignarius solet agere, qui in explicando lecto formam tuetur, & artificium, non lignum, ex quo confecit lectum.

17.
 99 **Ε**ἰ δὴ τοῦτο ὄξει ψυχὴ, ἢ ψυχῆς μέρος, ἢ μὴ
 99 ἀνδύ ψυχῆς. ἀπελθούσης γοῦν, οὐκ ἔτι
 99 ζῶν ὄξειν. οὐδὲ τῶν μορίων οὐδὲν δ' αὐτὸ λέ-
 99 πεται, πλὴν ὡς σχήματι μόνον καθ' ἅπερ τὰ μν
 99 θυόμενα λιθοῦσθαι. εἰ δὴ ταῦτα οὕτως τῆ φυσ-
 99 σικοῦ περὶ ψυχῆς ἂν εἴη λέγειν καὶ εἰδέναι. καὶ
 99 εἰ μὴ πάσης καθ' αὐτὸ τοῦτο, καθ' ὃ τοιοῦτον δ'
 99 ζῶον, καὶ τί ὄξειν ἢ ψυχὴ, ἢ αὐτὸ τοῦτο δ' μό-
 99 ριον, καὶ περὶ τῶν συμβεβηκότων κατὰ πλε-
 99 ταιαύτῳ αὐτῆς οὐσίαν.

XVIII.

99 **E**rgo si animal vel anima, vel pars animæ,
 99 vel non sine anima est: quā primum enim
 99 à corpore anima discessit animal esse desinit, ne-
 99 que membrum ullum, nisi figuræ suæ ratione idē
 99 relinquitur modo eorum, quæ fabulæ transisse in
 99 lapidem narrant. si hæc inquam ita statui debēt,
 99 hominis naturæ studiosi sanè interest de anima, et
 99 differere, & scire. & si non de omni anima, ta-
 99 men de ea ipsa, qua tale animal est. & quidnam
 99 anima, aut certè pars ista animæ sit, atque etiam
 99 de ijs, quæ tali eius substantiæ accidunt.

Hæc

Nec ita vertit Theodorus, cuius mihi *Comm.*
 translatio minimè probatur, pri-
 mùm quòd Aristoteles dictione
 τούτο non animal, sed ἡ εἶδος intel-
 ligit, hoc est formam, cuius superius habita est
 mentio. deinde quòd animal ex peripatetico-
 rum sentètia anima non est, sed corpus, & ani-
 ma. vtcunque sit, propositum eius est hoc in
 loco explanare, quod superius dictum est. di-
 ctum autem est à physico non modo materiã,
 sed etiam formam considerari oportere, imo
 hanc longè magis cùm illa huius gratia sit: atq.
 in Animalium natura declaranda formam af-
 ferri præcipuè. hæc autem quæ sit hoc in lo-
 co aperit. esse enim animam, aut animæ partē
 ait. ambiguè autem loquitur eo quòd paulò
 inferius rem planius est demonstraturus. de-
 monstrabit enim non de omni anima physicū
 loqui oportere, sed de ea, q̄ motionis est prin-
 cipium, & naturæ nomine nuncupatur. hoc au-
 tem loco satis habuit formam animalium, aut
 omnem animam pronunciare, aut animæ par-
 tem, aut non sine anima: ex his autem quid il-
 lud sit, quod appellat non sine anima, dubitari
 fortasse posset. nam absurda videtur me her-
 clè loquutio: forma Animalium est non sine Ani-
 ma. id enim de Animali quidem dici potest,
 de anima haudquaquam, quod fortè dum locū

verteret Theodorus animaduertit, quare non,
 hæc, vertit, vt forma intelligeretur, sed ex inge-
 nio Animal posuit. an Aristoteles confusim
 hic loquitur, & satis habet physicum contem-
 plari formam animalium quo cūque vocemus
 nomine: an quòd vt posterius concluditur non
 de omni Anima physicus agit, sed de illa tan-
 tum, quæ & augendi, & sentiendi vim cōtinet,
 quæ quoniã animæ nomine à plerisque digna-
 ta non est, cū mens, & alrior animæ pars à
 platonis re vera anima iudicata sit: cum lo-
 cus quæstionis nō esset, satis habuit hoc etiam
 platonis vsitato appellare nomine? quod au-
 tem anima vel animæ pars forma inseparabi-
 lis animalium sit, & in secundo de Anima co-
 piosè declarauit, & hoc loco optima ratione
 demōstrat interiectis quibusdam verbis. Nam
 si quàm primum exit anima Animal esse desi-
 nit, & quidquid est sua forma est, & ab ea deno-
 minatur, perspicuū est, quòd si animal abeun-
 te anima esse definit, ab ea habebat, vt esset, à
 quo autem res habet vt sit, forma est, Anima
 igitur forma est. hæc tota ratio est, quã & se-
 cundo libro de Anima posuit, quam ego neces-
 sariam, esse & summã demonstrãdi vim habere
 iudico. an autem de Anima solum alendi, ac
 sentiendi, facultatibus hæc probatio sit, an etiã
 de vi intelligendi, locus non est discutere. sunt
 enim,

enim, qui de Aristotelis sententia intellectum separabilem existimant, & extrinsecus aduenientem. nō desunt etiam, qui Animæ mortali insitum ostendunt, atque eius aptitudinem antequam intelligat nudam, cuius dogmatis auctor est Alexander præcipuè, cuius ego sequor sententiam, cum alioquin si verum inspicimus falsissima sit, & christianis omnibus explodenda. sed nunc Aristotelis mentem explicamus, à qua quando opus est facile recedimus. qui cū ostēdisset Animalium formam, aut omnem animā esse, aut partem animæ, aut saltem nō sine anima, rursum sumit, quod superius posita conditione dixit. nam si hæc inquit ita statui debent hoc est animalium formam esse animam: hominis naturæ studiosi interest, si non de omni anima differere, de parte saltem, quæ dicta Hypothesi prolata possunt categoricè sic cōstrui. forma animalium est physico contemplanda. Anima aut omnis, aut pars aliqua est forma animalium. Anima igitur est physico contemplanda si non inquam omnis, ea saltem, qua animal est. Nam vegetali anima *ψυχή* dicitur animal sensitiva *ζώον* est, quemadmodum innumeris ferè locis ostendit: sed præsertim initio libelli de longitudine, & breuitate vitæ, & secūdo & quinto de ortu animalium. si igitur sensitiva animæ vi animal est, hāc saltem esse phy-

fico declarandam ostendit. si ille de omni non
 agit anima. & ea, quæ secundum eius substan-
 tiam accidunt. hæc enim illa sunt, quæ & ini-
 tio primi libri de Anima iisdem penè verbis
 proposuit se ostensurum. quæ autem accidunt
 secundum eius essentiam sunt, vt dolor, & vo-
 luptas, sensus, phantasia, & huiusmodi alia, quæ
 animæ quidem propria non sunt, sed commu-
 nia cum corpore, imo corpori accidentia se-
 cundum animæ essentiã. nam ab anima fluunt,
 quæ forma corporis animati est. Nam sunt, &
 quæ corpori non communicantur, vt intelle-
 ctus. nisi fortè ob phantasiã intellectum èt
 corpore indigere putandum est. Hæc tota Ari-
 stotelis sententia. quæ cum maximè ambigua
 sit, non iniuria viri doctissimi in ea explicada
 plurimum operæ posuerunt. Nam qui immor-
 talem esse animam putant ex Aristotele colli-
 gere hoc loco maximè suam sententiam tutati
 sunt. contrà etiam qui mortalem animam ex
 dogmatis philosophi colligi censuerunt lo-
 cū hunc explicarunt variè, ita tamen vt omnes
 nihil hinc colligi posse concluderent, quod ad
 animæ immortalitatem adstruendam pertine-
 ret. vt mihi in tot virorum clarissimorum dis-
 sensionibus quiescendum esse omninò videat-
 ur, nisi hoc interprete indignum sit, qui quoad
 eius fieri possit, mentē auctoris aperire, & quæ
 dubi-

dubitationem faciunt debet euellere. solet autem quæri de qua anima loquatur hoc loco philosophus, dum ait si non de omni anima, at secundum ipsam, secundum quã animal est. sunt, qui de anima animalium loqui illum existimant, cum de alia anima nulla hic inciderit mentio. non desunt, qui in ijs verbis confusim loqui putant, tam de anima, qua animalia sunt prædita, quam de ea, qua extrinsecus adueniente intelligunt homines. ea autem est intellectus agens. qui cum summæ sit intelligibilis, & ab omni corporis labe seiunctus, in causa est, ut humanus intellectus intelligat, & res sub intelligentiam cadant. Horum ego interpretationem verbis Aristotelis malè accommodari posse video: quæ nulla hic de causa intellectus agentis meminisse oportuit. verba enim clara sunt, ut ab ijs non difficilè eliciatur de Anima animalium loqui, quæ cum in plures partes sit tributa, de aliquibus phisici differere officium est. at confusim aiunt loquitur, & cur confusim? cur à membris animalium ad diuinam mentem transgreditur? ad hæc quando superius dictum est. Si forma animalium anima. Si Anima in cõfuso sumitur, ut ad diuinam, & humanam pertinet, probatio, quæ sequitur tam ad diuinam, quam ad humanam animam pertinebit. quàm primùm enim è corpore discedit anima, animal esse desinere.

quod perabsurdum esse iudico. Nā homo sua ipsius anima est, non autem à diuina sine medio habet vt sit. sed quoniam dici posset intellectum etiam agentem sub anima animalium comprehendi, quamobrem Aristotelem quidē dicere phisici officium esse animam animalium, aut omnem, aut eius partem cognoscere, sed eam in vniuersum accipi. primūm hoc vt paulò post probabo absurdum est. deinde nō erat, cur hoc diceret. nam quoniam incertum erat an omnis anima character, & forma sit corporis animati, & proinde natura: cū à Platone traditum sit, mentem separabilem, & æternam esse: cū Aristoteles probare vellet formā animalium à phisico pertractari oportere, satis habuit dicere, quæcunque illa sit, seu omnis anima, seu pars animæ, seu non sine anima, vt Plato voluit, quouis modo cognoscere illam phisico opus est. profectò vt ita locum interpretarentur viri doctissimi in causa fuisse iudico, quòd aliter positiones Aristotelis de Animæ mortalitate tutari se non posse cognouerint. sed si positiones illas sequi possumus, & verba hæc non distorquere satius futurum opinor. puto enim & ego Aristotelem intellectum nostrum, qui *δυναμις* dicitur hoc est potestate, mortalem existimasse, quippe qui cum oriatur è materiæ potestate occidere etiā necessariò dehet,

deceptum

deceptum fanè quàm maximè . sed in Ethnico homine, & illo, qui naturam rerum diuino lumine vacuus perquirebat nō adeò mirum hoc est . quod ita positum sit . probare enim in presentia non est operæ precium . quo autem modo fieri queat, vt phisicus loqui nequeat de omni humana anima, & intellectus limites nature egredi videatur, explicabo paulò inferius, vbi commodior locus est.

18.

„ **A**λλως τε καὶ τῆς φύσεως διχῶς λεγομέ-
 „ νης καὶ οὐσίας, τῆς μὲν ὕλης, τῆς δὲ ὡς οὐ-
 „ σίας. (καὶ ἔστιν αὐτὴ καὶ ὡς κινουσα καὶ ὡς ἔτε-
 „ λος.) τοιοῦτον δὲ τῷ ζώου ἦτοι πασα ἡ ψυχὴ, ἢ
 „ μέρος τι αὐτῆς. ὥστε καὶ οὕτω λεκτέον ἂν εἴη
 „ τῷ περὶ φύσεως θεωρητικῷ περὶ ψυχῆς μάλ-
 „ λον, ἢ τῆς ὕλης. ὅσω μάλλον ἢ ὕλη διέκείνῃ φύ-
 „ σις ὄζειν ἢ ἀνάπαλιν. καὶ γὰρ κλίνη καὶ τρίπους
 „ ἔξυλον ὄζειν, ὅτι διωάμε ταῦτά ὄζειν.

XIX.

„ **P**resertim cum bifariam naturam intelliga-
 „ mus, vt altera pro materia sit altera pro sub-
 „ stantia, quæ quidem & vt mouens, & finis est, ta-
 „ lisq. animalium anima vel omnis vel pars aliqua
 „ eius sit . nam ob eam etiam rem, qui de natura
 „ agit eò amplius docere de anima, quàm de mate-
 „ ria debet, quo materia natura potius per animã,
 „ quàm è contrario est . Lignum enim, & lectus,

&

„ & tripes propterea est quia idē potentia illa est.

Comm.

Quod superius dixit hoc etiam in loco probat. physici enim de forma magis officiū esse disserere, quā de materia, cū illa rei natura, & perfectio sit. hanc autem animā esse. quare hāc contemplari oportere illum, qui rerum naturā inuestigat. Cæterū quod Gaza transfert: præsertim cū bifariam naturam intelligamus. Aristoteles ait ἄλλως τε τῆς φύσεως διχῶς λεγομένης καὶ οὐσίας hoc est verbum è verbo cū præsertim natura bifariam & dicatur, & sit. Natura autem cum multipliciter dicatur, quemadmodum & secundo physicorū ostendit, & quinto libro Metaphysicorum, præcipuè tamen materiam significat, ex qua res est, & formam, qua res est, & constat: imo formam præcipuè. ab hac enim & materia naturæ nomen sortita est. Nam cum natura præcipuè motus initium, & quietis sit, cū à forma omnis motus proficiscatur, dubium non est, quin ea præcipuè natura sit. Sed cur mouētem appellet formā, Ephesius, quem Leonicus sequitur, rationem reddit, quòd materiam ad sese trahat, ac moueat. est enim expetenda, & pulchra res. cuius meherclè interpretatio vera non est. nam si vt in cōfesso apud omnes est finis ideò in causarum nu-

merum

merum relatus est, quòd licet non sit, mouet ta-
men materiam ad sui indeptionem: & causa
dicitur non quòd generationem terminet, sed
quòd eius pænè causa sit: nō vidieo, cur hoc lo-
co formam vocet Aristoteles mouentem, eò
quòd à materia expetatur. hæc enim ratio ad
finem spectat. deinde si hac de causa mouen-
tem appellauit formam, addere sanè non debe-
bat, illam etiam finem esse. nam quia materiã
mouet finis est. postremò motus ille, qui à fi-
ne proficiscitur verè motus non est, sed ineta-
phora dictus, vt in primo de Ortu, & interitu
adnotauit. quæ cum ita sint formam existimo
idcirco mouentem appellari, quòd motionis
est principium. nam si natura motionis per
se se initium est, & forma natura est, erit profe-
ctò & motionis initium. an etiam ad animam
respexit, quæ vt secundo de Anima dictum est
in triplici genere causa est? quainobrem etiam
subdit talem esse Animalium animam vel om-
nem, vel partem. nam formam animalium aut
omnem animam, aut partem esse ambiguus est
suprà protulit. postquam autem dixit duplici-
ter naturam accipi: nam eius nomine & mate-
riam, & formam accipi: & aut omnem animã,
aut eius partem naturam, & formam esse cõclu-
sit; infert, quod etiam superius, phisici officiu
esse de forma loqui, & magis sanè de forma, eò
quod

quod materia à forma habet, vt natura sit. Nam quoniam materia potestate formam continet, & forma natura est, materia etiam natura dicitur. id quod appositissimo docet rei artificialis exemplo. Lignum enim, quod materia est, & artificio substernitur lectum, aut abacum dici, quòd potestate lectus, aut abacus est. Lecto autem, aut abaco forma respondet, quæ cum natura sit facit, vt materia, quæ ipsam potestate continet naturæ nomine dignetur. eandem autem sententiam ijsdem etiam ferè verbis & secundo de Naturali Auscultatione protulit, & secundo de prima philosophia. sed quod diffusius explicauimus paucioribus verbis colligatur. Natura & de materia dicitur, & de forma, sed de forma magis. vtranque physicus contempletur, sed formam magis. Anima forma est animalium. Animam igitur physicus contempletur, animam inquã aut totam, aut partem. sed in contextu quod Gaza vertit. Nam ob eam etiam rem: verbis fideliter nõ respondet. Verbum autem è verbo sic est. Quamobrem qui de natura agit.

κ.

» **A** Γορήσειε δ' αν τις, εις τ' νιν λεχθω Γωι-
 » βλέψας. ποτερον περι πάσης ψυχης
 » της φυσικης εστι ε'παν, η περι τινος.

sed

XX.

» Sed querit quispiã animaduertens ad id, quod
 » modo dixi. vtrum de anima omni naturalis
 » scientiã intersit, an de aliqua vna.

Aec illa est Aristotelis dubitatio, *Comm.*
 que multorum torfit ingenia. Nã
 quemadmodum etiam paulò ante
 dicebam non defunt, qui ad om-
 nem, quæ in rerum vniuersitate est, animã, ver-
 ba distorqueant. sunt etiam, qui de anima ani-
 malium propositam esse censeant. illi vt Ari-
 stotelis placita de Animæ mortalitate seruēt.
 hi vt immortalem animam esse ab eo vel inui-
 to extorqueant. mihi placet illorum sententia
 imo etiam institutum, qui præceptorem serua-
 re contendunt: sententia de animæ mortali-
 te omninò displicet ī Aristotelis dogmatis in-
 terpretandis. sed mētem auctoris intueamur.
 qui cūm formã in animalibus explicandis con-
 templari physicum oportere dixerit: hanc au-
 tem animam esse aut totam aut partem sum-
 pserit, conclusit animam, aut omnem, aut eius
 partem à physico considerari. hanc huiusce lo-
 ci conclusionem quoniam ambiguus protulit,
 operæ precium erat explicare. Nam si quæ hoc
 in loco sunt ad *παιδείαν* pertinent, cuius offi-
 cium est & iudicare, & regulas tradere tractan-
 darum

darum scientiarum, malè profectò fecisset, si
 quod ambiguè protulit, non explicasset. pro-
 tulit autem ambiguus omnem Animã, aut eius
 partem à physico pertractari: non quidem ani-
 mam etiam illam intelligens, quæ diuina est,
 & immortalis, sed animalium tantum, brutorũ
 inquam, & hominis. & quoniam hominis ani-
 ma, quemadmodum in secundo & quarto li-
 bris huius operis dicit, diuinum quid habere vi-
 detur, idcirco nondum affirmare audebat, tota
 ne anima hominis tractetur à physico, an eius
 pars, hoc est sentiendi vis, quæ & hominem ani-
 mal facit, & cætera rationis extertia. quando
 igitur ait dubitare aliquem posse si ea, quæ su-
 perius dicta sunt, animaduertat, ea intelligit,
 quæ paulò ante dixit ambiguus: physico for-
 mam animalium esse cognoscendam, siue illa
 omnis anima sit siue pars. & quoniam ab eo
 loco tota huiusce dubitationis pendet intelli-
 gentia videndum est, quid ibi sibi velit. & sanè
 quòd de forma loquatur animalium planũ est.
 an autem cum dicat formam hanc, aut omnẽ
 animam esse, aut partem, de Anima in vniuer-
 sum loquatur, vt intellectum etiam, qui actu
 dicitur, & diuinus est comprehendat, dubium
 est. verũ vt res explicetur planius, in ijs ver-
 bis tria videnda sunt. Nam aut constare oportet
 diuinum intellectum, & qui in actu dicitur,

animam animalium, & formam esse: si in vni-
uerso animæ nomine comprehenditur: aut cō-
trā manifestum esse, nullo modo animam ani-
malium diuinam illam mentem aut esse, aut
dici oportere. aut vtrumque dubium esse. Si
constat intellectum in actu animam animalium
esse: potest quidem in vniuersum dictio illa *πά-
ση ψυχῇ* à quouis accipi. imo etiam quādo ait
εἰδὴ τοῦτο ἐστὶ ψυχῇ, de omni anima in vniuer-
sum loqui illum putandum est. Sed vnde que-
so constat hoc? an demonstravit vnquam Pla-
to? an docuerunt Pythagoræi? an vulgus ita pu-
tat, vt animæ nomine diuinam etiam intelligē-
tiam accipiat? neutiquam sanè. Nam quāquam
de anima mundi loquutus Plato fuerit, multū
tamen inter illam, & hūc, de quo loquimur in-
tellectum interest. neque ipse docuit Aristo-
teles. Nam & hi libri ante libros de anima col-
locātur. & in ijs libris ita de hoc pauca, & ob-
scura dixit, vt quid non dixerit, quam quid di-
xerit facilius sit omninò dicere. (Nam de vul-
gi communi sententia quid attinet dicere?)
non potuit igitur quando de anima animalium
loquebatur, intellectum etiam in actu compre-
hendere. Cæterum si dubium est, cur hic pro-
certo proponit, dum ait *εἰδὴ τοῦτο ἐστὶ ψυχῇ*?
Nam si quis dicat incertum esse, an forma ani-
malium sit, & illud etiam tanquam incertum

K proponi,

proponi, fateor sanè: sed si quis concedit de animalium anima loqui, sed eam in vniuersum accipere, dubium nō est, quin pro certo sumat animam: animalium esse omnem simpliciter animam: pro dubio autem ponat, sit ne omnis anima forma, an pars aliqua. eodem modo si dicatur incertum omninò esse, intellectum in actu animum animalium esse aut dici oportere, error maximus deprehēditur eorum, qui in his verbis contineri illum arbitrantur. quæ cū ita sint de anima animalium re vera, quæ ab omnibus tam philosophis, quàm etiam communibus hominibus, & censetur, & appellatur, loqui Aristotelem fatendum est. si igitur de illa loquitur quādo illam aut omnem, aut eius partem formam esse dubius pronunciat, nō video qua ratione dum dubitationem proponit, non modo animam animalium, sed & agentem intellectum comprehendit. Quòd si quis eorum verborum occasione quærere opinatur Aristotelem, an de omni anima, siue illa animalium, siue cœlestium corporum sit, possit physicus ex officio suo differere, error facilè conuincitur meo iudicio. Nam primum esset dubitatio extra rem à partibus animalium ad diuinas animas profilire. deinde certum nō est, an intellectus diuini animæ sint cœlestium corporum. mox etiam si cōstaret, nunquam anima si simpliciter

pliciter proferatur de cœlestium corporū anima potest intelligi. Nam si quando animā vocat Aristoteles, vt secūdo libro de cœlo, appellat ideò, quòd cœlestium corporum, quorum est anima, paulò ante meminert. postremò ab eo, quod in probationibus confirmatur, quod quæritur facilè potest intelligi. probatur autē in naturali tractatione contineri omnes animæ parteis excepta mente, quam & *διάνοιαν* appellat. constat autem, quòd si quæstio de cœlesti etiam esset anima, aut eam à naturali philosophia exclusisset, quemadmodum & intellectum humanum, aut si à physico tractandā esse censuisset, cum alijs humanæ animæ partibus enumerasset. hæc autem Aristotelis probatio non ijs modo aduersatur, qui tam de anima animalium, quàm de alia quauis anima positam quæstionem arbitrantur: verùm etiam ijs, qui de anima quidem animalium dubitationē esse putant, sed in ea, & intellectum in actū cōprehendi arbitrantur. Hæc cum ita sint, demonstratum esse opinor, in vniuersum non loqui Aristotelem de anima, sed de anima tantum animalium ea ratione, qua ostensum est: sed his omisis ad Aristotelē veniamus. qui cū paulò ante concluderet physicum aut omnem animam pertractare, aut eius partem, quæstionem proponit, quæ posset sibi alioquin obijci. Nam

quæ inquit superius dicta sunt animaduertens aliquis in physicis tractationibus aut omnem animam, aut partem eius contineri quæret veram huiusce rei declarationem. hanc cum posuerit quæstionem in ijs, quæ sequuntur elegantissimè determinat.

καί.

» **E**Ι γὰρ περὶ πάσης, οὐδεμία λείπεται πα-
 » ρὰ τὴν φυσικὴν σοφίαν φιλοσοφία. ὁ γὰρ
 » νοῦς, τῶν νοητῶν. ὥστε περὶ πάντων, ἢ φυ-
 » σικὴ γνῶσις ἂν εἴη, τῆς γὰρ αὐτῆς περὶ νοῦ, καὶ
 » τῶν νοητῶν θεωρῆσαι, ἢ περὶ πρὸς ἄλληλα. καὶ
 » ἢ αὐτῆς θεωρία τῶν πρὸς ἄλληλα πάντων. κα-
 » θάπερ καὶ περὶ αἰσθήσεως, καὶ τῶν αἰσθητῶν.

X XI.

» **A**T si de omni nulla præter naturalem phi-
 » losophiam relinquetur scientia. intelle-
 » ctus enim, siue mens rerum intelligibilium est.
 » itaque rerum omnium notiones naturalis una te-
 » nebit. est enim eiusdem scientiæ, ut tam de intelle-
 » ctu, quam de re intelligibili doceat. siquidem ea-
 » dem contemplatio est omnium inter se coniuncto-
 » rum, sicut sensus etiam, & rei sensibilis.

Comm.

Rima ratio est, qua probat mentis contemplationem à physicis esse alienam, mentis inquam non summæ illius, & immortalis, sed mor-
 talis,

alis, & secundum Aristotelis dogmata inter-
euntis. Nam si inquit de omni animæ parte
potest physicus ex officio suo differere, nulla
relinquitur præter physicam scientiam, aut quod
magis probo, philosophiam. ponit autem ratio-
nem. nam si omnem animam contemplatur
physicus, intelligibilem etiam contemplabi-
tur. intellectus enim, qui animæ pars est, cum
intelligibilibus confertur. quòd si physicus in-
telligibilia contemplatur; & sensibilia propria
eius materia sunt, nihil erit à sua tractatione
alienum. nam & sensibiles, & intelligibiles sub-
stantias pertractabit, quibus omnia, quæ in re-
rum vniuersitate sunt, continentur. quare si o-
mnia physicus contemplabitur: nulla alia præ-
ter physicam erit philosophia. quippe cum sæpe
numero ab Aristo. traditum sit, tot esse philo-
sophias quot substantias: si physice sibi & sensi-
biles, & intelligibiles arrogat substantias nul-
la erit amplius philosophia: quippe cum substan-
tia nulla remaneat, neque philosophiam vllam
remanere opus est: imo physice erit prima phi-
losophia, quemadmodum non omnino diuer-
sa ratione in septimo Metaphysicorum loqui-
tur. quòd enim si de intellectu agit physicus,
de intelligibilibus quoque illum agere necesse
sit, eò probat, quòd ad se mutuò referuntur, ac
de ijs, quæ mutuò conferuntur vnius scientiæ

fit agere, quemadmodum de sensu, & sensibili-
 bus. nam qui sensum aliquem considerat, &
 sensibilia, quæ sensui subiiciuntur, considera-
 bit necessario: ab his enim sensus pendet cog-
 nitio. hæc Aristotelis demonstratio est, quã bre-
 uissimis verbis explicavi, ut ad ea, quæ in ea perpẽ-
 denda sunt aggrediar. Scio enim miraturos
 multos quid sit, quòd mentem humanam mor-
 talem esse docuisse Aristotelem iudicem, & ta-
 men ad substantias intelligibiles referri illam
 existimem, & hac ratione physicum de ipsa nõ
 posse agere. Sed scrupulum euellã paulò post.
 nunc alia videnda sunt. ac primum, quid sibi
 velit Aristoteles dictione *φιλοσοφία*. quã Ga-
 za vertit scientiam, quod benè percipi non po-
 test, nisi quomodo accipiẽda sit vox *τὰ νοητὰ*
 videamus. sunt enim, qui hac voce omnes res
 comprehendendi arbitrantur, & quæ sua natura
 sunt intelligibiles, & quæ intellectus notione.
 quamobrem & rationem optimè valere, physi-
 cum omnia contemplari. quorum ego senten-
 tiam nullo pacto probo. intelligit enim hoc
 in loco philosophus intelligibilia, quæ sua na-
 tura, ac re vera intelligibilia sunt, quæquæ nullo
 egent materiæ adminiculo, quò sint. Nam si
 intelligibilia ea etiam dicerentur, quæ quãquã
 materiata sunt, intellectus tamen notione in-
 telligibilia sunt, ineptè faceret Aristoteles quar-
 to, &

to, & duodecimo Metaphysicorum, qui à sensibili, & intelligibili substantia sumi distinctionem opinatur phyfices, ac primæ philosophiæ. nam nihil est, quod sensibus phyficus contemplatur. adhæc res materiatae posterius hoc consequuntur vt intelligantur, quàm vt sint. quare animal vniuersale, aut nihil esse dicit philosophus, aut quid posterius. & septimo Metaphysicorum libro hominem, & equum in singularibus esse dicit, vniuersale autem non esse substantiam, sed totum quiddam, ex hac ratione, & hac materia tanquam vniuersale. quæ cum ita sint intelligibilia dicuntur ea, quæ sua natura sunt intelligibilia, non autem quæ vniuersalis notione ab intellectu cõprehenduntur quauis in materia sint. quæri autem posset, cur in antecedente sumat, intelligibilia, quæ pro substantijs illis primis sumi diximus, in consequente autem ponat: omnia: cùm latere videatur in vocibus homonymia. sed res nullo negotio declaratur. Nam statutum est phyficum sensibiles substantias cõtemplari: omnia enim aut intelligibilia sua natura sunt, aut sensibilia: vt si intelligibiles substantias contempletur, sequatur facilè, omnia illum contemplari. nulla igitur est in vocibus homonymia. quòd si dicatur relationem æquè debere intelligi in sensu, & in sensibilibus, & in intellectu, & ijs, quæ in

intellectu comprehenduntur: respondendum opi-
 nor æquè quidem relationem intelligi, non ta-
 men ideò sequi omnia intelligibilia accipi oportere: sed ea, quæ suapte natura sunt intelligibi-
 lia. nam quemadmodum sensibus adæquatè ut
 dicunt respondent sensibilia, ita mēti vera in-
 telligibilia. nam quæ à sensibilibus intelligibi-
 lia fiunt, media sunt, & ab intelligibilium natu-
 ra desciscunt. sed posset aliquis occurrere, in
 Aristotelis ratione distinctionem esse mani-
 festam singularis rei, & vniuersalis. nam sensi-
 bili singulare, intelligibili accipi vniuersale.
 quamobrem voce illa intelligibilia vniuersalia
 accipi. cui respōsum ita velim Aristotelem nō
 hoc animo proposuisse, sed tantum similitudi-
 nem quandam, quæ in consideratione sensibi-
 lium, & intelligibilium est, afferre, ut probet ab
 vna scientia intelligibilia, & intellectum per-
 tractari. quemadmodum sensus, & sensibilia
 vnius scientiæ sunt. adhæc nunquā solet Ari-
 stoteles vniuersalis, & singularis distinctionem
 ab intelligibili, & sensibili afferre. nam eò de-
 ueniretur absurdi, ut physicum singularia tra-
 ctare fateamur. quandoquidem ait Aristoteles
 sensibilem substātiā physices materiam esse.
 deinde si per intelligibilia vniuersalia accipia-
 mus, excludentur ab hac appellatione, quæ sua
 natura intelligibilia sunt, aut saltē ab hac Ari-
 stotelis

stotelis demonstratione, cum tamen in ijs tota ratio collocata esse videatur. his ita positis facile potest declarari an voce, philosophia omnis scientia, an tantum philosophia intelligatur. nam si prima philosophia in intelligibilibus, quæ sua ipsius materia sunt, versatur, si ea auferas, sequitur nullam superesse præter physicam philosophiam, imo physicam primam fieri, & præstantissimam scientiam. optima itaque eaq. meo iudicio necessaria cōsecutio. physicus sensibiles & intelligibiles substantias cōtēplatur, nulla igitur præter physicam philosophiam. nā de Mathematicis, quæ & ipsæ philosophiæ nomine donatæ sunt, nō est cur hoc in loco loqui illū existimemus. p̄terquā q̄ physice, & prima philosophia veræ philosophiæ sunt, Mathematicæ à philosophiæ nobilitate degeneres. quippe quæ accidens nō substantiā cōtēplantur. non erat igitur cur doctissimus Theodorus verteret. (Nulla præter philosophiam naturalem erit scientia, tum quòd de philosophia loquitur tantum Aristoteles, quæ propriè philosophia est: tum quòd, si etiam physicus in intelligibilibus rebus, & ī intellectu versatur, nihil impedit quin Mathematicæ sint, quippe quæ materiam habent ea, quæ à sensibili materia cogitatione abiunguntur. optimè itaque à Simone Portio notatus est error Theodori,

dori, quem iniquè admodum reprehendit Antonius Mirandulanus libro de singularis certaminis euerfione: tricesimo quarto odio quodã in hominem potius, quàm veritate attractus. nam si quòd ait Aristoteles οὐδεμία φιλοσοφία, præter physicem cæteras opinatur amoueri, labitur. nam quanquam vox οὐδεμία vniuersum signum sit, vt appellant Dialectici, loquendi tamen consuetudo ad rem etiam particularem accommodat. esset enim bona, tùm in latina tùm in græca lingua loquendi forma. Si non essent substantiæ sensibiles nulla erit physice, εἰμὴ εἶεν αἰσθητὰ οὐσία οὐδεμία ἔσαι φυσικῆ, sed hæc notiora sunt, quàm vt à me dici oporteat. Nunc quoniam rationem hanc probabilem esse putarunt aliqui, & nulla necessitate demonstrantem, videndum est, quid illi etiam afferant. sed primum quomodo valeat Aristotelis consecutio ab intellectu nostro mortali (vt falsò putauit) ad diuinas, & immortales mentes dicendum videtur. sanè intellectus nostri duplex esse potest tractatio, altera, quia animæ nostræ pars est, quia corporis forma, quia potestate cum sit, ad actum reducitur: altera, in qua agitur de intellectu, quia actu est, in qua etiã declaratur quid illud sit, quod in actum deduxit, quid inter vtrūque inter sit. illa physica tantum est, hæc altioris philosophiæ interest, neque sanè quòd

nè quòd mens nostra ideò immortalis sit, sed quòd eius occasione intellectus diuini natura explicatur. sed rem apertius explanemus, in libris de Anima de intellectu hominis egit Aristoteles, quia physicus. nam cum animæ definitionem attulisset, & singulas facultates declarasset, in tertio libro aggressus est ad eam facultatem, qua homo ad intelligendum natus est. nam & quid sit explicauit, & quomodo actiones suas obeat. quoniam aut quòd intelligit diuinæ menti acceptum refertur, quippe quæ quemadmodum vt res sint, ita & vt intelligantur in causa est: satis habuit dixisse, in omni natura & quod patitur esse oportere, & quod agit: quare in anima patibile intellectum esse & agentem. agentis autem naturam breuissimè absoluit. nam illum extrinsecus aduenire, immortalem esse, atque æternum, ab omniq. materiæ labe seiunctum. quæ verò ad meliorem agentis intellectus notionem pertinent, inuoluit silentio. nam & explicare posset mentem illam diuinam esse, summè intelligibilem, summè etiã intelligentem, totam in tota, rerum, & naturæ causam tum vt sint, tum etiam, vt intelligatur. per sese nulla seiunctione materiæ intelligere: per sese etiam intelligi, intellectum, intelligere, & intellectionem esse, & alia huiuscemodi. nostrum autem intellectum, intelligere quidem
& ipsum,

& ipsum, sed intellectum nō esse, nisi dum quæ
 à materia seiungit intelligit, quæ quoniam ca-
 duca sunt, & eius intellectionē caducam esse,
 tamen dum intelligit diuina illa intellectu-
 nis beatitudine frui, qua tamen non frueretur,
 nisi sibi veluti lux afforet diuina mens. quæ ut
 est maximè intelligibilis, & rerum, ut intelligā-
 tur, causa est, & humanæ mentis, ut intelligat.
 posset inquam hæc omnia explicare philoso-
 phus, sed naturæ fines egrederetur. quare quo-
 ad physice patebatur, & intellectum nostrum
 explicauit, & quomodo intelligeret aperuit.
 Alexander autē, qui rem explicare maluit sciē-
 tiarum aliquomodo neglectis terminis, hæc o-
 mnia declarauit in commentarijs, quos de Ani-
 ma composuit. his ita positis, & explanatis, du-
 bium nemini esse arbitror quomodo intelle-
 ctus noster ad intelligibilia referatur, hoc est
 ad diuinas mētes, quæ ipsius intellectionis cau-
 sa sunt. nā si dum intelligit eò intelligit, quòd
 summè intelligibilia rebus, & sibi præsto sunt,
 sequitur ad intelligibilia eum referri. quod &
 Priscianus Lydus in Theophrastum pulcherri-
 mè declarauit, cuius verba sunt hæc. καὶ διὰ
 ταῦτα αὐτός τε πρὸς τὴν καθαρῶς ἀμέριστον
 γνώσιν τῆ ἐνεργεία τελειότητος δαίται νοῦ. καὶ
 τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ τῆς ἀπὸ τῆς χωριστῶν νοη-
 τῶν καταλάμψεως. ἵνα τέλεια ἀπὸ τελεσθῆ
 νοητὰ.

» *νοῦτα*. hoc est, ipse autem in indiuidua perspi-
» cūe cognitione mentis eget in actu perficien-
» tis, & quæ in ipso intelligibilia sunt, illumina-
» tionis ab intelligibilibus separabilibus, vt per-
» fecta fiant intelligibilia. hæc ille, ex quibus si-
» quod ille platonice perfici, dicit, adimamus,
» nobiscum est. hæc cum ita sint sequitur neces-
» sario qui de intellectu exquisitè, atque omni ex
» parte agit de intelligibilibus hoc est de diuinis et
» mentibus agere: quemadmodum qui de sensu
» de sensibilibus etiam. non quòd modus, quo
» sensibilia sensum afficiunt idem sit, atque ille
» summorum intelligibilium, sed quòd relatio
» tantum similitudinem seruat. Nam ea, quæ in
» tertio de Anima adducitur sensibilem, & in-
» telligibilem, & facultatem sentiendi, atque in-
» telligendi similitudo aliò tendit, atque huc. sed
» si quis quærat vbi hanc intellectus humani, vt
» ad intelligibilia refertur, tractationem inueni-
» mus in Aristotelis operibus: respondebo illà
» in duodecimo Metaphysicorum inueniri. nam
» ibi summorum intelligibilium naturam expli-
» cat, quodq. à summo intelligibili & cælum, &
» natura pendet, exponit. pēdere autem omnia
» à summo intelligibili nō modo vt sint accipiē-
» dum est, sed vt etiam intelligantur. mox quid
» nostra intellectio cum diuina illa similitudi-
» nis habeat. mirū autem ne sit, si breuibus rem
» hanc

hanc explanat . nam satis est plerunque philo-
 sopho femina iacere , vt qui acutiori ingenio
 pollet, quæ ab ijs proficiscuntur, intelligat, in
 ijs præsertim libris, in quibus obscurissimus es-
 se studuit, quosq. à nemine intellectum iri te-
 status est, nisi ab ijs, qui se audierint . hætenus
 probatum arbitror quomodo intellectus no-
 ster ad intelligibilia referatur: quanquã morta-
 lis in Aristotelis dogmatis esse iudicetur, quæq.
 ratione non physicæ, sed diuinæ philosophiæ
 de illo agere officium sit . ex quibus facile con-
 cluditur rationem hanc non probabilem esse,
 sed veram ac necessariam . nam quæ conglo-
 bat Ant. Bernardus, tumultuaria sunt, & nul-
 lo negotio refelluntur. nam quod ait, sequi, ho-
 minem quia homo est ad physicam non perti-
 nere, & Aristotelem de partibus animalium ma-
 terialibus agere de forma minimè, cum intelli-
 gentia homo à cæteris differat animantibus: fal-
 sò ponitur . agit enim Aristoteles de partibus
 materialibus nõ sine forma, sed eo modo, quo
 intellectum hominis in physicis considerari ne-
 cesse est . deinde quod ait . Si anima rationalis
 non pertineret ad philosophiam naturalem,
 neque etiam homo: benè sanè dicitur . sed si
 dicamus meæ interpretationi, & Aristoteli cõ-
 uenienter: si intellectus noster vt ad intelli-
 gibilia refertur à physico non pertractatur, falsis-
 sima

fina erit cōsecutio, quòd neque homo ad phy-
sicem ptineat, ob eas, quas superius posuimus
rationes; quibus aliæ hominis obiectiones re-
felluntur. sed ponamus iterum rationem Ari-
stotelis, qua probat phyfici non esse de intelle-
ctu humano agere, quo modo à nobis dictum
est. Si phyficus ageret de intellectu, non esset
vlla præter phyficem philosophia. hoc autem
ex hoc probat, quòd si de intellectu, & de intel-
ligibilibus aget. quamobrem cum nulla præ-
ter sensibilem & intelligibilem, substantia alia
sit, non erit etiam alia præter phyficem philo-
sophia, imo ipsa erit prima philosophia.

κ.β.

” **H**” οὐκ ἔστι πᾶσα ἡ ψυχὴ, κινήσεως ἀρχή.
” οὐδὲ τὰ μορῖα ἅπαντα ἀλλὰ αὐξήσεως
” μὲν ὅπερ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς. ἀλλοιώσεως δὲ ἔστι αἰ-
” σθητικόν, φορᾶς δὲ ἕτερόν τι καὶ οὐ νοητικόν.
” ὑπάρχει γὰρ ἡ φορὰ καὶ ἐν ἑτέροις τῶν ζώων.
” διάνοια δὲ οὐδενί. δῆλον οὖν ὡς οὐ περὶ πάσης
” ψυχῆς λεκτέον. οὐδὲ γὰρ πᾶσα ψυχὴ φύσις,
” ἀλλὰ τι μόριον αὐτῆς ἐν ἡ καὶ πλείω.

XVII.

” **A**” Non omnis anima principium motus est?
” Neque partibus anime omnibus id tribui
” debet. sed agendi principium idem putandum,
” quod et in plantis est, alterandi vim eandem, quā
” sentiendi: deferendi autem aliud quidquam, non

vim

- » vim intelligendi? delationem vel in cæteris esse
 » animalibus nouimus, intellectum, siue mentem
 » in nullis.

Comm.

Secunda ratio est, qua probat de omni animæ parte physicum non agere. illa autem ijs positionibus nititur, quæ in physica veræ sunt, & ab omnibus acceptantur. nam quæcunque motionis principium habent, naturalia sunt. est enim natura motus principium: & in physicis pertractantur. quæcunque autem neque naturalia sunt, neque naturaliû principia, ad physicam nullo pacto pertinent. quamobrem in demonstrando, an intellectus naturalis sit sciencie, an ab ea alienus, nullum poterat accommodatius sumi aut aptius principium. quo magis miror nouorum interpretum industriam, qui probabilem rationem hanc existimarunt. rationis autem huius ordo, & sententia (ni fallor) hæc est. nam cum in quæstionem reuocasset, an de omni animalium anima physicus agat, an de partibus alijs vno excepto intellectu, probassetq. de intellectu agere non posse eò, quòd si de illo ageret, non esset alia præter naturalem philosophia: secundam probationem addit posita dictione *an*: qua in omnibus quæstionibus definiendis plerunque vtitur. an inquit

quit est animæ pars aliqua, quæ motus principium non est. motus autem principium cum sit natura, perinde est, ac si dixerit esse animæ partem, quæ natura non est. quod si ita est, posset ita construi ratiocinatio. physicus contemplatur naturam. Intellectus non est natura. intellectum igitur physicus non contemplatur. quod enim intellectus natura non sit, neque ullius motionis principium à principiorum, & omnium generum motus enumeratione confirmat. nam cum tria sint motus genera, vr in quinto libro de Naturali Auscultatione probatum est, alteratio, adcretio, & decretio, & motus ad locum: atque alteratio sensitivæ animæ parti tribuatur: fit enim sensus alteratione, & perceptione, vt libro secundo de Anima scriptum reliquit: adcretionem & decretionem vegetalis animæ vis sibi vindicet: motum ad locum alia quædam animæ vis, quam dicimus *ὄργανικὴ*: sequitur nullum motum ad intellectum pertinere. quo fit vt si ille nullius motus principium sit, natura etiam non sit: vt hac de causa à physicis tanquam alienus deferatur. & quoniam obijci posset motui ad locum destinata eam esse animæ vim quæ intellectum appellamus, summo iudicio respondet, motum ad locum non esse intellectus proprium: cum etiam ceteræ animantes, quæ intellectu carent,

& ratione, motionis nō sint expertes. vt ex hoc
 perspicuum sit, aliam facultatem esse, quæ in
 mouendo animali cernitur. motionem autē,
 quæ ad locum fit *φoρὰν* appellat, quā elegatio-
 res latini delationem conuerterunt. sed liceat
 nouo, sed iam ferè vsitato verbo lationem dice-
 re. hæc cum dixerit, validaq. ratione probaue-
 rit, concludit, quod prius dubium extiterat.
 Constare scilicet, physicum de omni anima dif-
 ferere non oportere, cū non omnis anima na-
 tura sit, sed de pluribus partibus, aut vna. dicit
 autem vna, quia anima nostra in duas à philo-
 sophis tribuitur plerunque partes, in eam, quæ
 & rationalis, & intelligens dicitur, & in eam,
 quæ sensitua, & ratione carens. hæctenus Ari-
 stoteles. ex cuius verbis sumant, qui de intelle-
 ctu in actu, quem & agentem dicimus, loqui il-
 lum existimant. sumant inquam, quæ sibi ita
 aduersantur, vt nihil aduersum videatur magis.
 nam quid erat, cur diuinam illam mentem cū
 corporeis (vt ita dicam) animæ partibus enar-
 raret? aut cur intellectum nostrum subticuit?
 at cui non notū erat, diuinum intellectum nō
 esse nostræ motionis causam. quid non ne dū
 concludit constare non de omni anima physi-
 cum agere, sed de parte: perspicuum maximè
 est, de hominis anima concludere, cuius altio-
 rem, & nobiliorem partem à physico tractari
 negat?

negat? Sequitur vt an hæc Aristotelis ratio necessaria sit, & demonstrâs dicendum videatur. sunt enim, qui non modo probabilem, sed etiâ falsam opinantur. cur autem in eam sententiam iuerint, vt probabiliter, aut falsò loqui putarint Aristotelem in causa fuit, ne in eius verbis esset pugnantia. nam cum neget intellectû motus ad locû esse causam, quod alias non modo non negant, sed summis etiam rationibus confirmauit, illum esse, à quo motus ad locum omninò proficiscitur, videtur sibi loqui pugnantia manifestò: nisi dialecticorum more hanc rationem positam esse iudicemus. quanquam tantum abest, vt pugnantia loquatur Aristoteles hoc in loco, vt nihil sit, quod vel mediocrè repugnantix suspicionem pariat. in tertio libro de Anima eam animæ facultatem quærês, à qua motio proficiscitur quæ ὀρεμτικὴ dicitur à græcis, statuit appetitum, & intellectum motionis esse originem. & quoniam intellectu carent alia animalia, subdit phantasiam in ijs, pænè ratione respondere intellectui, qui in homine est. intellectum autem simpliciter nō protulit, sed illum, qui προακτικὸς dicitur. nam cū intellectus contemplandi, & agendi vires habeat, vt in actione cernitur motus principium, & fons est. sed & in libro de Animalium motu hoc idem statuit, nam motionis animalium

originem dicit esse intellectum phantasiam, delectum, voluntatem, & appositionem. (neque sibi non constat hoc in loco . nam mens, & sensum, & phantasiam complectitur . Sunt enim hæ iudicandi vires : appetitio voluntatem . nã delectus, & appetitus, & voluntatis communis ferè esse videtur.) nam si intellectus in ijs, quæ aut sequimur, aut declinamus sequèdum quid, aut declinandũ concludit: extiterit prius oportet sensus, quem sequatur phantasia post quam appetitio sit, quæ si cum ratione fuerit voluntas est : post quã delectus (sic voco *τιὸν προαίγεσιν*) & ratiocinatio mentis est . quòd si rationem non admittat, vt in prauis hominibus, & in belluis fieri videmus, appetitio satis est ad mouendum, sed non sine phantasia, & sensu . Nam iudicatione opus est siue ea mentis, siue sensus, & phantasie fit . Hæc ex Aristotele sumuntur vel à me, hoc est mediocriter erudito . quò magis miror fuisse qui intellectum phantasie loco positum esse arbitrantur . quasi verò ratio, & prudẽtia in studiosis actionibus, quæ delectum regit, & appositionem corrigit phantasie ignobilissimæ animæ parti tribuatur . Nam sic & bruta virtutibus non carerent, & deliberatione, quæ in actionibus cernitur . quod & veritati maximè aduersatur, & contra Aristotelem est . Nec ideò tamen putandum est

est eò quòd in animatibus alijs intellectus nullo modo est motus causa in homine etiam nò esse. Nam videtur alioquin ex hac ratione colligi absolutè intellectum non esse motus causam. Nam si animalia bruta carent intellectu, & tamen mouentur, perspicuū est aliam, quàm intellectū in ijs esse motus originem. Respondendum enim est, quòd non ideò sequitur, vt in homine intellectus omninò ratione mouendi careat. Nam vt ad actiones refertur, & phantasię sese copulat: sic enim dicitur *πρακτικός*, motus ad locum origo est. non enim eadem ratio in brutis est, atque in homine: cùm homines intelligentiam habeant bruta illa destituta sint. quòd si homines ratione prostrata vitijs, prauisq. cupiditatibus sese dederint, vt impotentes homines faciunt omninò eadem ratio in ijs est, atque in bestijs. vt igitur tollatur dubitatio animaduertendum nisi fallor est in homine, qui est intelligentia, & ratione præditus, debere intelligentiam motum efficere vt omninò eadem ferè rationē subit, atque phantasia in brutis, intellectus autē ea ratione sumptus, qua eum à phisicis excludi dicimus nullā seruat cum phantasia proportionem. Constat igitur in Aristotelis ratione nullam remanere suspicionem, quin intellectus, vt ad intelligibilia refertur nullius motus origo sit. Nā à bru-

cc
cc
cc
cc
cc
cc
cc
cc
cc

eis omninò excluditur quòd alia facultate mo-
 ueantur. ab homine autem nò simpliciter, sed
 vt proportionem cum ea facultate, qua cætera
 animalia motu cientur nò feruat. diuersa enim
 ratione valet probatio in homine qui intelli-
 gentia præditus est, & in brutis, quæ ratione &
 intelligentia carent. His ita positis, nò video,
 quæ sit huius loci & tertij libri de Anima, & li-
 bri de Animalium motu repugnantia. Nā hic
 negat intellectum, vt ad intelligibilia refertur,
 & contemplandi, & intelligendi vim habet, ad
 physicum pertinere: quod negat & in tertio
 de Anima, & in libro de motu animalium. ait
 enim in tertio de Anima. ἀλλὰ μὴ οὐδὲ ἔλο-
 γικὸν καὶ ὁ καλούμενος νοῦς ἔστιν ὁ κινῶν. ὁ μὲν
 γὰρ θεωρητικὸς οὐδὲν ποιεῖ πρακτὸν, οὐδὲ λέ-
 γει περὶ ψόβεκτοῦ καὶ διωκτοῦ οὐδὲν. quod est.
 sed sanè neque rationabilis pars. & quæ mens
 dicitur illa est, quæ mouet. Nam quæ contem-
 plandi vim habet nihil efficit eorum quæ in a-
 ctione cernuntur, nec quidquam dicit de eo,
 quod vituperare, aut sequi possumus. quòd si
 hoc loco diceret, intellectum vt agendi vim ha-
 bet, & appetitioni se insinuat ad physicum nò
 pertinere, iure sibi pugnare diceremus. sed cū
 aliter prorsus dicat, non video cur insimulent
 summum philosophum inconstantia. Nam
 quod ait Antonius Bernardus, excludi hoc lo-

co à physico animam rationalem, quam dixit tertio libro de Anima, & libro de motu animalium esse motus principium, pace dixerim docti hominis, falsum est. Nam non omninò animam rationalem excludit, sed intellectum ea ratione, qua à me dictum est. quare desinant, qui pugnancia loqui philosophum, & ideò probabiliter imò etià falsò probare eū opinantur.

κγ.
 ,, **Ε**ἴτι δὲ τῆς ἀφαιρέσεως οὐδενὸς οἶον τ' εἶ
 ,, ναί πῶ φυσικῶ δεωριτικῶ. ἐπειδὴ ἡ
 ,, φύσις, ἐνεκά του ποιῆ πάντα.

XXIII.

,, **A**dbac rem à materia abstractam nullam
 ,, potest scientia naturalis cōtemplari, cum
 ,, natura rei alicuius gratia faciat omnia: rebus
 ,, autem abstractis abiunctum id est, quod sub hoc
 ,, cuius gratia verbo, intelligimus.

Ic quoque licet à doctorum virorū **COMM.**
 sententia desciscete. nam falsum
 cenfeo Aristotelē hoc in loco ter-
 tiam rationem afferre ad proban-
 dum animæ partem nobiliorem physices non
 esse. duabus enim tantum rationibus confir-
 mauit hoc, & post confirmationem conclusit.
 constare non de omni anima differere physicū
 oportere. quandoquidem non omnis anima

natura est. quamobrem melius Michael Ephe-
 sius, qui postquam cōclusum est, de intellectu,
 vt ad intelligibilia refertur non loqui physicū,
 putat propositum eius esse hoc in loco osten-
 dere, ea, q̄ Mathematicorū sunt à naturali ma-
 teria esse aliena. & optima sanè ratione. nam
 cum eruditum sese præstet ea, quæ eruditi sunt,
 faciat oportet. eruditi autem est præceptiones
 tradere, quibus explicanda omnis ars & scien-
 tia sit: quibus causarum generibus vti deceat,
 & qua in materia occupatū esse oporteat. quā-
 obrem cum docuisset physicum tractare nō de-
 bere ea, quæ primæ philosophiæ sunt, consen-
 taneū erat cauere, ne quæ ὁ ἀφαιρέσεως sunt,
 hoc est, ex ablatione pertractet. nam cum sta-
 tutum sit, in physicis, & præsertim in ijs, quæ
 ad animalium notionem pertinent finem esse
 causarum præcipuum, & ab eo exordiri decere
 naturalis scientiæ scriptores: finisq̄. in Mathe-
 maticis desideretur: nulla enim in ijs est actio,
 aut effectio, quare neque actionis, aut effectio-
 nis terminus: sequitur naturæ scriptores in ijs
 non esse occupandos, quæ Mathematicorum
 sunt. quoniam autem Mathematici animo, &
 cogitatione abducunt accidentia à materia sen-
 sibili, idcirco cōsueuere veteres philosophi il-
 la ὁ ἀφαιρέσεως appellare. hoc est ex ablatio-
 ne,

ne, aut etiam abstractione. Latinorū nonnulli
vocant abstracta. & quoniam tenuit consuetu-
do diuinas etiam mentes abstractas dicere, con-
tingit plerunque non mediocris errandi occa-
sio ijs, qui græcè nesciunt, imo contagio-
ne quadam ijs etiam, qui græcè eruditi sunt.
quare mirum non sit, si & hanc rationem ter-
tiam esse existimarunt, & quæ ἡ ἀφαιρέσις
vocat philosophus diuinas, atque immortales
esse mentes rati sunt. sed neque tertiam ra-
tionem addere oportuit, cum iam quod erat
propositum, conclusum esset: neque quæ ex
ablatione sunt diuinæ mentes esse possunt.
sunt enim ex ablatione, quæ hominum co-
gitatione à materia abducuntur, cum re vera
esse non possint, nisi in materia. diuinæ verò
mentes non hominū cogitatione, sed sua ipsa-
rum natura materia carent: & ab omni motu,
& mutatione sunt liberæ: quò fit vt neque ex
abstractione dici possint, neque etiam abstra-
ctæ propriè. illud benè intelligendū est, quod
ait Aristoteles Mathematicas carere fine: Cū
natura propter finem faciat. non enim defue-
runt, qui falsò dictum esse argumentis allatis
confirmarunt. Nam Simplicius in primum li-
brum de Naturali Auscultatione Alexandrum
refellit, quòd dixerit in plerisque scientijs non
esse

esse omnes causas, quemadmodum in Geometria non est id, cuius gratia, non animaduertens Alexandrum à præceptore desumpfisse ex tertio Metaphysicorum libro : & hoc, quem exponimus, loco. quòd si animaduertit, & tamen repugnare voluit Alexandro, rationes eius audiendæ sunt. primum enim ait Geometriam inuentam & excultam esse ob vsum mortaliũ vitæ, & per sese, & vt principia mechanicæ subministret. quinimo & Astronomiã non parùm conferre, vt in natura incorporea assuescat. deinde si quòd in contemplatione est posita non autem in actione finis ab ea excluditur : physicam, quæ etiam ipsa in contemplatione est, fine carere. imo omnem aliam scientiam, quæ in cõtemplatione versatur : cuius tamen finis, & propositum est summum illud bonum expectere, & mortalium animã quoad eius fieri possit Deo coniungere : quemadmodum in decimo Nicomachiorum dictum est. Syrianus èt in librum Metaphysicorum tertium summo studio Aristotelem coarguit. nam & principio non carere immobilia, & non casu in rerũ quæ sunt numerum adscripta. quippe cum omne, quod est, aut principium, aut ex principio esse necesse est : eaq. vtpote multitudo cum principium non sint, à principio aliquo facta fuisse necessario. nec fine esse destituta, cum gratia boni &

cogno-

cognoscant, & cognoscantur. deinde falsum esse actionum tantum fines esse: quinimo magis ipsarum speculationum. Nam boni gratia, & veræ nostræ salutis, & coniunctionis cū divinis mentibus in contemplationibus homines detineri: ipsarum autem actionum finem, & particularem esse, neque propriè finem. hæc Simplicius, & Syrianus, qui profectò aliter Alexandri, ac Aristotelis mētem accipiunt, atque ea prolata sit. quis enim negat Mathematicis scientijs, & alijs omnibus, quæ in contemplatione exercentur finem esse propositum? aut vbi hoc negavit Aristoteles, qui milles finem contemplantium ait esse veritatem ipsam, activarum autē opus? aut si contemplatione Deo vni similes simus, quemadmodum ait in decimo Nicomachiorum libro, quomodo contemplantis finis non est similem sese aliqua ex parte Deo reddere? Cū etiam quæ voluptas ex cōtemplatione sequitur diuinę ille similis aliquo modo sit, vt ipse duodecimo Metaphysicorum libro testatus est. quare non est negandū Aristotelem, & Alexandrum nouisse quidē eos scientiarum harum finem esse veritatem, sed de alio fine loqui alterum in primum physicorū, alterum hoc in loco, & tertio Metaphysicorū: de eo scilicet, propter quem naturalis effector efficit. Cum enim quæ naturalia sunt motum

habeant,

habeant, & mutationem, necesse est, & motionis esse principium, & quod motum patitur, & illud, propter quod motus est, quod finis dicitur. & quoniam natura finem expetit, & illius gratia agit, ab illo necessitate quadam cogi putandum est. quare optimè in naturæ rebus redditur ratio, quando à fine data sit: vt cur homo manus habet? vt apprehendat, vt sese muniat, vt quæ se Lesura sunt auertat. hoc fine carent Mathematicæ, quippe quæ cum res immobiles, & abiunctas à materia, & à motu contemplantur finem non considerant, qui motus, & materiæ terminus est. imo etiam neque principium à quo motus proficiscitur. quò fit, vt hac ratione carere dicatur eo, cuius gratia hoc est fine, quod neque ignorauit Simplicius quamquam refellendi Alexandri studio dissimulauit: neque magnus ille Syrianus: qui post rationes, quas superius appofuimus, manifestò fatetur Geometras nō vtī finis assignatione, demōstrantes quæ per sese figuris insunt: quoniam subiectum sibi ipsis non considerant siue sit, siue non, neque finem, neque aliud vllū præter ea, quæ per sese figuris insunt. sed ille institutum suum sequitur in damnando seu iure, seu iniuria summo philosopho, quæ fuit Platonicorū iniustissima consuetudo. illud est in verbis adnotandum, in græcis codicibus excusis

non esse, quod ponit Theodorus. rebus autem abstractis abiunctum id est, quod sub hoc, cuius gratia verbo intelligimus. quare aut ille ita legit in manu scriptis codicibus, aut ex ingenio addidit, quod magis credo. nam res etiam si illa verba non ponantur, intelligitur.

κδ.

Φάινεται γὰρ ὡς περ ἐν τοῖς τεχναστοῖς ὅτιν ἡ τέχνη. οὕτως ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν, ἄλλη τις ἀρχὴ καὶ αἰτία τοιαύτη, ἣ ἐχομεν, καθά περ ὁ θερμὸν καὶ ὁ ψυχρὸν ἐκ τῶ παντός. διὸ μᾶλλον εἰκὸς τὸν οὐρανὸν γεγενῆσθαι ἕκ τῆ τοιαύτης αἰτίας, εἰ γέγονε, καὶ εἶναι διὰ τοιαύτης αἰτίας μᾶλλον, ἢ τὰ ζῶα τὰ θνητὰ. ὁ γοῦν τεταγμένον καὶ ὠρισμένον, πολὺ μᾶλλον φαίνεται ἐν τοῖς οὐρανίοις, ἢ περὶ ἡμᾶς. ὁ δὲ ἄλλοτε ἄλλως καὶ ὡς ἔτυχε, περὶ τὰ θνητὰ μᾶλλον. οἱ δὲ τῶ μὲν ζώων ἕκαστον φύσει φαίνεσθαι εἶναι καὶ γενέσθαι, τὸν δὲ οὐρανὸν, ὁπὸ τύχης καὶ τῆ αὐτομάτου τοιοῦτον συσπῶαι. ἐν ᾧ ἄρ' τύχης καὶ ἀταξίας, οὐδοτιοῦ φαίνεται. πανταχοῦ δὲ λέγομεν τόδε τιούδε ἕνεκα, ὅπου ἂν φαίνεται τέλος τι, πρὸς ᾧ ἡ κίνησις περᾶνει μαδενὸς ἐμποδίζοντος.

XVIII.

Vt enim ars in artificiosis, ita in rebus ipsis aliquod esse principium aliud, & talis causa videtur, quam ex universo perinde ut caloris frigorisq.

„ frigidiorisq. primordia habemus. quamobrem ve-
 „ risimilius dixerint cœlum & factum esse ab eius
 „ modi causa, si factum est, & magis esse ob eam cau-
 „ sam, quàm animalia caduca, atque mortalia. or-
 „ do enim & ratus, certusq. status longè magis in
 „ rebus patet cœlestibus, quàm in nobis. incerta
 „ autem, inconstans: & fortuita conditio in genere
 „ mortali potius est. at illi genus animalium quod-
 „ que natura constare, extitisseq. censent. Cœlum
 „ autem fortè, sponteq. tale constituisse volunt, in
 „ quo nihil fortune nihil temeritatis deprehendi
 „ potest. rem autem hanc esse illius gratia asserere
 „ ubique solemus. quocirca finem intelligimus ali-
 „ quem, in quem motus si nulla res prohibet, ter-
 „ minetur.

Comm.

Vm nō semel naturæ habita sit mē-
 tio, quòd motus rerum naturalium
 principium, & origo est, & quòd fi-
 nē expetit vsquequaque atque o-
 mnia ob finem efficit: nam & Empedoclem
 reprehēdens paulò ante, quòd animalium mem-
 bra ita, vt sunt dicebat conformata, quia sic in
 generatione accidit, ignorasse eum ait in semi-
 ne animalium facultatem insitam esse, qua ne-
 cessariò animalia suo vnumquodque generi cō-
 uenienter procreantur: hæc autem vis quan-
 quam ille non expressit, natura est: & in ijs ver-
 bis,

bis, quæ retrò explicauimus, quæ ex ablatione sunt ad physicum non pertinere confirmauit eò quòd sine sunt destituta, propter quem agit natura: cum hæc inquam toties naturæ habita sit mentio, neque vlla declaratio posita sit, qua vim hanc rebus insitam esse cognoscamus: hoc in loco illam esse confirmat exemplo artificio farum rerum. nam quemadmodum in artificio sis ars principium est, motionis, sic in rebus ipsis aliquod principium, aut vim esse, & causam talem, quam veluti calidum, ac frigidum habeamus ex vniuerso. & quanquam quæ arte fiunt, res sint, tamen longè melius quæ natura constant res appellantur. hæ enim principium habent iutum, ac insitum, ille extraneum, ac remotum. quare postquam dixit ὡςπερ ἐν τοῖς τεχναστοῖς addit οὕτως ἐν τοῖς πράγμασι. qd autem intelligat quādo ait. quam habemus ex vniuerso perinde ac caloris, frigorisq. primordia: mihi non adeò certum est. verba aut Aristotelis, quæ sic vertit Gaza, hæc sunt. καθάπερ ἔστι ψυχρὸν καὶ ἔστι θερμὸν ἐκ τῶ πάντων. quæ admodum frigidum, & calidum ex vniuerso. nam & naturam nobis esse possumus intelligere ex vniuerso datam, quæ sit calidum, & frigidum: & ita datam perinde ac calidum, & frigidum: sed mihi arridet hæc altera: quanquam & illa non malè probatur. nam & secundo de

gene-

generatione animalium docens quomodo animalium membra conformentur, à calido, & frigido conformari ostendit. quas duas qualitates agendi vim habere, cum altera contrarietas passiva sit: docuit & secundo de Ortu, & interitu, & quarto Meteorologicorum libro. illud etiam non ignotum est cœlesti calore foueri hæc omnia, quæ sub cœlo sunt, qui omnibus ferè veluti natura ipsa videtur tribui. sed fatius est alteram interpretationem accipere, vt hæc sententia sit: esse nobis principium, & causam intimam, vt calidum, & frigidum ex vniuerso. nam vt cœlestium corporum motione ac lumine elementa inter se commiscentur, ita naturam accipiunt, quæ motus proximum principium est. vt igitur ab vniuerso primæ elementorum qualitates fouentur, ita quando in mixtionem veniunt naturam accipiunt à cœlesti conuersione, propterea quòd formarum, ac rerum præstantia à diuinæ illius lucis participatione nascitur. non ineptè etiam dicere possumus alludi ad Empedoclis sententiam, qui nullam naturam, aut vim in rebus positã agnouit, præter quatuor elementa, ex quorum compactione res omnes cõstare existimabat. quòd si ita accipimus, erit sententia, esse in rebus naturam oportere, quemadmodum calidum, & frigidum, & quatuor elementa ex opinione

Empedoclis.

Empedoclis . Cum autem esse aliquod principium rebus naturalibus insitum posuisset, subdit veteres phisicos longè verisimilius dicere posuisse, si ab hoc principio, quodcùque sit cœlestia corpora facta esse dicerent, quàm animalia, & stirpes : si tamen diuina illa corpora initium habuerunt vllum . nam absurdum est animalia, & stirpes, quæq. sub cœlo sunt certam quandam habere causam, cùm plerunque aliter in ijs videatur accidere quàm natura comparatum sit . nam & fortunæ, & casui subiecta sunt : diuina autem corpora, quæ certo, ratoq. ordine immutabili motionis tenore summaq. equabilitate mouentur, fortuito & temerè esse condita . hoc autem in loco duos phisicos maioris notæ taxare videtur Anaxagoram & Democritum, qui in sublunaribus rebus certam causam plerunque ponere videbantur, in cœlestibus autem casu, ac temerè omnia fieri existimabant . Anaxagoras enim in immensa illa rerum omnium congerie quam *πανσπερμίαν* appellabat plurimum valere casum censuit; sed præsertim in cœlestibus corporibus inueniri . Democritus autem quanquam atomorum cōcursu fieri omnia posuit, tamen videtur animalibus, atque alijs, quæ sub cœlo sunt ordinem procreationis, & ortus, principium posuisse, à diuinis corporibus negasse prorsus . quare Lucretius,

M   cretius,

cretius, qui Epicuri interpres est, qui Democritum ita sequutus est, vt M. Tullius libro primo de finibus totum illum in physicis alienum dixerit, libro primo de Rerum natura probans, ex nihilo nihil fieri statum hunc ordinē in rebus ponere videtur. Versus elegantissimi poetæ sunt hi

- „ Nam si de nihilo fierent, ex omnibus rebus
 „ Omne genus nasci posset, nihil semine egeret.
 „ E' mare primum homines, è cælo posset oriri
 „ Squamigerum genus, et volucres, erumpere cælo
 „ Armenta, atque alia pecudes: genus oē ferarum
 „ Incerto partu culta, ac deserta teneret.
 „ Nec fructus iisdem arboribus constare solerent,
 „ Sed mutarentur: ferre omnes omnia possent.
 „ Quippe vbi non essent genitalia corpora cuique,
 „ Qui posset mater rebus consistere certa?
 & paulo post quasi naturam, & intimum illud principium fateri coactus.
 „ Atque hac re nequeunt ex omnibus omnia gigni
 „ Quòd certis in rebus inest secreta facultas.
 in quinto autem libro de Mundi ortu disputans cœlestia corpora temerè facta demōstrat.
 „ Quippe etenim primum terrai corpora quæq.
 „ Propterea, quòd erāt grauiā, & perplexa coibāt
 „ Tam magis expressere eā, quæ mare, sydera, solē,
 „ Lunamq. efficerent, & magni mania mundi.
 „ Omnia enim magis hæc è leuibus, atque rotundis
 Seminibus

„ *Seminibus , multoq̄. minoribus sunt elementis,*
 „ *Quàm tellus . ideò per rara foramina terræ*
 „ *Partibus erumpens primus se sustulit æther*
 „ *Signifer, & multos secum leuis abstulit ignis.*

Hæc Lucretius, atque alia in hoc eodem argu-
 mento de ortu cœli, syderum ac elementorum
 fortuito, & de motu astrorũ temerè factis quã
 plurima . hac igitur de causa & Democritum,
 & Anaxagoram reprehendit, atque ineptè pror-
 fus dixisse affirmat. quod autem in animalibus,
 ac stirpibus ait plerunque extra naturæ ordinẽ
 aliqua fieri, & per se clarum est, & infinities ab
 eo dictum; sed in secundo de Naturali Auscul-
 tatione præsertim in disputatione de casu, &
 fortuna, & libro quarto de Ortu Animalium, ubi
 de monstrorum pro creatione disputat . nam
 monstra fieri in ijs, quæ plerunque quidẽ æqua-
 bili, certa q̄. ratione ordinãtur, sed & aliter eve-
 nire possunt. quamobrem & quod præter natu-
 ram est aliquo modo secundum naturam esse .
 quæ verò hoc in loco ponit de absurda veterũ
 physicorum sententia, qui cœlum fortuitò con-
 stare dixerint, Animalia certa, ac rato naturæ
 principio non carere, in secundo de Naturali
 Auscultatione copiosius ijsdẽ ferè verbis ex-
 plicata sunt.

Ω *Στε εἶνα φανερόν ὅτι, ἐστὶ τι τοιοῦτον .*
 Ω *ὁ δὲ καὶ καλοῦμεν φύσιν . οὐ γὰρ δὴ ὅτι*
 Μ 2 *ἔτυχει .*

„ ἔτυχεν, ὅζ' ἐκάστου γίνεται σπέρματος. ἀλλὰ
 „ τόδε ἐκτούδε. οὐδὲ σπέρμα δ' τυχόν, ἐκτῶ τοιῶ
 „ του σώματος. ἀρχὴ ἄρα καὶ ποιητικὸν τῶ ὅζ' αὐ
 „ τοῦ, δ' σπέρμα. φύσει γὰρ ταῦτα. φύεται γὰρ
 „ ἐκτούτου. ἀλλὰ μὴν τούτου πρότερον δ' οὐ δ'
 „ σπέρμα. γένεσις μὲν γὰρ δ' σπέρμα, οὐσία δ'
 „ δ' τέλος. ἀμφοῖν δὲ ἔτι πρότερον, ἀφ' οὗ ὄξει δ'
 „ σπέρμα. ἔστι γὰρ δ' σπέρμα διχῶς, ὅζ' οὐτεκ
 „ οὐ. καὶ γὰρ ἀφ' οὗ ἀπῆλθε, τούτου σπέρμα, οἷον
 „ ἵππου, καὶ τούτου ὄξειν ὅζ' ἐκτῶ, οἷον ὄξεως.
 „ πρόπον δὲ οὐτὸν αὐτὸν, ἀλλ' ἐκατέρου τὸν οἰρη
 „ μένον. ἔτι δὲ διωάμα δ' σπέρμα. διωάμις δὲ ὡς
 „ ἔχει πρὸς ἐντελέχειαν ἴσμεν.

X X V.

„ **Q**uo circa eiusmodi aliquid esse constat
 „ quod naturam vocamus, non enim quod
 „ libet, & utcunque fors tulit ex quouis se
 „ mine oritur, sed hoc ex hoc. neque ex corpore
 „ quolibet semen quodlibet prodit. principium
 „ nanque & efficiens rei, quæ gignitur semen est.
 „ sunt hæc enim natura, & proinde ex hoc enascun
 „ tur. atque etiam priusquam hoc, illud est, unde
 „ semen exprimitur. semen enim ipsum generatio
 „ est, finis verò substantia. utrisque autem his pri
 „ us illud est, à quo proficiscitur. semen enim bi
 „ fariam accipitur, videlicet ex quo, & cuius. nã
 „ & à quo decessit semen eius est, ut equi; & eius,
 „ quod ex illo futurum est, ut muli. verum nō eo
 „ dem

dem modo, sed vt dictum iam est. adhac semen
non nisi potentia est. potentia autem quẽadmo-
dum ad actum se habeat nouimus.

Conclusio est eorum, quæ superius dicta sunt. nam cum ostendisset *Comm.*
in naturalibus rebus esse aliquod oportere motionis principiũ, quẽ admodum in artificiosis ars est: veteresq. refutasset, qui in ijs, quæ & oriuntur, & occidũt statuere penẽ videbãtur aliquod huiuscemodi initium, in diuino autem corpore fortunam, & casum maximẽ pollere iudicabant: mox etiam finem declarasset esse terminum motus naturalis, quando nihil impedimento fit: concludit hoc loco clarũ esse in rebus omnibus esse principium illud, quod naturam appellamus. nam si status est rebus omnibus ordo, nisi quid fortuito contingat, vt semper ad formæ, & finis indeptionem moueantur res, quem cum fuerint consequutæ quiescãt: perspicuum est esse principium insitum, & per se in rebus, quod motus, & quietis causa fit. hoc autem naturam dicimus. porrò longius rem explicare erat superuacaneum, cum satis in secundo libro de Naturali Auscultatione huic naturæ declarationi datum sit. Sed quod ad propositam tractationem pertinet, rationem ponit non asper-

M 3 nandam,

nandum. non enim quodlibet, vt fers tulit, ex quocunque femine ortum ducere. nam si nulla natura ducerentur res, atque omnia temerè fierent, nihil impediret leonem ex bouis ori femine, agnum ex lupo. modo autè ait hoc ex hoc necessariò fieri, vt à boue bouem, ab homine hominem, ab olea oleam, & postremò ab animali animal à planta plantam. adhæc non quodlibet semen ex quolibet etiã excerni corpore. nam nusquam videris ex humano corpore semen edi, quod leonis, aut asini procreandi vim habeat. nam cum ita statutum sit simile à simili specie procreari, semen, quod mediũ est, inter animal quod procreat, & quod procreatur: non esse alienum debet. est enim semen efficiens licet non primum, quod infinitam vim habet formandi menstrui ea forma, qua principalis auctor præditus est. & quemadmodum securis fabri nihil potest à proposito artificis alienũ fabrefacere, sed eò ducitur, quò ars ducit: est autem ars in artifice: sic semen non potest aliud procreare animal, quàm illud, quod naturæ propositum est. natura autem tributum est, vt à cognato fiãt omnia. hæc autem inquit mira ne sint. sunt enim natura

» quare ita etiam nascantur oportet. maximo iudicio propter vulgares homines coniugatorũ nominum ratione posita. nam si natura quæ

apud

apud nos φύσις dicitur ἀποτοῦ φύσθαι, hoc est à nasci dicta est: patet illà esse ortus ducē, vt hac ratione res ita φύωνται hoc est nascantur. sed latet & melior ratio. Cum enim vis sit, quæ ad finem tendit, id est ad hominē procreandum, quæ nihil aliud quàm natura est: necesse est vt homo procreetur necessariò nisi qd sit, quod ortum impediatur. possunt autem impedire plurima. quod autem subdit. atque èt prius quàm hoc illud est, vnde semen exprimitur. eò tendit, vt probet quod à femine fit perfectius, atque præstantius esse femine. neque hoc si legamus vt Gaza vertit sed vt in cōtextu græco est. ἀλλὰ μὲν τούτου πρότερον τὸ οὐ τὸ σπέρμα. hoc est: sed sanè illud hoc prius est, cuius est semen. nam cum semen in motu sit, & medium inter animal, & non animal, illud, cuius est, necessariò perfectione est longè præstantius. est autem eius, ad quod procreandum natura ducitur. hæc est vera horum verborum sententia: hæc etiam germana translatio. nam non iniuria Leonicus Gazam corrigit. hoc enim ex ratione posita facile ostenditur. semen enim ait generationem esse, finem autem generationis substantiam, vt ex hoc manifestum sit semen longè imperfectius, & posterius esse substantia; quanquam tempore prius sit, & potestate. id quod in omni motu, qui finē habet,

& in ijs omnibus, quę ante finem sunt verè po-
 test enunciari. nāsi finis gratia motus est, pa-
 tet finem nobiliorem, & secundū actum prio-
 rem esse oportere. id quod non semen ab Ari-
 stotele dictum, & demonstratum est. est igitur
 quod procreatur femine prius, sed & femine,
 & eo, quod gignitur, quod genuit prius est. se-
 men autem duorum est: tum eius, à quo deflu-
 xit, tum eius, cuius gratia est, vt Sophronici, &
 Socratis: vt equi q̄ ab eo excretus est, vt muli,
 quòd illum genuit. semen igitur, si cum ambo-
 bus comparetur, altero & tempore, & natura
 posterius est: altero tēpore, & potestate prius,
 actu, & perfectione posterius. hæc enim præ-
 stantiæ prærogatiua, quam vulgò prioritatem
 nominant, illa est, quā Aristoteles quinto Me-
 taphysicorum libro κατὰ δυνάμιν καὶ κατ' ἐν-
 τελέχειαν, hoc est secundum potestatem, &
 actum nominat.

κς'.
 Ἔστιν ἄρα δύο αἰτίαι αὐται, τότε οὐ ἐνε-
 κα, καὶ τὸ ὄζ ἀνάγκης. πολλὰ γὰρ γίνε-
 ται, ὅτι ἀνάγκη. ἴσως δ' ἄν τις ἀρρήσειε, ποίαν
 λέγουσιν ἀνάγκην, οἱ λέγοντες ὄζ ἀνάγκης. τῷ
 μὲν γὰρ δύο τρόπων οὐδέτερον οἶον τε ὑπάρ-
 χαν τῷ διωρισμένων, ἐν τοῖς κατὰ φιλοσοφίαν.
 ἔστι δὲ ἐν γε τοῖς ἔχουσι γένεσιν ἡ τρίτη. λέγο-
 μεν γὰρ πλὴν προφιλῶ ἀναγκαῖόν τι κατ' ἑδέτε-
 ρον

22 ρον τούτων τῶν τρόπων. ἀλλ' ὅτι οὐχ οἷον τε
 23 ἀνθρώπου ταύτης εἶναι. τῶτο δ' ὅτι ὡς περὶ ὕψους
 24 θέσεως. ὡς περὶ γὰρ ἐπαΐδα σχίζειν τῶν πελέ-
 25 κει, ἀνάγκη σκληρὸν εἶναι. εἰ δὲ σκληρὸν χαλκῶν,
 26 ἢ σιδηρῶν, ἔτως καὶ ἐπαΐδη τὸ σῶμα ὄργανον.
 27 (ἐνεκά τινος γὰρ ἕκαστον τῶν μορίων, ὁμοίως δὲ
 28 καὶ τὸ ὅλον,) ἀνάγκη ἄρα τοιοῦτον εἶναι καὶ ἐκ-
 29 τοίω δὲ. εἰ ἕκαστον ἔσται.

XXVI.

22 **C**ausæ igitur sunt hæ duæ numero, altera
 23 cuius gratia. altera ex necessitate. multa
 24 enim gignuntur, quia necesse est. sed quæret for-
 25 tasse quispiam quã necessitatem intelligi velint,
 26 qui res fieri necessariò aiunt. neuter enim accipi
 27 potest ex ijs eorum modorum, qui præfiniuntur
 28 in ijs, quæ per philosophiam tractata sunt. ter-
 29 tius autem ijs, quæ habent generationem rebus
 30 est. alimentum enim neutro illorum modorũ esse
 31 dicimus necessarium: sed quia fieri non potest, ut
 32 res sine eo sit, ideò necessitatem ei adscribimus:
 33 quod quasi ex suppositione est. ut enim quia secu-
 34 ri scindendum sit, durum aliquid esse necesse est:
 35 Et si durum vel æereum, vel ferreum: ita cum in-
 36 strumentum sit corpus (est enim tum membrum
 37 unumquodque rei alicuius gratia tum verò to-
 38 tum ipsum) efficitur profectò ut esse tale, atque
 39 ex talibus constare necesse sit, si illud, cuius gra-
 40 tia ipsum est, futurum est.

Vnde

Comm.

Nde fit hæc ducta conclusio dubiū esse alicui potest. nam de materia, quæ ὁ ἀνάγκη plerūque dicitur proximè habita mētio non est, sed de natura, qua fit, vt propagētur species, neque ex vnus femine animalis nascatur alterum diuersum specie. sed meo iudicio respexisse videtur ad ea, quæ superius longa oratione tractata sunt. nam cum præter materiam, quam veteres vnā agnouerant, formam, & finem in rebus esse demonstrasset: quanquam interposita sunt plura, quæ ad formæ declarationē pertinent, adiecta etiam nonnulla de insito rerum principio quod natura dicitur: tamen, quod initio propositum est, hoc in loco cōcludit. duas autem causas esse nō simpliciter accipiendum est: sed duas causas in hoc de partibus animalium opere requirendas. nam in singulis partibus explicandis duæ reddi possunt causæ, altera finis, cui membrum, & actio destinatur: altera materia, ex qua singula membra constant. hoc autem in progressu patebit clarius. sed vnum adnotandum cū quatuor causæ sint: forma autem cū fine cōueniat, atque eadem prorsus sit, tres fieri, efficiens, materiā, & finem. ex his autem materia, & fine in his de partibus libris potissimum vtitur, in libris aut, qui de Ortu Animalium inscribuntur, efficiēte,

&

& materia præfertim, nonnunquam etiam fine, ut sese dederit occasio, quod initio illorum librorum docet apertissimè. Materiam appellat *ἡ ἀνάγκη* ex necessitate, quemadmodum & paulò ante. quoniam autem quod ex necessitate dicitur plura significat, ut in quinto Metaphysicorum libro adnotavit: idcirco ne vlla oriatur ambiguitas neutrum ait esse earum significationum, quæ in philosophia declaratae sunt: philosophiã intelligens aut treis illos, libros quos de philosophia scripsisse testatur Laertius, quosq. in primo de natura Deorũ adducit M. Tullius: aut libros illos Metaphysicorũ: sed esse tertiã quandã significationem, quæ rebus, quæ ortũ, atque interitũ habēt accommodatur. in eo aut loco, quẽ adduximus, si tñ ille sit. primũ necessariũ ait esse *ἡ συνάτιον*, hoc est, adiuuantem causam, & sine qua fieri non potest, quod fit: materiam sanè significans. deinde violentum. mox quod aliter esse non potest, & absolutè necessarium est. postremò demonstrationem, quæ aliter esse nequit, si à primis, ijsq. necessarijs propositionibus cõfecta sit. quatuor igitur necessarij significationes sunt. sed postremæ duæ cõueniunt, atque sub vnam cadere videntur. quamobrem non sine ratione dixit quod ex necessitate dicitur, materiaq. proprium est, neutrum duorum illorum existere.

existere. nam neque liberè necessarium est. neque violenter, sed medio ferè modo, quem appellat $\sigma\zeta$ $\lambda\omicron\upsilon\sigma$ $\delta\epsilon\sigma\epsilon\omega\varsigma$. Nam cum nihil sine ea esse possit, à posteriore semper eius necessitas est. dicitur nã si domus est lateres, & tigna esse necesse est. Si corpus instrumentum quid est: constat enim ex instrumentalibus, ministrisq. membris: tale necessariò esse debet. vt si manus debet apprehēdere, qui proprius eius finis est, debet esse multifida: flexus habere digitorum ad capiendum, & premendum accommodatos: digitum vnum breuem, sed crassum, qui à parte inferiori benè premat: vngues, qui quamuis in alijs animalibus videantur superuacanei q. homini tamen non parum necessarij ad tegendos digitos, & iuuandos ad capiendū, & premēdum. sed hæc ad locum illum prout melius potuimus accommodauimus, cum tamen incertus sim illos ne, an alios potius de philosophia libros adducat.

” **Ο**τι μὲν οὐκ ἔστι δύο πρόποι τῆς αἰτίας, καὶ δὲ
 ” λέγοντας τυγχάνειν μάλις μὲν ἀμ-
 ” φοῖν. εἰ δὲ μὴ, δῆλον γε παρ᾿ ἅσθαι ποιῆν. καὶ ὅτι
 ” πάντες οἱ τοῦτο μὴ λέγοντες, οὐδὲν ὡς εἰπῆν
 ” περὶ φύσεως λέγουσιν. ἀρχὴ γὰρ ἡ φύσις μάλ-
 ” λον τῆς ὕλης.

Constat

XXVII.

„ **C**onstat igitur duos esse causæ modos, ac po-
 „ tissimum assequi vtranque verbis oportet-
 „ re, sed si minus id fieri potest: tamen pro viribus
 „ eniti ad eius significationem: omnesq. nihil ferè
 „ de Natura docere, qui hoc non dicunt, existima-
 „ re: principium enim rerum natura potius, quàm
 „ materia est.

Concludit duas esse in hac tractatio *Comm.*
 ne causas, alteram, quam $\delta\zeta$ ἀνάγ-
 κης, hoc ex necessitate vocat, quæ
 materia est, alteram, quæ cuius gra-
 tia dicitur, quæ finis est, idē atque forma: atque
 has physicum, qui de Animalibus agat, potif-
 simum perspectas habere, & benè perspectas
 verbis assequi: quòd si fieri non potest, vt in
 reddendis causis materiam ac finem quis no-
 uerit, dandam tamen illi esse operam, vt quoad
 fieri possit, declaret. satis enim est, in ignota
 causa proximè eam accessisse. nam sunt ali-
 quando ita abstrusæ rerum causæ, vt qui vel ve-
 risimiliter eas attigerit, satis illum fecisse cre-
 dendum sit: vt Aristoteles in apum generatio-
 ne facit libro de Ortu Animalium tertio. quæ
 cum ita sint perspicuum esse ait veteres phyfi-
 cos nihil ferè de rerum natura dicere: qui quã-
 quam de materia dicant aliquid, formã tamen,
 quæ

quæ re vera Natura est ignorare. dicit autē ὡς
 εἰπῆν vt ita dicam, quasi leniens quod dixerat
 in vniuersum. non enim omninò verum est
 nihil dixisse physicos. sed cum res ex materia
 & forma constent, & à forma habeant vt sint:
 quicumque materiam solam explicant dicunt
 quidem aliquid: sed neque vt res est decla-
 rant, neque vt potest intelligentia comprehen-
 di. nam forma & est & cognoscitur omnis res
 composita. est igitur mutila adeò, & dimidia-
 ta physicorum veterum tractatio, vt pro nihilo
 possit ab elegantioribus haberi philosophis.
 porrò verba Aristotelis. εἰ δὲ μὴ δῆλον γε πα-
 ρασθαι ποιῆν quorum interpretatio facilis est:
 Ephesius aliter explicat. nam physicum oportere
 rerum omnium materiam afferre, & for-
 mam. quòd si qua res sit, quæ materia careat,
 vt corpus diuinū, declarare debere, atque osten-
 dere cur materiam non afferat. nam vbi mate-
 ria non est nullam posse ab ea rationem reddi,
 quam ego interpretationem non accipio, tum
 quòd in vniuersum non loquitur Aristoteles,
 sed de Animalium tractatione, in qua opus nō
 est cœlestis corporis mētionem facere, & eius
 causas afferre, vt in libris de cœlo fit: tum q̄ si
 in vniuersum etiam de omni naturæ tractatio-
 ne loqueretur, falsum est cœlum carere mate-
 ria. Caret illud quidem ea materia, quæ infe-
 riorum

riorum rerū propria est, quæ nullam habet formam sibi perpetuò destinatam, sed mutabilē, & facilè intereuntem. sed non omninò materia destitutum est. habet enim materiam, quæ vnica cœli forma contenta est, quæq. nullam mutationem subit, nisi motus, qui loco fit. accedit quòd Aristoteles in libris de cœlo, cœlū non vt sine materia considerat, sed vt corpus, ex materia, & forma compositum. sed hæc nostri non sunt instituti. quæ autem Gaza transfert. Omnesq. nihil ferè de Natura docere, qui hoc non dicunt existimare: verbum è verbo sic apponenda. atque omnes, qui hoc non dicunt, nihil vt ita dicā de Natura dicere. principium enim natura magis est, quàm materia.

κ η'.

Ε'νιαχοῦ δὲ πού αὐτῆ καὶ Ἐμπειδοκλῆς περιπίπῃ, ἀγόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. καὶ πῶ οὐσίαν καὶ πῶ φύσιν ἀναγκάζεται φάναί τ' λόγον εἶναι. οἷον ὅσοι ἄποδιδούς τί ἔστιν. οὔτε γὰρ ἐντι τ' στοιχείων λέγει αὐτό, οὔτε δύο, ἢ τρία. οὔτε πάντα, ἀλλὰ λόγον τῆς μίξεως αὐτῶ. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ ἡ σὰρξ τὸν αὐτὸν ῥόπον ἔστι, καὶ τῶ ἄλλων τῶ τοιούτων μορίων ἕκαστον. αἴτιον δὲ τῶ μὴ ἐλθεῖν ἔνθ προγενεσέουσι ἑπὶ τὸν τρόπον τούτου, ὅτι ἔτι ἢ ἔστιν εἶναι, καὶ ἔστιν εἶναι πῶ οὐσίαν, ἔκ τῶ. ἀλλ' ἠΨατο μὲν Δημόκριτος πρῶτος. ὡς οὐκ ἀναγκάσιον δὲ τῆ

φυσικῆ

„ φυσικῆ θεωρίᾳ . ἀλλὰ ἐκφερόμενος ὑπὲρ αὐτῆς
 „ τῆ πράγματος . ὅτι Σωκράτους δὲ τοῦτο μὲν ἦν
 „ ζήτησις . ἔδὲ ζητεῖν τὰ περὶ φύσεως , ἔληξε . πρὸς
 „ δὲ τὴν χρήσιμον ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀπέ-
 „ κλιναν οἱ φιλοσοφοῦντες .

X XVIII.

„ **E**mpedocles etiam in eam interdum incidit
 „ ductus ab ipsa veritate : & substantiam,
 „ atque naturam esse rationem fateri compellitur .
 „ veluti cum os quid sit reddit . quippe qui non ali
 „ quod elementum unum esse id velit , non duo , aut
 „ tria , non omnia , sed mixture elementorum ra-
 „ tionem . igitur & carnem , & ceteras eiusmodi
 „ partes hunc eundem in modum esse apertum est .
 „ Causa verò , quam obrem Antiquiores illi aucto-
 „ res non ad hunc venerint modum , quòd quid res
 „ esset , atque substantiæ definitionem ipsam expli-
 „ care haudquaquam solebant . sed Democritus
 „ hanc tetigit primus , non tamen quòd ad rerum
 „ naturalium studium putauerat necessariam , sed
 „ quoad ab ipsa re traheretur . Socratis verò tem-
 „ poribus usus quidem definiendi increvit , sed inda-
 „ gatio rerum Naturalium desijt . nam omne phi-
 „ losophiæ studium ad vtilem virtutem civilemque
 „ usum translatum est .

Comm.

Hæc omnia ἐκ περιουσίας dicuntur . nam
 quod ad rem propositā pertinebat satis
 hætenus

hactenus probatum est formam esse præcipuè
rei Naturam, & in ea physicum maximè occu-
pandum esse, & veteres physicos aberrasse, cū
a neglecta materia, & generationem rerum
inquirerent. sed afferunt & demonstrationi-
bus allatis aliquam vim. nam maximum est ve-
ritatis argumentum, cum ea, quæ probauimus
argumentis, ab aduersarijs etiam vel ipsa verita-
te ductis non negata ostendimus aliquando.
Empedoclē itaque ait incidisse quasi aliud agē-
tem, vt formam præter materiā esse in rebus fa-
teretur (formam & substantiam, & naturā no-
minat) ab ipsa fanè veritate compulsus. fit
enim aliquando, vt quando etiam rem ignora-
mus, atque aliter, quā par sit de illa differimus,
inuiti verum aliqua ex parte, fateamur. velut
hic, qui cū in rebus compositis nihil aliud agno-
sceret, quàm quatuor elementa; tamen de osse
loquens, quod etiam ipsum ex elementis com-
positum est, non existimauit vnum elemento-
rum esse, quemadmodum oculū ignem, neque
aut tria, aut etiam omnia elementa, quēadmo-
dum animam: sed rationem missionis elemen-
torum, hoc est formam aliquam præter elemē-
ta ipsa, quæ eorū, quæ ex se fiunt materia sunt,
quod si de osse, quod & ipsum ex elementis cō-
stat verum est dicere formam esse præter qua-
tuor elementa permista mutuò, quid impedit,

N quia

quia de alijs etiam rebus compositis ratio hæc plurimum valeat? Causam autem quare veteres ijs non venerint ad hunc cognitionis modum, quæ à forma, hoc est à rei natura ducitur, illam ait fuisse, quòd rei essentia, & definitio apud eos in usu non erat. Nam cum nulla definitio apud eos extiterit, qua rei declaratur essentia, mirum non est formam etiam iacuisse neglectam: cum illius cognitionis viam, & rationem non agnoscerent. quam tamen ait tetigisse Democritum, & ipsum veritate ductum, quemadmodum & Empedoclem. (nam quod Gaza vertit. sed quoad ab ipsa re traheretur clarius, ac fidelius conuertendum est, sed ab ipsa re tractum.) Socratis autem temporibus usum quidem definiendi increuisse. Nam quemadmodum in Platonis, & Socraticorum dialogis potest aliquis animaduvertere: ijs temporibus dialecticæ usus maximè valuit, quæ in definiendo, & diuidendo præcipuè cernitur. nam & M. Cicero Seruium Sulpitium laudans ab hoc cõmendat, quod & rem vniuersam nosset in partes distribuere, & distributã definitione explicare, quod dialecticorum proprium est. didicit quidem hoc à magistro Platone, à quo etiã sumpsit, omnẽ, quæ in querendo, quæ via quadam, & ratione habetur, orationem, præscribi primũ oportere, vt quid illud sit, de quo quæritur

tur in controuersia non fit. incrementum igitur Socratis temporibus definiendi ratio, sed naturalium rerum scientia penè desijt. Nam omne studiũ suum in ciuili scientia, hoc est in ea philosophiæ parte, quæ de vita, & moribus est, Socrates collocauit. is enim primus extitit qui moralem philosophiã à cœlo inuexit, dignus sanè qui hoc munere mortalibus communicato felicioribus fatis obiret. hanc autem sententiam ijsdem ferè verbis habet in primo libro de prima philosophia. & M. Tullius in Academicis hæc de Socrate scripta reliquit. Socrates mihi videtur id quod constat inter omnes primus à rebus occultis, & ab ipsa natura inuolutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerant, auocauisse philosophiam, & ad vsum cõmunem adduxisse, vt de virtutibus ac vitijs, omninoq. de bonis, rebus, & malis quæreret. cœlestia autem vel procul esse à nostra cognitione censens, vel si maximè cognita essent, nihil tamen ad benè viuendum conferre. hæc ille. sed animaduertere opus est Aristotelis rationem, quæ contra Empedoclem afferatur hoc in loco, & in extremo primo Metaphysicorũ libro. nã dubitari alioquin posset, an si os forma est in symetria permistionis elementorum, sequatur etiam omnia alia membra formas esse in elementis permistis, non autem ele-

menta tantum inter se compacta . posset enim os peculiarem habere naturam, quæ neque carni, neque nervo, neque arterijs accommodetur. quin si Aristotelis tractationes obseruemus, aliam apud eum viderimus ossium naturam, aliam simularium partium cæterarum . sed dubitatio locum non habet, si consideremus eandem esse omnium partium rationem, quod ad elementa pertinet, ex quibus confectas esse credimus. sic enim neque os à nervo, nec nervus à carne ullo pacto differt . siquidem ex quatuor omnia constant simplicibus corporibus, & quod ad hæc pertinet eiusdem substantiæ sunt atque naturæ . sic optimè dicitur, si os forma est in elementis illa vel illa ratione permixtis, caro etiã forma est, & nervus . nam in ijs quæ eiusdem naturæ sunt ab vno potest necessaria ad plura afferri probatio . quemadmodum in secundo de cælo probat Aristoteles à lunæ corpore cætera sydera nulla volutatione agitari . quippe cū luna, quæ eandem, atque alia speciem habet non volutetur : consentaneum est alia sydera hoc non agi motionis genere.

- κθ'.
- » ΕΙΚΤΕΟΝ ΔΕ ΟΥΤΩΣ . ΟΙΟΝ ΟΤΙ ὄζειν μὲν ἢ
 » ἀναπνοή, τῆ δὲ χάριτι . τοῦτο δὲ γίνεται
 » διὰ τὰ δὲ ὀξυανύκην . ἢ δ' ἀνάγκη, ὅτε μὲν ση-
 » μαίνει ὅτι ἢ ἐκείνο ἔσαι δ' ἢ ἐνεκα . ταῦτα ἀνάσ-

,, καὶ ὅτι ἔχεν. ὅτε δὲ, ὅτι ὅτι οὕτως ἔχοντα
 ,, καὶ πεφυκότα. Ἐ δὲ δερμόν γάρ, ἀναγκαῖον ὄζει
 ,, ναί. καὶ πάλιν εἰσιέναι ἀντικροῦον, τὸν δ' αἶρα
 ,, εἰς ῥεῖν. τοῦτο δὲ ἤδη ἀναγκαῖον ὄζει. τῷ ἐντὸς
 ,, δὲ δερμοῦ ἀντικρόποντος ἐν τῇ ψύξει τῷ θύρα-
 ,, σθεν αἶρα, ἢ εἰσοδος καὶ ἢ ἐξοδος. ὁ μὲν οὐκ πρό-
 ,, πος οὗτος ὁ τῆς μεθόδου. καὶ περιῶν δεῖ λαβεῖν
 ,, τὰς αἰτίας, ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰσι.

XXIX.

,, **L**icet quod modo dixi ita demonstrare. da-
 ,, ta animalibus spiratio est huius gratia rei,
 ,, sed eam propter has effici res necesse est. Neces-
 ,, sitas verò aliàs ita significat, ut si res, cuius gra-
 ,, tia futura sit, hæc haberi necesse sit: aliàs ita, ut
 ,, sic se habeant, aptaq. sua natura ita sint. egredi
 ,, enim calorem, rursusq. ingredi, cum in re obuia
 ,, offendatur, aeremq. interlabi neecessarium est. sed
 ,, cum aer exterior refrigerando retorquet, ingres-
 ,, sus, atque egressus caloris interioris rei alicu-
 ,, ius gratia agitur. hic modus tractandi est. hæc
 ,, ad id genus doctrinæ via, & ratio attinet. hæc &
 ,, eiusmodi sunt ea, quorum causas accepisse operæ
 ,, precium esse duximus.

Non satis fuit Aristoteli demonstrat Comm.
 se in rebus, quæ natura sunt, & præ-
 fertim in animalibus, materiam, &
 finem physicum debere cognosce-

re, nisi etiam modum tradidisset quo aut à fine, aut à materia vniuscuiusque rei reddatur & *διότι*. quamobrè cum quæ ad Empedoclem Democritum, & Socratem pertinebant interposuisset, ad ea, quæ proximè demonstrabat, orationem hanc conuertit. Nam quod dictum est de materiæ, & de finis in quaque re apposita redditione, ita licere demonstrare: vt datâ esse Animalibus spirationem, neque ijs omnibus, sed quæ sanguineam naturam habent: hanc autem esse refrigerationis, & refectionis causa omnibus quidè in vniuersum, sed ijs magis, quæ fecundiora sunt sanguine, & calidiora. hæc autem si esse debet necessariò instrumentis opus esse, quæ actionem hanc peragant. hæc pulmones sunt, quorum officiũ est dilatatione, atque contractione spiritum trahere, & emittere, in qua vicissitudine tota animalis vita est. nã eò vsque viuimus quousque spiritum ducimus, vt dicit in libro de spiratione & in quarto horum librorum. quin & Hippocrates in libro de hominis natura viuum hominem circumscribit

μέχρι αν δυνατός η τὸ πνεύμα ἔλκει εἰς εαυτὸν. est igitur hoc in loco, & finis, & materiæ redditio. finis enim respirationis est refectionis natiui caloris, à quo supposititia necessitate materia infertur. hac itaque ratione demonstrandum est in singulis, quas natura obit actionibus,

bus, & in omnibus animalium membris, quæ ad finem aliquem natura fabricata est. & quoniam necessitatis meminit, ne in hac vlla sit adhuc ambiguitatis occasio, distinguit illud necessitatis genus, quod supposititium appellamus ab eo quod liberè, & absolutè necessariū est. hac enim significatione ignem dicimus in sublimè ferri necessariò, quòd ita scilicet natura comparatum habet, & sua ita postulat essentia. illa, si respiratio est pulmones esse necessariò, qui ad respirationem edendam sint optimè accommodati. hanc itaque necessitatem exponit exemplo à re proposita non alieno. Nam calidum inquit, quod intra animal inclusum est, necesse est, vt exeat eò quòd ita eius natura fert, vt & sursum feratur, & ad cognata calida corpora. hoc idem si offendit & cogitur, ne vacuum relinquat locum, ingreditur etiam necessariò, aërq. interlabitur: hic enim modo exit, modo intrat. hoc autem necessarium est, eò, quòd ita postulat aëris natura. Calidum aut inqt introclusum cū in frigus externi aëris incurrat in causa est, vt & ingressus, & egressus in animali efficiatur. hic aut ingressus, & egressus alicuius rei gratia est, hoc est refrigerationis spiritus, & caloris innati (desunt aut hæc in excuso græco codice, quæ in antiquo aliquo exemplari inuenta fortasse Gaza posuit) hoc Aristo

relis exemplum de necessario absoluto . quod
 ita perplexū est, vt ad respirationem illud qui-
 dem pertinere ignotum non sit, ad qualem au-
 tem respirationis modum ignotissimū. Ephe-
 sius ad Platonis sententiam alludi putat. fuisse
 autem hāc Platonis de respiratione sententiā .
 aërem enim à naribus ad pulmones delabi, quē
 excaifactū, & tenuem redditū per nares egredi
 conari, egredientē autem in aerem incurrere,
 qui circa nares sit, cuius frigore dēfior euadat
 atque in actiorem locum sese recipiat, quā
 prius erat . quoniam autem inane non est in
 rerum natura, sequi densatum aerem alterum
 aerem, qui locū impleat, in quo aer dum esset
 tenuior extiterat . sic respirationem conti-
 nuè fieri . & quoniam manifestò hęc senten-
 tia Platonem non habet auctorem, mirum est,
 ita lapsum esse doctum hominē : nisi dicamus
 Platonem quidem in Tymæo alium respiratio-
 nis modum docuisse, in dogmatis autem non
 scriptis hunc modum reliquisse, qui à Platoni-
 cis, quasi per manus ad posteriores peruenerit,
 à quibus etiam sumpserit Ephesius . quod quā-
 uis probabilitatem quādam habeat, tamen vel
 eo conuincitur, quòd & si hęc esset nō scripta
 Platonis opinio, eius tamen etiam meminisset
 Aristoteles in libro de Respiratione, cum eius,
 quæ in Tymæo est, mentionem habuerit . sed
 vtcunque

vtcunque sit, hæc de respiratione opinio vt Platonica hæctenus non agnoscitur, quod ego sciam, verbis autem Aristotelis accommodatur quàm optimè. quanquam licet etiam existimare Platonis hoc in loco referri sententiã, quæ in Tymæo est, & verba ita esse accommodanda, vt eius etiam dictis non aduersentur. quæ autem de respiratione ait, vt Ficinus transtulit, hæc sunt. Sed videamus iterum quibus causis respiratio hunc in modum, quem nunc cernimus fuerit instituta. Cuius quidem rei talis erit consideratio. Quoniam vacuum nusquam est, quò quidquam eorum, quæ perferuntur ingredi queat: spiritus autem è nobis euolat, cuius constat in vacuum quidem hunc spiritum non euolare, sed proximũ sibi è sua sede depellere: depulsum rursus illum proximum sibi semper extrudere, ac secundum necessitatem huiusmodi, quidquid in sedem illam percutitur, atque impellitur, vnde egressus est halitus, ingressum illuc, replensq. halitũ ipsum subsequi. idq. totum simul reuolutione quadam, qua nusquam sit vacuum, fieri. ex quibus Platonis verbis elicitor respirationem nõ modo per os, & nares. verum etiam per corporis meatus occultiores fieri. Cum enim statuatur, quod & plerique philosophi non negabãt, inane nullibi reperiri, dicit aerem, qui intra corpus

pus est exeuntem per expirationem (sic voco
 πῶ ἐκπνοῶ) aerem alium, qui extra est, pro-
 pellere hūc alium, illum alium, qui coactus a-
 lius impulsione, per corporis meatus ingressus
 locum occupat, in quo aer erat, qui expiratus
 iam est. hic aut excoactus aerem, qui in mea-
 tibus est propellit, qui propulsus loco cedit, at-
 que ita per meatus expiratio etiam fit. non mo-
 do autem qui propellitur aer expiratur, sed e-
 tiam qui propellit. vt expiratione facta p me-
 tus cutis, ne detur inane mutua particularum
 aeris ppulsione, sequatur deinde per os inspi-
 ratio, vt in hunc modum & expiratio, & inspi-
 ratio fiat necessitate quadam coacto aere loca
 vacua statim implere. Hæc Platonis de Respi-
 ratione sententia. cui nō difficile meo iudicio
 Aristotelis verba accommodantur. Nam quan-
 do ait calidum exire necessariò, & ingredi of-
 fendens, significat aerem, qui introclusus est
 iam calidum redditum exire, qui cum aliū pro-
 pellat, illum, quamuis nondum actu sit pote-
 state tamen calidum offendētem in cutem in-
 trogredi, vt inanem repleat locum. quando au-
 tem ait. calidi, quòd intus est offendentis in
 externi aeris frigus ingressum, & egressum fie-
 ri: concisè innuit, quòd cū calidus aer exie-
 rit seu per meatus, seu per os, propellit alium
 frigidum actu. hoc enim significat per offen-
 dit.

dit . qua mutua propulsione necessitate qua-
dam continuè facta & expiratio fit, & inspira-
tio . (hæc enim est ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἐξοδος) sic
probatum est Aristotelem ad Platonis senten-
tiam alludere, quemadinodum opinatur etiam
Ephesius, sed ad eam, quæ verè Platonis est, nō
ad eam, quam ille refert . quod si mea hæc in-
terpretatio alicui non satisfacit, sequatur prio-
rem, quam & Ephesius & Leonicus amplexan-
tur: modo sciat Aristotelem respirationis mo-
dum innuere, quem aut nemo ex veteribus phi-
losophis tradidit, aut traditum quidem fortasse
Aristotelis sæculo temporum iniuria posteris
abstulit . non enim quæ solæ referuntur veterū
sententiæ extiterunt, sed mille aliæ, quæ varijs
casibus ad posteros non peruenerunt . hæc te-
nus docuit Aristoteles viam, & rationem, qua
tractatio de Animalibus instituenda est : & de
quibus sumēdæ causæ sint, & quæ nam hæc sint :
id quod in extremo contextu ponit breui enu-
meratione . sic priora , quæ ad eruditi munus
pertinent absoluit, absoluturus in sequentibus
quæ sunt reliqua .

λ'

” **Α**μβάνουσι δ' ἐνιοὶ ἑκαδέκασον διαμερού-
” **Μ**ενοὶ ἑ γένος εἰς δύο διαφορὰς . τοῦτο δὲ
” ὅτι τῆ μὲν οὐ ῥάδιον, τῆ δὲ ἀδιώατον : ἐνίων
” γὰρ ἔσαι διαφορὰ μόνη μία, τὰ δ' ἄλλα περιεργ-
γα°

” γὰρ οἷον ὑπόπου, δίπου, σχιζόπου. * αὐτῆ
 ” γὰρ μόνη κυρία, εἰ δὲ μὴ ταυτὸν, πολλάκις ἀνασ
 ” καῖον λέγειν.

XXX.

” **S**unt verò, qui genus in duas secundo differen
 ” tias accipiunt singulare. quod quidem par
 ” tim non facile, partim nullo pacto fieri potest. nō
 ” enim desunt, quorum vna tantum sit differentia,
 ” cætera autem superuacua sint. Verbi gratia: pe
 ” datum, bipes, fissipes, multifidum. hæc enim vna
 ” potissima est. sin minus, sæpius idē dici necesse erit.

Comm.

N Animalium tractatione non pa
 rum negotij est viam, & rationem
 iuenire, qua singulas animatiū spe
 cies, & inuenire, & inuentas pos
 tis artificiosè declarare. neque profectò inepta
 videretur Diuini Platonis Methodus, nisi tot
 effret ab Aristotele conuicta rationibus, vt iam
 loco cedere coacta sit. erat enim vt in cæteris
 sciētijis, ita in Dialectica Plato felicissimè ver
 fatus, quam vel cō maximè laudat, quòd rem
 vniuersam potest in partes distribuere vsque
 ad eam, quæ postrema partium est. Nam & in
 Philæbo eam celebrat, & in Sophista, & in Par
 menide: in Phædro autem, & in Politico ma
 ximè necessariam ostēdit: sine qua qui aliquid
 declarandum suscipiunt non mediocres erro
 res

res comittere. eius autē è Politico verba, quoniam ad rem nostram & faciunt, placuit apponere. sed & contrarium huius faciunt: quæ diversa sunt minimè distinguunt. Cum oporteat, vbi quis primum multorum percipit communionem non prius desistere, quàm differentias omnes in ea, quæ speciebus clauduntur inuenerit. atque iterum quoties dissimilitudines plurimas in multitudine sentit, & ægrè sentit, nõ prius ab hac aspectus molestia desistere posse, quàm coacta, quæ cognata sunt intra cognationem vnã, proprietate nq̄. concludens vnus generis essentia vestiãt. hæc ille. Aristoteles autem non damnat ille quidem partiendi rationem, quippe quam nõ parum in scientijs explicandis conferre existimauit, tum in generibus diuidendis, tum in totis quibusdam rebus, tum in vocibus, quæ sua plerunque ambiguitate in causa sunt, vt nõ mediocriter aberremus. sed non eam esse existimauit, cui omnia subiecta sint. Nam ea præsertim diuidendi ratione, quæ *διχοτομία* dicitur postremas animalium formas reperire, & longum esse putauit negociũ, & maximè fallax: imo penitus impossibile. ait igitur esse, qui singulare accipiunt in duas secãdo genus differentias, aut Platonẽ intelligens, aut quod magis credo Speusippum, & Xenocratem qui Platoni successerunt in schola singu-

lare autem vltimas vocat species animalium, propterea quòd cum species sint minimè genera esse possunt. hoc Platoniorum institutum cum proposuisset partim alic non facile, partim impossibile esse. ac primum quod difficile sit ostendit, deinde quòd impossibile: non simul vtrumque vt putat Leonicus. prima autem ratio est, quam græcè dicimus ἀντιπαράστασις (latinè nonnulli vocant obsistentiam.) Nam vt etiam tribuamus fieri posse, vt extremæ species, partitione, quæ in duas differentias fit inueniatur: hoc tamen vrgemur absurdo, quòd cum eas differentias, quæ speciem cõstituunt, quærere necesse sit, atque vna tantum sit multarum rerum differentia, quæ singulas res à ceteris differre faciat: nos innumeras conglobare cogimur, si singulorum generum partitione vsque ad extremum vtimur. Nam si hominis quærimus speciem diuidendo genere per differentias figillatim, sumemus primum animal, quod in pedatum, & in impdatum partiemur. (sic latinè cum Gaza dicere liceat) impdatum autem cum non sit homo pedatum iterum partiemur in bipes & multipes, multipes autem cum non sit homo, bipes erit necessariò. bipes autem in fisisipes, & in non fisisipes diuidetur. Homo autem non est non fisisipes, erit igitur fisisipes. fisisipes autem iterum in multifidum,

& pau-

& paucifidum, si placuerit, diuidetur. paucifidum nō est homo. erit itaque multifidum. erit igitur homo Animal, pedatum, bipes, fissipes multifidum. in hac partitione, qua inuentam hominis speciem esse opinamur, maximè peccatum est. nam & multifidum satis est ad hominem constituendum, & ceteræ differentiæ superuacaneæ: & quod primum in animalis diuisione sumptum est multoties repetitum est. nam & in bipede est, & in fissipede, & in multifido. bipes autem, quod secundo loco positum est in fissipede, & multifido: fissipes in multifido. vt primum quater ponatur: ter alterum: bis tertium. ita fit, vt in quibusdam speciebus aut superuacanea ponamus, aut multoties idē inculcemus, quod maximum est in omni doctrina vitium, quemadmodum in libro τῶν ἐλέγχων docuit. imo sanè dupliciter peccatur. nā & ille error, & hic comittitur. quis enim negat satis esse multifidum, quod hominem à cæteris differentem reddat? nam si hominem animal esse dicimus multifidum, genere, & extrema differentia definimus, quod definitionis genus optimum est. rursus quando multiplicata diuisione descendimus, perspicuum est, quod in supremo loco ponitur multoties reperi, quoutque ad extremum veniatur. sed hæc inferius declarabimus, & si qua sunt, quæ dubitationem

tionem faciunt perpendemus.

λα΄.

„ **Ε**τι δὲ προσήκοι μὴ διασπᾶν ἕκαστον γέ-
 „ νος, οἷον τοῦ ὀρνίθου, τοῦ μὲν, ἐν τῇ δε, τοῦ δὲ,
 „ ἐν ἄλλῃ διαίρεσι, καθάπερ ἔχουσιν αἱ γεγραμ-
 „ μέναι διαίρεσις. ἐκᾶ γὰρ συμβαίνει τοῦ μὲν με-
 „ τὰ τῆς ἐνύδρων διηρηθῆσθαι, τοῦ δὲ ἐν ἄλλῳ γένει.
 „ ταύτῃ μὲν οὐ τῇ ὁμοιότητι ὀρνίς ὄνομα κα-
 „ ται, ἑτέρα δὲ, ἰχθύς. ἄλλα δ' εἰσὶν ἀνώνυμοι,
 „ ὃ ἔναυμον καὶ ὃ ἀναυμον. ἐφ' ἑκατέρῳ γὰρ τού-
 „ των οὐ καίται ἐν ὀνομα. εἴπερ οὐδὲν τ' ὁμογε-
 „ νῶν διασπασέον, ἢ εἰς δύο διαίρεσις μάταιος
 „ ἀν εἴη, οὕτως γὰρ διαίρεσις ἀναγκᾶν χωρί-
 „ ζειν καὶ διασπᾶν. τῶς πολυπόδων γὰρ ὄσι τὰ
 „ μὲν, ἐν τοῖς περὶ οἷς. τὰ δ' ἐν τοῖς ἐνύδροις.

XXXI.

„ **A**d hæc genus quod vis distrahi non debet:
 „ ut exempli gratia aves aliæ in hoc, aliæ in
 „ illo diuisionis membro collocentur. quod edite
 „ illæ diuisiones faciunt, quippe cū ita fiat, ut auiū
 „ aliæ cum aquatilibus constituentur aliæ in alio
 „ ponantur genere. sed ut nomen huic similitudini
 „ auis, illi piscis inditum est, sic aliæ sunt, quæ nomi-
 „ ne vacant: ut illa compos sanguinis, aut expers.
 „ vtræque enim nomine vno caret. quod si nihil ex
 „ his, quæ generis societate iunguntur distrahi debet
 „ frustra illa seorsum in duas partes distinctio agi-
 „ tur, cum seiungi, ac distrahi sit necesse, si ita diui-
 „ datur.

„ datur . sunt enim ex multipedibus alia in terre-
„ stre , alia in aquatili genere .

Secunda ratio hæc est, quam *ἐνστάσις* hoc est instantiam dicimus, qua probat diuisionis methodum ineptam esse, et minimè accommodatam inueniendis vltimis animalium formis . Nam non debet inquit quoduis genus distrahi ita, vt pars in alio, pars in alio diuisionis membro statuatur. genus autem accipimus non vltimam speciem, vt Ephesius existimat, sed genus quidem, quod plures sub se continet species, exuperatione tamen, & defectu differentes, in quod quando deuentum sit debet phycus sistere quemadmodum facit Aristoteles in omnibus de Animalibus libris : sed vtcunque sit, speciei locum tenet haud dubiè, & penè vltimæ . non debet igitur distrahi, ac dissipari, vt pars in vna, pars in altera partitionis differentia seiungatur . Nam si aues, quæ vno genere comprehenduntur aliæ sub terrestrium differentia collocentur, aliæ sub aquatilium, quis negat distractum esse auium genus, & hac ratione fieri non posse, vt diuidendi ratione vltimas attingamus auium species . sic igitur impossibilem rem aggreditur Plato, & alij, qui methodo hac vltimas inquirunt animalium species .

Comm.

hæc tota rationis vis, cuius antequam in conte-
xtu ponatur conclusio, verba quædam inter-
ponantur, in quibus ait similitudini quorun-
dam animalium nomen inditum, vt piscibus,
vt auibus: quorundam etiam nō esse positum,
vt sanguineo, & non sanguineo generi. quæ nō
sine causa posita sunt. nam & hæc maximè va-
lent ad improbādā platoniam diuisionem.
nam si in diuidendo animali differentias huius-
sce generis sumamus, quæ non habent species
vno nomine comprehensas, perspicuum est,
nullam posse hac diuisione specierum fieri po-
sitionem. nam si animal in sanguineū, & exan-
gue partierum, quoniam neque sanguineum,
neque exanguie species vllas sub se continent,
quæ vno nomine comprehenduntur. sic enim
species sunt: fit, vt finem suum non assequa-
tur partitio. quare impossibilis reddatur hæc
methodus. sic & tertio libro huius operis de
pulmone loquens, esse ait animalium genus,
quod *ἀναιμον* id est paucō sanguine fecūdum
habet pulmonem, sed communi generis carere
nomine: non vt auium genus, quod hoc nomi-
ne donatum est. hæc si ita declarentur locum
non habet Ephesij dubitatio, & facilè soluitur.
sequitur postea conclusio, quòd si vt probatum
est; nulla animalia, quæ vno genere compre-
dantur debent ita distrahi, vt in repugnātibus
diffe-

differentijs collocentur: sequitur hanc partiē-
di rationē fallacem esse, & quòd proponit sibi,
nullo pacto posse assequi: hac enim ratione ad
vltimas species minimè peruenitur. Nā si ani-
mal diuiserimus imp datum, & in imp datum
rursum pedatum in paucipes, & multipes, & in
hoc genere statuamus in sectorum aliquod ge-
nus: rursusq. animal diuidere cœperimus in
aquatile, & terrestre in hunc errorē incidemus
manifestò, vt multipes in duabus repugnanti-
bus differentijs statuamus. quod si ita est qui
pote est vltimas attingere animalium species?
hæc ratio est, qua impossibilem ostendit spe-
cierum inuentionem, si eam partiendo genere
scrutabimur. quod autem ait αἱ γεγραμμένα
διαγέσεις hoc est conscriptæ diuisiones, quæ-
rendum est, an Plato de diuisionibus aliquid
scripserit præter, ea. quæ in Dialogis scripta
sunt. an illæ sint potius, quas à Speulippo con-
scriptas testatur Diogenes. scripsisse enim ait
illum διαγέσεις, καὶ πρὸς τὰ ὅμοια ἰσοθέσεις,
quod mihi consentaneum videtur. Quãquam
vt ex Aristotele licet colligere secundo libro
de Ortu & Interitu Platonis re vera diuisiones
sunt. Nam de quatuor primis qualitatibus eo
loco sermonē habens, & quot sunt, & quomo-
do coniūgantur: post Parmenidis & aliorum
sententiam, Platoni adscribit in diuisionibus

tria statuisse rerum initia, paruum, magnum, & quod horum medium est quod extremorum esset $\mu\acute{\iota}\gamma\mu\alpha$ hoc est mistio. Diuisiones autem aut sophistam esse Alexander Aphrod. sensit: Nam quæ circumferebantur diuisiones Platonis non esse; aut non scripta Platonis dogmata, quæ ipse descripsit Arist. id quod magis placet Ioāni Philopono in eius libri cōmentario.

* ποδότητος.

Σ Τεθήσει μὲν ἀνάγκη διαρῆν. καὶ διαρῆου
 22 σιν οἱ διχοτομοῦντες. οὐκ ἔστι δὲ διαφορὰ
 22 τεθήσεως. ἢ τεθήσει, ἀδιώατον γὰρ εἶδη εἶναι τῶ
 22 μὴ οὗτος οἶον τῆς ἀσχιδίας ἢ τῶ ἀπῆρου, ὡς περ
 22 πῆρωσεως καὶ * ποδῶν. δεῖ δὲ τῆς ἀκολουθου δια
 22 φορᾶς εἶδη εἶναι. εἰ γὰρ μὴ ἔσαι, διατὶ ἂν εἴη τῶ
 22 καθόλου, καὶ οὐ τῶ καθ' ἕκαστον. τῶ δὲ διαφο
 22 ρῶν, αἰ μὲν, καθόλου εἰσὶ, καὶ ἔχουσιν εἶδη. οἶον
 22 πῆρωτης, ὅ μὲν γὰρ ἀσχιδον. ὅ δὲ ἐσχισμένον
 22 ὅτι πῆρον, καὶ ποδότης ὡσαύτως, ἢ μὲν πολι
 22 σχιδῆς. οἶον τὰ δίχηλα, ἢ δὲ ἀσχιδῆς καὶ ἀδιαι
 22 ρετος. οἶον τὰ μώνυχα, χαλεπὸν μὲν οἰῶ δια
 22 λαβεῖν καὶ εἰς τοιαύτας διαφορὰς, ὧν ὅτιν εἶδη.
 22 ὡς θ' ὅτι οἰῶ ζῶον ἐν ταύταις ὑπάρχειν, καὶ μὴ
 22 ἐν πλείοσι ταυτόν. οἶον πῆρωτὸν καὶ ἀπῆρον.
 22 ἔστι γὰρ ἀμφω ταυτόν. οἶον μύρμηξ, καὶ λαμπυ
 22 ρίς, καὶ ἕτερά τινα.

Privatione

XXXII.

Priuatione item dividere ita necesse est. &
 quidem id faciunt qui seorsum in duo secant.
 at priuationis, qua priuatio est, nulla est differen-
 tia. non enim fieri potest vt species eius sit, quod
 non est velut impediti, aut impennati, sicut pen-
 nati, & pedati, differentia autem vniuersalis spe-
 cies habeat necesse est. Nam nisi habeat, cur vni-
 uersalibus potius adnumerari, quam singulari-
 bus debeat? sed quanquam sunt differentia, quæ
 vniuersales sint, & species habeant, vt pennatus,
 cum pennarum alia fissa, alia continua sit: peda-
 tus etiam partim multifidus est, partim bifidus,
 quod in bisulcis animalibus patet: partim conti-
 nuus nulla fissura diductus, qualis eorum est, quæ
 solidam habent vngulam, tamen difficile est vel
 in eiusmodi differentias, quorum species sunt di-
 spartire, vt quoduis animal contineatur in ijs ip-
 sis, nec idem in plures veniat, vt pennatum & im-
 pennatum. ambo enim hæc in eodem specie pos-
 sunt contineri, vt formica, vt Nitedula, siue Cir-
 cindela; & alia quædam vtrunque recipiunt.

Tertio hæc ratio est, qua probat pla- Comm.
 tonicam illam in duas differentias
 partitionem, quæ διχοτομία græcè
 dicitur ineptissimam esse ad spe-
 cies inueniendas, & cognoscendas. quocirca
 hæc

hæc est instantia est impossibile negociū infirmās. nā qui diuidendo genere duabus differentijs, species p̄scrutātur, multas differētias in diuisione ponere cogūtur, quæ priuationes sunt. nā si animal in sanguineum, & exangue partiamur, alterā differentiā sumpsisse nos perspicuū est, q̄ priuatio est. est enim ἀναιμον quod exangue dicimus τὸ ἐναιμον hoc est sanguinei priuatio. quod si priuationis nullæ possunt esse species: est enim priuatio eius, quod est priuatio, quare neque etiam est: sequitur sine vlla dubitatione diuisionis finem præcidi, vt ex ea nulla possit inueniri species. nam in ipso (vt a- iunt) impingit limine. quare neque vltius potest progredi. differentiam autem ait non esse priuationis, quia priuatio est. aut accipiēs differentiam pro specie, vt animaduertit Ephesius, quod mihi nō adeo probatur. aut hoc sensu intelligens non esse priuationis differentiā, id est post priuationem nullas alias esse posse differentias, quæ priuantem differentiam partiantur, quamobrem cum vltius progredi nō liceat ab incepta partitione desinere frustratos oportere: aut etiam hac sententia. Nullam differentiam esse priuationis, hoc est nullam priuationem. quia priuatio est differentiam esse posse. quocunque autem modo intelligantur ratio sequitur, quæ probat, quod positum est.

Cur autē dixerit priuationis quia priuatio est, in causa esse putarim, quòd priuatio dupliciter accipi potest. nam & priuationem possumus intelligere simpliciter, & illud, quod priuatione nonnunquam significatur. potest enim aliqua esse differentia, quæ nomen habeat, & quæ in eorum, quæ sunt, ponatur numero, significetur tamen priuatione, quo sensu fortè dictum est ab Aristotele libro secundo de Naturali Au scultatione priuationem esse aliquo modo formam. adde quòd è duobus contrarijs, quod ignobilius, ac inferius est, sæpissimè ab Aristotele priuatio dicitur. sed hoc in præsentia nostra non interest. satis est priuationis, quia nō est, cū illud, quod sit tollat è medio, nullas species esse posse. nam si impedatum, vel inalatū pro differentijs statuamus, cūm speciebus sint destituta ineptè facimus. non enim differentia sunt. haberent enim alioquin species (*ἀπὸ δίαυ* autem & *ἀπὸ ἀπὸ δίαυ* Gaza vertit impedatum, & inalatum nouè quidem sed significanter, & aptè. & impedatum dixit *πρὸ ἀπὸ δίαυ*. nam si impedationem, aut impediam dixisset, offendisset magis eruditorum aures) probauit hæcenus priuationis nullas species esse, quòd autē esse deberent, vel inde confirmat, quòd differentia, quæ vniuersalis est, quæq. de pluribus, quæ sub se sunt, enunciatur, species habeat necessè est.

Comm.

est, hoc enim vniuersalis differentia natura postulat, vt plures sub se, de quibus dicitur cōprehendat species. nam alioquin singularis esset: sed si singularis est, cur vniuersalis loco sumitur, vt per eam species extremae constituantur? hæc omnia sanè inepta sunt, & rem, quæ fieri non potest aggrediuntur. quamobrem cōcludere oportebit. diuisionem nihil posse, in exquirendis, aut inueniendis vltimis animalium formis. post tertiam autem rationem, quam hæctenus explicauimus, ponit & quartã, quæ ἀντιπαράστασις hoc est obfistentia esse videtur. nam quoniam qui Platonem, aut Speusippum tuebantur fateri poterant, priuationes non esse ad inueniendas species idoneas, esse tamen alias differentias, quæ priuationes non sunt, quibus nihil impedit ad extremas species pateri progressum. ideò inquit Aristoteles, vt hoc etiã tribuamus alia tamen absurda sequentur. Nam verum quidem hoc est esse plures differentias, quæ vniuersales sunt, & species habent, vt pennatum, quod & in illud pennatorũ genus diuiditur, quod fissas habet pennas: & in illud, quod cōtinuis alis peruolat, quale genus nocturnum, & vespertilionum est & insectorũ aliquorum, quæ alarum loco membranas habent quibus ad volandum vtuntur. vt pedatũ, quod diuiditur in illud animalium genus, quod

fisis incedit, ac multifidis plantis, & in illud, quod bifidos habet pedes, & in illud, quod solidam habet vngulam. sed quanquam hæc differentia species habeant, tamen difficile admodum est ita partiri, vt singula animalium species, in singulis etiam differentijs contineantur. non autem in binis, aut etiam pluribus. nã si animal in alatum, & in inalatum diuidimus, quoniam formicarum alia sunt, quæ alas habent; alia, quæ ijs destituta sunt, fit, vt genus illud vtraque differentia contineatur. at quàm absurdum est in binis differentijs singulas contineri species, nemo est, qui negat, quo fit vt quoquo velimus diuidendi rationem accommodare, minimè reperiamus idoneam ad species villo modo constituendas, hæc Aristoteles hoc loco, sed in secundo Poster. Analyticorum quanquam de hoc diuisionis genere, quo de agitur, non loquatur eo in loco, alijs etiam quibusdam vtitur, quæ videnda sunt. non parum enim hunc locum illustrant. illud adnotandũ in græco contextu non ita legi, quemadmodũ Gaza conuertit: quanquam eadem sententia est. verbum autem è verbo Priora verba sic legenda, differentiarum autem aliquæ quidẽ vniuersales sunt, & species habent, vt. c. Posteriora autem. difficile quidẽ igitur partim in eiusmodi differentias. hæc quidem fidelis translatio sed

tio sed inepta illa Gazæ & sententiam melius exprimit, & elegantior est.

λγ.

* ἡ ἀδιύα
τον.

Ἰντων δὲ χαλεπότατον* εἰς τὰ ἀνα-
μα. ἀναγκάσιον γὰρ τῆς καθεκάστων ὑπάρ-
χειν τινί, τῆς διαφορῶν ἐκάστω. ὥστε καὶ τῶ
ἀντικειμένῳ. εἰ δὲ μὴ ἐνδέχεται τοῖς εἶδει δια-
φέρουσιν ὑπάρχειν εἶδος τι τῆς οὐσίας ἀτομον
καὶ ἐν. ἀλλὰ διαφορὰν ἔξει. οἷον ὄρνις, ἀνθρώ-
που. ἡ διποδία γὰρ ἄλλη καὶ διάφορος. καὶ ἐν
ἐναίμα, ὃ αἷμα διάφορον, ἢ οὐδὲν τῆς οὐσίας ὃ
αἷμα δετέον. εἰ δὲ οὕτως ὅξιν, ἢ μία διαφορὰ
δυσὶν ὑπάρξει. εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον ὅτι ἀδιύατον
τέρησιν εἶναι διαφορὰν.

XXXIII.

Omniū verò difficillimum, imo impossibile
est, ut in ea, quæ sanguine carent ita diuida-
mus. differentiam enim unamquamque in aliquo
singulari inesse, & proinde oppositam necesse est.
quod si fieri non potest, ut ijs, quæ specie inter se
differunt, species aliqua individua, unaquæ. insit,
sed differentiam intercedere necesse est, ut avis ab
homine differt. bipedis enim ratio alia, diversaquæ.
est. vel si sanguine constant, sanguis discrepat ipse
nisi pro nulla essentia parte debeat haberi. sed si
hoc ita est, differentia una duobus inerit. quod si
ita sequitur, apertum iam est impossibile esse, ut
privatio sit differentia.

Hoc

Hoc ad illud refertur, quod proximè *Comm.*
 positum est, nō ad superiora vt pu-
 tat Ephesius. cum enim dixisset dif-
 ficile esse partiri in differētias eius-
 modi, vt eadem species duabus differentijs nō
 dispescatur: addit, difficillimū esse in infangi-
 nea intellecto superiori verbo διαλαβεῖν hoc
 est distribuere. exanguium autem nomine o-
 mnes possumus differētias intelligere, quæ pri-
 uationes sunt, quales ἀποδοῦν, ἀπείρεον, & huius-
 modi alias. cur autem difficillimum sit partiri
 in differētias, quarum altera priuatio sit, vel ex
 eo perspicuum est, quòd cum in alijs differen-
 tijs, quarum vtraque habitus est, sæpissimè ac-
 cidat, vt eadem animātium species duabus dif-
 ferentijs contineatur, in his necesse est ita acci-
 dere, vt in quavis specie, non modo altera, sed
 & altera, quæ priuans dicitur differentia sit. Nā
 cum omnes ferè differentia, quæ priuatione
 & habitu partiūtur nullas habeant species, quæ
 vno nomine conueniant, fit, vt plura ab ijs cō-
 prehendi videantur, quæ tamen tam vni, quàm
 alteri tribuuntur differentia. vt si Animal in-
 sanguineum & exanguie diuidamus; quoniam
 nullas habent nominatas species potest sub ijs
 aquatile animal contineri & terrestre. atque &
 terrestre, & aquatile sub vtraque differentia re-
 peritur. Nam & terrestrium sunt, quæ sangui-
 ne

ne carent, & quæ sanguinea sunt, & aquatilia eadem ratione, ita igitur fit, ut cum in alijs differentijs, quæ habitus sunt, & nominatas habent plerunque species, sæpenuero accidat, ut eadem species duabus contineatur differentijs: in ijs quæ & nomine carent, & habitus ambæ non sunt, necessariò hoc contingat. quamobrem non sine ratione posuit Aristoteles in his difficillimam esse partitionem. hanc ego puto horum verborum esse sententiam. nam quam affert Ephesius haud satis probo. ait enim, probari fieri nullo modo posse, ut priuans differentia species non habeat. nam si altera, quæ habitus est species continet, ut sanguineum: altera etiam, quæ ei contraria est, habere oportere, ut exangue. sed hæc & superius probata sunt, & cum superioribus malè cohærent. his ita positis aliud ponit, ut omni ex parte confirmet priuantem differentiam inueniendis formis esse ineptissimum. imo etiam in vniuersum omnè bipartitam diuisionem. quod enim ait εἰ δὲ μὴ tam ad illud, quod proximum est, quàm ad id, quod paulò remotius, referendum est. cum enim dixerit χαλεπὸν μὲν οὖν, addidisset ἢ χαλεπότερον δὲ, iure addit εἰ δὲ μὴ, hoc est, si autem verum hoc non est, ita partitionibus platonice euenire, ut eadem species diuersis contineatur differentijs: aliud quid accidet, quod

peius

peius est, & absurdius; vt omni ex parte sint angustia. nam accidet eandem differentiam specie differentibus animalibus inesse. nam si hoc non fatentur aduersarij, quòd quando animal per alatum, & inalatum diuidimus, eadem species in vtraque differentia collocetur; eò incidunt, vt eandem differentiam duabus, aut pluribus, ijsq. diuersis speciebus inesse fateantur. Nam alatum & insectis quibusdam conuenit, & auibus, & vespertilionum generi. & hæc inter se haud parùm differunt animalia. diuersæ enim alæ insectorum, & vespertilionum sunt ab ijs, quæ auium propriæ sunt. eadem ratione si animal partiemur in pedatum, & in impeditum, rursus pedatum in multipes, & paucipes: paucipes in bipes, & quadrupes contingit diuersas species vna differentia contineri, vt auem & hominem bipedis differentia, quam Aristoteles *διποδία* vocat: cum tamen constet hac bipedis ratione non minimum ab homine discrepare volucres. hoc idem autem deprehendimus manifestò & in alijs quibusque. nam & sanguineum; quod pro differentia sumitur plures animalium cōtinebit species inter se ea sanguinis ratione discrepantes. alia enim est humani sanguinis substantia, & hircini, seu capri ni, nisi inquit fortasse dicatur sanguineum ad substantiam non pertinere, quod falsum est.

cum

cum in quoque corpore, quæadmodum & cæterę similes, aut dissimiles partes, ita & sanguis ad substantiam non parum conferat. quæ cum ita sint perspicuum est vnã eãdemq. indiuiduam differentiam duabus inter se diuersis formis existere. quod si ita est, omnem diuisionem, & eam præsertim, quæ priuatione fit, impossibilem esse comperimus. hæc Aristoteles. cur autem cum de omnibus differentijs superioribus loqueretur, de priuationis differentia concludat tantum, in causa est quòd & principio de priuatione loquebatur, ac verbis quibusdã interpositis alias etiã differentias absurda quædam habere probasset: mox ad eiusdem priuationis impossibilem redijt, vt primum ferè propositum de illa fuisse videretur. his ita explicatis, accipienda non est Ephesij declaratio, quæ, vt opinor Aristotelis verbis non adeò accommodatur. sic enim verba continuat. vt sententia sit. sin autem non contingat, vt duabus speciebus eadem differentia sit, vt aui, & homini: erunt sanguinei aliquæ species. sic autem & in sanguinei erunt species (sic enim lego apud illũ quanquam excusum sit τὸ ἐν αἵματι) quod falsum est. priuationis enim nullæ sunt species. quare manifestum est diuisionem per priuationem explodendam esse. sed an hæc Aristotelis sententiam attingant, videant, qui iudiciofiores

fiores sunt. Gazæ etiam translatio (nisi fallor) cum expositionem sequatur Ephesij corrigenda est hunc in modum. Quod si fieri non potest, accidit ijs, quæ specie inter se differunt speciem aliquam substantiæ indiuiduam, vnamque esse, & quæ sequuntur.

λ δ'.

Ἔσονται δὲ διαφοραὶ ἴσαι τοῖς ἀτόμοις ζώοις, ἅπερ ἄτομά τε ταῦτα, καὶ αἱ διαφοραὶ ἄτομοι. κοινὴ δὲ μή ὄξιν, οἱ δ' ἐνδέχεται μὴ ὑπάρχειν κοινῶ, ἄτομον δὲ, δῆλον ὅτι κατὰ γένειον κοινῶ. ἐν τῷ αὐτῷ ὄξιν, ἕτερα ὄντα τῷ ἕδει ζῶα, ὡστ' ἀναγκαῖον εἶ ἴδια αἱ διαφοραὶ εἰς αἷς ἅπαντα ἐμπίπῃ τὰ ἄτομα. μηδεμίαν αὐτῶ εἶναι κοινῶ, εἰ δὲ μὴ ἕτερα ὄντα, εἰς τὴν αὐτὴν βαδιᾶται. δεῖ δὲ οὔτε ἑ αὐτὸ καὶ ἄτομον εἰς ἕτεραν καὶ ἕτεραν εἶναι διαφορὰν τῶ διηρημένων. οὔτ' εἰς τὴν αὐτὴν ἕτερον. καὶ ἅπαντα εἰς ταύτας. φανερόν τούτων. ὅτι οὐκ ἔστι λαβεῖν τὰ ἄτομα εἰδηῶς * διακριθῆναι, οἱ εἰς δύο διακριθῆναι. * διανοηθῆναι τὰ ζῶα. ἢ καὶ ἄλλο ὀτιοῦν γένος. καὶ γὰρ κατ' ἐκάτους, ἀναγκαῖον ἴσας τὰς ἐσχάτας εἶναι διαφορὰς πᾶσι τοῖς ζώοις τοῖς ἀτόμοις τῶ εἶδει. ὄντος γὰρ τῶ δέ τιος γένους, οὐ διαφοραὶ πρῶται τὰ * λευκά. τούτων δὲ ἑκατέρου ἄλλαι, καὶ οὕτως εἰς ἑ πρόσω εἰς τῶ ἀτόμων αἱ τελευταῖαι τέσσαρες ἔσονται. ἢ ἄλλο τι πλῆθος τῶ ἀφ' ἑνὸς διπλασιαζομένων. τούτων αὐτὰ

* διανοηθῆναι

* λευκὸν καὶ ἑ μέλον.

„ σαῦτα δὲ καὶ τὰ εἶδη, ἔστι δὲ ἡ διαφορὰ, ἢ εἶδος
 „ ἐν τῇ ὕλῃ. οὔτε γὰρ ἀνδρὶ ὕλης οὐδὲν ζώου μό-
 „ ριον οὔτε μόνῃ ἢ ὕλῃ. οὔ γὰρ πάντος ἔχον σώ-
 „ μα, ἔσαι ζῶον. οὐ δὲ τῶν μορίων οὐδὲν, ὡς περ
 „ πολυάκισ εἴρηται.

XXVIII.

„ **Q**uinetiam totidem differentie erunt, quot
 „ animalia individua, siquidem & ea ipsa
 „ individua sunt, & differentie individua.
 „ neque vlla differentia communis est. quod si ita
 „ fieri potest vt non communis, sed individua sit, cō-
 „ stat quæ diuersa sunt specie animalia in eodē per
 „ illam quidem communem contineri. itaque ne-
 „ cesse est, vt si propriae sint differentie, in quas o-
 „ mnia individua cadant, nulla communis sit. sin-
 „ minus, quæ diuersa sunt venient in eandem: cum
 „ neque individuum idem diuersas per distinctionē
 „ adire debeat differentias, neque diuersa eandem,
 „ atque omnia in ijs ipsis oporteat contineri. Spe-
 „ cies igitur indiuiduas colligi ita non posse, vt di-
 „ uidunt, quæ Animalia, aut quod vis aliud genus
 „ seorsum in duo secant, apertum iam est. fit enim
 „ autoribus illis, vt vltimas differentias totidem
 „ esse, quot animalia omnia individua specie, neces-
 „ se fit. Cum enim genus aliquod sit, cuius differen-
 „ tie primæ album, & nigrum habeātur, atque eo-
 „ rum vtrorūque aliæ sint itidemq̄. vltorius vsque
 „ ad individua, efficitur profectò, vt vltimæ, aut
 „ quatuor,

„ quatuor, aut aliquo numero eliciantur, videlicet
 „ qui ab vno multiplicari possit, totidē autem spe-
 „ cies quoque erunt, cum differentia species sit in
 „ materia: neque enim sine materia pars vlla esse
 „ potest animalis, neque sola materia: non enim
 „ quoquomodo habens quid corpus, animal est, nec
 „ partium vlla, vt sępius dictum est boue, cinnori

Lia ratio, qua bipartita Platonis di-
 uisio infirmatur, quę αὐτὴ παραδεί-
 σις est, nam cum fieri nullo pacto
 possit, vt ad extremas quasque spe-
 cies deueniatur, tamen tribuit tandem aliquan-
 do deueniri, & alio tamen absurdo rem vrgeri.
 Nam si extremas, inquit, species sumendis dif-
 ferētis sigillatim inueniemus, differentię æqua-
 les erunt formis, quorum differentię sunt. Nā
 cum species indiuiduę sint, itidem & differen-
 tię fuerint indiuiduę: vt hac ratione postquā
 diuisione extremas species tetigerimus, tot af-
 feramus differentias, quot etiam species sunt.
 fit autem hoc, quia cum extremas inueniamus
 differentias, quas in alias diuidere nequeamus,
 totidem illas esse necesse est, quot etiam spe-
 cies. (hoc quā absurdum sit declarabimus
 postea.) quòd si accidet nullam differentiā cō-
 munem esse, sed indiuiduam, quę species con-
 stituat: (posset enim fortē duarū, aut plurium
 specierum esse aliqua communis differentia)

fieri demōstrat, vt sub eadem differentia diuer-
 ſæ ſpecies conſtituantur, quod fieri non poſſe
 ſuperius probatum eſt. quãobrem neceſſe eſſe,
 vt ſi propriæ ſunt differentiæ, ac indiuiduæ, to-
 tidemq̃. quot ſpecies ſunt, nulla communis re-
 periatur: nam ſi fuerit aliqua communis diffe-
 rentia, quod ſuperius dictum eſt, euenit. duas
 ſcilicet diuerſas ſpecies in vna differentia, quæ
 ipſas conſtituat, reperiri: Hoc autem ſummo
 iudicio fit ab Ariſtotele. nam cū probarit nul-
 lam differentiam comunem poſſe extremas
 ſpecies efficere, cōfirmat neceſſariò extremas
 differentias indiuiduas, quemadmodum & ſpe-
 cies ſunt, eſſe oportere. quod cum reiecerit, ni-
 hil erit reliqui in diuiſione Platonica. atque
 quando ait, non poſſe eſſe comunem differē-
 tiam, eius etiam meminuit, quod ſuperius ſtatu-
 tum eſt. Nam neque vnam differentiam diuer-
 ſis ſpeciebus ineſſe præcipit; neque vnam ſpe-
 ciem in diuerſis differentijs ſciſſam reperiri.
 hæc enim omnia fieri non poſſe probata ſunt.
 quæ cum ita ſint non iniuria concludit, quod
 ſibi propoſitum eſt, hoc eſt, fieri non poſſe, vt
 ſpecies animalium hac diuidendi via, & ratio-
 ne reperiri poſſint, ac colligi. non pauca enim
 ſunt, quæ rem impediunt, & omninò reddunt
 impoſſibilem. nam vt cætera omittamus, acci-
 dit vt differentiæ totidem ſint, quot etiam ſpe-
 cies

cies indiuiduæ . hoc autem absurdum est . Sed cur absurdum censeat hoc Aristoteles quærendum est, an quia differentiæ plures debent sub se continere species, cum illarum proprium sit de pluribus, quæ specie discrepant, enunciari : quando autem singulæ differentiæ singulis speciebus accommodantur, non de pluribus, sed de vna dicuntur solum? an quòd præter hoc indiuiduæ species nõ vna tantum differentia ab alijs discrepant, sed innumeris ferè . non enim solum fisisipes exempli causa humanam speciẽ constituere satis est, cum in hac sint & aliæ species, quæ conueniant ; sed bipes, aptitudo ad docendum, & huiusmodi? Nam non alia ratione Speusippus, vt est in secundo Post. Analyticorum volebat omnia cognita esse ei, qui genera vellet in species distribuere, quàm quòd innumeræ sunt differentiæ, quibus ab omnibus alijs rebus res quæque differunt . an etiã quòd differentiæ esse nõ possunt indiuiduæ quæ species constituent? Nã species à differentijs minimè discrepabunt, cum extremæ formæ species materiatae sint ; à materia enim recipiunt, vt indiuiduæ & vocantur, & sint: quod idem & differentijs accidit . Nã si extremæ sint res indiuiduæ, in materia erunt necessariò . atqui hoc modo dicere non possumus bipartita diuisione per differentias ad extremas deuentum esse

cies. an inquam, vnum ex his absurdis in Aristotelis sententia confirmanda valet, an simul omnia, quemadmodum ex cōtextu colligitur? in quo postquam dixit, sequi, indiuiduas fore differentias, rationem affert apertissimā. Cum enim genus, inquit, aliquod sit, vt exempli causa, Animal, quod bipartitō diuidamus vt per album, & nigrū, quæ differentia per alias & ipsa diuidatur, rursūq. hæ per alias, donec ad extremas species multiplicata diuisione bipartita veniatur: extremæ differentia quatuor erūt, aut quotlibet ex hac multiplicata diuisione possunt elici, seu quatuor, seu sex, seu decem: certè illud accidit, species etiā totidem esse, quod probare instituerat, imò præter differentias nullas esse species, cum differentia extremæ, illæq. indiuiduæ species sint. est enim, inquit, differentia forma in materia. nam si bipes extrema sit hominis differentia: bipes etiam ipsa species appellabitur, quæ cum esse re vera necesse sit, in materia erit necessariò. omnes enim res, quæ sub sensum cadunt, materiam habent, & formam, quæ duo rerum principia sunt, quorumq. alterū alterius ita eget, vt sine illo manere nequeat. nā neque animalis membrum sine materia est forma tantum, neque materia solū sine forma, sed materia, & forma constat: forma, inquā, quæ anima est. nō enim quia corpus

est

est, animal est, aut aliquod membrum ideò animalis membrum, quia corpus simpliciter est, sed quia animatum est. nam sæpenumero dictum est animal mortuum homonymè, & improprie animal appellari. His ita positis perspicuum est, extremas differentias indiuiduas, hoc est cù speciebus æquales esse non posse, quãobrem partitiones eiusmodi nihil posse in formis animalium. Hæc est meo iudicio verborum Aristotelis plana sententia, quam malè (vt opinor) intellexit Michael, & qui eum sequitur Leonicus. sed Michaelis duplex erratum. Cù enim putet adhuc probari ab Aristotele priuationis, quia vt differentia sumitur, species esse oportere. Verba illa, Quod si fieri potest, vt non communis &c. ita declarat, vt sententia sit. quod si fortasse dixerit aliquis quãdo indiuiduæ sumuntur differentia, nullas esse priuationis species, tamen secundum cõmunem differentiam eueniet, vt priuationis species sint. perinde enim ait valere, diuersæ species erunt sub eadem differentia, atque priuationis species erunt. Sed hæc malè, nisi fallor, dicta sunt. ppter ea quod non est amplius Aristotelis propositum demonstrare priuationis esse species, quando vt differentia sumitur. si quid enim de priuationis differentia dicturus erat, absoluit paulò ante. Adde quòd non ita obscure loquutus esset vt loco

erunt priuationis species. diceret, erūt diuersę species sub eadem communi differentia. præterea absurdum idem ponit, quod etiam supra in eadem differentia species diuersas collocari. Labitur & paulò post, & secum trahit Leonicum. nam vbi ait Aristoteles differentiã formam esse in materia. materiam accipiunt pro genere, eò quòd proportio inter materiã, & genus, aliqua est. sed quomodo hoc potest intelligi, cū addat Aristoteles, sine materia animalis membrum non esse, neque materiã solam? certè non vt ait ille, neque sine forma materiam esse, neque sine differentia genus. hæc enim nimis distorta sunt, & minimùm consentanea. adde q̃ malè diceret summus auctor, si cum differentiam in genere esse, dicere vellet, dixisset esse formam in materia. nam quod ait Ephesius, dici formam in materia, id est vt formam in materia, per fugium est parùm commodum. mitto alia, quæ dici possunt. nã Aristotelis verba cuique suggerunt, argumenta, præsertim si gręca legantur. Sed fortè dubitabit aliquis cur dicat Aristoteles extremas species esse indiuiduas, atque in materia, cū & ipsæ mentis notione vniuersales sint, quemadmodũ & genera, & differentiæ: cùm sola singularia sint, quæ in materia sunt. nam si quatenus re vera sunt inspiciamus, nõ magis species quàm genera,

genera, & differentia in materia erunt: vniuersalia enim quod sunt, singularium est. Sanè hæc opinor esse rationem. extremæ species cum in alias species non diuidantur, aut in aliam diuersa specie ἀτομα εἶδη hoc est indiuidua specie appellantur. & quanquam vniuersalia sint, quemadmodum & genera, & differentia, tamē quoniam immediatè (vt ita dicam) in singularibus, & in materia sunt, idcirco magis ijs, quàm aut generibus, aut differentijs in materia esse dici conuenit. hominis enim species statim & sine vllius interuentu in Socrate est, hoc est, in singulari materia; animal autem, & bipes non itidem. nam quamuis hæc in singularibus consistant, tamen non sine medio. nihil enim aut animal, aut bipes est, nisi aut auis, aut homo sit. qua ratione Aristoteles vrget Platonicos absurdo, quòd differentia æquales speciebus sint, quam rationem vel ideo validiorem existimo, quòd si species, nisi ab indiuiduis differentijs, & ijs, quæ speciebus æquales sunt, effici nequeant, de his etiam quæri potest à quibus constitutæ sint. nam in ijs illa etiam consequantur absurda, quæ in specierum constitutione sequi probatum est. restat igitur, vt à paribus, & si à paribus, & indiuiduis, de ijs rursus quæri potest à quibus fluxerint, vt hac ratione infinita euadat quæstio.

ἄλλοις ἢ ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ μὴ τοῖς

” **Ε**τι διαρεῖν χρῆ τοῖς ἐν τῇ οὐσίᾳ καὶ μὴ τοῖς
 ” συμβεβηκόσι καθ' αὐτὸ. οἷον εἴ τις τὰ σχή-
 ” ματα διαρεῖν, ὅτι τὰ μὲν, δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας
 ” ἔχει τὰς γωνίας. τὰ δὲ, πλείοσι. συμβεβηκός
 ” γάρ τι ἔργον, ὃ δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς
 ” γωνίας. ἔτι τοῖς ἀντικειμένοις χρῆ διαρεῖν. διά-
 ” φορα γὰρ ἀλλήλοις τὰ ἀντικείμενα. οἷον λευ-
 ” κότης καὶ μελανία, καὶ θυμία, καὶ καμπιλότης.
 ” εἰάνοι δ' ἀπὲρ ἀδιάφορα ἢ, τῷ ἀντικειμένῳ
 ” διαρετέον, καὶ μὴ ὃ μὲν νόσει, ὃ δὲ χρώματι.
 ” πρὸς δὲ τοῦτοις, τὰ γ' ἐμφυα τοῖς κοινῶς ἐργοῖς
 ” τῆ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. οἷον καὶ ἐν ταῖς ῥη-
 ” θείσαις ἡμῶν προεβυτικά καὶ πῆνα, ἐστὶ γὰρ τινὰ
 ” γένη. οἷς ἀμφω ὑπάρχει, καὶ ἐστὶ πῆνα. * κα-
 ” τὰ πῆνα καὶ ὃ τῶν μερμήκων γένος. καὶ τῷ ἀγρίῳ
 ” καὶ τῷ ἡμέρῳ * διαρεῖσθαι. ὡσαύτως καὶ ἀνδρῶ-
 ” ζαιε τὰ αὐτὰ εἶδη διαρεῖν. πάντα γὰρ ὡς ἀ-
 ” πείν, ὅσα ἡμέρα, καὶ ἀγρία τυγχάνει ὄντα. οἷον,
 ” ἄνθρωποι, ἵπποι, βόες, κύνες, ἐν τῇ ἰνδικῇ
 ” ὄνοι, αἴγες, πρόβατα. ὧν ἕκαστον, εἰ μὲν ὁμώνυ-
 ” μον, οὐ διαρεῖται χωρὶς. εἰ δὲ ταῦτα ἐν εἶδει, ὄχι
 ” οἷον τε εἶναι διαφορὰν ὃ ἀγρίον καὶ ὃ ἡμέρον.

XXXV.

” **A**dhac diuidendum ijs rebus est, quæ sitæ in
 ” substantia sunt, non ijs, quæ accidunt: vt si
 ” quis ita figuras diuidat, vt alie Angulos pares
 ” duobus rectis, alie pares pluribus habent. acci-

dit

* καὶ ἀπὲρ
 ρα.
 * διαρεῖ-
 τιν.

„ dit enim singula figure, vt pares duobus rectis an-
 „ gulos habeat. Oppositis item diuidendum est. di-
 „ stant enim inter se opposita omnia, vt albedo, &
 „ ingredo, vt rectitudo, vt curuitas. quod si altera
 „ diuersa sunt, diuidendum per opposita est, & non
 „ ita, vt alterum natatione, alterum colore distin-
 „ guatur. Animata etiam communibus animæ, et
 „ corporis muneribus diuidenda sunt. quod in ijs
 „ etiam, quæ modò diximus patet. alia enim gressi-
 „ lia sunt, alia volatilia. sunt enim nonnulla gene-
 „ ra, quibus datum vtrumque est, vt partim volu-
 „ cres, partim inuolucres sint, velut formicarum
 „ genus. atque etiam syluestris, urbaniq. ratione
 „ ita diuidetur, quod error est. fit enim, vt quæ spe-
 „ cie sunt eadem, hæc distinguere videamur. Cum
 „ omnia, quæ urbana sunt, eadē syluestria quoque
 „ reperiantur, vt homines, equi, boues, canes in ter-
 „ ra Indica, sues, capra, oues: quæ si æquiuoca sunt,
 „ non seorsum distincta sunt. sed se eadem specie,
 „ vnumq. sunt, iam fieri non potest, vt syluestre,
 „ atque urbanum pro differentijs rectè capiantur.

Nec omnia ἐκ περιουσία hoc est, vt COMM.
 ita dicam, ex abundantia posita es-
 se videntur. hæctenus enim mul-
 tis, ijsq. necessarijs probatum est
 rationibus, bipartitam illam Platonis diuisio-
 nem nihil posse in animalium formis colligen-
 dis:

dis : vt superuacaneum esse videatur, si ad eandem sententiam confirmandam aliæ afferatur rationes . sed operæ precium est post validiora argumenta admonere etiam quibusdam, quæ & ipsa ad rem confirmandam aliquid sint. Primum igitur, quod admonet est, diuidendam esse ijs differentijs, quæ substantiam rei declarant : non autem ijs, quæ accidentariæ sunt . quâuis per se rei conueniant, & propriæ eius sint. Nâ si quis figurarum varia genera accidentibus quibusdam partiatur : vt figurarum aliæ pares habere duos angulos duobus rectis, alias pluribus : malè illum, & ineptè facere . hæc enim accidentia esse, quæ quanquam in secunda ratione dictionis per se vt in Analyticis admonuit, sunt, non tamen constituendæ speciei vim habere . Nam quæ speciem constituunt differentia, essentialia sunt, & prima ratione per se dicuntur . nam rationis particeps, quod hominis differentia est, idcirco hominis speciem constituit, quod eius forma est res essentia, & per se primo modo dicitur . hac autem ratione & in secundo Posteriorum Analyticorum nõ improbat Aristoteles diuisionis Methodum, imò ad inuenienda essentia attributa necessariã iudicat . Refellit at illud partitionis genus, quod omnes omnium rerum vel accidentiũ persequitur differentias, quippe quod & obscurum est,

&

& inutile. Alterum, quod admonet, est, oppositis differentijs diuidere oportere. Nam quæ sibi mutuo repugnant, ea re vera inter sese discrepare, vt albedinem, & nigredinem, rectitudinem, & curuitatem. nam quoniam repugnantia sunt, & diuersa esse necesse est. quod si differentia repugnantium diuersitas est, meritò si genus partitur, debet habere, cui contraria sit, & cum qua genus diuidat, quo fit, vt in optima diuisione non quaslibet differentias afferre necesse sit, sed eas, quæ repugnantes sunt, & diuidendi generis compotes. nam si quis in diuidendo animali differentias ponat, Natatile, & volatile, malè partitur. nulla enim est huiusce diuisionis necessitas, cum duæ hæc differentia repugnantes non sint. neque enim natatus volatui aduersatur in aliquo repugnantia genere, neque cōtrà volatus natatui. hoc enim illud est, quod ait. oppositis diuidendū esse eò quod opposita omnia inter se distent. Quod autem *ἔαν οὐδὲν δάτερον διάφορον*. sic accipiendum esse censeo, diuidendum esse genus oppositis differentijs, ex quibus si altera sit, quæ differentias contineat, illam etiam differentijs oppositis in species tribuendam esse. Tertio loco monet vitandum esse illud diuisionum genus, quod accidentibus quibusdam fit, quæ animæ & corporis communes sunt. nam fieri, vt eadem species

cies duabus sectæ sint differentijs, quod superius improbatum est. vt si quis diuidat animal aliud volucre esse, aliud gressibile (sic dicimus δ τροφῆταικόν) nam sic esse volucrum genera, quæ singula binis contineantur differentijs. quemadmodum & formicarum genus est, quarum aliæ gressibiles sunt, aliæ volatiles. quas autem vocet actiones, quæ animæ, & corporis sunt, difficile non est intelligere. Nam actiones omnes, quæ viuenti corpori conueniunt, quia vitam habet, ab anima proficiscuntur, quæ & vita est, & animati corporis forma. Cum autem corpore fiant, quippe quod instrumentale est, & actionibus obeundis accommodatum, corporis etiam esse dicuntur. quamobrem & in primo de Anima non sine ratione dixit, Si quis dicat animam irasci; perinde dicere, ac si etiam nere illam, aut ædificare dixerit: non enim animam esse, quæ irascitur, sed hominem anima. quæ cum ita sint, & Animalium motio cuius cuius generis sit, Animæ, & corporis sit, meritò exempli loco allata est. nihil autem refert, si non actio, sed facultas allata est. (volucre enim, & gressibile facultates sunt.) quandoquidem à facultatibus proueniunt actiones, & facultates actionum facultates sunt. hæ igitur actiones cum nullam habeant constituendi species vim, vitandæ sunt ijs, quæ extremas quærunt

quærun animalium species, neque solum hæc
sed & extraneæ magis aliquæ differentiæ, vt vr-
banum & agreste. nam & in his idem ait im-
possibile reperiri, quod & in illis. nam omnes
ferè Animalium species & agrestes, & urbanae
sunt. quales homines, equi, boues, canes in ter-
ra Indica, sues, capræ, oues. quæ omnia Anima-
lium genera, quâuis alioquin domestica sint,
& urbana, tamen & agrestia reperiuntur. Nam
& hominum genus, quod diuinum est, habet &
ipsum agrestes, ac vagos, qui nulla societate,
nullis legibus continentur. de quibus plena
sunt omnia veterum, ac nouorum. Canes autē
omnes præter Indicos, urbanos videtur signifi-
care. de quibus meminit libro de historia octa-
uo. quos à cane & tygride gigni tradit, non stā-
tim, sed tertio coitu, alligatis canibus desertis
locis, quas nisi tygres flagrent libidine, sepe nu-
mero lacerare solent. hæc autem animalia si
nomine tantū cōueniunt, & homonyma sunt,
nō seorsum, inquit, distincta sunt. nam in vna
statuuntur differentiæ, vt si Animal in urbanum,
& agreste diuidatur: urbani differentiæ canem
aiunt contineri, cum tamen canis homonymus
sit. Sic enim ego locum explico, non vt Leoni-
cus. quod si non homonyma sunt, sed eadem
specie constant, cum in vna ponantur differen-
tiæ, tamē in vtraque sunt. nam & canis, & ouis

in agrestis, & in urbani differentia reperiuntur. quamobrem hæ, atque aliæ huiusmodi differentia reiiciendæ sunt; quippe quæ cum nullius notitiæ causa sint obscuritatem, & incertitudinem pariunt non mediocrē. hæc erant in Aristotelis sententia adnotanda. Gazæ autem conversionem depravatam esse arbitror. Nam in
 „ ijs verbis, Animata etiam communibus corpo-
 „ ris, & animæ muneribus diuidenda sunt. negati-
 di particula manifestò deest. hunc enim diuisionis modum improbat Aristoteles. nisi fortè (quod nunquam dixerim) falsus sit doctissimus vir, cū dicat Aristoteles τὰ δὲ ἔμψυχα τοῖς κοινοῖς ἔργοις τῆ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς non addita negatione. series enim verborum hæc est. cum dixerit diuidendum esse repugnantibus, καὶ οὐ νόσει ἢ πεδύσει addit πρὸς δὲ τούτοις τὰ γε ἔμψυχα τοῖς κοινοῖς ἔργοις τῆ σώματος in quibus negatio quæ superius posita est intelligitur, vt sit οὗτοις κοινοῖς ἔργοις &c.

λς'.

„ **Ο**λως δὲ ὅποια νοῦ διαφορὰν μιᾶ διαφορῶ
 „ **Ο**τι, τοῦτο συμβαίναν ἀναγκάσιον.

XXXVI.

„ **Ο**mninò quamcunque differentiam diuidis,
 „ **Ο**yna tantū diuisione, id accidere necesse est.

Ἡεϛ

Hec veluti coronis est superiorum. *Comm.*
nam post refutatam Platoniam
partitionem pluribus demonstra-
tis, quæ sequebantur, absurdis, sta-
tuit hoc loco omninò hoc contingere ei, qui
vna diuisione partiendam sumit aliquam diffe-
rentiam. hoc autem dicens, aut proximè de-
monstratum impossibile intelligit, aut etiam
omnia, in quæ eos incurrere dictum est: sed me-
lius proximam intelligemus. nam qui post di-
uisum aliquod genus positam differentiam in
duas velit iterum particulatim distribuere, nun-
quam faciet, quin in illud incurrat, quod dictum
est. nam eadem species duabus continebitur
differentijs. vt si quis, cum animal in aquatile,
& terrestre diuiserit, aquatile in alatum, & in
alis carens partiatur, quod est διαφορὰν μιᾶ δια-
γεῖν. formicam, aut aliam speciem vtraque cõ-
prehendet differentia alati scilicet, & inalati.
hactenus Aristoteles pluribus ijsq. fortibus ar-
gumentis Platoniam diuisionem refutauit,
atque nihil posse ostendit in extremis formis
animalium statuendis. Auerhoys autem has
rationes in quatuor tantum rededit, seu quòd
efficaciores esse putauit quatuor, seu etiam quæ
ita deprauatam habuit versionem horum libro-
rum, vt ceteris malè intellectis quatuor tantum
potuisse satis habuerit. admonet autē, summo
iudicio

iudicio duas in animalium tractatione esse pos-
 se Methodos: alteram, quæ Geometrarum pro-
 pria est, alteram, quæ Astrologorum. illos enim
 diuisione statuere ea, in quibus agnoscendis oc-
 cupantur. hos autem sensu præcipuè niti eò
 quod alia ratione difficillimum esset syderum
 motus, ortus, occasusq. cognoscere ob vite no-
 stræ angustiam, in qua paucissima licet obser-
 uare sensu, nedum ratione, & intelligentia con-
 templari. sed neutram per se huic Animalium
 scientiæ accommodari. nam eas species, quæ
 sub aspectû cadunt pertractare singulatim lon-
 gum esse, & perobscurum. præterquam quòd
 & eadem sæpenumero cogimur inculcare, vt
 ab Aristotele ostensum est, & demonstrationes
 afferre, quæ primo, vt per sese rei, quam proban-
 dam suscipimus, non conueniunt. deinde etiã
 minimè posse extremas species sensus positio-
 ne percipi, quod in astronomia cõtingit. quod
 si diuisione sola in statuendis extremis specie-
 bus vtimur, fieri non posse, vt quod volumus as-
 sequamur, ab Aristotele probatum esse. Cau-
 sam autem, qua fit, vt in hac scientia diuisio im-
 becilla sit, putat esse, quod in physicis non ita
 res est vt in Geometria, aut Arithmetica. nam
 in physicis quæ nobis primùm cognita sunt, ea
 naturæ collata postremò nota videri. Contra
 autẽ, quæ naturæ ratione prima sunt, nobis si-
 confe-

conferantur extrema esse . primum enim nobis occurrere individua, quæ sensibilia sunt : deinde animo eorum formas, & cogitatione cognosci : quæ tamē priores natura sunt quam composita . Nā principia ijs, quæ ab ipsis proficiscuntur naturæ ratione priora esse . quæ cū ita sint, si quis cum omnium ferè animalium genera oculis non lustraverit, velit eorum essentiam diuisione statuere, quod Platonicis facere profitebantur : illum rem, quæ fieri non potest aggredi . rem enim prius nosse oportere quid est, deinde quid illa sit exquirere, & definire . in Geometria autem, & Arithmetica longè aliter . Nam cum nihil in ijs sit, quod sensus feriat, quodq̃ . sensuum ope indigere videatur : fieri, vt quæ prima natura sunt, ea quoque cognitionis ratione prima sint : quo fieri vt in ijs diuisio plurimum valeat . non enim ignotarū rerum, quemadmodum in phisicis, sed notarū partitionem fieri . hæc Auerhoys, & alia in hac sententiam probè tradit : quæ obscure ab eo, & barbarè dicta interpretis inscitia, clarius nos & magis latinè (nisi fallor) apposuiimus .

» **A** Μὰ δὲ παρὰ τὸ λαμβάνειν κατὰ γένος
 » τὰ ζῶα ὡς ὑφ' ἑνὸς οἱ πολλοὶ διαγι-
 » σταντες ὄρνιθος γένος καὶ ἰχθύος . τούτων δὲ
 » ἕκαστον πολλὰς ὥρῃς διαφορᾶς .

Q Quam-

XXXVII.

„ **Q**uamobrem generatim sumere Animalia
 „ tentandum est, ut à vulgo iam auctore di-
 „ stinctum est genus auis, piscis, ceterorum,
 „ quæ singula multis describuntur. nec bipartita
 „ illa sectione agendum est.

Vm platoniorum de formis Ani-
 malium extremis inueniendis re-
 futasset sententiam, suã nunc ape-
 rit, quæ eò verior est, quo vulgo
 probatior. solet enim plerunque in ijs præser-
 tim rebus, quæ particulares sunt, & sensum fe-
 riunt, vulgi sententia verior esse, quàm eorum,
 qui rationibus omnia confirmant relictis sensi-
 bus. sed quæ sit hæc Aristotelis sententia in
 progressu horum librorũ, & eorum, qui de Or-
 tu Animalium inscribuntur, facilè patet. nam
 ex his verbis non adeò clarè elicitur. ut non in-
 iuria & à Galeno primo libro de ratione mede-
 di dictũ sit Aristotelem hoc in loco *μόγισ ὑπό-
 πῆως καὶ δειλῶς ἀρραίνεσαι τὶ τολμᾶν*. ita tamè
 intelligenda est. monet Animalium genera su-
 mere eo modo, quo & vulgus sumit, & nomi-
 nat: ut exempli causa, aues, pisces, crustata, te-
 stata, mollia, insecta, & id genus alia; quæ sin-
 gula singulis etiam appellationibus vulgo au-
 ctore donata sunt. Propterea quod quæ sub sin-
 gulis

gulis generibus species sunt omnibus ferè mēbris conueniunt, nisi quòd secundum magis, & minus differant. nam quæcunque Animalia excessu, & defectu discrepant: vni subiecta esse generi docebit ipse paulò post. sumere igitur oportet hæc genera, q̄ ita vulgo cognita sunt, ac vnum ab altero diuidere, ac separare. Nam cum aues à piscium genere nō excessu, aut defectu differant, sed maxima membrorum dissimilitudine, necesse est alterum ab altero genere separare, & seorsum pertractare. & quia singulæ species, quæ vno nomine comprehenduntur, plurimas habent & ipsæ, quibus differant rationes, quæ tamen ad magis, & minus referuntur: idcirco admonet has species plurimis differentijs describi, quæ physicis cognoscendæ sunt. has præceptiones videmus ab ipso seruatas in his libris, in ijs, qui de generatione, & historia, in libris de Motu, de spiratione de Incessu, ac alijs. imò ita clarè se hanc viam, & rationem seruaturum pollicetur paulò post, vt mirandum sit quomodo fuerint, qui locum hūc perperam intellexerunt. & sanè libro primo de Animalium historia diuisionem hanc animalium facit: vt alia sint aues, alia pisces, cæte alia, quæ omnia sanguinea sint. rursus aliud esse genus τὸ ὄσγακὸδὲγματῶν idest crustatorū: aliud testaceorum, quo genere capri Astachi.

& alia huiusce generis continentur. Mox genus esse mollium, quæ græcè μαλάκια dicimus, sub hoc esse lolligines, sepias, polypos. hæc omnia carere sanguine. deinde esse genus eorū, quæ infecta nominant, eaq. plures habere species, paulo magis, quàm quæ suprà positæ sunt discrepantes inter sese. rursus sanguineorum genus, quorum alia ova pariunt, alia animal. hæc non omnia pilis esse tecta; illa omnia cortice quodam esse munita quem φολίδα græcè dicimus. horum autem omnium generum, & aliorum, quæ nomine carere videntur affectus, mores, ortum, naturam, figurà quadam enarrat in libris de historia singula quæq. generatim explicans. In alijs autem libris, in quibus exquisitior est docendi ratio horū omnium causas reddit eodem pænè ordine. Nam cum in his libris omnes Animalium partes tam eas, quæ similes, quàm quæ dissimiles appellantur explicet, à nobilioribus primū videtur animalibus initium sumere, ab ijs scilicet, quæ Animal pariunt. neque tamen inter agendum de membris viviparorū Animalium nulla est mentio ceterorū. exemplum sit in similaribus partibus caro, & os. Nam cum carnem eam esse dixisset qua pænè animal est: ea enim quod tangit, aut sola sentit, aut cum alio cōiuncta, addidit, os esse quasi sustentaculum eius, ac munimen.

men . hoc autem durius hac ratione à natura conditum in ijs quidem, quæ ossa habent, os appellatum in ijs, quæ ossibus carent, partem aliquam, quæ proportione ossi respondeat. hoc autem ossium auxilium alijs animantibus in- tus esse, alijs foris . Nam plura, quæ sanguine carent animalia foris habere corticem, aut crustam, quæ ossium naturam referat, ut quæ crustata dicuntur & testacea . quod optimè à natura factum esse, cū ob natiui caloris inopiã opus habeant tegmento extimo. Mollia autem animalia esse quidem osse priuata, sed ne eorū natura facillimè aboleretur, carnem habere duriusculam, & quasi carnis, & ossis naturam referentem . hic dubium non est quin Aristoteles cum de carne, & osse loqueretur quamquam de viuiparis primum loqui videatur, omnium tamen generum, quorum in primo de Historia meminit, mentionem non habuerit . Cum autem viuipara dico non illud intelligo, ea certū & definitum genus esse, ut *lanium* : sed quia sub ijs, quæ animal edūt animalibus plura sunt animalium genera, quæ nomine carent, ideò hæc pro omnibus tanquam genus commune statuuntur . atque hoc in similaribus partibus . in dissimilaribus autē eadem ratione utitur . exemplo sit lingua, de qua in secūdo horum librorū agit, docens, quæ sint animalia, quæ linguam habeant ;

habeant ; quæ habeant, sed exiguam, & decurtatam ; quæ lingua careant, sed habeant, quod linguę rationem obtinet. atque vt in summa dicam, enumerat omnia animalium genera sigillatim, vt primum quę linguam habeant, doceat, deinde, quæ illa priuata sint. postremò quæ sit in ijs, quę linguam habent diuersitas, quodq. sit in ijs, quæ lingua carent, quod sapore afficitur, ac linguę rationem habet. atque hæc de ijs membris, quæ intima sunt. ad extrema autem aggressurus in quarto horum librorum, quoniam magna est differentia viscerum sanguineorum, & exanguium Animalium : initio quomodo se horum viscera habeant declarat : quæq. inter hæc, & sanguinea proportio sit : mox autem extimas edocet partes per genera. vt nihil sit vel in vlllo genere, vel in aliqua etiam specie, quod inexplicatum relictum sit. In libris autem de Ortu Animalium cum primùm vniuersa quędam docuisset, quę ad vterum ad testes, ad coeūdi modos, ad feminis naturam pertinent : in secundo libro Viuiparorum Animantium ortum explanat : in tertio ceterorum generum. sed hæc potest per se in Aristotelis libris, & quorum memini, & quos paulò ante adducebam non indiligens lector obseruare. & paulo post non deerit occasio dicendi aliqua, quę hęc sententiam illustrabunt.

iam verò si quis hanc interpretationem cū ea conferat, quam Ephesius commentus est, non dubito quin eam ab Aristotelis sentētia, & verbis alienam non deprehendat. Conferre autē per se quisque potest. mihi enim quæ ille longiori oratione docet in hoc loco, superuacaneum videtur apponere. illud dicam nunquam illam, quam ipse docet, diuidendi, aut tractandi rationem ab Aristotele, nisi fallor obseruatam. Cum tamen obseruasse oporteret, cum hoc libro, qui totus in eruditione versatur rationem omnē, & viam, quam in libris de Animalibus est sequuturus, manifestò doceat.

λη΄.

Οὐ τῷ μὲν γὰρ, ἢ τοι τὸ παράπαν οὐκ ἔστι
 λαβεῖν. ὅ αὐτὸ γὰρ εἰς πλείους ἐμπίπτει
 διαίρεσις, καὶ τὰ ἐναντία εἰς τὴν αὐτὴν. ἢ μία
 μόνον διαφορὰ ἔσαι, καὶ αὕτη, ἢ τοι ἀπλή ἢ ἐκ
 συμπλοκῆς, ὅ τελευταῖον ἔσαι εἶδος. εἰ δὲ μὴ
 διαφορᾶς λαμβάνη τὴν διαφορὰν, ἀναγκαῖον
 ὡς περ σινδέσμων τὸν λόγον εἶνα ποιῶντας, οὕ-
 τως καὶ τὴν διαίρεσιν σινεχῆ ποιῆν. λέγω δὲ
 οἷον συμβαίνει τοῖς διαμενουμένοις, ὅ μὲν ἀπτε-
 ρον, ὅ δὲ πτεροτόν, τῷ πτερωτοῦ δὲ, ὅ μὲν ἡμε-
 ρον, ὅ δὲ ἄγριον, ἢ ὅ μὲν λευκόν, τὸ δὲ μέλαν.
 οὐ γὰρ διαφορὰ τῷ πτερωτοῦ τὸ ἡμερον, οὐ δὲ τὸ
 λευκόν, ἀλλ' ἐτέρας ἀρχὴν διαφορᾶς. ἐκὰ δὲ κα-
 τὰ συμβεβηκός. διὸ πολλαῖς τὸ ἐν βθέως δια-

ῥετέον ὡς περ λέγομεν, καὶ γὰρ οὕτως μὲν αἰ
 σερήσεις ποιήσουσι διαφορὰν. ἐν δὲ τῇ διχοτο-
 μίᾳ οὐ ποιήσουσιν.

XXXVIII.

Sic enim aut omninò fieri nō pōt vt institutū
 Sassequamur : cum idem in plures cadat diui-
 siones, & contraria veniant in eandem . aut vna
 tantum proueniet differentia , quæ vel simplex,
 vel per complexionem speciem vltimam referat.
 sed si non differentia differentiam accipis, diuisio-
 nem effici continuam perinde, vt orationem con-
 iunctione vnam necesse est . Verbi causa occur-
 rit ijs, qui ita diuidere consueuerunt aliud penna-
 tum, aliud impennatum . pennati aliud urbanū,
 aliud syluestre : aut aliud album, aliud nigrum,
 non enim differentia pēnati urbanum album ve-
 est . sed hoc principium est alterius differentia .
 impennato autem per accidens est . Quamobrem
 pluribus diuidendum protinus differentijs quod
 vnum est, vt nos censemus . Sic enim priuationes
 differentiam faciunt, quam in bipartita sectione
 facere nequeant.

Comm.

Vm docuisset, quæ sit vera docendi
 in animalium explicatione via, &
 ratio arripit hoc etiam loco occa-
 sionem Platonicas partitiones re-
 fellendi . non quòd non fuerint abundè supe-
 rius

rius refutatæ : sed quod ita hic partiendi vsus
suis temporibus à Platone traditus in Acade-
mia mordicus tenebatur, vt copiosa infirmatio-
ne opus esse videretur ad illam ex animis phi-
lologiae studiosorum amouendam. ait itaque
illū, qui ea relicta ratione, cuius vulgus auctor
est, Platoniam amplexatur, institutum suum
nunquam posse assequi. nam antequam ad ex-
tremam deueniat speciem præcidi, quod insti-
tuerat diuidendo genere per differentias. quo-
modo autē impediatur docet. idem enim in-
quit in plures cadit diuisiones, & contraria in
eandem, vt superius demōstratum est. aut vna
tantum proueniet differentia, quæ vel simplex,
vel per complexionem vltima erit species. hoc
autem nouū non est absurdum. superius enim
dictum est, quādo ita vrgebat : fieri vt quot spe-
cies sunt, tot etiam sint differentia. quod tri-
bus nominibus absurdum esse ostendebam. nā
& species differentijs plures esse debent, cū
differentiarum proprium sit de pluribus spe-
ciebus enunciari; & si differentia speciebus pa-
res existant, species sunt, nō differentia : & spe-
cies plures habent à quibus statuuntur differen-
tias. Homo enim non tantum bipes est, sed ad
docēdum idoneus, ratione præditus, rectus in-
cedens, & alia id genus. hæc itaque superiorū
est repetitio, non recens posita argumentatio.
simplicem

simplicem autem vocat differentiam, quando ea sola profertur, vt si quis dicat homo bipes. per complexionem autem seu ἐκ συμπλοκῆς vt ait ipse, si dicamus, pedatus, paucipes: fisisipes, bipes. nã perinde est vltimam dicere atque omnes connectere. Vltima enim est, quæ hominem efficit. vna igitur erit differentia vel si cum superioribus, à quibus profecta est coniungimus, vel si etiam solam dicimus. hæc cū ita sint, quoniam posset quispiam dicere, verū quidem esse bipartitam illam differentiarū diuisionem nihil posse in speciebus constitutendis; sed aliam esse posse diuidendi Methodum meliorem, si differentia non alia sumatur differentia, sed si vna posita generis differentia, sub illa ponatur, & altera, quæ à prima profecta nō sit: vt Animal aquatile & inaquatile: aquatilis aliud vrbatum aliud agreste; quoniam posset aliquis ita dicere: idcirco ait, si hoc modo fiat partitio, non vnā esse, atque cōtinuatam partitionem, sed coniunctione vnā fieri. Nam si quis animal in pennatum, & impennatum diuidat; pennatum autem dicat aliud vrbatum esse: aliud agreste: aliud album: aliud nigrum: vnā ille videtur partitionē inquit facere, sed plures re vera sunt, in vnā autem incidunt cōiunctione. Nã Animal aliud pennatum, aliud impennatum dicens, & pennati aliud agreste, aliud

aliud urbanum coniunctione vnam efficit partitionem, cum plures sint. plures autem sunt, quia singulæ differentiæ principium alterius diuisionis sunt. non enim, quæ post primâ diuisionem sumuntur differentiæ à superioribus differentijs continentur, nisi ex accidenti. Animal enim per sese accidit, aut urbanum esse, aut syluestre, nō pennato, aut impennato. quæ admodum & Socrati grammatico esse, nō autem grammatico, esse musico, nisi ex accidenti, quia scilicet Socrates grammaticus est. quamobrem hæc etiam diuisio bona non est; quod & septimo Metaphysicorum demonstrat. sed ea inquit, quam nos auctore vulgo ostēdimus. ea autem est, quando vnum statim diuidimus, non quidem, vt ait Ephesius, Animal in sanguineum, & exanguē, in terrestre, & aquatile, in urbanū, & agreste, & in alias huiusce generis differentias partiendo: hanc enim diuidendi rationem ab Aristotele nunquam, vt opinor, inuenimus obseruatam: sed eo modo quo in primo libro de historia Animalium diuisio facta est. quæ sanè non est *διχοτομία*, qua Platonicis utebantur; sed vnius generis statim in inferiora genera distributio. quod autem ait: sic priuationes differentiam facere, quam in bipartita sectione facere nequeant: sic intelligendū est: in illo diuisionis genere, quod ipse tradit.

dit, quoniam alterius differentia altera non sumitur bipartita diuisione, priuationes esse posse differentiarum loco, aliquo modo scilicet. nam cum amplius non diuidantur, sed in ijs sistat partitio, locus illius obiectionis non est, quae in Platonicos fieri potest: sequi priuationum esse species, aut ad extrema aditum non patere. quod autem priuationes differentia locum aliquomodo teneant, locus ille primi de Historia ostendit aperte. Nam cum ibi enumerasset aues, pisces cetera, subdit ταῦτα μὲν οὐκ πάντα ἔναιμα. hæc autem omnia sanguinea. deinde cum posuisset crustata, testacea, mollia, infecta, addidit ταῦτα δὲ πάντα ἄναιμα. hæc autem omnia exanguia. neque quis abijciat, quod hæc genera Animalium sub sanguineo, & exanguo continentur. nam quanquam verum hoc est, non tamen per ea fit diuisio: vt Animal in sanguineum, & exanguo diuidatur: sanguineum in aues, pisces, & id genus: exanguo in infecta, mollia, crustata. sic enim omnino sequeretur priuationis esse species. sed cum facta sit diuisio statim in genera pro vt vulgus agnoscit, absurdum non est horum alia sanguinea, alia exanguia dicere. hoc enim posterius fit.

λθ'.

” Οὐκ ἔνδεχεται τῆς κατέκασον εἰδῶν
 ” λαμβάνειν οὐδὲν, διαμερῶσι δίχα τὸ γένος
 ὡς πῆρ

ὡς πέρ τινες ὠήθησαν, καὶ ἐκτῶς δὲ φανερόν·
 ἀδιώατον γὰρ μίαν ὑπάρχειν διαφορὰν τῶς κα-
 θέκασον διακετῶν, εἴαν τε ἀπλά λαμβάνη,
 εἴαν τε συμπεπλεγμένα. λέγω δὲ ἀπλά μὲν,
 εἴαν μὴ ἔχη διαφορὰν, οἷον τὴν σχιζοποδίαν.
 συμπεπλεγμένα δὲ, εἴαν ἔχη, οἷον τὸ πολυσχι-
 δές, πρὸς τὸ σχιζόποιον. τοῦτο γὰρ ἡ σιωέχεια
 βούλεται τῶς ἀπὸ τῶ γενούς κατὰ τὴν διαίρε-
 σιν διαφορῶν. ὡς ἐντι τὸ παν ὄν. ἀλλὰ παρὰ
 τὴν λέξιν συμβαίνει δοκεῖν τὴν τελευταίαν μό-
 νοεῖναι διαφορὰν. οἷον τὸ πολυσχιδές, ἢ τὸ δί-
 ποιον, τὸ δὲ ὑπόποιον καὶ πολύποιον, περιέρσον.
 ὅτι δ' ἀδιώατον πλείους εἶναι τοιαύτας, δήλον.
 αἰ γὰρ βαδίγων ἑστὶ τὴν ἐσχάτῃ διαφορὰν ἀ-
 φικνέεται, ἀλλ' οὐκ ἑστὶ τὴν τελευταίαν ἢ τὸ εἶ-
 δος. αὕτη δ' ὄξιν ἢ τὸ σχιζόποιον μόνον, ἢ πᾶσα
 ἢ σύμπλεξις, εἴαν διακετῆται ἄνθρωπον. οἷον
 εἴτις σιωθεῖ ὑπόποιον, δίποιον, σχιζόποιον, εἰδ' ἢ
 ὁ ἄνθρωπος σχιζόποιον μόνον, εἴτως ἐγένετ' ἄν
 αὕτη μία διαφορὰ. νυνὶ δ' ἑστὶδὴ οὐκ ἔστιν, ἀνάγ-
 κη πολλὰς εἶναι μὴ ἑπὶ μίαν διαίρεσιν. ἀλλα-
 μὴ πλείους γε τῶ αὐτῶ οὐκ ἔστιν ἑπὶ μίαν διχο-
 τομίαν εἶναι. ἀλλὰ μίαν κατὰ μίαν τελευτᾶν.
 ὥστε ἀδιώατον ὅτι οὐκ λαβεῖν τῶς καθεκάσον
 ζώων, δίχα διακετουμένους.

XXXIX.

Pertum vel inde est fieri non posse, ut ex
 singularibus speciebus quicquam accipia-
 mus,

„ mus bipartita generis sectione, vt quidam fieri
 „ posse putarunt. impossibile est enim vnā diffe-
 „ rentiam esse eorum, quæ vt singula diuisionem re-
 „ cipiunt, siue simplicia, siue complexa accipian-
 „ tur. simplicia dico, si non habeant differentiam,
 „ qualis fissipedatio est. complexa autem, si ha-
 „ beant, vt multifidum ad fissipes est: id enim illa
 „ sibi vult continuatio differentiarum, quæ de gene-
 „ re per diuisionem deducuntur. perinde quasi quid
 „ vnum omnis hæc series referat. quanquam voca-
 „ bulo euenit, vt vltima tantum differentia esse vi-
 „ deatur, velut multifidum, aut bipes: pedatum au-
 „ tem, & multiples superuacua sint. at verò plures
 „ huiusmodi differentias haberi non posse constat
 „ eo argumento, quod cum pergis subinde deuenies
 „ quidem ad vltimā differentiam: sed non ad sum-
 „ mam & speciem: quæ quidem differentia vel fissi-
 „ pes tantum est, vel omnis complexio. verbi gra-
 „ tia si hominem diuidens, pedatum, bipes, fissipes
 „ cōponis. at si homo bipes tantummodo esset, hæc
 „ differentia vna sufficeret. sed quoniam hæc vna
 „ non est multas esse non sub vna diuisione necesse
 „ est. atqui fieri non potest, vt plures eiusdem sub
 „ bipartita vna sint sectione, sed singulæ singulis fi-
 „ niant necesse est. itaque fieri quoque non potest,
 „ vt per bipartitam illam diuisionem aliquod sin-
 „ gulare Animal accipiamus.

Hoc etiam loco confirmat bipartitã
 diuisionem non posse vltimas spe-
 cies cõstituere, quod vel inde ma-
 nifestum esse ait, quòd impossibi-
 le est vnã esse differentiam τὸ καθεκασον
 διαγετων, hoc est singularium, quæ diuidun-
 tur. Vltimas autem his verbis significare spe-
 cies putat Ephesius, propterea quòd illæ in sin-
 gularia diuidantur, quasi dixisset τὸ εἰς τὰ κα-
 θεκασα διαγετουμένων, idest eorum, quæ in sin-
 gularia diuiduntur. cuius placet sententia: ver-
 borum inuersio non probatur. Nam dictione
 τὸ καθεκασον vltimas vt opinor species in-
 telligit, quemadmodum superius ait τὸ καθε-
 κασον εἰδων. διαγετας autem vocat, nõ quòd
 in alias species diuidi possint, sed quòd διαγε-
 σε hoc est diuisione inuentæ sint. aut etiam ex
 potestate in partitione differentiarũ & ipsæ di-
 uisionem pati videntur. vtcunque sit vnã ne-
 gat extremis formis esse differentiam, nõ eam
 quidem, quæ essentiam declarat sed externam,
 & vt appellant, accidentariam. accidentariam
 autem, & externam differentiam vnã nõ esse
 perspicuum est. Nam non modo quòd bipes
 est distat homo ab alijs animalibus: sed quòd re-
 ctus incedat; quòd loqui possit: quòd ciuili
 societate gaudeat: & alijs huiusce generis acci-
 dentibus. Vnã igitur non habent extremæ
 species

species differentiam, siue illam simplicem ponas, siue etiam complexam, & complicatā. hoc enim intelligit, dum ait siue simplicia, siue cōplexa accipiuntur. simplex autem differentia sumitur, quando vnā cum genere profertur, vt si Animal bipes dixerit aliquis. complicata autem, si superiores differentiae posito genere coniungantur cum extrema, vt Animal pedatum bipes, aut multifidum fisisipes. nam pedatum, & multifidum superiores differentie sunt, altera fisisipede, altera bipede. hoc enim inquit sibi vult continuatio differentiarū, quæ per diuisionem deducuntur. Nam quanquam multe complicatæ differentie sint, tamen quia vnā speciem extremam efficiunt, vnum quid sunt: vt perinde sit extremam ponere simpliciter, atque cum alijs cōiunctā. hoc enim est, quod vult tota illa differentiarum series, vt scilicet cum ad vnā referantur, vnum aliquid, & ipse sint. quanquam vocabulo, seu παρά τῷ λέξει extrema tantum differentia constituendæ speciei vi prædita videatur, ceteræ autem superuacane. Nam si quis dicat Animal, multifidum, fisisipes: superfluè videtur posuisse multifidum, quod enim fisisipes est, multifidum etiam intelligitur: & hoc, quod ad verba pertinet. nā reapse cum fisisipes à multifido proficiscatur, atque vt ad speciem, quam constituunt, vnum sunt,

sunt, superuacaneum nullo pacto est. hoc autem, quod ait hoc in loco: præter extremam differentiam cæteras esse superuacaneas: dixit & initio huiusce cõtra Platonicos disputationis, & in septimo Metaphysicorum libro. vtrũque, autem locum ita poterimus intelligere: vocis prolatione præter extremam differentiã, alias superuacaneas esse videri: quamquam vt mente comprehenduntur vnitate quadam omnes, vsque ad extremam speciem differentiaẽ con-iuncta sint. siue igitur vnã extremam ponas differentiam, siue cum alijs superioribus copulata, fieri nullo pacto potest, vt speciei constituendæ vim vllam habeat: quandoquidem nõ vna singulæ species differẽtia, sed pluribus inter sese discrepant. Nam si quis dicat eas differentias, quæ diuisione ad extremam deducuntur plures esse, atque idcirco posse speciem extremam efficere, maxime labitur. plures enim inquit non sunt. Nam qui genere diuidendo deorsum progreditur partiẽdis differentijs, in extremã quidem venit differentiam, quæ quoniam vna est, vnitate sua superiores omnes cõnectit, vt omnes vna differentia sint. & quãuis hac differentiarum serie ad extremam deueniatur, tamen non ad summam, & ad eam, quæ speciem constituat. Cum enim vna differentia nõ constituantur species, sed pluribus, fit, vt cum

vna bipartita sectio vnā tantum inferat differentiam, siue simplicem, siue cōiunctam, extremā speciem nequeat efficere. hoc autem illustrat exemplo: sit enim homo, qui diuiditur. (diuidi autem hominem eo sensu accipiendum est, quo vltimas species διαγεταῖς esse declaravi.) in quo diuidendo sumitur Animal, quod in pedatum, & in impdatum distribuitur: deinde pedatum in multipes, & bipes: bipes in multifidum, & fisisipes. ex his differentijs si quis vnā extremam cum genere cōiungendo, aut etiam totam seriem differentiarum connectendo, vt Animal, pedatū, bipes, fisisipes, dicat hominis se speciem bipartita diuisione inuenisse: non mediocriter aberrat. non enim homo fisisipedis tantum habet differentiam; sed etiā plures alias, quæ cum bipartita diuisione inueniri non possint: illa enim vnā tantum extremā ducit differentiam: perspicuum est bipartitam illam diuisionem nihil posse in vltimis speciebus colligendis, eò quòd pluribus vltimæ species constant differentijs, quas vna non potest inferre diuisio. ex his, quæ posita sunt, illud adnotandum est, hoc fuisse Platonis dogma singulis diuisionibus bipartitis, singulas etiam extremas species colligi; vt ex hoc perspicuum sit Aristotelem non damnare diuisionem, quam & septimo Metaphysicorum libro, & secundo

Poste-

Posteriorum Analyticorum in prædicatis, quæ rei naturam explicant, inueniendis iudicat necessariam : sed genus illud diuisionis ita angustum, quod græcè διχοτομίαν dicimus quodq. omnibus speciebus inueniendis, ac colligendis iudicabatur aptissimum. & sanè magna est (vt opinor) differentia nosse primum quæstionē illam, quæ an sit res explicat, deinde partitionē aliqua inuentis differentijs, extremam differentiam, quæ ad essentiam pertinet, cum genere in definitione collocare : atque aggredi sine vlla speciei cognitione diuidendum genus bipartita sectione, in qua aut extremam positam differentiam accidentalem, aut etiam omnes accumulatas speciem aliquam vltimam putes cōstituire. illud enim verum est, & naturæ rerum accommodatum. hoc autem & à natura rerum recedit, & maximè fallit incautos. Nam cum rerum omnium vnitas à forma etiam vna proficiscatur, si quis in definitione hominis vnā differentiam ponat, quæ forma eius est, & essentia, nihil peccat. nam præter formam nullam habet eius generis homo differentiam. Cōtrā autem si dum extremas aliquas quærimus differentias, vt ab Animalium membris, moribus, affectibus, actionibus: vnā differentiam afferimus, vt hac speciem aliquā effici arbitremur: maximè fallimur. non enim hac sola, sed etiā

pluribus alijs accidentarijs differentijs species illa, quam constitutam arbitramur, ab alijs discrepat. his ita positis pugnantia, quam in Aristotele animaduertit Ephesius, quamq. pensitandam posteris reliquit Leonicus; euitatur (vt opinor) facilè. in septimo Metaphysicorum libro quæstionem arduam de rei, quæ definienda suscipitur natura, discutit Aristoteles. post multas autem rationes, quas de vnitate rei definitæ attulit, hæc habet verba. εἰ δὴ ταῦτα ἕτως ἔχει, φανερόν ὅτι ἡ τελευταία διαφορὰ, ἡ οὐσία τῆ πράγματος ὅς, καὶ ὁ ὀρισμὸς, εἴπερ μὴ δὲ ταῦτα λέγειν ἐν τοῖς ὀρίσιν, περιεργον γὰρ &c. quibus verbis apertè demonstrat in definitione extremam differentiam esse, quæ rei essentia est: superiores autem esse superuacaneas. quæ sententia nostræ huic non aduersatur, in qua statuit vnā extremam satis non esse, sed plures alias afferēdas, & ipsas extremas. aduersaretur autē alioquin, si dixisset species ab vna differentia extrema tantum constitui. sed quoniam hoc etiam sentit Aristoteles, & eo in loco tacitè intelligit, non est dicendum quæstionem illam definire Platoniorum sequentem placita. nam cum in ijs libris sit, qui omnium sunt exquisitissimi, absurdum est, eam præsertim quæstionē, quæ ad essentiā & quid est pertinet, in qua potissimū primus philosophus est

occupatus, ita soluere. sed hoc in loco de acci-
dentarijs, & extremis differentijs loqui: in Me-
taphysicis autem, de forma, & essentia, quam
vna tantum differentia significat. illo sensu si
sumimus, falsum est vnam differentiam in spe-
cie esse. hoc altero ita verum est, vt aliter dice-
re falsissimum sit. & sanè ita postulat subiecta
materia. nã in ijs libris de essentia, & de quiddi-
tate quam appellant, loquitur, quam vnam esse
necesse est: in his autem quoniam de Anima-
lium partibus est agendum, à quarum differen-
tia specierum sumitur plurimarum distinctio:
& Platonici vnà differentià, aut à membris sum-
ptà, aut ab alijs huiusce generis affectibus spe-
cies & constitui, & distingui opinabantur, nõ
iniuria ait, non vnam esse speciebus differen-
tiam, sed plures, externas, vt dixi, quatenus huic
materiæ conuenit, intelligens differentias. ne-
que dicat aliquis Aristotelẽ septimo Metaphy-
sicorum exempla afferre bipedis, fisisipedis, pe-
dati, & alia, quæ hoc etiam in loco ponit. Nam
exempli loco nihil refert, quid illud sit, quod
ponitur, siue verũ, siue falsum sit. imò hæc est
Aristotelis consuetudo rarò exemplis rem illu-
strare, quæ suis dogmatis, & veritati sint cõsen-
tanea. atque hæc in præsentia dixisse satis fue-
rit. Gazæ autem translatio, quoniam Ephesij
expositionem sequitur, vbi mihi cum eo non

„ conuenit, ita corrigenda est. Quod autem fie-
 „ ri non potest, ut plures hæ differentiæ sint, per-
 „ spicuum est. probat autem Aristoteles hoc in
 „ loco, plures, quæ ad vnam finiunt, differentias
 „ plures non esse: non autem quòd bipartita di-
 „ uisione plures extremæ differentiæ non habeân-
 „ tur, ut Gaza innuere videtur, & ut Ephesius ex-
 „ ponit, quem illic sequitur.

„ **Α**φορήσει δ' ἄν τις διατὶ οὐκ ἄνωθεν ἐνὶ
 „ ὀνόματι ἐμπεριλαβόντες ἅμα ἐν γένος,
 „ ἅμφω προσηγόρευσαν οἱ ἄνθρωποι, ὃ περιέχει
 „ τὰ τε ἐνυδρὰ καὶ τὰ πτηνὰ τῶν ζώων. ἔστι γὰρ
 „ ἓνια πάθη κοινὰ καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἄ-
 „ πασι ζώοις. ἀλλ' ὁμῶς ὀρθῶς διώρισαι τοῦτον
 „ τὸν ὅρον. ὅσα μὲν γὰρ διαφέρει τῶν γενῶν κα-
 „ θ' ὑπεροχῆ καὶ ὁ μᾶλλον καὶ ὁ ἥττον, ταῦτα
 „ ὑπέροχται ἐνὶ γένει. ὅσα δ' ἔχει ὁ ἀνάλογον,
 „ χωρὶς λέγω δ' οἷον ὄρνις ὄρνιθος διαφέρει τῶν
 „ μᾶλλον. ἢ καὶ ὑπεροχῆ, ὁ μὲν γὰρ μακρόπτε-
 „ ρον, ὁ δὲ βραχύπτερον. ἰχθύες δὲ ὄρνιθος, τῶν ἀ-
 „ νάλογον. ὁ γὰρ ἐκείνῳ πτερόν, διατέρω λεπίς,
 „ τοῦτο δὲ ποιῆν πᾶσιν οὐ ῥᾶδιον. τὰ γὰρ πολλα-
 „ ζῶα, ἀνάλογον ταυτὸν πεπόνθασιν.

XL.

„ **S**ed quaeret quispiam, cur principio homines
 „ non complectendo appellarint nomine vno
 „ generis, quod bestias tùm aquatiles, tùm volu-

„ cres contineret . sunt enim nonnulli affectus tum
 „ his, tum cæteris animalibus omnibus communes.
 „ veruntamen rectè ad hunc modum definitum di-
 „ stinctumq. est . genera enim quæcunque excessu
 „ inter se differunt , & plus , minusve recipiunt ,
 „ hæc vni subiecta sunt generi . quæ autem propor-
 „ tionem recipiunt , hæc seorsum posita sunt . verbi
 „ gratia : avis differt ab aue , aut eò quòd magis ha-
 „ beat quidquam aut superantia ratione . Aues
 „ enim aliæ penna sunt longiore , aliæ breuiore . pi-
 „ sces verò proportione ab auibus differunt . quod
 „ enim penna in auibus est , hoc idem squama in pi-
 „ scibus habetur . Verum id facere in omnibus nõ
 „ facile est . magna enim pars Animalium eadem
 „ affecta est proportione .

Vnde sit hæc orta dubitatio quæret *Comm.*
 aliquis . oritur autem ab ea defini-
 tione , quæ paulò ante statuta est :
 sumenda esse in Animalium tracta-
 tione genera statim , vt vulgus appellat , & iudi-
 cat : cù bipartita diuisione singulas species ex-
 quirere obscurum sit , & impossibile . quoniam
 igitur primi vocabulorum auctores Animalia ,
 quæ membris conueniunt vno genere compre-
 henderunt , quamquam excessu quodam , & de-
 fectu discrepant , vt Auium genus , quod Cyc-
 num , coruum , aquilam , continet : quæ inter se

roftro, pennarum magnitudine, colore ac pedibus differunt, quæ excessus, & defectus est differentia: cum inter Animalia, quæ diuerfis generibus comprehenduntur, aliquæ sint affectiones fimiles: quæri posset cur duo genera superiori aliquo genere non sunt complexi, vt piscium, & auium genera, quæ cum pluribus inter se differant, habent tamen, & quibus conuenire videantur. hæc itaque quæstio est, cuius nexus cum superioribus est apertissimus. ex quo etiam potest colligi fuisse longè aliam sententiam in ijs verbis, in quibus Aristoteles quid sentiat de Animalium generibus inueniendis explicabat, quàm putarint Ephesus, & Leonicus. quæret inquit aliquis cur homines communes ij quidem & vulgares, qui sensu ducti pluribus rebus cōuenienter posuere nomina, supra duo genera vno genere posito (hoc enim significat ἂν ἄνωθεν, quod Theodorus vertit principio) non sunt complexi duo genera aquatiliū, & voluerium Animalium. rationem autem ponit, cum ait: esse affectus tūm his sum cæteris Animalibus communes. Nam si Aues vno genere continentur, quoniam partibus, & affectibus inter se conueniunt, nihil impedit, quin & pisces, & aues, cū pluribus conueniant sub vno genere poni quæant. cōueniunt autem, quòd pinnas propè caput habent; quòd quatuor no-

tis mouētur, ac alijs fortasse huiuscemodi. quæ
stionem autem propositam soluit. Nam rectè
fecisse veteres illos homines. Nam quæ gene-
ra excessu discrepant, & defectu, & plus, & mi-
nus recipiunt; ea sub vno genere fuisse compre-
hensa, quæ verò non excessum, aut defectum,
sed proportionem membrorum, & affectuum
recipiunt, ea diuersis subiecta esse generibus.
rem autem exemplo docet. Nam aues omnes
cum inter sese conueniant, si velis exquisitè
intueri omnia, discrepant, quòd magis, ac mi-
nus recipiunt. Nam gallinæ cum turture con-
uenit, quòd ambæ bipedes, quòd alatæ sint: &
rostro sint præditæ, quòd ingluuie, quæ auium
propria est. sed & discrepant, cum gallinæ pe-
des maiores sint, candidiores, duriores: corpo-
re sint grauiori; alis aduolādum ineptioribus:
maiori, & voraciori ingluuie: crassiori rostro.
sed hæc differentia non ea est, quæ genus con-
stituat, cum earundem rerum sit excessio quæ-
dam, ac defectio. pisces autem si cum auibus
compares, nihil, aut parùm reperiēs, quod com-
mune sit, nisi spectes proportionē. Nam quæ
in auibus penna est, ea in piscibus est squama.
penna autem, & squama nihil habent, quo con-
ueniant, nisi proportionem fortasse, quæ in di-
uersis generibus est. quòd si piscium genera
speciatim videris squamata omnia comperies,
sed

sed alterius generis squamas, alterius generis squamis & maiores esse, & asperiores: quæ magis, ac minus differentiæ sunt. hac igitur de causa concludit rectè definita, ac statuta fuisse genera à vetustioribus hominibus: non enim in omnibus excessum, & defectum inueniri facile esse: sed proportionem, qua fit, vt genera distincta sint & separata.

μά.

” ΕΓΓΑΙ ΔΕ ΟΥΣΙΑΙ ΜΕΝ ΕΙΣΙ ΤΑ ἘΣΧΑΤΑ ΕΊΔΗ,
 ” ΤΑΥΤΑ Ἰ ΚΑΤΑ Ἐ ΕΊΔΟΣ ΑΔΙΑΦΟΡΑ, ΟΊΟΝ ΣΩ
 ” ΚΡΑΤΗΣ ΚΟΡΙΣΚΟΣ, ΑΝΑΓΚΑΪΟΝ ἢ ΤΑ ΚΑΘΟΛΟΥ ὑ-
 ” ΠΑΡΧΟΝΤΑ ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΕΊΠΕΪΝ, ἢ ΠΟΛΛΑΚΙΣ ΤΑΥΤΟΝ
 ” ΛΕΓΕΙΝ ΚΑΘΑΠΕΡ ΕΊΡΗΤΑΙ. ΤΑ ΔΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΚΟΙΝΑ,
 ” ΤΑ ΓΑΡ ΠΛΕΪΟΣΙΝ ὑΠΑΡΧΟΝΤΑ, ΚΑΘΟΛΟΥ ΛΕΓΟ-
 ” ΜΕΝ. ἘΠΙΡΙΑΝ Δ' ἔΧΕΙ ΠΕΡΙ Τῆ ΠΟΤΕΡΟΝ ΔΕ ΠΡΑΓ-
 ” ΜΑΤΒ ἙΣΘΑΙ, Τῆ ΜΕΝ ΓΑΡ ΟΥΣΙΑ Ἐ Τῶ ΕΊΔΕ ἌΤΟ-
 ” ΜΟΝ, ΚΡΑΤΙΣ ΟΝ ὈΞΙΝ ΕΊΤΙΣ ΔΙΩΑΙΤΟ ΠΕΡΙ Τῶ ΚΑ-
 ” ΔΕΚΑΣΟΝ ΚΑΙ ἌΤΟΜΩΝ Τῶ ΕΊΔΕ, ΘΕΩΡΕΪΝ ΧΩΡΙΣ,
 ” ὩΣ ΠΕΡ ΠΕΡΙ ἈΝΘΡΩΠΟΥ, ΟΥΤΩ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ὄρνιθος.
 ” ἔΧΕΙ ΓΑΡ ΕΊΔΗ Ἐ ΓΕΝΟΣ ΤΟΥΤΟ, ἌΛΛΑ ΠΕΡΙ ὄτρου ὡ
 ” ὄρνιθος Τῶ ἌΤΟΜΩΝ, ΟΊΟΝ ἢ ΣΡΟΥΘΟΣ, ἢ ΓΕΡΑΝΟΣ,
 ” ἢ ΤΙ ΤΟΙΟΥΤΟΝ. ἢ ΔΕ ΣΥΜΒΪΣΕΤΑΙ ΛΕΓΕΙΝ ΠΟΛΛΑ-
 ” ΚΙΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤῆ Πάθους, ΔΙΑ Τὸ ΚΟΙΝῆ ΠΛΕΪΟΣΙΝ ὑ-
 ” ΠΑΡΧΕΙΝ, ΤΑΥΤῆ ὈΞΙΝ ὑΠάτοπον, ΚΑΙ ΜΑΚΡὸΝ Τὸ
 ” ΠΕΡΙ Ἐκάσου ΛΕΓΕΙΝ ΧΩΡΙΣ. ἴσως ΜΕΝ Οἶω ὄρ-
 ” θῶς ἔΧΕΙ, ΤΑ ΜΕΝ ΚΑΤΑ ΓΕΝΗ ΚΟΙΝῆ ΛΕΓΕΙΝ Ὅσα
 ” ΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑΛῶΣ ὠρισμένων Τῶ Ἀνθρώπων, ΚΑΙ
 ” ἔΧΕΙ

,, ἔχει τε μίαν φύσιν κοινῶν καὶ εἶδη ἐν αὐτοῖς, μὴ
 ,, πολὺ διεσῶτα, ὄρνις καὶ ἰχθύς, καὶ εἴτι ἄλλο
 ,, ὄξιν ἀνώνυμον μὲν, τῶ γένη δὲ ὁμοίως περιέ-
 ,, χεται ἐν αὐτῶ εἶδη. ὅσα δὲ μὴ τοιαῦτα, καθ' ἐ-
 ,, κασον, οἷον περὶ ἀνθρώπου, καὶν εἴτι τοιοῦτον
 ,, ἕτερόν ὄξιν.

XLI.

,, **S**ed cum vltimæ species substãtiæ sint, quæ qui
 ,, Idem species nullo speciei discrimine differãt,
 ,, vt Socrates, Coriscus, efficitur profectò, vt vel
 ,, vniuersalia explicari prius, vel idem sæpius dice
 ,, re necesse sit, vt iam dictum est. Vniuersalia ve-
 ,, rò communia sunt. quæ enim in pluribus insunt
 ,, hæc vniuersalia appellamus. sed quæstio existit
 ,, vtra tandem tractari debeant. quia enim substã
 ,, tia est id, quod specie individuum est, potissimum
 ,, dixerim fore, si quis de singulis indiuiduis specie
 ,, seorsum considerare poterit, atque vt de homi-
 ,, ne, ita de auibus esse agendum. habet enim hoc
 ,, genus species. Sed non de ijs, verum de singulis
 ,, indiuiduis auibus, vt de passere, de grue, de reli-
 ,, quis huiuscemodi: sed si ita eueniet, vt sæpe de
 ,, eodem dicatur affectu, quoniam communis pluri-
 ,, bus sit, efficietur sanè, vt seorsum referre de sin-
 ,, gulis & sub absurdum sit, & prolixum. Cæterũ
 ,, scitè fortasse agetur, si quæ ad genera attinent,
 ,, ea communi negotio explicemus: videlicet quæ
 ,, rectè ab hominibus definita dicuntur, quæq. na-
 ,, turam

- „ turam sortiuntur communem, & species non lon-
 „ gè inter se differentes complectuntur, vt avis, vt
 „ piscis, & si quid aliud sit nomine quidem vacās,
 „ sed genere parimodo species continens. quæ au-
 „ tem non eiusmodi sunt hæc sigillatim doceamus,
 „ vt de homine, & si quid aliud tale habeatur.

Comm.

Oistquã Platonice diuisionibus re-
 iectis docuit generatim Animalia
 sumenda esse ei, qui viam, & ratio-
 nem, quæ scientiarum propria est
 in hac tractatione est sequuturus: genera au-
 tem Animalium ea esse, quæ vulgus ita collegit
 distinctione à membrorum proportione adhi-
 bita: hoc in loco statuit ita in hac scientia ver-
 sari physicum oportere, vt quæ cõmunia sunt,
 ac generalia primum explicare conueniat. Nã
 si extremas species sumat aliquis, cogi in alijs
 speciebus, quæ eodem genere continentur, idẽ
 sæpenuero repetere, quod maximè vitãdum
 est, vt initio huius libri est demonstratum. Vn-
 de verò sit huiusce definitionis orta occasio,
 non adeò facilè reddi potest ratio. Nam alio-
 quin cum initio hæc quæstio & proposita, &
 soluta sit, superuacaneum videretur hoc etiam
 in loco repeti. nisi sit (quod opinor) quòd cū
 Platoniorum hoc esset institutum, vt diuisio-
 ne bipartita inuentis speciebus, si modo inue-
 nire

nire vnquam contingeret, in ijs occuparentur explicandis; quæri fortè posset, an ita etiã Aristoteli agendum esset, quamquam sine partitione statim assumit genera vltiora populo: quando etiam extremæ species illę esse videantur, in quibus, quæ instituitur commentatio deberet præcipuè cerni: cum illæ generibus longè nobiliores sint substantiæ. hac igitur de causa rem definit, & docet quare vniuersa potius tractanda sint, quàm extremæ species. cum enim rationem reddidisset superius cur duo genera superiori aliquo genere posito non comprehenderant veteres homines, subdit *ἐπεὶ δὲ οὐσίαι* quoniam autem substantiæ. species autem vltimas substantias esse planum est, imò etiam magis, quàm genera, substantias. Nam cum indiuiduæ substantiæ præstantiores sint, quæ ijs propinquiore sunt: nobiliores etiam sunt: species autem magis accedunt, quàm genera. illud etiam non est ignotum extremas species indiuidua continere, quæ nullum habent speciei discrimen. cum enim specie vna comprehendantur, numero tantū inter se distat, vt Coriscus, Socrates Plato. sed illud obscurum, quæ uis sit in his verbis posita. Quoniã species vltimæ substantiæ sunt, & specie discrimine non differunt, fit vt vel vniuersa tractare necesse sit, vel idem sæpius repetere. nō enim

probo,

probo, quæ dicit Ephesius . nam dubitatio, quæ hoc in loco pponi opinatur, paulo post & proponitur, & soluitur claris verbis . vim autem horum verborum hanc esse iudico . quoniã sub generibus species multæ sunt, quæ similitudine membrorum conueniunt : singulæq. species ita se habent, vt nullum habeant speciei discrimen in ijs, quæ sub se continent; qui velit species pertractare omisso genere: quoniã similes affectiones, & membra speciebus omnibus sunt, quas vnum genus complectitur: fit, vt in singulis ijs explicandis eadem in omnibus dicere necesse sit. Quare aut vniuersalia, hoc est, quæ generatim ijs conueniunt explicari prius oportet, aut eò, quò diximus incidere . quæ enim vniuersalia sunt, ea omnium communia sunt, & semel dicuntur, & per sese, ac primum enunciantur; prius enim generi conueniunt, quàm formis . Hæc mihi videtur esse sententia . nam mox dubitatio ponitur, in qua quæ statuta sunt videntur infirmari, mox confirmari, & ratiùs explicata reddi . Nam cum species extremæ, & indiuiduæ substantiæ sint magis quàm genera, fortasse fatius foret de ijs particulatim agere, & quæadmodum de hominis specie, quæ diuina est, & omnium præstantissima, ita etiã de auium formis singulis, vt de cyeno, de grue, de cornice, de coruo . sic enim omnes species

cum indiuiduæ, & extremæ sint, ac magis substantiæ possent fortasse certiore scientiam parere, quam genera. Nam quod stabilius, ac firmitus est, illud certius fortasse videretur, quam quod aliqua ex parte recedit à stabili, & firmo. stabiles autem, & firmæ videntur primæ substantiæ, & secundarum quæ primis propinquiores sunt. sed si ita inquit eueniet, vt sæpe de eodē dicatur affectu fiet sanè, vt & absurdū, & prolixum sit species particulatim singulas pertractare. cum enim de grue loquimur in auium genere, & membra eius, & affectiones explanamus, vt ingluuiem, alas, duos pedes, collum oblongum, longos etiam pedes, volandi modum, vescendi, natandi, & quæ huiusmodi sunt. atqui superiora cum omnibus communia sunt. Nā si etiam de columba loquar, eadem dicam necesse est. hæc autem, quæ secundo loco dixi, alijs etiam, quæ in aqua degunt cōmunia sunt. excessu, ac defectu adhibito. repetere igitur omnia in singulis opus est. Omnibus enim conueniunt affectiones illæ, non quia grues sint, aut aquilæ, sed quia aues. quamobrem, & subabsurdum est, & prolixum eadem inculcare nō sine tedio. quæ cum ita sint optimè dicit, scitè ac rectè agi, si quæ ad genera pertinent, ea in commune declarentur. Nam cū homines obseruata specierum multarum similitudine eas

vno genere complexi sint communem naturam intuentes, quæ non vni, aut alteri speciatim, sed toti collectioni conuenit: merito de ijs ita agere oportet, vt non vnã, aut alteram speciem, sed cõmune genus pertractemus, & communes affectus omnium: vt piscium auium, & aliorum omnium, quæ quamuis inquit nomine careant, tamen species similitudine conuenientes sub se continent; quod generum proprium est. quod si forte aliqua species sit, quæ separatos à communi genere habeat affectus, præcipit de ea separatim agere. Nam cum homo præter ea, quæ ei, quia animal est conueniunt: plura etiam habeat, quæ ei, quia homo est tributa sunt; opus est particulatim de illo agere. Nam affectus, qui hominis proprii sunt, nulli Animalium generi conueniunt: & per sese ac primum de homine enunciantur: vt statura recta, ἢ διπλοδία λόγῃ alio modo, quàm auius sit attributa: Manus, earum vsus, sermo, & huiusmodi innumera alia: quæ vt præcipit, ita etiam seruauit. Nam & de statura hominis egit, & duobus locis rectitudinis rationem reddidit, alteram à materia in secundo horum librorum, alteram à fine in quarto. de duobus autem pedibus, & de clunibus, ac manibus in eodem quarto. Nam de sermone & in secundo huius operis, & in quinto de generatione Animalium

malium sermonem habet . quo autem modo de homine speciatiim agendum est in ijs , quæ eius propriæ sunt affectionibus , illo est de quavis specie in ijs , quæ toti generi non conveniunt ; ut in extremo horum librorum de strutho lybico : de Crocodilo , qui vnus omnium Animalium superiorem mouet mandibulam in secundo : ac de alijs , quæ infinitum esset recensere .

μβ'.

» Σχεδόν δέ τοῖς σχήμασι τῶν μορίων , καὶ τῆ
 » σώματος ὅλου εἰάν ὁμοιότητα ἔχη , ὡρίζαι
 » τὰ γένη , οἷον ἔ τῶν ὀρνίθων γένος πρὸς αὐτὰ
 » πέπονθε , καὶ ἔ τῶν ἰχθύων , καὶ τὰ μαλάκιά τε
 » καὶ τὰ ὄσθρια . τὰ γὰρ μόρια διαφέρει τούτων , οὐ
 » τῆ ἀνάλογον ὁμοιότητι , οἷον ἐν ἀνθρώπῳ καὶ
 » ἰχθύϊ πέπονθεν ὄσθριον πρὸς ἀκάνθαν , ἀλλὰ
 » μᾶλλον τοῖς σωματικαῖς πάθεσιν . οἷον , μεγέθει ,
 » μικρότητι , μαλακότητι , σκληρότητι , λειότητι ,
 » τραχύτητι , καὶ τοῖς * στοιχείοις . ὅλως δέ τῶ μᾶλ * τοιοῦ-
 » λον καὶ ἤπλον . τοῖς .

XLII.

» Genera autem si quam similitudinem præ se
 » ferant , figuris ferè partium , totiusq̃ . corpo
 » ris describuntur . quale genus auium , aut pi-
 » scium est , mollia etiam , atque Ostrea figurarum
 » affinitate sua genera describunt . partes enim
 » eorum non proportionis similitudine discrepant ,
 » quomodo os hominis , & spina piscis , sed potius
 » S affe-

- 99 affectionibus corporis, idest magnitudine, parui-
 99 tate, mollitie, duritie, lenitate, asperitate, & reli-
 99 quis generis eiusdem: atque omnino eò quòd ma-
 99 gis, minusve quicquam habeant.

Comm.

Eclarat qualia sint genera, de qui-
 bus omnis ferè debet eẽ tractatio,
 vt quod superius positum est, ex-
 planatius habeatur. distincta enim
 esse genera, à membrorum, ac totius corporis
 figuræ similitudine, vt omnia, quæ membris cõ-
 ueniunt animalia vno sint genere comprehen-
 sa: qualia aues ait esse, μαλάκια, q̄ latinè mol-
 lia dicuntur; pisces, ostrea. omnium enim spe-
 cierum, quæ sub singulis his generibus conti-
 nentur, membra non differre proportione, vt
 os hominis, & spina piscis: sed ita cõuenire si-
 militudine, vt exterioribus quibusdam affecti-
 bus dissidere videantur. hos esse mollitiẽ, ma-
 gnitudinem, exiguitatem, leuitatem, duritiem,
 asperitatem, & alios, qui eadem serie ad tactũ
 pertinent. συσσίχους enim appellat. Nã cum
 pisces, qui quoniam similes membris sunt, vni
 generi subijciuntur: omnes pinnas habeãt: pul-
 mone careant, cuius loco Branchias, quas ap-
 pellant habent; atque alia huiusce generis: ta-
 men si corpus tangas, scarum videris cutis duri-
 tie ab Aurata differre; Auratam à Murena; Mu-
 renam

renam ab alijs. sic & alterum minorem altero; maiorem etiam altero. vt omninò ea, quæ inter hæc est differendi ratio excessio quædam, ac defectus sit. mirum autem non est, quando & indiuiduæ substantiæ, quas vna species complectitur huiusce generis affectibus pænè discrepent. Nam, quemadmodum temperamentorum postulat ratio, ita alij hominum molliores alijs; sicciores alij; multi pinguiores: horridi alij, ac hispidi: glabri alij, longiores nonnulli: breuiiores alij; quidam nigri: alij candidi. postremò hæc affectiones tam singulorum, quàm specierum temperamenta sequuntur.

μγ'. εἰς τὴν αὐτὴν ἀποφασίζοντες

» ΠΩς μὲν οὖν ἀρδὲ χεσθῆαι δεῖ πρὸς φύ-
 » σιν μέθοδον, καὶ τίνα τρόπον γίνονται ἂν ἡ
 » θεωρία περὶ αὐτῆς ὁδῶ, καὶ ῥάστα, ἔτι δὲ περὶ
 » διατρέσεως τίνα τρόπον ἐνδέχεται μετιούσι
 » λαμβάνειν χρησίμως. καὶ διότι τῆ μὲν ὁ διχο-
 » τομεῖν ἀδιύατον, τῆ δὲ κενόν, εἴρηται. διωρισμέ-
 » νων δὲ τούτων, περὶ τῆς ἐφεξῆς λέγωμεν, ἀρ-
 » χὴ πρὸς τὴν δε ποιησάμενοι.

XLIII.

» **S**ed quemadmodum ratio tractanda nature
 » probari debeat, utq. de ijs rebus via apta, fa-
 » cillimeq. contemplari, docereq. possimus: atque
 » etiã de diuisione, quem in modum fieri possit, vt
 » commodè species sumantur, & quàm bipartita

- „ sectio partim fieri nequeant, partim frustra fiat,
 „ dictum iam est. Quæ cum iam præfinita, explica-
 „ taq. sint, de ijs, quæ deinceps sequantur, agamus,
 „ indeq. ordiamur.

Comm.

Conclusio est cū enumeratione eorum, quæ dicta sunt. Nā cum hic liber totus ad eruditionem, quam παιδείαν dicimus, pertineat: explicata in eo est via, & ratio, qua physicus Animalium naturā, imò res omnes debeat artificiosè declarare. plura etiā addita de diuisione, tum ea, quæ optima est, tum ea, quæ à Platonice vsurpata, inueniēdis formis minimè idonea, & impossibilis iudicata est. hæc igitur enumerat à se dicta: non quod absoluta sit hæctenus eruditionis ratio: nam quæ sequuntur, illius cūcta sunt in hoc libro: sed quòd ita facere consuevit cum post aliqua declarata ad alia recens aggreditur. Notādum autem est τὸ ἀσπρόδέχεσθαι, quod ad eruditionem pertinere, & ex hoc libro & primo de Moribus ad Nicomachum, & secūdo Metaphysicorum libro adnotauimus. post conclusionem sequitur propositio eorum, quæ reliqua sunt.

μ δ'.

- „ Τῶν οὐσιῶν ὅσα φύσει συνεχῆσι, τὰς μὲν
 „ ἀγεννήτους καὶ ἀφθάρτους εἶναι τὸν ἀ-
 „ παντα

„ πάντα αἰῶνα. τὰς δὲ μετέγεν γενέσεως καὶ
 „ φθορᾶς, συμβέβηκε δὲ περὶ μὲν ἐκάστας τιμίας
 „ οὔσας καὶ θείας, ἐλάττους ἡμῖν ὑπάρχειν θεω-
 „ ρίας. καὶ γὰρ ὅζων ἄντις * περὶ αὐτῶν, καὶ περὶ * σκέψαι
 „ ὧν εἰδέναι προθοῦμεν. παντελῶς ὅξιν ὀλίγα τὰ το.
 „ φανερά κατὰ τὴν αἴσθησιν. περὶ δὲ τῶν * φυτῶν * φθαρ-
 „ τε καὶ ζώων β' προθοῦμεν μάλλον πρὸς τὴν γνῶ τῶν.
 „ σιν διὰ τὸ σὺντροφον. πολλὰ γὰρ περὶ ἕκαστον
 „ γένος λάβοι τις ἂν τῶν ὑπαρχόντων βουλόμε
 „ νος διαπονεῖν ἱκανῶς.

XLIIII.

„ **S**ubstantiæ, quæ natura constant partim inge-
 „ nitæ immortalesq. sæculis omnibus sunt: par
 „ tim ortus participes, atque interitus intelligun-
 „ tur. sed partem illam æternam, & proinde No-
 „ bilem, ac divinam minus contemplari propterea
 „ possumus, quòd admodum pauca illius modo sen-
 „ sui patent: quorum beneficio tum de ea ipsa par-
 „ te divina, tum de ijs, quæ nosse cupimus facultas
 „ nobis cogitandi, indagandiq. suppeditetur. Res
 „ mortales, atque caducas, ut stirpes, ut Animam-
 „ tes, quòd eas socias, familiaresq. habemus, nosse
 „ vberius possumus: quippe cum multa inesse quo-
 „ que in genere percipere possit, quicunque non
 „ laborem recusat pleniorē.

Comm.

Olet Aristoteles in Artibus, & sciē-
 tijs explicandis philosophiæ stu-
 diosos dupliciter exhortari, aut
 ostendenda, ac prædicanda scien-
 tiarum, & artium præstantia, aut utilitate de-
 monstranda. in libris de Arte dicendi, & in li-
 bris de Dialectica studiosorum Animos exci-
 tat, in ijs Rhetorices, in his Dialectices utilita-
 tem ostendens. in libris verò, qui de Moribus
 inscribuntur ad Nicomachum, & à præstantia,
 & ab utilitate ciuilibus scientiæ auditores tacitè
 ad eam capescendam exhortatur. in libris au-
 tem de prima philosophia summam præstan-
 tiam, atque excellentiã diuinæ illius scientiæ
 dum explicat, quem non impellit ad eam om-
 ni studio, ac diligentia excolendam? in physi-
 cis, in quibus libri de Naturali Auscultatione,
 & naturæ & tractationis ordine priores sunt,
 de physices utilitate nihil est dictũ, eò quòd uti-
 litas, artiũ, quæ in effectione sunt positæ, pro-
 pria est; non autem scientiarum, ex quibus illa
 est. non defuerunt autem viri doctissimi, qui
 in ijs libris interpretandis quàm utilis sit physi-
 ce ostenderunt. Et Marcus Tullius in libris de
 finibus copiosè illius scientiæ declarat utilita-
 tem. utilem autem physicem intelligimus, nõ
 vt artes, quæ per sese ad utilitatem finiunt: sed
 ex euentu aliquo, & extrinsecus quodam mo-
 do.

do . eius autem præstantia ita nota erat, vt superuacaneum fuisset de illa vel pauca dicere ; cum ante ipsum tot extiterint summi philosophi, qui quanta laude digna sit Naturæ contemplatio memoriæ tradiderunt . quòd si idem in prima philosophia fuisset, quam primus Aristoteles & inuenit, & excoluit, pfectò nihil dicere de eius excellentia oportuisset . in hac autem physices parte , quæ Animalium naturam pertractat, & causas, quoniam non magnopere videtur huius scientiæ præstantia , quippe quæ in minutioribus quibusdam rebus est occupata : opus habuit Aristoteles declarare, quàm digna sit animalium perfecta cognitio . Nec mirum sit, si dixi notam omnibus fuisse naturalis scientiæ excellentiam , cum hic dicam in Animalium tractatione nihil ferè apparere . quod dignum cognitu videatur . Nã si physicem veteres laudarunt, propterea laudarunt, quòd cœlestia corpora, ac ea, quæ in sublimi fiunt, quæ nos *μετέωρα* dicimus contemplatur : non autem quòd Animalium naturam cognoscit . Nam & Lucretius quando philosophiam laudat, non alia ratione laudat, quàm quòd ea cognoscit, & inspicit, quæ homines admirantur . admirantur autem tonitrua, fulgura, terremotus, ac huiusmodi alia, quæ ignarum vulgus non parùm solet expauescere . & latinus poeta sapientiam ex-

optat, non quia illam ob animalium cognitionem admiretur, sed quia ob earum rerum tractationem, quæ à sensibus nostris remotæ sunt, nihil non habet, quod admiratione dignum sit. Cupit enim discere.

- » *Defectus solis varios, lunæq. labores,*
- » *Vnde tremor terris, quæ vi maria alta tumescunt.*
- » *Obicibus ruptis, rursusq. in se ipsa residant.*
- » *Quid tantum Oceano properent se tingere soles*
- » *Hyberni, vel quæ tardis mora noctibus obsit.*

Illam igitur phyfices partem non erat opus cognitione, ac studio dignam prædicare: hanc autem, quæ in Animalibus explicandis occupatur & laudare oportebat, & rationem ostendere, quamobrem amplexanda sic sapientiæ studiosis. quod hoc in loco facit summus Auctor. Nam substantias, quæ natura constant, alias immortales ait esse, & nunquam genitas, alias, quæ & oriuntur, & occidunt. substantias autem intelligit, quæ sub sensum cadunt, & quæ motionis habent principium. Nam & cœlestia corpora substantiarum sensibilibium, & naturalium nomine comprehenduntur. hinc enim illa divisio in septimo Metaphysicorum posita, & in duodecimo repetita, substantiarum alias esse sensibiles, ortum & interitum patientes; alias sensibiles quidem, sed ab omni ortus, aut interitus mutatione liberas, immortales, & nunquam genitas.

genitas : alias, quæ & sensum fugiunt, & nō solum ortum, & interitum non patiuntur: sed omne etiam mutationis genus; immobiles, sempernas, actus puros, ab omni materiæ forde seiunctissimas. In primo autem libro de cœlo, antequam ab orbicularis motus natura cœli præstantiam cepisset ostendere, primum sumpsit omnia corpora naturalia motum habere, cœlesti etiam corpore comprehenso: quippe corporum diuisionem paulopost ponit in simplicia, & composita; & simplicia duum generum motibus ait agitari recto, & orbiculari: illum elementis conuenire: hunc cœlo. quoniã igitur physicus duo hæc substantiarum genera contemplatur, quippe quæ naturam habent, & motum: propriam materiam, in qua est occupatus considerans substantiarum naturalium alias dicit: esse immortales, & nunquam genitas: alias, quæ & ortum, & interitum patiuntur. illas autem substantias immortales, & diuinas minus contēplari propterea inquit possumus, quòd cum omnis nostra cognitio, à sensu orta, & aucta sit, in cœlo pauca sunt, quæ sensus moueant: sunt enim ab ijs remotissima. cum autem plura sint, in quibus, ac de quibus cognoscere cupimus, paucissima sunt, quæ sensus percipit: vt hac de causa à sensus imbecilla perceptione debilis etiam sit mentis comprehensio.

fio . quò fit, vt pauca de corporibus illis diuini-
nis, & immortalibus, nobis cõtemplatio relin-
quatur . æterni quidẽ motus , qui in orbem est,
certa , atque indubitata habetur cognitio , quã
tradidit Aristot. in octauo de naturali Auscul-
tatione, & in duodecimo Metaphysicorum. im-
mortalitatis etiam cœli apud Aristotelicos cer-
ta est fides, quam primo de cœlo volumine de-
monstrauit primum à motus natura, deinde et
ab alijs, quæ cœlestis corporis propria sunt . at
cũ & alia sint, quæ nosse operæ precium est: he-
sitauit plerunque diuinus Vir, & non sine præ-
fatione quod sentiret literis tradidit: quemad-
modum in arduis illis difficultatibus, quas se-
cundo libro de cœlo proponit . ait enim . περι-
» βρατέον λέγειν τὸ φαινόμενον, αἰδοῦς ἀξίαν εἶναι
» νομίζοντες πρὸς προθυμίαν μάλλον ἢ θράσους, ἢ-
» τις διὰ τὸ φιλοσοφίας διεψῆν, καὶ μικρὰς βύπο-
» ρίας ἀγαπᾶ, περὶ ὧν τὰς μεγάλας ἔχομεν ἀπί-
» ρίας, &c. & alibi etiam in hanc sententiam nõ-
nulla dixit: vt quãdo quærit, cur cœlum in hæc,
& non in illa vertitur. ex quibus omnibus com-
probatur substantiarum illarum cœlestium mi-
nimas esse contemplationes paucaq. de ijs in-
certam scientiam cadere . contra verò res mor-
tales, vt stirpes, & Animãtes vberius inquit pos-
sumus cognoscere (hoc enim est τὸ βύποροῦ-
μεν) in causa autem est , quòd eas familiariter
continue

continuè cernimus, & paucissimo interuallo
sensibus percipimus. sunt enim & animalia, &
stirpes in ea mundi regione, in qua & nos degi-
mus, vt hac de causa *συντροφον* quid habere di-
camur cum ijs. quò fit vt quicumque in Ani-
malium, & stirpium cognitione summo studio
elaborarit, plurima discat, quæ in quoque gene-
re sunt. elaborare autem summo studio potest
aliquis, quando primura, quæ potest aspectu
viderit, ac peruestigarit; quæ autem videre ne-
quit, ab alijs, qui fide digni sunt acceperit: aut
etiam tabellis à peritioribus depictis conspe-
xerit. sic didicit Animalium ferè omnium na-
turam, mores, actiones, affectus Aristoteles: sic
eorum causas diligentissimè tradidit. sic Theo-
phrastus, quæ ad stirpium naturam attinent ita
cognouit, vt mirum sit vnum hominem in al-
tioribus philosophiæ rebus occupatum tãtum
agnouisse de natura stirpium, & causas apposi-
tissimè explanasse. sic tempestate nostra Mel-
chior Guilandinus Borussus Herbarum, atque
adeò omnis plantarum generis cognitionem
summa cum laude Patauij docens, cum græcè,
& latinè sit eruditissimus, nihil non calleat,
quod ad altiorem philosophiam, rem medi-
cã, eloquentiam, poëtarum artem, totius anti-
quitatis exactissimam cognitionem, pertine-
re videatur, in quibus singulis profecisse maxi-
mum

mum est: tamen Animalium, & stirpium cognitionem ita tenet, vt nemo illum non admiratur, nemo non suspiciat. elaborauit ille *ἰκάνως* (vt verbo vtar Aristoteleo) varijs etiam in orientem peregrinationibus susceptis, vt omnia, quæ omnis ferè vel à nostro orbe remotissima fert regio, videret, attrectaret, transferret. Sed nolo viri doctissimi recensere laudes. Nā cum aliam ille, atque mea est exposcunt facundiam, tum etiam alienus locus hic est. Conferenda sunt in translatione plurima, præsertim quod est in græcis verbis τὸν πάντα αἰῶνα, quod Gaza vertit elegantissimè sæculis omnibus. αἰῶνα enim latina lingua vix habet, quomodo exprimat. nōnulli sempiternitatem vertunt, vt Argyropolus primo libro de cælo. æuum aliqui; plures sæculum. latina voce expressit Lucretius τὸν αἰῶνα.

- » *Omnis enim per se diuum Natura necesse est*
 » *Immortali æuo, summa cum pace fruatur.*
 sed neminem habemus, qui vocem hanc explicet cōuenientius, quam ipsum in primo libro de cælo. cuius verba hic apponam nō tam ob huiusce vocis explanationem, quàm quòd quæ eo loco dicit de cœlestibus corporibus, de quibus & hoc loco loquitur, mire cōueniunt cum
 » his. διόπερ οὐτ' ἐν τόπῳ τὰ κῆϊ πέφυκεν, οὐτε
 » χρόνος αὐτὰ ποιεῖ γηράσκαι, οὐδ' ἔστιν οὐδενὸς οὐ-
 δεμία

δεμία μεταβολή τῆς ἐπιπέδου ζωτάτω τετα-
 μένων φορᾶν, ἀλλ' ἀναλλοίωτα καὶ ἀπαθῆ τῶ
 ἀρίστω ἔχοντα ζωὴν καὶ τῶ αὐταρκεσάτῳ,
 διατελεῖ τὸν ἅπαντα αἰῶνα. καὶ γὰρ τοῦτο τοῦ
 νομα θείως ἔφθεκται παρὰ τῆς ἀρχαίων. τὸ
 γὰρ τέλος τὸ περιέχον τὸν τῆς ἐκάστου ζωῆς
 χρόνον οὐ μὴδὲν ἔξω κατὰ φύσιν, αἰὼν ἐκάστου
 κέκληται. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὸ τοῦ
 παντός οὐρανοῦ τέλος, καὶ τὸ τὸν πάντα ἀπει-
 ρον χρόνον καὶ τῶ ἀπειρίαν περιέχον τέλος,
 αἰὼν ὄσιν, ὅτι τῷ αἰεὶ εἶναι εἰληφώς τῶ ἐπωνυ-
 μίαν, ἀθάνατος καὶ θεῖος, ὁ δὲν καὶ τοῖς ἄλλοις
 ὀζήρηται, τοῖς μὲν, ἀκριβέστερον, τοῖς δ' ἀμαυρό-
 τερον, τὸ εἶναί τε καὶ ζῆν, proprie igitur αἰὼν
 immortalibus solet tribui, ut caelestibus corpo-
 ribus ab eodem, in libris de caelo, & Meteorolo-
 gicis: & diuinis, & immortalibus mentibus
 in duodecimo primæ philosophiæ. hoc, quod
 maioris momenti est, adnotasse placuit. Cete-
 ra per se quisque conferat.

μέ.

Ἐχει δ' ἐκάτερα χάριν. τῶν μὲν γὰρ, εἰ καὶ
 κατὰ μικρὸν ἐφαπτόμεθα, ὁμῶς διὰ τῶ τι-
 μιότητα τῆς γνωρίειν, ἢ διὸν ἢ τὰ παρ' ἡμῖν ἅπαν-
 τα. ὡς περ τῶν ἐρωμένων μικρὸν μοριον κατιδεῖν
 ἢ διὸν ὄσιν, ἢ πολλαῖς ἕτερα καὶ μεγάλα, διακρι-
 βίας ἰδεῖν. τὰ δὲ, διὰ τὸ μᾶλλον, καὶ πλεῖον γνω-
 ρίειν αὐτῶν, λαμβάνει τῶ τῆς ἐπίσης ἐπιπέ-
 δου.

„ χλω. ἔτι δὲ διὰ τὸ πλησιαίτερα ἡμῶν εἶναι καὶ
 „ τῆς φύσεως οἰκειότερα, ἀντικαταλλάττεται
 „ πρὸς πῶς περὶ τὰ θεῖα φιλοσοφίαν.

XLV.

„ **V**Trunque tamen studium nos delectat. Res
 „ nanque illas superiores, tametsi leuiter at-
 „ tingere possumus, tamen ob eius cognoscendi ge-
 „ neris excellentiam amplius oblectamur, quam
 „ cum hæc nobis iuncta omnia tenemus: quemad-
 „ modum quamlibet partem, minimamq. corporis
 „ nostrarum puellæ deliciarum vidisse gratius, ac
 „ iucundius est, quam ceterorum hominum mēbra
 „ perspexisse, & contrectasse, at hæc inferiora, quia
 „ & plura sunt, & cognosci plenius possunt, idcir-
 „ co præstantiam sibi scientiæ vendicant. quin etiã
 „ quod & nobis propiora, & naturæ familiariora
 „ sunt, hinc aliquid cum rerum diuinarum studio
 „ rependunt, atque compensant.

Comm.

Quod propositum erat, hoc in loco
 videtur absolueret. demonstrat e-
 nim studiũ, quod in animalium no-
 tione impenditur bonum esse, &
 homine maximè dignũ: Cum in omnihus na-
 turam admirari liceat. comparat autem duas
 has, quæ ab homine possunt haberi cognitio-
 nes, alteram, quæ cælestium est, alterã, quæ Ani-
 malium, & stirpium. vtramque autem pergra-
 tam

tam esse, & non parùm oblectare. Nam superiores res, & cœlestes quamquam leuiter attingamus ob eas, quas superius attulimus rationes, tamen iucundiores esse cognitu ita præcisè comprehēsas, quàm si omnia, quæ apud nos sunt optimè norimus. Cum enim diuina illa corpora sint, & immortalia, atque à Deo sine medio prudentia, quibus quòd inferiora hæc sunt acceptum referunt, miram habere cognitionis excellentiam. quamobrem maximè homines oblectare. omnem autem cognitionem in primo de Anima libro τῶν καλῶν ἢ τιμίῳν esse dicit, hoc est ex eorum numero, quæ & bona sunt, & honorabilia; sed aliam alia magis, aut propter rem, qua de agitur, aut propter exquisitam demonstrationum uira. Cœlestium itaque rerum studium, & bonum est, & honorabile, ppterca quòd diuinæ illæ sunt, & immortales, tamen si non adeò certa eas cognitione assequamur. τιμιώτητα igitur τῆ γνώριζαν uocat, nō absolutè, sed eam, quæ est propter rem, cuius cognitio est. rem autem exemplo declarat amatorio. Nam quemadmodum vel minimam corporis partem puellæ, quã adamamus, videre longè gratius est, quàm aliarum omnia membra accuratè perspicere: ita etiam diuinarum rerum vel minimum habere cognitionis longè iucundius est, quàm si alias res perfe

cta

Et scientia comprehendamus: & quidem exē-
 plum accommodatissimum est. Nam non so-
 lum amicā videre gratius est amatoribus, quā
 alias omnes mulieres, sed etiā eius ianuam mū-
 do anteponunt. hinc illæ apud Elegiacos &
 Comicos in ianuas querelæ, salutationes, orna-
 menta postium. hinc Plautinus amator: saluen'
 valuisti: hostium occlusissimū? Porro quod
 dicit de cœlestium rerum cognitione, & quāvis
 leuis, sit tamen omnium iucundissima: latini fe-
 rē omnes philosophi perinde accipiunt, atque
 si de diuinis mentibus esset dictum. equidem
 non nego hanc eandem rationem posse diuina-
 rum etiam mentium cognitioni accommoda-
 ri: sed de diuinis hic mentibus nulla mentio:
 cum duas physicæ partes comparet, alteram,
 quæ cœlestium corporū est, alteram, quæ Ani-
 malium, & stirpium. Cum itaque ostendisset
 gratam esse superiorum rerum notionem, ostē-
 dit non ingratham etiam esse Animalium scien-
 tiam. nam quamquam hæc diuina non sint, &
 immortalia, tamen, & plura esse, & magis à no-
 bis percipi, quā cœlestia. cum enim nobiscū
 degant, ac continuè sensus feriant, si parum-
 per elaborauerimus, exquisitè illa comprehen-
 dimus: quare quod propiora hæc nobis sunt,
 & naturæ nostræ magis familiaria aliquid cum
 rerum diuinarum studio rependunt. Nā quod
 propiora

propiora hæc sunt, & sensibus pateant, à quibus
omnis oritur scientia, exactam habent cōpre-
hensionem. exquisita autem comprehensio ita
pænè scientiam nobilitat, vt etiam res de qua
scientia est, quamuis nobilissima sit. sic enim
Geometriæ studiū Astrologiæ ἀνδικαταμέτ-
ρεσθαί possumus dicere, propterea quòd exqui-
sita demonstrandi Geometrarum ratio, nobili-
tati corporum cœlestium, in quibus cernitur
Astrologia, repēditur, & compensatur. quod si
quis quærat, præstet ne rei nobilitas accuratæ
demonstrationi; Aristotelis sententiã esse pu-
tarim sine dubitatione præstare. quamobrem
& Astrologiam nobiliorem est Geometria nõ
semel videtur innuere. neque solùm quòd φυ-
σικότερα sit: sed etiam quòd in nobilissima
materia est. Quærunt etiam, an scientia, quæ
de Anima est, quam & propter animæ præstan-
tiam, & propter demonstrationum vim maxi-
mè honorabilẽ vocat Aristoteles, scientia cor-
porum cœlestium præstantior sit. neque de-
sunt rationes, quibus vtramque possit quisque
tueri sententiam. mihi tamen cœlestium cor-
porum cognitio scientiæ de Anima præstare
videtur. quòd si dicit Aristoteles in hac esse &
exquisitas demōstrationes, & nobilem, qua de
agitur materiam: tamen nobilem esse, absolutè
accipiendum non est. est enim nobilis mate-

ria Anima, si cum ijs rebus conferatur, quæ infra cœlum sunt. Nam si cum cœlo conferatur nō adeò nobilis est. nec quis obijciat quod cœlum quamquam diuinum est, & immortale corpus, corpus tamen est; anima autē anima est. hoc est summum quid, & diuinum in rerū vniuersitate, quæ magna ex parte Deo similis est. Nam quod Aristoteles respondit in arduis ijs dubitationibus, quæ sunt in secundo de cœlo

99 possum & ego respondere, ἀλλ' ἡμεῖς ὡς περὶ
 99 σωμάτων μόνον αὐτῶν καὶ μονάδων τάξιν μὲν
 99 ἐχόντων, ἀψύχων δὲ πάμπαν διανοούμεθα. δεῖ
 99 δὲ ὡς μετεχόντων ὑπολαμβάνειν πράξεως καὶ
 99 ζωῆς. οὕτω γὰρ οὐδὲν παράλογον εἶναι δοξεῖ εἰ
 99 συμβαῖνον. quòd si cœlestia corpora ita sumi-
 mus, vt ipsorum animam cogitatione secluda-
 mus: dicere non dubito humanæ Animæ co-
 gnitionem cœlorum scientia non esse ignobi-
 liorem.

μς'.

99 ΕΓΓ' αὖ δὲ περὶ ἐκείνων διήλωθ' ἡμεν λέγοντες
 99 εἰ φαυλόμενον ἡμῖν, λοιπὸν περὶ τῆς ζωῆ-
 99 κῆς φύσεως εἰπῶν, μηδὲν παραλιπόντες εἰς δύ-
 99 ναμιν μήτε ἀτιμότερον, μήτε τιμιώτερον. καὶ
 99 γὰρ ἐν τοῖς μὴ κεχαρισμένοις αὐτῶν πρὸς πῶ-
 99 αῖσθησιν κατὰ πῶν θεωρίαν ὁμοίως ἢ δημιουργή-
 99 σασα φύσιν, ἀμηχάνους ἡδονὰς παρέχει τοῖς δυ-
 99 ναμένοις τὰς αἰτίας γνωρίζειν, καὶ φύσει, καὶ
 φιλοσό-

φιλοσόφοις, καὶ γὰρ ἂν εἴη παράλογον καὶ ἄτο-
πον, εἰ τὰς μὲν εἰκόνας αὐτῶν θεωροῦντες χαί-
ρομεν, ὅτι πῶς δημιουργήσασαν* συ θεωροῦμεν.
οἶον πῶς γραφικῶς, ἢ πῶς πλαστικῶς. αὐτῶν δὲ
τῆ φύσει σωεσώτων μὴ μᾶλλον ἀγαπῶμεν πῶς
θεωροῦμεν, διωάμενοί γε τὰς αἰτίας καθορᾶν.

XLVI.

Sed cum iam satis de illis egerimus, nostramq.
Sexplicauerimus sententiam, restat ut de Ani-
mate Natura disseramus, nihil pro viribus omit-
tentes vel vilius, vel nobilius. nam & in ijs, quæ
hoc in genere minus grata nostro occurrunt sen-
sui, natura parens, & auctor omnium miras ex-
citatur voluptates hominibus, qui intelligunt cau-
sas, atque ingenuè philosophantur. absurdum
enim, nullaq. ratione probandum est, si imagines
quidem rerum naturalium non sine delectatione
propterea inspectamus, quòd ingenium vnà con-
templamur, quod illas cōdiderit, id est artem pin-
gendi, aut pingendi. rerum aut ipsarum Naturæ
ingenio, mira q. solertia constitutarum contem-
plationem, nō magis persequamur, atque ex oscu-
lemur, modo causas perspicere valeamus.

Ostquam collatione duarum physi Comm.
ces partium facta, eius videlicet,
quæ in cœlesti corpore cognosce-
ndo est occupata, & eius, quæ ani-
malium

malium naturam, & affectiones agnoscit: statuit vtriusque studium iucundum esse illius propter diuinitatem rerum, de quibus est; huius propter accuratam, & exploratam fidem, quam ab ipsis sensibus mens assequitur: hoc loco propositum suum aperit. Nam cum de cœlestibus corporibus in libris de cœlo egerit, reliquum esse sibi alteram naturalis scientiæ partem exsequi, quæ in animalium cognitione versatur. de ijs autem ait se dixisse τὸ φαινόμενον, hoc est quod apparet, eò quòd, vt superius ostensum est, cum diuinum corpus à sensibus nostris remotissimum sit, ille rectè philosophatur, qui quod sentit ingenuè pronunciat: modo rationi non aduersetur. quod autem sentit quisque hoc τὸ φαινόμενον est. sic autem & in secundo de cœlo in propositis dubitationibus τὸ φαινόμενον sese dicere fatetur. adde quòd philosophi modestia hoc postulare videtur, vt sua, quo ad eius fieri possit non extollat sed moderatone quadam adhibito etiam iudicio minuat. de Animalibus itaque restare sibi post cœlestem tractationem agere dicit: in quibus nihil se omisurum pollicetur, quod vel nobilius, vel vilius sit. de omnibus igitur, quæ in hac commentatione possunt scientia comprehendi, seu illa vilia sint, seu nobilia, atque præstantia. Nam si omnia conferat animalia, alia alijs inuenies nobiliora

nobiliora multis de causis: multa etiam ignobilissima, & humanae naturae maxime noxia: tamen quoniam scientia naturalis in omnibus, quae natura fabricata est, cognoscendis est posita: idcirco physici est non vnum, aut alterum animal pertractare, sed de omnibus, quoad eius fieri possit, differere. Nam & in ijs, quae minus grata sensibus sunt, vt in serpentibus, lupis, & alijs huiusce generis Natura est: quae vt eorum Animalium, quae & pulchriora, & nobiliora sunt parens existit, ita etiam eorum, quae nobis iniucunda sunt, & noxia. Nam quatenus à natura facta sunt, quae nihil frustra, nihil molitur fortuito, nihil non habent quod cognitu dignissimum sit. rem autem à loco probat, qui dicitur à minori. Nam si picturas summa delectatione solemus inspicere, quae rerum Naturalium imitationes sunt, non quia coloribus depictae sint, aut pennicillo effigiatae, sed quoniam artificio constant, quod vel in minimis rebus bene expressis admiramur: quid inquit in causa est, cur etiam naturalium rerum scientiam non amplectimur, & ex osculamur? in qua non artem, quae naturam imitatur, sed naturam ipsam licet admirari, & suspicere: quando norimus rationem reddere, à quibus, & propter quae affectum vnumquodque sit. exempli loco sint insecta, quae possunt ab vnoquoque despici, qui

Naturæ studium non attigerit . at qui Naturæ vires speculetur, mirabitur in tam parvis & tam nullis, vt ait Plinius, Naturæ vires, & mirabilē perfectionem . esse sensus in culice tam paruo animali, & pænè nullo : esse instrumētum, quo noxia propellat, ac lēdat: esse alas, quibus volet: atque alia & dictu minora , & mirabiliora sine dubio . quæ cum ita sint non iniuria ab Aristotele dictum est, in omnibus Animalibus naturæ vires licere contemplari; & nullum esse tam despicabile, cuius cognitio philosophiæ studio sis miram non pariat iucunditatem . Cæterum adnotandum, quod hoc in loco dicit, homines rerum Naturalium imagines depictas, aut exculptas summa cum voluptate aspicere, quòd in ijs artem, aut picturam, aut fictricem (sic dico πῶπλαστικῶν) aspiciunt: in libro de Poëtica clarius expressisse, & rationem etiam reddidisse, cur homines depictis, aut exculptis imaginibus delectentur . esse enim humano generi insitam imitationis vim ; & primas disciplinas imitatione homines consequi ; & imitatione mirum in modum gaudere . Nā quæ vera aspicere exhorrescimus, ea picta, aut ficta videre maximè oblectari. in causa autem esse, quòd discere omnibus iucundum sit. hac enim ratione imagines libenter aspicere, quòd ex ijs ratione colligāt quòd illud sit, quod depictum, aut exculptum

culptum est, quod prius re vera cognouerint. Nam in ijs, quæ prius quispiã non viderit nullam esse oblectationem propter imitationem: sed aut propter artem, aut etiam propter colores, & alia huiusce generis. ex his autem sumimus plures esse posse in videndis imaginibus delectationes. Nam aut quòd à pictis rebus veras ratiocinatione colligimus: aut quòd si ea, quorum imagines pictæ sunt, nunquam vidimus, artis admiramur excellentiam: aut quòd colorum varietatem, aut etiã materiam, vt aurum, marmor parium, æs Corinthium, laudamus. Argumentũ autem Aristotelis, quo probat naturæ contemplationem in omnibus esse iucundissimam ab eo delectationis genere sumitur, quod est propter artem.

μζ. ΕΧ

» Ἰὸ δ' αἰ μὴ δυσχεραίνειν παιδικῶς τὴν πε-
 » ρὶ τῶν ἀτιμοτέρων ζώων ἐπίσκεψιν. ἐν
 » πᾶσι γὰρ τοῖς φυσικοῖς ἐνεσίτι θαυμαστὸν. καὶ
 » καθάπερ ἠράκλειτον λέγεται πρὸς τοὺς ξένους
 » εἰπεῖν τοὺς βουλομένους αὐτῶ ἐντυχεῖν, οἱ ἐπαδὴ
 » προσιόντες εἶδον αὐτὸν θερόμενον πρὸς τῶ ἰπ-
 » νῶ, ἔξυσαν. ἐκέλευσε γὰρ αὐτοὺς εἰσιεῖναι θαρ-
 » ροῦντας. εἶναι γὰρ καὶ ἐν ταῦτα θεοῦς. οὕτω καὶ
 » πρὸς τὴν ζήτησιν περὶ ἐκάστου τῶ ζώων, προ-
 » σιέειν δὲ μὴ δυσωπούμενον. ὡς ἐν ἅπασιν ὄντιος
 » * φυσικοῦ καὶ καλοῦ. ὃ γὰρ μὴ τυχόντως, ἀλλ- * τίνος.

Τ 4 λέγε-

2, ἀνεκὰ τινος, ἐν τοῖς τῆς φύσεως ἔργοις ὅτι καὶ
 2, μάλιστ' οὐδ' εἴεκα σωζήκεν ἢ γέγονε τέλος,
 2, τὴν τῆς καλοῦ χάραν εἰληφέν. εἰδέτις τὴν περὶ
 2, τῆς ἄλλων ζώων θεωρίαν, ἀτίμον εἶναι γενόμενα
 2, τὸν αὐτὸν τρόπον οἶεσθαι χρὴ καὶ περὶ αὐτῶν. ἐκ
 2, ἔστι γὰρ αἴτιον πολλῆς δυσχερείας ἰδεῖν, ὅζων συ-
 2, γένηκε δ' τῶν ἀνθρώπων γένος. οἶον, αἷμα, σάρ-
 2, κες, ὄσά, φλέβες, καὶ τὰ τοιαῦτα μόρια. ὁμοίως
 2, τε δεῖ νομίζειν τὸν περὶ οὔτινοςαιῶτων μορίων,
 2, καὶ τῶν σκευῶν διαλεγόμενον, μὴ περὶ τῆς ὕλης
 2, ποιῆσθαι τὴν μνήμην μὴ δὲ ταύτης χάριν, ἀλλὰ
 2, τῆς ὅλης μορφῆς. οἶον καὶ περὶ οἰκίας, ἀλλὰ μὴ
 2, πλίνθων καὶ πηλῶν, καὶ ξύλων. καὶ τὸν περὶ φύ-
 * οἴλης. 2, σεως περὶ τῆς σωζέσεως καὶ τῆς * ἄλλης οὐ-
 2, σίας. ἀλλὰ μὴ περὶ τούτων, ἀλλὰ μὴ συμβαίνει χω-
 2, ριζόμενα ποτὲ τῆς οὐσίας αὐτῆς.

XLVII.

2, **Q**uamobrem viliorum Animalium disputa-
 2, tionem perpensionemq. fastidio puerili
 2, quodam spreuisse, molesteq. tulisse dignū
 2, nequaquam est: cum nulla res sit Natura, in qua
 2, non mirandum aliquid inditū habeatur: Et quod
 2, Heraclitum dixisse ferunt ad eos, qui cum allo-
 2, qui eū vellent, quòd fortè in casa furnaria qua-
 2, dam caloris gratia sedentem vidissent, accedere
 2, temperarunt. ingredi enim eos fidenter iussit, quo-
 2, niam inquit, ne huic quidem loco dii desunt im-
 2, mortales. hoc idem in indaganda quoque natura
 animan-

animantium faciendum est. aggredi enim quæq.
 sine ullo pudore debemus, cum in omnibus natu-
 ra numen & honestum, pulchrumq. insit ingeniū.
 quippe cum Naturæ operibus iunctum illud præ-
 cipue sit, ubi nihil temerè, viceq. fortuita comit-
 tatur, sed alicuius gratia omnia agantur, finis
 aut, cuius gratia quicquã vel cõstat, vel conditū
 est boni, honestiq. obtinet rationē: at verò si quis
 cæterorum Animalium contemplationem igno-
 bilem, abiectamq. putat: iam hic de se quoque idē
 arbitrari debet. non enim fieri potest, vt ea sine
 magna abominatione inspiciamus, ex quibus cor-
 pus constat humanū, vt sanguinem, carnem, ossa,
 venas, reliqua generis eiusdem. Omnino ita cen-
 sendum est, vt qui de quavis corporis parte, aut
 de vase aliquo disputat, non de materia, aut eius
 materia gratia doceat, sed formæ totius ratione
 sicut & cum de ædibus agitur, non de lateribus,
 non de luto, non de lignis, sed de forma ipsarum
 ædium docemus. pari ratione qui de Natura a-
 git, de compositione, totaq. substantia tractet nõ
 de ijs, quæ nõquã euenit, vt à substantia separētur.

Acc à superioribus ducta sunt, cum
 enim dixisset sapientiæ studiosum
 nihil à natura conditū aspernabile
 iudicare, quòd quamuis vile sit, ha-
 bet tamē, quod admirari aliquis possit: hoc in

Comm.

loco

loco omne amouet fastidium, & difficultatem, quæ in tractandis Animalibus esse videretur. puerile enim esse Animalia quædam viliora despiciere. Nam si physici studium in ijs est, quæ natura constant: & natura constant vel vilissima animalia: perspicuum est in ijs etiam operam suam physicum impendere oportere. Natura enim vbi est, ibi aliquid semper est, quod admiratione prosequamur: nihil enim agit illa frustra: quò fit, vt si finem spectemus propter quæ molita est singula, in singulis quod admiremur habeamus. recitat autem Heracliti historiam, quem cum conuenire vellent, & alloqui hospites, qui eius alloquendi causa venerant, inueniunt in furnaria casa sedentem: qui vbi eò accedere noluerunt, accederent ipse hortatus est, esse enim vbique Deos immortales. erat enim inter Heracliti dogmata, vt à Diogene relatum est, animarum, ac Demonum plena esse omnia. quod itaque ab Heraclito dictum est de Dijs immortalibus, qui vbique locorum sunt: illud de Naturæ admiratione dici posse ait in omnibus animalibus. quare omnium notitiam perquirendam esse sine pudore: cum in omnibus natura sit, & bonum, & honestum eius ingenium. bonum autem, quod in Naturalibus rebus est, finem esse, cui omnia naturà destinata sunt, & hoc in loco dicit, & in secundo de Naturali Auscultatione

scultatione, præsertim vbi & Euripidem reprehendit, qui finem omne extremum iudicavit. non enim extremum omne finem esse, sed quod & optimum est, & expetibile. his ita positis addit, quod si quis Animalium cæterorum cõtemplationem ignobilem, & abiectam putat, idem est, de se ipso iudicare pō: . Nã si ideo animalium cognitionem negligit, quòd non sine fastidio carnes, ossa, nerui, arteriæ, humores omnes possint & aspici, & cogitari: dubium non est, quin hoc etiam in se ipso faciat. nam & homo ex iisdem cõstat, ex quibus etiam animalia, quæ negligit. nam & in eo sanguinem, & carnes, & ossa non sine fastidio, & videre & cogitare aliquis posset. quare quod ad partes attinet, ex quibus dissimilares partes constant, & totum animal, nihil esse ostendit, in quo hominem alijs animalibus præstare arbitremur. sed aliter sanè rem esse debere demonstrat. nam in omni opere, quod arte fabrefactum est, materiam nõ inspicit, ex qua opus illud conficitur, vt in vase æs, aut stannum; sed formam, & artificium, quæ admodum quando de ædibus agitur, ita agitur, quia ædes sunt, non quia ex intrito, lateribus ve fabrefactæ, & constructæ sint. eodem itaque modo & de Animalibus, eorumq. partibus, ac postremò de omnibus naturæ rebus ita debere physicum agere, vt Naturam inspiciat, compositio-

sitionemq̄. ac denique substantiam ipsam, quæ
 forma est: quæ cum inseparabilis sit à materia,
 quam obtinet, fieri non potest, vt sine illa mate-
 ria cōprehendatur. à forma enim seiungi nul-
 lo modo potest materia: quemadmodum etiã
 forma, cum ambę rei compositæ *συνάτια* sint,
 & vnitate inseparabili copulata. quod autem
 vnum est, vt vnum non sit, fieri nullo pacto po-
 test. Corrigenda autē (vt opinor) aliqua sunt
 in græcis verbis. Nā quod *ὁμοίως* legitur *ὄλως*
 melius legeretur quemadmodum legisse vide-
 tur Theodorus. & quod est *περὶ ἄλλης οὐσίας*
 longè melius *περὶ ὄλης οὐσίας*, vt idem vertit.
 nam neque *ὁμοίως* habet, quò referatur, cum
 nihil simile superius dictum sit: neque concin-
 nã erit sententia, si post Naturam, ac composi-
 tionem *ἄλλω οὐσίαν* afferendam intelligimus.
 quæ enim hæc est? quod autem *ὄλης* legi de-
 beat, confirmat & artis simile, quod paulò ante
 apponitur, ait enim *ἀλλὰ τῆς ὄλης μωρφῆς*.
 Ephesius quoque ita legit, & declarat locū hūc.

μη'.

- ” **Α**ναγκάιον δὲ πρῶτον τὰ συμβεβηκότα
 ” διελεῖν περὶ ἕκαστον γένος, ὅσα καθ' αὐτὰ
 ” πᾶσιν ὑπάρχει τοῖς ζώοις. μετὰ δὲ ταῦτα τὰς
 ” αὐτίας αὐτῶν περᾶσθαι διελεῖν. εἴρηται μὲν οὖν
 ” καὶ πρότερον, ὅτι πολλὰ κοινὰ πολλοῖς ὑπάρ-
 ” χει τῶν ζώων, τὰ μὲν ἀπλῶς οἷον πόδες, περᾶ,
 ” λεπίδες,

λεπίδες, καὶ πάθη δὲ τὸν αὐτὸν ῥόπον τούτοις.
τὰ δ' ἀνάλογον, λέγω δὲ ἀνάλογον, ὅτι τοῖς μὲν
ὑπάρχει πνύμων. τοῖς δὲ πνύμων μὲν οὐ. ὁ
δὲ τοῖς ἔχουσι πνύμονα, ἐκένοισ ἐτερον ἀντί
τούτου. καὶ τοῖς μὲν αἷμα τοῖς δὲ δ' ἀνάλογον
πῶ αὐτῶ ἔχον διώαμιν, ὡ περ τοῖς ἐνάμοις δ'
αἷμα. δ' δὲ λέγειν χωρὶς περὶ ἐκάστου τῶ καθέ-
κασον, καὶ ἔμπροσθεν εἶπομεν, ὅτι πολλάκις
ταῦτα λέγειν συμβήσεται, ἐπειδὴν λέγωμεν
περὶ πάντων τῶ ὑπαρχόντων. ὑπάρχει δὲ
πολλοῖς ταῦτα. ταῦτα μὲν ἔν, ταύτη διωρίσθω.

XLVIII.

Sed primum ea distingui singulis in generibus
necesse est, quæ per se animalibus accidunt o-
mnibus. post verò causas persequi eorum conan-
dum est. Quod igitur ante diximus multa in mul-
tis animalibus insunt communia, partim simplici
ratione, ut pedes, penna, squama, atque etiam af-
fectus similiter: partim proportione. proportio
ne inquam, quod alijs pulmo datus est, alijs pul-
mo quidem negatus, sed vice pulmonis iunctum
aliquid est, quod pulmone respondeat. alijs item
sanguis inest, alijs sanguinis proportionale, quod
eādē in genere exanguis obtinet vim, quam san-
guis in corpore illo sanguinis habet. Verū si seor-
sum de singulis disputetur, eveniet, quod dictum
iam est, ut sæpe eadē iterentur, dum de omnibus,
quæ adiuncta sunt agitur: quippe cum eadem

» compluribus iuncta habeantur. Hæc ita placeat
 » præfiniri, & statui.

Comm.

Quoniam Animalium cognitio asper-
 nanda non est, quemadmodum pro-
 bavit superioribus verbis: videndum
 est, quæ sit in ea tradenda recta do-
 cendi via, & ratio. eam igitur hoc loco docet,
 quamquam superius etiam docuit. necesse e-
 nim esse distingui per singula genera, acciden-
 tia, quæ omnibus accidunt Animalibus, deinde
 causas vniuscuiusque reddi appositè. acciden-
 tia sanè sunt varia, partim quæ vnius speciei p-
 pria sunt: partim quæ vni generi; partim, quæ
 omnibus Animalibus tribuuntur. Vnius spe-
 ciei sunt, sermo in homine, caluitium, rectitu-
 do corporis. quæ vni generi conueniunt sunt,
 vt piscibus Branchiarum vsus. quæ verò omni-
 bus animalibus tribuuntur, sunt, sensu vti, sex
 habere positionis habitudines, & id genus. de
 quibus igitur Aristoteles loquitur? an de om-
 nibus? Nam in quoque genere, & quæ speciei
 propriè accidunt videnda sunt, & quæ generi.
 rursus quæ generi insunt, an etiam alijs Anima-
 lium generibus tribuatur, quærendum est. Hoc
 igitur est, quod ait, in singulis generibus distin-
 guenda esse accidentia, quæcunque per sese o-
 mnibus Animalibus conueniunt. rectè autem
 addit

addit per sese. Nam quæ animali conueniunt, ideò conueniunt, quia animal est, & do eo secunda ratione dictionis per sese enunciantur; neque alij præter animal tribuuntur. eodẽ autem modo, quæ generi, aut speciei insunt alicui. hæc igitur accidentia, quæ per se Animalibus sunt, distinguere primũ oportet, quasi sensu cognita, aut aliorum relatione: deinde causas illorum exquirere. hoc enim physicorum proprium est in Animalium commentatione ab ijs, quæ sensus feriunt exordiri, quorum causas postea & quærant, & afferant. hoc enim initio huiusce libri statutum est non semel. accidentia autem, quemadmodum paulò ante declarauit: alia docet esse Animalibus simpliciter communia: alia proportione. communia quidem simpliciter esse, pedes, pennas, squamas: communia verò proportione pulmonem, & quod pulmone respondet. Nam cum pulmo inspirationis gratia sit; inspiratio autem per aërem fiat, pisces, q̄ aërem inspirare nequeunt, cum in aquis degant, pulmone carent, vt ipse in libro de Respiratione, & Theophrastus in libro de Piscibus tradiderunt. pulmonis autem loco habent, quas appellant Branchias, quæ rationem pulmonis cum habeant, eius dicuntur esse & ἀνάλογον. eandem autem & sanguinis, & eius, quod ipsius proportionẽ seruat, rationem

nem esse. Nam quod in sanguineis sanguis est, illud in ijs, quæ carent sanguine sanguinẽ quidem non esse, sed proportionem habere ad sanguinem. Nam formica, & insecta alia habent & illa extremum illud alimẽtum, quo nutriuntur, & augetur, & à quo primam ortus sui habent originem. hoc autẽ dubium non est, quin sanguinis rationem teneat. hæc itaque cum communia sint accidentia pluribus & speciebus, & generibus Animalium, singulatim de ijs non esse agendum ostendit, ne (quod superius docuit) sæpenumero repetantur eadem. sed dubitabit fortasse quispiam de ijs quæ communia simpliciter vocat Aristoteles accidentia, ut pedes, squamas, pennas. Nam & hæc proportionem in alijs habere videntur. Nam piscium pinnæ (quæ nos *πτερυγία* dicimus) videntur ad pedes gressibilium Animalium rationem tenere, aut saltem ad pennas auium. imò & ipsæ auium pennæ pedibus proportionem responde-re videntur. squama autem pilorum, ac plummarum rationem habere manifestum est. An nulla hæc proportio est, sed absolutè communia accidentia, aut membra sunt? Nam licet pedes ingressum peragant, qui cum volatu, & natatu, ac reptatione sub vno pænè genere cõprehenditur: tamen proportionem nõ habent ad mēbra, quibus natatus, aut volatus, aut reptio conficitur.

conficitur. Nam & paulopost, & initio libro-
rum de historia Animalium membra eadem a-
lia dicit esse proportione, alia genere, alia spe-
cie. pedes autem cum excessum, & defectum
patiantur sub genere, non sub proportione sta-
tuuntur. de squamis autem quid dicamus, cum
eas proportionem habere dicat in libris de Hi-
storia cum plummis? nisi quòd exempli loco
posuit hoc in loco, initio verò librorum de Hi-
storia rem aperuit vt sese habet. an etiam nihil
prohibet eadem in membra, & accidentia nō ea-
dem ratione cōmunia tūm absolutè tūm pro-
portione appellare? Nam quatenus sub vno ge-
nere reponuntur communia simpliciter sunt,
& defectum patiuntur, & excessum in specie-
bus: quatenus autem in vniuerso Animalium
genere collocantur communia sunt, non abso-
lutè omnibus, sed proportione. sic enim pe-
des cum in terrestribus Animalibus cōmunes
sint simpliciter, in vniuersis proportione com-
munes sunt. Nā in piscibus pinnæ pedū ratio-
nem obtinent. sic & pulmo cum commune sit
viscus sanguineorum Animalium, si sub vniuer-
so genere collocetur, commune erit proportio-
ne. Nam in piscibus Branchiæ ei respondent
proportione.

μθ'.

» **E** Γαί δὲ ὃ μὲν ὄργανον πᾶν, ἐνεκά του, τῶ
» δὲ τῶ σώματος μορίων, ἕκαστον ἐνεκά του.

* πλήρης

22 δ' οὐ ἔνεκα, πρᾶξις τις. φανερόν ὅτι καὶ δ' σὺ-
 22 νομα σῶμα σιωπῆσθε πρᾶξεώς τινος ἔνεκα πο-
 22 λυμερῶς. * οὐ γὰρ ἡ πρῆσις τῆ πρῆσιος χάριν γέ-
 22 γονεν, ἀλλὰ ὁ πρῆσιος τῆς πρῆσιος. χρῆσις γὰρ
 22 τις ἡ πρῆσις. ὥστε καὶ δ' σῶμά πως τῆς ψυχῆς
 22 ἔνεκεν, καὶ τὰ μόρια τῶ ἔργων ἔνεκα προσπέ-
 22 φυκεν ἕκαστον. λεκτέον ἄρα τὰς πρᾶξεις πρῶ-
 22 τον τὰς τε κοινὰς πάντων, καὶ τὰς κατὰ γέ-
 22 νος, καὶ τὰς κατ' εἶδος. λέγω δὲ κοινὰς μὲν, αἰ-
 22 πᾶσι ὑπάρχουσι τοῖς ζώοις. κατὰ γένος δὲ, ὁ-
 22 σων παράλληλα τὰς διαφορὰς ὁρῶμεν καθ' ὑ-
 22 περοχλῶ οὐσας. οἷον ὄρνιθα λέγω κατὰ γένος.
 22 ἄνθρωπον δὲ κατ' εἶδος, καὶ πᾶν ὁ κατὰ τὸν κα-
 22 θόλου λόγον οὐδεμίαν ἔχει διαφορὰν, τὰ μὲν
 22 γὰρ ἔχουσι δ' κοινὸν κατ' ἀναλογίαν, τὰ δὲ κα-
 22 τὰ γένος. τὰ δὲ κατ' εἶδος.

XLIX.

22 **C**um autem instrumentum omne rei alicu-
 22 **C**uius gratia sit, & partes corporis quasque
 22 gratia esse alicuius videamus: id autem ipsum
 22 esse alicuius gratia, non nisi pro aliqua actione
 22 sit: patet iam totum etiam corpus constare ali-
 22 cuius gratia actionis plenioris. Non enim se-
 22 ctio, serræ gratia facta est, sed serræ sectionis
 22 gratia, cum sectio quedam usus sit. Quapropter
 22 corpus etiam totum Animæ gratia cōditum est,
 22 & membra officiorum gratia constant, & mune-
 22 rum, ad quæ singula accommodantur. primum
 igitur

igitur actiones tum omnium communes, tum eas,
quæ suæ singulis generibus, speciebusq. habeantur
exponi oportebit. communes dico, quæ adiunctæ
omnibus sunt Animalibus. suas autem propriasq.
appello, quarum differentias per excessum, siue
superantiam comparando accipimus. Verbi gratia
autem pro genere pono. Hominem pro specie, &
quodcunque ratione illa uniuersali nullam
differentiam recipit. Nam alia pro portione,
alia genere, alia specie, rationem complent
communitatis.

Quoniam animalium à pluribus sumitur distinctio, à partibus, ab affectibus, à vitæ ratione, ab ortu, à moribus, & ab actionibus; & superius partium, & affectuum meminit: (cum affectibus autem & vitam & mores, & ortum comprehendit) actiones autem non minimum & ipse locum habeant: idcirco hoc loco concludit, actiones etiam sumendas esse. Nam ab ijs magna partium pendet cognitio. partes enim instrumenta sunt: instrumenta autem actionum sunt causa. primum autem ostendit corpus, & corporis partes quoniam alicuius gratia sunt functionibus esse destinatas. quæ ratiocinatio talis est. Omne instrumentum alicuius est gratia; corpus, & membra sunt instrumenta: cor-

pus igitur, & membra sunt alicuius gratia. id
 cuius gratia actio, & Anima est. Corpus igitur,
 & membra, illud est anima gratia, hæc actio-
 num causa sunt: & quoniã totum corpus à mē-
 bris conficitur, & integrum est, idem de toto
 corpore affirmari utique potest: esse scilicet &
 illud actionum causa. & quidem an verum sit
 omne instrumentum alicuius esse gratia dubiũ
 non est. Nam & primo libro de cœlo ait $\pi\acute{\alpha}\nu$
 οὐ ἔστιν ἔργον ἕνεκα τῶ ἔργου. hoc est, omne il-
 lud, cuius opus aliquod est, propter opus est: &
 profectò instrumentũ per sese non manet, ne-
 que se ipso contentum est: est enim effectio-
 nis alicuius, & operis: est igitur semper alicu-
 ius gratia. Membra autem Animalium instru-
 menta esse perspicuum est. Nam si in ijs est nu-
 tritio, accretio, tractio, excretio, esse oportet
 membra, quibus functiones hæ absoluantur, &
 fiant. atque hæc cum plantis ferè comunia,
 quæ Naturæ à medicis tribuuntur. quæ verò
 Animalium propria sunt, vt sentire, loco moue-
 ri, ea quoque sine instrumentis corporis nullo
 modo peragi possunt. vt hac de causa corpus
 Animalium instrumentale totum sit; & quo-
 niam Natura nihil agit frustra, nihil sit in Ani-
 mato corpore, quod propter aliquam actionẽ
 non sit. Quapropter & Anima corporis instru-
 mentarij definita est $\epsilon\upsilon\tau\epsilon\lambda\acute{\epsilon}\chi\alpha\alpha$. sed hæc per-
 spicua

sunt. illud autem, quod primo loco ponitur, exemplo declarat. nō enim ferræ causa sectionem esse, sed contra ferram propter sectionē, opus enim, atque actionē esse sectionem; propter opus autem, & actionem instrumentum esse. quocirca & corpus totum cum instrumentariū sit propter aliquid sanè esse, hoc est propter Animam. Anima enim cum ea sit, à qua omnes actiones proficiscūtur. totum corpus eius causa primum est: partes autem actionum gratia. porrò Animam causam esse corporis in genere finis in secundo de Anima declaratum est. hæc cū ita sint, membraq. omnia propter actiones existant, exponi ait oportere actiones omnes tūm communes, tūm eas, quæ singulis generibus, speciebusq. habeantur. quæ autem communes sint, quæ ve generum, aut specierū propriæ, declarat. esse enim communes, quarum omnes Animantes sunt participes: proprias: quæ cum in singulis generibus sint, excessum, & defectum subeunt, vt quæ in Avium sunt genere. Nam in ijs cum volatus sit; excessum ille, & defectum patitur, quemadmodum etiam alæ. Nam alijs grandes sunt, & latæ: alijs angustæ, & parvæ. Nam & actiones, quemadmodum & membra communes esse tripliciter, proportione, genere, specie. hoc autem & in libro Historiarum primo dictum est: com-

munes actiones proportionem sunt, ut spiratio,
 cuius proportio est in piscibus Branchiarum
 usus. generis, ut Avium actiones multæ. spe-
 ciei, ut hominum sermo, intelligentia, & id ge-
 nus alia. declarat autem ipse quid generis, quid
 „ ue speciei intelligat nomine. Nam avem in-
 „ quit pro genere pono, hominem pro specie. ut
 mirum sit quomodo tam turpiter lapsus fuerit
 Leonicus in his verbis interpretâdis. nō enim
 ait Aristoteles autē ab ave genere differre, quod
 falsum est: sed avem genus esse, quod & verum
 est & ab eo multoties declaratum. Nam quo-
 modo quæso avis ab ave genere differt? si per
 „ aquatile inquit, ac terrestre avium distermine-
 „ tur genus. duæ enim amplæ capacitatis illa
 „ sunt genera, quorum sanè vtrunque plures sub
 „ se specierum continet differentias. atqui has
 divisiones, & superiores refellit Aristoteles, &
 si etiam non refellisset non erat cur earum hoc
 etiam loco vellet meminisse. rursus quando
 declarando cōmunes actiones secundum spe-
 „ ciem ait *ἀνθρώπων δὲ κατ' εἶδος*: ineptè putat
 ipse Aristotelem dicere hominem ab ave dif-
 ferre specie. primum enim quò tendit hæc dif-
 ferentiarum explicatio, dum actionum com-
 munitas declaratur? deinde homo ab ave non
 specie differt, sed genere. Nam quamvis si ad
 Animal referatur specie discrepet, tamen si ad
 genera,

genera, quæ homines communiter inuenerūt accommodes de quibus hic agit Aristoteles: dubium nō est, quin alterum sit auium genus, alterum hominis quodcūque sit. postremò nonne absurdissimum est auem ab aue differre genere, ab homine autem specie? ita sanè: sed aliò properemus.

ν.
 Ὅσαι μὲν οὖν πράξεις ἄλλων ἕνεκα, δηλο-
 νόησι καὶ ὧν αἰ πράξεις, τὸν αὐτὸν τρόπον διε-
 γάσιν, ὃν περ αἰ πράξεις. ὁμοίως δὲ καὶ εἴτινες
 πρότεροι καὶ τέλος ἑτέρων πράξεων τυγχά-
 νουσιν οὕτω, τὸν αὐτὸν εἶξει τρόπον καὶ τῶ μο-
 ρίων ἕκαστον, ὧν αἰ πράξεις αἰ τοιαῦτα. καὶ τρί-
 τον, ὧν ὄντων ἀναγκαῖον ὑπάρχειν. λέγω δὲ
 πάθη καὶ πράξεις γένεσιν, αὔξησιν, ὀχέαν, ἐγρή-
 γορσιν, ὑπνον, πορείαν, καὶ ὅπσο ἄλλα τοιαῦτα
 τοῖς ζώοις ὑπάρχει. μόρια δὲ λέγω, ρίνα, ὀφθαλ-
 μόν, καὶ τὸ σινώλον πρόσωπον, ὧν ἕκαστον, καλεῖ-
 ται μέλος. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶ ἄλλων. καὶ
 περὶ μὲν τῶ τρόπου τῆς μεθόδου, τοσαῦθ' ὑμῖν εἰ-
 ρήσθω. τὰς δὲ αἰτίας περὶ τῶ μεν εἰπεῖν περὶ
 τε τῶ κοινῶν, καὶ τῶ ἰδίων, ἀρξάμενοι καθά-
 περ διωρίσαμεν, πρῶτον ἀπὸ τῶ πρώτων.

L.

Q uorum itaque actiones rerum aliarū gra-
 tia dispēsate sunt, hæc etiam quorum sunt
 actiones modo eodem inter se differūt, quo actio-

„ nes . item si quæ prioris sint actiones, & pro fine
 „ aliarum capiantur, quomodo ipsæ se habent, eo-
 „ dem membra etiam habent, quorū illa sunt actio-
 „ nes. addo tertium, quæ cum sint, aliquid inesse ne-
 „ cesse est . affectus, & actiones intelligi volo, or-
 „ tum, incrementum, coitum venereum, vigiliam,
 „ somnum, incessum, & quæcunque huiusmodi pos-
 „ sunt generi Animalium tribui. membra appello
 „ nasum oculum, atque etiam totam faciem, quæ
 „ partes quoque vocamus . pari modo de cæteris
 „ item intelligendum est . sed de modo viaq. tractã
 „ di hætenus . Causas nunc explicare tūm commu-
 „ nium tūm propriorum conemur, exorsi à primis,
 „ sicut statuimus .

Comm.

Ria sunt, quæ in actionibus, pro-
 pter quas membra sunt, animad-
 uertenda proponit . primum est,
 quorum actiones rerum aliarum
 gratia dispensatæ sunt, illa etiam eodem modo
 inter se differre, quo actiones . cuius sententia
 hæc est . quòd cum actiones membrorum sint
 (in membris enim est facultas, à qua proficisci-
 tur actio) necesse est eodem modo se habere
 membra, quo functiones sese habent. Nam si
 membra functionum gratia sunt, dubium non
 est, quin ijs conuenienter accommodentur . vt
 igitur actiones sunt, ita & membra. statuuntur
 itaque

itaque actiones aliquæ propter aliquid esse (ab-
furdum enim non est, quamvis propter illas a-
lia sint, illas etiam esse propter aliud. Nam ma-
nus est illa quidem apprehensionis gratia, sed
apprehensio, aut propter nutritionem est, aut pro-
pter corporis tutelam) summa autem & perfe-
ctissima actio, ad quam cæteræ referuntur, Ani-
malis totius est servatio. illa nutritione absol-
uitur. Nutritionem præcedit ciborum appre-
hensio, mansio, prima ventris decoctio, secun-
da hepatis, tertia cordis (sic enim statuamus in
præsentia) hanc sequitur distributio sanguinis
in venas, postquam est sanguinis sparsio, quam
sequitur appositio, adglutinatio, quam *πρόσφω-
σιν* dicimus, & assimilatio, quam *ὁμοίωσιν* ap-
pellamus. hæc autem nutritio est: hæc omnes
actiones quoniam corporis sunt, corporis etiã
instrumenta tenent, & facultates varias, quibus
& peraguntur, & fiunt. hæc igitur ita sese ha-
bent, vt actiones, quibus destinata sunt. Nam
vt ciborum apprehensio ad mansionem, ita ma-
nus ad dentes, & eodem modo reliqua. vt igi-
tur differt mansio ab apprehensione, ita dentes
à manibus discrepabunt: sumetur igitur mem-
brorum differentia ab actionum discrepantia.
atque hoc primum est quod monuit. alterum
autem pænè idem. illud est: si quæ actiones sint,
quæ aliarum sunt fines, partes etiam ipsarum,
aliarum

aliarum partium, quibus actiones superiores peraguntur finem esse, & id, cuius gratia: exemplum erit facillimum ex ijs, quæ de nutritione diximus, & ex ijs partibus, quæ ad principaliores actiones usum præstant. tertium *ἡν ὄντων ἀναγκάσιον ὑπάγειν* hoc est quibus existentibus necesse est esse. possumus autem aut actionibus, aut membris existentibus opus aliquod fore intelligere. sed satius, existentibus actionibus opus existere. Nam post nutritionem est nutritum corpus. motionem enim omnem, & actum terminat confectum opus. Nō enim satis video, quid sibi velit Ephesij declaratio: quo modo res se habent, eo etiā actiones se habere: & quomodo actiones: etiam eo modo res. Nam si res pro membris accipit declaratū hoc superius est. si pro operibus, declarādum erat. sed neque ita Aristotelis verbis respondet. His ita positis explicat quæ nam illa sint, quæ actiones, & affectiones appellat. has enim esse, ortum incrementum, coitum venereum, vigiliam, somnum, & id genus. hæc autem partim affectiones sunt, partim etiā actiones: imò eadem & affectiones, & actiones esse absurdū non est. ortus enim actio est caloris natiui in semine, sed Animalis est perpepsio: incrementum est actio, eadem etiam perpepsio. *πράξεις* aut hoc in loco latè loco *τῶν ἐνεργειῶν* sumun-

tur. post affectus autem & actiones explicatas, partes etiam explanat quæ sint, vt nasum oculum, & totam faciem. hæc instrumentalia sunt membra, quæ propter actiones, & vsus sunt: græcè μέλη, vt etiam in primo de Historia declarauit. porrò quod Aristoteles enumerat actiones, affectus, & partes eò pertinet, quòd Animalium cognitio siue illa historica sit, siue etiam cum causarum redditione, ex his habetur. Nam & in libris de Historia, & in alijs etiam libris, in quibus ἀντιλογικῶς Animalium scientiã pertractat, hæc persequitur. Theophrastus etiam summus & ipse & diuinus auctor librorum de stirpibus initio differentias stirpium, & totam naturam sumpturum se pollicetur ex partibus, affectibus, ortu, & vita. esse enim stirpes, moribus, & actionibus priuatas, cum hæc Animalia sibi vendicent. ex quibus intelligitur additis moribus, & actionibus totam Animalium naturã ab his cognosci sine dubio redditis omnium causis conuenienter. illud etiam adnotandum est, hos libros, qui de Animalium partibus inscribuntur omnium librorum primos esse, in quibus cum causarum redditione hæc omnia explicantur: à quibus cognitionem animalium sumi diximus. sed hæc demonstrauius aliàs. finem autem ponens Aristoteles huic volumini, in quo eruditi munus absoluit viã, & rationẽ decla-

declarando, qua animalium ſcientia pertractatum, de mō inquit & via tractandi, aut vt græcè ait περι μὲν τῷ τρόπου τῆς μεθόδου & de mō fanè Methodi. Modus autem Methodi eſt eruditio, de qua hæcenus diſputauit. deinde cauſas ſe explicaturum pollicetur, tūm communium partium, affectuum, & actionum: tūm etiā priuatarum, & peculiarium, à primis ſumpto initio. & fanè hæc eſt eius conſuetudo à primis, & vniuerſalibus initium ſumere. Cauſam aperuit ipſe in hoc libro. conſuetudinem norunt omnes, qui in eius libris verſati ſunt.

VERBORVM ET RERVM
Insigniorum index.

A

Accidentia secundum animam. 136

Accidentia, quæ generibus, & quæ
speciebus conueniunt. 302

Actio à facultate prouenit. 122

Actiones omnes ab anima proficiscuntur. 137

Actio ab essentia manat. 128

Acti: græcè εἰ μὲν οὐκ. 130

Aequiuoca multorum generum sunt. 53

Adrastus peripateticus. 10

Affectus hominis proprij nulli alij animali con-
ueniunt. 272

Alatum multis speciebus animalium conue-
nit. 220

Alex. Aphrod. nunquam aut rarò præceptoris
mentem non assequitur. 6

Αἰὼν. 284

Alexander varius omninò. 17

Alexandri comment. in Meteorolog. 17

Alexand. sibi repugnat. 20

Alexandri verba primo de sensu. 20

Alexandri sententia de animi conditione chri-
stianis omnibus explodenda. 135

Alex. sciētiarum neglexit terminos vt rem ex-
plicaret 156

Alex. annotatio in secundo Phisic. 77

Alex.

I N D E X.

<i>Alex. primo de Animo.</i>	111
<i>Alpha minus primæ philosophiæ.</i>	30
<i>Amatores.</i>	288
<i>Ambigua distinguenda.</i>	83
<i>Ἄνωμον quid significet.</i>	210
<i>Animæ refertur acceptum, quòd manus, manus est.</i>	3
<i>Animæ cognitio mediocris satis est, ad intelligendum quid hæc aut illa pars est.</i>	7
<i>Anima si est accuratè cognoscenda penetrandū intimius est.</i>	7
<i>Anima meminisse dicitur.</i>	23
<i>Animam recordari, diuinare & mouere.</i>	23
<i>Anima in triplici genere, causa est.</i>	141
<i>Anima simpliciter non intelligitur de cæli anima.</i>	147
<i>Animæ vis ὀρμητικὴ.</i>	263
<i>Animæ scientia.</i>	289
<i>Animalia περὶ.</i>	53
<i>Animal viuit vegetali anima; sensu est animal.</i>	135
<i>Anima organici corporis ἐντελέχεια.</i>	19
<i>ἐντιπαράσασις latinè obsistentia.</i>	206
<i>Ant. Bern. Mirand. obreftator Portij.</i>	154
<i>Ant. Bern. argumenta tumultuaria.</i>	158
<i>Ἀποδέχεσθαι.</i>	452. 76
<i>Ἀποτελούμενα.</i>	64
<i>Architectus quomodo opus definiat, & causam afferat.</i>	

I N D E X.

<i>afferat.</i>	79
<i>Aristotelis propositum in lib. de part.</i>	I
<i>Arist. tractatio in lib. de part. & materiam & formam continet.</i>	5. & 6
<i>Arist. cōsuetudo in citandis suis operib. 9. & 11</i>	
<i>Arist. consuetudo in artibus, & scientijs tradēdis.</i>	278
<i>Arist. disputatio in quarto Meteorolog.</i>	4
<i>Arist. negat partes sine forma & actione declarari.</i>	5
<i>Arist. agit de partibus animal. vt animatae sunt.</i>	6
<i>Arist. solet tempus scriptionis spectare non dispositionis rationem.</i>	15
<i>Arist. in ij de cælo lib. de incessu adducit.</i>	15
<i>Arist. lib. de memoria.</i>	23
<i>Arist. verba secūdo Metaphy. de eruditione.</i>	39
<i>Arist. plerunque tres plerunque quatuor enumerat causas.</i>	68
<i>Arist. distinctio τῆ γενιτοῦ καὶ ἀγενήτου.</i>	83
<i>Arist. sentit animam mortalem esse.</i>	138
<i>Arist. ethnicus & vacuus diuino lumine.</i>	139
<i>Artium, & scientiarum nobilitas.</i>	34
<i>Ars sit ne operis ratio sine materia.</i>	110
<i>Ars quomodo in materia & quomodo sine illa sit.</i>	111
<i>Ἄρχῃ quid sit Aristoteli.</i>	93
<i>Astrologia.</i>	64

I N D E X.

<i>Astrologia in corporibus est occupata.</i>	34
<i>Astrologia φυσικότερα alijs Mathem.</i>	34
<i>Astronomia.</i>	64
<i>Auctio & diminutio.</i>	24
<i>Auctoris sententia de proposito lib. de part.</i>	2
<i>Auctoris ratio in disponendis lib. de part.</i>	22
<i>Auctor non magnificat quid arabes, aut latini dixerint.</i>	13
<i>Auctoris obtestatio de animæ conditione.</i>	135
<i>Auerhoysi innuit quæ alij non animaduerte- runt.</i>	35
<i>Auerhoys in primum Phy.</i>	55
<i>Auerhoys si falsò multa tribuunt Auerhoys.</i>	
<i>Auerhoys in secundo Metaphy.</i>	73
<i>Auerhoys omnia sumit ab Alex.</i>	73
<i>Auerhoys.</i>	239
<i>Auicennæ sententia.</i>	17
<i>Αὐτόματα.</i>	110

B

<i>Barbarus Auerhoys interpret.</i>	33
<i>Bessarion Cardinalis, & Argyrop.</i>	110
<i>Bonum, expetendum est.</i>	73

C

<i>Caballus.</i>	20
<i>Caballi refutatio.</i>	22
<i>Caballi ambitiosa discissio librorum de partibus, & de ortu animal.</i>	22
<i>Calidū, & frigidū quomodo sit ab vniuerso.</i>	176

Canum

I N D E X.

Canum syluestrium generatio.	237
Causarum numerus.	67
Certitudo ἢ ἀκριβεία.	34
Cicero.	194
Cælum qua materia sit præditum.	193
Cælestia corpora substantiæ naturales sunt.	280
Cælestium contemplatio minima est.	282
Compositum generatur proprie.	102
In cõposito nulla est pars, quæ non gignatur.	104
Conceptus græcè συσπένεσμα.	108
Contemplatio.	33
Cor primum est viscerum omnium.	112
Crustata ὄσθα καὶ ὄδεντα.	47

D

Definitio non erat apud veteres.	194
Definitionis vsus increvit Socratis tempore.	194
Definire.	79
Delectus ἢ προαίρεσις.	164
Demonstratio.	29
Democritus colore & figuris res esse putabat.	

127

Deum non esse singularium rerum & auctorem & cognitorem putat Arist.	76
Difficultas in Arist. librorum dispositione.	10
Difficultas duplex in tractatione animal.	49
Differentia simplex, & per complexionem.	250
Differentia vna quomodo sufficiat speciei consti- tuendæ.	261

X . Differentiæ

I N D E X.

<i>Differentiæ animalium.</i>	
<i>Difficultates, in quibus hæsitavit Arist.</i>	282
<i>Dij apud Platonem geniti.</i>	93
<i>Diogenes Laertius.</i>	10
<i>Diogenis auctoritas non est magnificianda.</i>	10
<i>Diuinare hominis est proprium.</i>	22
<i>Dubium est an Arist. in dispositione librorum suorum sequendus sit.</i>	13
<i>Dubitatio de libro de motu animalium.</i>	25
<i>Duo docendi modi in omni disciplina.</i>	28
<i>Duo exordia Arist. similia.</i>	27
E	
<i>Effector præcedit tēpore, & ratione quod fit.</i>	108
<i>Ἐκτπὸν expiration.</i>	202
<i>Empedoclis carmen.</i>	107. 116
<i>Empedoclis erratum.</i>	108
<i>Ephesij, & leonici interpretatio.</i>	79
<i>Ephesij opinio absurda.</i>	89
<i>Ephesij refutatio.</i>	140
<i>Ephesij error in recitanda Plat. sententia de re- spiratione.</i>	200
<i>Ephesij error.</i>	229
<i>Ἐπισήμη.</i>	43
<i>Eruditi officium.</i>	37. 168
<i>Eruditorum duo genera.</i>	38
<i>Eruditio in sapientia.</i>	41
<i>Eruditus qui sit.</i>	40
<i>Eruditio sine scientia esse potest sine eruditione scientia</i>	

I N D E X.

<i>Scientia minimè potest.</i>	
<i>Eruditus ἀπλῶς & aliqua ex parte.</i>	38
<i>Ἐσόμενον quid sit Arist.</i>	93
<i>Exordium Aristotelis.</i>	27
<i>Exemplum ex secundo de anima.</i>	127
F	
<i>Facultas à substantia prodit.</i>	122
<i>Finem, & efficientem quibus nominibus appellet.</i>	66
<i>Finis materiae, & efficientis principium.</i>	72
<i>Finis λόγος.</i>	72
<i>Finis prerogativa.</i>	70
<i>Finis quomodo sit causa in naturalibus rebus.</i>	77
<i>Finis cur sit λόγος.</i>	78
<i>Formae & finis convenientia.</i>	67
<i>Forma παράδειγμα.</i>	70.101
<i>Forma est perfectio.</i>	103
<i>Franciscus Caballus.</i>	10.20.22
G	
<i>Galenus.</i>	16.142
<i>Gallinae & turturis similitudo.</i>	265
<i>Gazæ erratum.</i>	183
<i>Geminus philosophus.</i>	65
<i>Generatio particularium rerum est.</i>	76
<i>Genera animalium.</i>	47
<i>Geometriae, & Arithmeticae ratio dividendi.</i>	241
<i>Geometriae, & Astrologiae comparatio.</i>	289

I N D E X.

H

<i>Habitus, & habitus ratio.</i>	36
<i>Heraclitus.</i>	298
<i>Historia de Natura.</i>	43
<i>Historia dupliciter sumitur.</i>	44
<i>Homo sua ipsius anima est animal.</i>	138
I	
<i>Illationes non fiunt in diuinis formis.</i>	96
<i>Immortalia, quae statim pendent ab immortalibus.</i>	85
<i>Impedatum & inalatum.</i>	215
<i>Incessus equiuoca dictio.</i>	53
<i>Inscriptio librorum de partibus.</i>	9
<i>Insecta.</i>	304
<i>Intellectus nostri duplex tractatio.</i>	154
<i>Intellectus, vt in actione cernitur motionis origo est.</i>	162
<i>Intelligentia in homine motus est causa.</i>	165
<i>Ἴσολογία ἀπὸ τῆ αἰδένας.</i>	43
<i>Ioannes Philoponus.</i>	17.212
<i>Iudicare qui rectè potest.</i>	10
<i>Iudicatio veritatis.</i>	44
<i>Iulius Scaliger admirabili ingenio.</i>	8
L	
<i>Leonicus superstitiosè facit.</i>	93
<i>Leonici refutatio.</i>	140
<i>Leonici error.</i>	229
<i>Libri Meteorol. ante quos libros statuuntur.</i>	13
	Libros

I N D E X.

<i>Libros de anima pollicetur Arist. in lib. de ortu animalium.</i>	12
<i>Liber de sensu prior esse colligitur libris de generatione Animal.</i>	12
<i>Liber περὶ μακροβιότητος.</i>	12
<i>Libri de partibus ante librum de incessu.</i>	12
<i>Libri de Incessu, & de spiratione.</i>	12
<i>Libri de ortu animalium.</i>	5
<i>Libri Historiarum librorum omnium de animalibus primi sunt.</i>	11
<i>Libri de stirpibus, & eorum locus.</i>	15
<i>Liber περὶ πορείας.</i>	19
<i>Libri qui de animato agunt corpore.</i>	23
<i>Libri de prima philosophia.</i>	30
<i>Liber de poetica.</i>	295
<i>Librorum de Natura divisio.</i>	30
<i>Locus ex quarto de ortu Animal.</i>	11
<i>Locus ex primo de partibus.</i>	5
<i>Locus ex quinto de Histor.</i>	11
<i>Locus ex secundo de ortu Animal.</i>	11
<i>Locus ex secundo de partibus.</i>	24
<i>Locus ex secundo de generatione.</i>	24
<i>Locus ex libro περὶ πορείας.</i>	54
<i>Locus ex secundo de demonstratione.</i>	59
<i>Locus ex primo de cælo.</i>	284
<i>Lucretius Democritum, & veteres physicos sequitur.</i>	128
<i>Lucretius Epicuri interpres.</i>	178

I N D E X.

Lucretij versus.	129.178.284
M	
M. Antonius Ianua.	20
M. Ant. Flamini conuersio carminum Empedo- clis.	116
M. Tull. in libro de Natura deorum. & libris de finibus.	178.187.278
M. Tullij verba de Socrate in Academ.	195
Mathematicus.	29
Mathematita demonſtratio.	90
Mathematicæ à philoſophiæ nobilitate degene- res.	153
Mathematicæ cogitatione abducunt acciden- tia.	168
Materia ὁ ἁποθέσεως.	82
Materia est Ῥοῦία.	103
Materia eſt propter formam.	99
Melchior Guilandinus.	283
Membra animalium alia neceſſaria, alia melioris notæ gratia.	112
Methodus.	34
Mors, & interitus.	48
Mortalium rerum conditio.	86.89
Motus, qui à fine prodit verè motus non eſt.	141
Motus genera tria ſunt.	161
N	
Nares quomodo fiant Empedocli.	117
Natura agit ſine conſilio.	71
Natura-	

Naturalium rerum, & artificiosarum differen- tia.	85
Naturalia artificiosis nobiliora.	30
Naturam in omnibus licet admirari.	287
Necessitas absoluta, & ex suppositione.	83
Necessarium, & aeternum.	84
Necessitas caelestium corporum.	84
Necessitas rerum mortalium.	84
Necessarij significationes in secundo metaph.	189
Νοντὰ quæ sint.	151
Non sine anima quid sit Arist.	134

O

Obiectio ex primo de partibus.	7
Obiectio refutatio.	7
Obiectio.	19
Oculus ad aspectum ineptus oculus non est.	4
Olympiodorus.	59
Οἰκοδόμησις.	100
Ὅν quid sit Arist.	93
Ὅντως ὄντα Platonici quæ sint.	93
Ὄριζεσθαι.	78
Ortus necessitas.	109
Ὀυσία sumitur pro forma.	101

P

Παυδεία in prima philosophia.	30
Παυδεία Natural. scientie.	30
Παυδεία in primo physicorum.	31
Παυδεία in libris de Animal.	32

<i>Γαυδεία in libris de moribus.</i>	32
<i>Γαυδεία in libris de Anima.</i>	32
<i>Γανσπερμια Anaxagora.</i>	116
<i>Partes ideò cognoscuntur, quia habent actiones, quibus eas natura destinavit.</i>	3
<i>Partes animalium similes, & dissimiles.</i>	121
<i>Physicus.</i>	29
<i>Φιλοκαθόλου Aristoteles.</i>	59
<i>Φαινόμενα.</i>	62.292
<i>Physicus, & Astrologus conueniunt.</i>	64
<i>Physices pars, quæ versatur in diuino corpore Δεωρητική.</i>	89
<i>Physici veteres.</i>	115
<i>Physica definitio.</i>	123
<i>Physicem cur veteres laudarint.</i>	279
<i>Philosophiæ libri qui sint.</i>	187
<i>Pictura.</i>	294
<i>Pisciū differentia secundū magis, & minus.</i>	265
<i>Plantæ infimam habent animæ vim.</i>	13
<i>Platonis de anima mundi sententia.</i>	145
<i>Platonis sententia de respiratione.</i>	200
<i>Plato felicissimè versatus in Dialecticis.</i>	205
<i>Plautinus amator.</i>	288
<i>Plinius.</i>	9.10
<i>Primus huius operis liber totus in eruditione po- situs.</i>	8
<i>Primus philosophus quem finem inspicit.</i>	69
<i>Primam philosophiam inuenit Aristot. & exco- luit.</i>	

I N D E X.

<i>luit.</i>	279
<i>Prisciani Lydi in Theophrastum verba.</i>	156
<i>Prioritas, præstantiæ prærogativa.</i>	184
<i>Privationis non sunt differentiæ.</i>	214
<i>Proportio ab animalibus ad plantas.</i>	13.14
<i>Propositio Arist. in libris de partibus.</i>	18
<i>Probatio est necessaria ab vno ad omnia quando vnius nature sunt.</i>	196
<i>Pugnantia in hoc libro, & quarto de cælo.</i>	118
<i>Pulmones.</i>	198.303

Q

<i>Quæ de animalibus explicantur aut ad animal totum spectant, aut ad animam.</i>	23
<i>Quæ sequuntur libros de anima.</i>	25
<i>Quæ ad animantes pertinent tribus causis expli- cantur.</i>	24
<i>Quæstiones de natura finis.</i>	73.74
<i>Quæstio nostra oritur ab ijs, quæ sensu percipi- mus.</i>	131
<i>Quæ sibi mutuò repugnant, ea re vera discre- pant.</i>	235

R

<i>Ratio dispositionis librorum de animalibus.</i>	20
<i>Ratio duplex in animalium cognitione.</i>	47
<i>Recordatio hominis tantum est.</i>	22
<i>Rerum cognitio à duobus principijs cognitis pro- ficiscitur, materia, & forma.</i>	
<i>Respirationis finis.</i>	198

Res

I N D E X.

Res appellantur magis quæ naturâ quàm quæ arte constant. 175

S

<i>Sapientia.</i>	41
<i>Sapientia, & eruditionis ratio.</i>	42
<i>Scientia dupliciter sumitur.</i>	36
<i>Scientia quid sit.</i>	ibidem
<i>Scientiarum origo.</i>	64
<i>Scientiæ contemplantes quomodo dicantur habere finem, & quomodo non.</i>	171
<i>Semen efficiens est quamuis non primum.</i>	182
<i>Sensum qui considerat, & sensibilia.</i>	150
<i>Sentire animalis vnus est.</i>	22
<i>Seruius Sulpitius.</i>	194
<i>Simplicius.</i>	17.89.103.169
<i>Simon Portius.</i>	102.153
<i>Somnus omnibus sensu præditis conuenit.</i>	48
<i>Socrates.</i>	195
<i>Species omnes animalium ferè & agrestes, & urbanae sunt.</i>	237
<i>Species cur dicantur διαγεταί.</i>	255
<i>Species non differunt proportione.</i>	274
<i>Speusippus.</i>	205.207
<i>Spina ossium origo.</i>	107
<i>Spiratio.</i>	48.52
<i>Sponte nascentia.</i>	109
<i>Squama, & penna proportio.</i>	265
<i>Subiectæ rei nobilitas accuratè præstat demonstrationi.</i>	

I N D E X.

<i>strationi.</i>	289
<i>Substantia individua præstantiores alijs, & que ijs propinquiores.</i>	269
<i>Syriani contra Aristotelem disputatio.</i>	170
<i>Σώτροφον quid nobis est cum animalibus alijs.</i>	283

T

<i>Temperamenta variant accidentia.</i>	275
<i>Termini eruditionis.</i>	44
<i>Terminus generationis res ipsa producta est.</i>	99
<i>Terminus generationis forma est.</i>	101
<i>Testacea, μαλακόσρακα.</i>	47
<i>Thales Milesius.</i>	65
<i>Theophrastus alter Aristoteles.</i>	13
<i>Themistius.</i>	103
<i>Theophrastus accuratè stirpium cognitioni histo- riam præponit.</i>	
<i>Theophrasti liber de piscibus.</i>	303
<i>Theodori versio refellitur.</i>	35
<i>Theodori conuersio emendatur.</i>	63
<i>Θεωρητικὴ ἑπίσημη.</i>	88
<i>Τιμιώτης τὸ γνωρίζαν.</i>	287
<i>Tractatio Arist. in his libris & materiã, & for- mam, & finem continet.</i>	5.6
<i>Tractatio de animalibus ad physicam ptinet.</i>	27

V

<i>Venter quomodo fiat Emped.</i>	117
<i>Vivipara ζωτόκα.</i>	47.245
<i>Vivunt</i>	

I N D E X.

<i>Viuent homines donec spiritum ducunt.</i>	198
<i>Vniuersale maxima animi contemplatione indi-</i>	
<i>get.</i>	57
<i>Vniuersale, quod causa est rerum, vt sint.</i>	57
<i>Vniuersale quomodo fiat.</i>	57
<i>Vniuersalia prius quam formis, conueniunt ge-</i>	
<i>neri.</i>	270

X

<i>Xenocrates.</i>	205
--------------------	-----

I N D E X F I N I S.

ERRATA SIC REPONITO.

Pagina 4. versi. 1. censent. 4. 3. affecta. 5. 2.
 παιδείαν. ibid. 14. εἰ δὲ. ibid. 15. ἢ ψυχῆς. ibid.
 26. deprehendantur. 8. 10. docendi. ibid. 15. βι-
 βλία. 9. 15. αἰτιολογικῶς. 11. 28. αὐξικόν.
 12. 21. αὐξικόν. ibid. 22. ὅτι οὕτω. ibid. 23. πα-
 ραπλησίως. 14. 10. φύσις. 15. 14. περιέχουσι.
 20. 10. ponit. 23. 3. ad animam. 39. 1. clausa.
 43. 5. examine. 47. 18. aequè. 56. 28. à precepto
 ribus. 84. 28. positos. 99. 13. hoc. ibid. 17. sit.
 104. 23. motus & . ibid. 24. produci. 105. αὐτομά-
 τως. ibid. 10. τεχνασῶν. ibid. 11. ταυτομάτου.
 118. 1. effectos. 124. in marg. σκέπαρον. 134.
 Anima. 143. 15. immortalitate. 149. 24. sexto.
 170. 10. astronomia. 210. 3. partiemur. 211. 5.
 in pedatum. 212. ὄντος. ibid. 13. καθόλου. 217.
 20. videnda. 220. ineptissimam. 219. 26. atqui.
 222. 13. cum alias. 234. 6. diuidendum. ibid.
 11. alia. ibidem. 21. & . 240. 16. & . 287. 16.
 vim. 289. 14. esse. 292. 28. conferas. 304. 21.
 squamam. 316. 2. pertractatur.

Series Cartarum.

a A B C D E F G H I K L M N O P
Q R S T V X.

Omnes quaterniones.

V E N E T I I S,

Apud Io. Baptistam Somascum.

M. D. L X X I I I.

